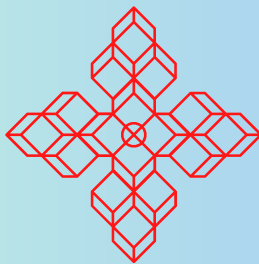
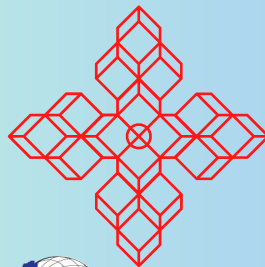

Journal of Administration and Social Science Review

Volume 9 Issue 4 July-August 2026
ปีที่ 9 ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม 2569
ISSN 2730-3187 (Print)
ISSN 2985-1939 (Online)

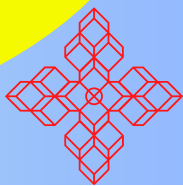
Journal of Administration and Social Science Review

จัดอยู่ในวารสารกลุ่มที่ 2

วารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย

THAI CITATION INDEX [TCI]

และอยู่ในฐานข้อมูล TCI เป็นระยะเวลา 5 ปี คือ ในวันที่ 1 มกราคม 2568
จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2572

วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์

Journal of Administration and Social Science Review

ISSN 2730-3187 (Print)

ISSN 2985-1939 (Online)

กำหนดการเผยแพร่

วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์ กำหนดเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ (2 เดือน/1ฉบับ)

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นช่องทางการเผยแพร่ผลงานวิชาการ และผลงานวิจัยทางสหวิทยาการสังคมศาสตร์ของคณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา ผู้สนใจทั่วไป และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผลงานในเชิงบูรณาการทางสังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ บริหารธุรกิจ บริหารการศึกษา พระพุทธศาสนาและปรัชญา ตลอดจน บทความวิเคราะห์ที่เสนอทางออกให้กับปัญหาที่อยู่ในความสนใจของสังคม

บรรณาธิการ

นางสาวสุธามาศ สุขไมตรี

กองบรรณาธิการ

พระเมธาวิไนยรส (สุเทพ พุทธจรรยา), รศ.ดร.

พนักงานมหาวิทยาลัยเกษียณ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.สมบูรณ์

วัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยมหิดล

ผศ.ดร.สมปอง

สุวรรณภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ผศ.ดร.จักรวาล

สุขไมตรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

อาจารย์ปารมี

วชิรปทุมมุตต์

โรงเรียนแม่จันวิทยาคม

ทศพร

อินทรบำรุง

Roxbury Community College,
Boston, Massachusetts USA.

เลขานุการ : นางสาวชุตินันท์ สุขไมตรี

ศิลปกรรม : นายปิยพงษ์ สันธนะกุล

วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์

เครือข่ายส่งเสริมงานวิชาการทางสังคมศาสตร์

สำนักการบริหารและสังคมศาสตร์ 157/17 หมู่ที่ 7 จ.นครปฐม

E-mail: sukmaitee1945@gmail.com

จัดพิมพ์โดย: เจ.ปรีณ เลขที่ 94 พระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

ผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ (Peer Review)

พระวัฒน์วชิรเมธี (ธีรวิทย์ สุคนธวานนท์), ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาวีโรจน์ คุตติวิโร, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระครูสังฆรักษ์ยศวีร์ ปมุตโต (เวชบุตร), ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาชินกร สุจิตโต (ทองดี), ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ.ดร.โกนิญฐ์ ศรีทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.ภาสกร ดอกจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
รศ.ดร.โชติ บดีรัฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
รศ.ดร.สุธรรม เลิศพงษ์ประเสริฐ	นักวิชาการอิสระ
รศ.ดร.สุขพัฒน์ อนนทจารย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ.ดร.กุลิสรา จิตรชญาวนิช	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
รศ.ดร.ณัฐธัญญา ณ นคร	มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
รศ.ดร.สุรพล พรหมกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ตระกูล ชำนาญ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ประจักษ์ เฉิดโณม	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผศ.ดร.ชาญชัย จิตรเหล่าอาพร	มหาวิทยาลัยสยาม
ผศ.ดร.ชุมพล รอดแจ่ม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผศ.ดร.ณัฐพงศ์ บุญเหลือ	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผศ.ดร.ธรา อังสกุล	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ผศ.ดร.พิมพ์พจี บรรจงปฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผศ.ดร.ภัทรพร พงศาปรมัตถ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผศ.ดร.ศุภกฤษฎี นิวัฒนานุกูล	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ผศ.ดร.พิมพ์ภา ธรรมสิทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
ผศ.ดร.อดิศักดิ์ โชติธรรมธรา	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผศ.ดร.สุนทร โชติติลก	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผศ.ดร.วิภาดา รัตนติลก ณ ภูเก็ต	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผศ.ดร.ณัฐกาญจน์ นาคนวล	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ.ดร.ชัยวัช ศิริบรรพพิทักษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผศ.ดร.ประสิทธิ์ รุ่งเรือง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผศ.ดร.ปาริชาติ จันทร์ศรีบุตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผศ.ดร.พงษ์นรินทร์ ปิตจตุรัส	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
ผศ.ดร.วสันต์ กาญจนมุกดา	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผศ.นฤมลวรรณ สุขไมตรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ผศ.สุริวัตร จันทโรสภา	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.สัณพงษ์ พงษ์สวัสดิ์	มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น

อ.ดร.เฟื่องฟ้า ปัญญา	มหาวิทยาลัยนเรศวร
อ.ดร.วงศ์ชนก จำเริญสาร	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อ.ดร.วิญญู กินแสน	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อ.ดร.สาธิตี รักกัตัญญ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อ.ดร.จันทร์สุดา ไชยประเสริฐ	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
อ.ดร.พัชรินทร์ บุรณะกร	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
อ.ดร.ดิเรก หงส์ทอง	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
อ.ดร.สุนทรีย์ ตั้งศรีวงศ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
อ.ดร.อุดมลักษณ์ ศรีซำชม	มหาวิทยาลัยนเรศวร
อ.ดร.อุเทน ลาพิงค์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อ.ดร.บุญธรรม ทองยา	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อ.ดร.วีรณัฐ พรหมจักร	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อ.ดร.เขมิกา ทองเรือง	มหาวิทยาลัยนครพนม
อ.ดร.ชาญเดช เจริญวิริยะกุล	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
อ.สมศักดิ์ วานิชยาภรณ์	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
อ.สุตทัย ครูส่ง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
อ.ธนรสมิ์ อีธรรนาเกียรติ	สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
อ.สุพรรณิ บุญหนัก	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อ.ศศิมาพร สร้อยกระโทก	วิทยาลัยนครราชสีมา
อ.กุลวดี คงปั่น	นักวิชาการอิสระ
อ.นุชจรี ทิยะบุญ	มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น
อ.ศิริพร อำไพลาภสุข	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
อ.สุพัตรา สันติรุ่งโรจน์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทบรรณาธิการ

วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ฉบับนี้เป็นวารสาร ปีที่ 9 ฉบับที่ 4 เดือนกรกฎาคม-สิงหาคม 2569 ที่ได้รับการรับรองคุณภาพวารสารจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) TCI กลุ่ม 2 ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2568 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2572 และเพื่อรักษาคุณภาพของบทความให้เป็นไปตามเงื่อนไขและกติกาสากลกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความ โดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) จำนวน 3 คน จากหลากหลายสถาบัน พิจารณาตรวจสอบแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์ และคัดเลือก กลั่นกรองบทความให้เกิดความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ รวมถึง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการ และเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ สำหรับเนื้อหาของวารสารฉบับนี้ ถือได้ว่ามีความโดดเด่นที่เน้นกระบวนการวิจัยที่เข้มข้น โดยภาพรวมหลักเป็นการพัฒนาจากงานวิจัยที่ศึกษาเฉพาะกรณีในแต่ละบทความได้เน้นกระบวนการวิจัยเชิงลึกในหลายรูปแบบทั้งในรูปแบบของการสอบถาม การสัมภาษณ์ เชิงลึก การสนทนากลุ่ม กอปรกับบทความส่วนใหญ่แสดงถึงการทำงานร่วมกันของผู้นิพนธ์ในลักษณะที่ทีมงานทำให้บทความมีความละเอียด รอบคอบ ถี่ถ้วน มีการวิเคราะห์ถึงปัญหาและข้อเสนอแนะได้อย่างสมบูรณ์ น่าสนใจ

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปทุกท่านที่ให้ความสนใจร่วมส่งบทความเผยแพร่ ในวารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์ และขอขอบพระคุณกองบรรณาธิการ ผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณากลั่นกรองบทความทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

นางสาวสุธามาศ สุขไมตรี
บรรณาธิการ

สารบัญ (Content)

	หน้า
กองบรรณาธิการ.....	(1)
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ.....	(2-3)
บทบรรณาธิการ.....	(4)
สารบัญ (Content).....	(5)-(7)
กลยุทธ์การเสริมสร้างศักยภาพศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลหนองหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด..... วรรณัฏ วรรณวน	1-10
การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2..... จิตาพร แก้วเขียว, ชัชภูมิ สีชมภู, สุรเชษฐ์ บุญยรักษ์	11-22
ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษายุค VUCA World สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย รัตนา ศิริแสน, ธงชาติ วงษ์สวรรค์, วีรพันธุ์ ศิริฤทธิ์	23-36
ข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนโรงเรียนระดับประถมศึกษา อำเภอสุวรรณภูมิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2..... จิรวรรณ โตนชัยภูมิ, พิมพกา ธรรมสิทธิ์, พิษญา สกุลวิทย์	37-50
อิทธิพลของการใช้ตราสินค้าร่วมอาร์ตทอยที่มีต่อการมีส่วนร่วมของผู้บริโภค กรณีศึกษา POP MART แคมเปญ Crybaby x Powerpuff Girls..... สิริมา อินศิริ, ชลลดา สัจจามิตย์	51-60
ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารสถานศึกษา โรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัด สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6..... สุทธิดา ชัยชนะ, อินทร์ จันทร์เจริญ, วีรพันธุ์ ศิริฤทธิ์	61-74
การบริหารจัดการบริการสาธารณะเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ในเขตเทศบาล ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา..... ผิน ปานขาว, ศศิมาพร สร้อยกระโทก	75-82
ผลลัพธ์และผลกระทบของนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1..... ณัฐฐา อุ่นแก้ว, วจี ปัญญาใส, ระพีพันธ์ โพธิ์ศรี	83-94
แนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิษณุโลก เขต2..... ยุทธนา ไพโรสिता, พิมพกา ธรรมสิทธิ์, ชัชภูมิ สีชมภู	95-108

	หน้า
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขต ลำปาง..... อนุพงษ์ ทวีกิจสถาพร, สุขุมาล ทองดี, ยุทธพงษ์ เรืองจันทร์, เจนจิรา ต่อ่งสุ, อัญชิกาญจน์ ภูธรใจ	109-120
แนวทางการบริหารการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม DLTV ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1..... นาวัน นิมพาสี, พิมพกา ธรรมสิทธิ์, เชาวฤทธิ์ จันจัน	121-134
ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย..... ชยาภรณ์ กลับทุ่ง, ชัชภูมิ สีสมนู, พิมพกา ธรรมสิทธิ์	135-148
ความคิดเห็นของผู้ประกอบการต่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมือง พัตยาตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน..... พิสุทธิณี ปลั่งกลาง, อุษณากร ทาวะรัมย์	149-162
ข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1..... นุชนารถ ปานคำ, พิมพกา ธรรมสิทธิ์, ชัชภูมิ สีสมนู	163-176
ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของ สถานศึกษา ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำ จังหวัดเชียงราย..... กฤติณา จินธะนุ, อินทร์ จันท์เจริญ, วีรพันธุ์ ศิริฤทธิ์	177-190
คุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรี..... ปัทมิตา พัดสี, สุปราณี ธรรมพิทักษ์	191-204
ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารกับคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนบน พื้นที่สูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดเชียงราย..... รพีภรณ์ รวมจิตร, อินทร์ จันท์เจริญ, วีรพันธุ์ ศิริฤทธิ์	205-216
ปัจจัยด้านครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ จังหวัด กระบี่..... กาญจน์กนก อุบลกาญจน์, เสาวธาร โพธิ์กลัด	217-230
แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารงานวิชาการร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่าน ดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1..... ภาณุการ์ กลิ่นพินิจ, หยกแก้ว กมลวรรณ, สุรเชษฐ์ บุญยรักษ์	231-244
แนวทางการพัฒนาการครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1..... ปราณี ชมสม, พิมพกา ธรรมสิทธิ์, วทีญญ ชลใบเงิน	245-258

	หน้า
แนวทางการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2..... สุกัญญา หม่องชา, พิมพ์กา ธรรมสิทธิ์, รุ่งทิพา ปราบริปู	259-270
การนำนโยบายทหารออนไลน์ไปปฏิบัติของหน่วยทหารจังหวัดพิษณุโลก..... รพีพร กิตติโสภณวรานนท์, โชติ บดีรัฐ	271-280
ปัจจัยเชิงบริบทและปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายสุขภาพสู่การปฏิบัติของพยาบาลวิชาชีพ..... กรรณิกา แปลงดี, กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์	281-290
แนวทางการจัดสรรงบประมาณสีเขียว (Green Budgeting) เพื่อสนับสนุนการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน..... สมม่ง สังศิริ, วรณ อยู่ฤกษ์, ศุภฤกษ์ วีรธ, ภาสกร ดอกจันทร์	291-302
ภาคผนวก..... หลักเกณฑ์การเสนอบทความและคำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์	303-308

กลยุทธ์การเสริมสร้างศักยภาพศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน:
กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลหนองหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด
Strategies for Strengthening the Capacity of Community Learning Centers for
Sustainable Resource Management: A Case Study of Nong Luang Subdistrict
Community Learning Center, Roi Et Province

วรรณิธร วรวิวรรณ¹
Warachart Wariwan

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจแนวทางและกลยุทธ์การเสริมสร้างศักยภาพศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน โดยใช้กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลหนองหลวง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นกรณีศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้ถูกวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า การยกระดับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสู่การจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืนสามารถขับเคลื่อนด้วย 4 กลยุทธ์หลัก ได้แก่ 1) กลยุทธ์เสริมสร้างสมรรถนะผู้นำและเครือข่ายผู้รู้ชุมชนแบบมีส่วนร่วม เน้นการเรียนรู้ร่วมกันและการกระจายบทบาทเพื่อสร้างวิทยากรตัวคูณ ลดการพึ่งพาตัวบุคคล 2) กลยุทธ์การจัดการความรู้และยกระดับนวัตกรรมบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ผ่านการประยุกต์ใช้องค์ความรู้จากมหาวิทยาลัยร่วมกับภูมิปัญญาชาวบ้านให้เกิดแนวปฏิบัติที่นำไปใช้ได้จริง และ 3) กลยุทธ์การสร้างความร่วมมือพหุภาคีและกลไกเชิงนโยบายระยะยาว ผ่านการทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) และบรรจุกิจกรรมของศูนย์ในแผนพัฒนาท้องถิ่น และ 4) กลยุทธ์การสร้างห่วงโซ่คุณค่าภายในชุมชน มุ่งเน้นระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อลดต้นทุนและเพิ่มมูลค่าทรัพยากร

คำสำคัญ (Keywords) : ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน; การเสริมสร้างศักยภาพ; การบริหารจัดการแบบร่วมมือ

Abstract

This research aimed to investigate approaches and strategies for enhancing the capacity of community learning centers for sustainable resource management, using the Nong Luang Subdistrict Community Learning Center in Selaphum District, Roi Et Province, as a case study. This was a qualitative research study employing 20 key informants. The research instrument was a semi-structured questionnaire, and data were collected through focus group discussions. The qualitative data obtained were analyzed using thematic analysis.

The research findings revealed that upgrading community learning centers for the sustainable resource management can be driven by four main strategies: 1) strengthening the

Received: 2026-05-27 Revised: 2026-06-12 Accepted: 2026-06-15

¹ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด Faculty of Law and Politics, Roi Et Rajabhat University.
E-mail: warachara@reru.ac.th

capacity of leaders and community knowledge networks through participatory approaches, emphasizing collaborative learning and role distribution to create multiplier trainers and reduce dependence on individuals; 2) managing knowledge and upgrading innovation based on local resources through the application of knowledge from universities combined with local wisdom to create practical applications; 3) building multilateral cooperation and long-term policy mechanisms through Memorandums of Understanding (MOUs) and incorporating the center's activities into local development plans; and 4) creating a value chain within the community, focusing on a circular economy system to reduce costs and increase resource value.

Keywords: Community Learning Center; Capacity Building; Collaborative Governance

บทนำ (Introduction)

การจัดการทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืนกลายเป็นประเด็นสำคัญในนโยบายสาธารณะและการพัฒนาชุมชนระดับโลก ซึ่งปัจจุบันมักขับเคลื่อนผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติกลไกการขับเคลื่อนยังติดอยู่กับโครงสร้างแบบรวมศูนย์และโครงการระยะสั้นที่เน้นผลลัพธ์เชิงปริมาณมากกว่าการเสริมสร้างความเข้มแข็งเชิงสถาบันให้กับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่ควรเป็นพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการบริหารจัดการทรัพยากรร่วมของชุมชน แต่กลับถูกจำกัดบทบาทให้เป็นเพียงสถานที่จัดอบรมหรือหน่วยงานรับนโยบาย และขาดการออกแบบเชิงสถาบันที่สนับสนุนการกำกับดูแลทรัพยากรร่วมกันอย่างต่อเนื่อง (Charungkaitikul, 2023, Oldekop & Hajjar, 2017: วรรณิธร วรรณิธร ผู้แปล) ซึ่งความแตกต่างระหว่างความคาดหวังเชิงนโยบายและการดำเนินงานจริงนี้ สะท้อนให้เห็นช่องว่างสำคัญในการเปลี่ยนศักยภาพทางสังคมให้กลายเป็นกลไกการจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

ในบริบทของประเทศไทย ปัญหานี้เห็นได้ชัดจากลักษณะการทำงานที่แยกส่วนระหว่างภาควิชาการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน ซึ่งยังขาดการบูรณาการองค์ความรู้เชิงบริบท การกระจายอำนาจการตัดสินใจ และระบบสนับสนุนทางด้านงบประมาณอย่างต่อเนื่อง งานวิจัยส่วนใหญ่ยังคงมองศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในฐานะหน่วยบริการวิชาการหรือศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีแบบทางเดียว โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับพลวัตเชิงความสัมพันธ์และกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นหัวใจของการจัดการทรัพยากรส่วนรวม (Charungkaitikul, (2023) และ Tohani et al., (2023): วรรณิธร วรรณิธร ผู้แปล) นอกจากนี้ การใช้ตัวชี้วัดมาตรฐานของโครงการในการประเมินผล อาจไม่สอดคล้องกับศักยภาพของชุมชนในการปรับตัว การสร้างนวัตกรรมในพื้นที่ และการสร้างความไว้วางใจเชิงสถาบันในระยะยาว เมื่อขาดกลไกเหล่านี้ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจึงมีความเสี่ยงที่จะสูญเสียบทบาทการนำ และไม่สามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนหากไม่มีการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

จากการสำรวจวรรณกรรม พบว่า แม้งานวิจัยจำนวนหนึ่งจะกล่าวถึงการเสริมสร้างศักยภาพองค์กรชุมชนหรือการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน แต่ยังมีงานวิจัยจำนวนน้อยที่ศึกษากรอบวิเคราะห์เชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงกลไกการเสริมสร้างศักยภาพศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเข้ากับกระบวนการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ในบริบทชุมชนเกษตรกรรมที่กำลังพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานศึกษาที่อธิบายกลไกในระดับจุลภาคว่าความร่วมมือแบบพหุภาคี การนำความรู้ไปปรับใช้ในบริบทจริง และการออกแบบห่วงโซ่คุณค่าภายในชุมชนสามารถ

ทำงานร่วมกันภายใต้ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างไร ช่องว่างทางวิชาการนี้ จำกัดความเข้าใจเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับพลวัตของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และยังเป็นอุปสรรคต่อการออกแบบนโยบายที่สามารถขยายผลได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทสังคมเกษตรกรรมชนบท

บทความวิจัยนี้มีเป้าหมายเพื่อหาคำตอบว่ากลยุทธ์ใดสามารถเสริมสร้างศักยภาพศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้ก้าวข้ามข้อจำกัดของโครงการระยะสั้นสู่การสร้างกลไกจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน โดยใช้กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของตำบลหนองหลวง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นตัวอย่างที่โดดเด่นในการบูรณาการความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเครือข่ายผู้รู้ชุมชน ผลการศึกษานี้นำเสนอทั้งหลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับเงื่อนไขความสำเร็จรวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน เพื่อเสนอกรอบแนวคิดที่สามารถนำไปใช้ในการออกแบบนโยบายพัฒนาพื้นที่ที่คำนึงถึงทุนทางสังคม ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และสร้างเสถียรภาพเชิงสถาบันในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

เพื่อสำรวจแนวทางและกลยุทธ์การเสริมสร้างศักยภาพของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน โดยใช้กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลหนองหลวง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นพื้นที่ในการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. ขอบเขตของการวิจัย การศึกษานี้กำหนดขอบเขตการวิจัย 4 มิติ ดังนี้

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งสำรวจและสังเคราะห์กลยุทธ์การเสริมสร้างศักยภาพศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่สนับสนุนการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน โดยกลยุทธ์ที่สังเคราะห์ได้แบ่งออกเป็น 4 ด้านหลัก คือ (1) ด้านเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำและเครือข่ายผู้รู้ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (2) ด้านการจัดการความรู้และยกระดับนวัตกรรมบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น (3) ด้านการสร้างความร่วมมือพหุภาคีและกลไกเชิงนโยบายระยะยาว และ (4) ด้านการสร้างห่วงโซ่คุณค่าภายในชุมชน

1.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 20 คน ที่คัดเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ ได้แก่ มีส่วนร่วมบริหารหรือดำเนินโครงการศูนย์ฯ ไม่น้อยกว่า 2 ปี ดำรงตำแหน่งผู้นำชุมชนทั้งในทางการและไม่เป็นทางการ และมีส่วนร่วมโดยตรงในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นหรือกิจกรรมเศรษฐกิจฐานรากของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษากรณีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลหนองหลวง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นพื้นที่ต้นแบบด้านการบูรณาการความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเครือข่ายผู้รู้ชุมชน

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา ข้อมูลครอบคลุมประสบการณ์และการดำเนินงานในช่วง เดือน ตุลาคม พ.ศ.2568 ถึง เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2569

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือหลักที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

2.1 นักวิจัย ในฐานะผู้เก็บข้อมูลและเครื่องมือตีความความหมาย

2.2 แนวคำถามการสนทนากลุ่มแบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับบทบาท กลยุทธ์การแลกเปลี่ยนความรู้ และข้อจำกัดเชิงสถาบัน

2.3 อุปกรณ์บันทึกเสียงและแบบบันทึกภาคสนาม (Field Notes)

2.4 แบบแสดงความยินยอมเข้าร่วมวิจัย (งานวิจัยนี้ได้รับอนุมัติด้านจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด รหัสโครงการ HE 68031, เลขที่อนุมัติ 26/2569)

เครื่องมือทั้งหมดได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญด้านระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในสาขารัฐประศาสนศาสตร์และการพัฒนาชุมชนจำนวน 3 ท่าน และผ่านการทดลองใช้ (Pilot Study) เพื่อปรับแต่งระดับภาษาและลำดับคำถามให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน ลดการซ้ำซ้อน และเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลเล่าประสบการณ์ได้อย่างอิสระ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการผ่านการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

3.1 ประสานงานกับศูนย์การเรียนรู้และเทศบาลตำบลหนองหลวง เพื่อขออนุญาตเข้าพื้นที่และคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลตามเกณฑ์

3.2 จัดประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ กระบวนการวิจัย และสิทธิของผู้เข้าร่วม พร้อมลงนามในแบบยินยอม (Informed Consent)

3.3 ดำเนินการสนทนากลุ่ม โดยใช้แนวคำถามกึ่งโครงสร้างนำการพูดคุยจากประเด็นกว้างสู่เชิงลึก พร้อมสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจเพื่อเอื้อต่อการเปิดเผยประสบการณ์

3.4 บันทึกเสียงการสนทนา และจดบันทึกภาคสนามควบคู่กัน เพื่อเก็บรักษาบริบท อวัจนภาษา และพลวัตการแลกเปลี่ยน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงคุณภาพในงานวิจัยนี้ได้รับการวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์ แก่นสาระ (Thematic Analysis) ตามกรอบแนวคิดของ Braun & Clarke, (2006): วรฉัตร วรวิรรณ ผู้แปล) โดยดำเนินงานเป็นระบบ 7 ขั้นตอน ดังนี้ (1) ทำความคุ้นเคยกับข้อมูล ผ่านการอ่านซ้ำข้อความที่ถอดเทป (2) ให้รหัสเชิงเปิด (Open Coding) เพื่อระบุหน่วยความหมายที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์และกระบวนการจัดการทรัพยากร (3) จัดกลุ่มรหัสเป็นหมวดหมู่เชิงแนวคิด (4) ทบทวนและสังเคราะห์เป็นธีมกลยุทธ์หลัก (Theme) (5) นิยามชื่อธีมให้สะท้อนความหมายเชิงปฏิบัติการอย่างชัดเจน (6) ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างธีมที่สังเคราะห์ได้กับข้อมูลดิบ และ (7) เรียบเรียงและนำเสนอผลพร้อมคำอธิบายเชิงวิเคราะห์

เพื่อให้ผลการศึกษามีความน่าเชื่อถือ (Trustworthiness) จึงใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล (Data Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลต่างบทบาท ร่วมกับการตรวจสอบความถูกต้องโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Member Checking) และการเก็บบันทึกเส้นทางตรวจสอบ (Audit Trail) ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการตรวจสอบกระบวนการและผลตอบคิของผู้วิจัย (Lincoln & Guba, (1985) และ Patton, (2015): วรฉัตร วรวิรรณ ผู้แปล)

ผลการวิจัย (Research Results)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 20 คน ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เจ้าหน้าที่ระดับตำบล นักวิชาการ ปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรกรรม เครือข่ายผู้รู้ชุมชน และตัวแทนกลุ่มผู้ผลิตท้องถิ่น พบว่า กระบวนการเสริมสร้างศักยภาพศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลหนองหลวงเพื่อการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน สามารถสังเคราะห์เป็นกลยุทธ์หลัก 4 ประการ ดังนี้

1. กลยุทธ์เสริมสร้างสมรรถนะผู้นำและเครือข่ายผู้รู้ชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ผลการวิจัย พบว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีจุดแข็งด้านภาวะผู้นำของแกนนำชุมชนที่เข้าใจบริบท วิถีชีวิต และทุนทางสังคมของพื้นที่เป็นอย่างดี ส่งผลให้การขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้และการพัฒนาชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การพึ่งพาผู้นำหลักหรือบุคลากรสำคัญเพียงไม่กี่คนยังคงเป็นข้อจำกัดต่อความต่อเนื่องและความยั่งยืนของศูนย์ในระยะยาว ดังนั้น กลยุทธ์ในการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำและเครือข่ายผู้รู้ชุมชนแบบมีส่วนร่วมจึงให้ความสำคัญกับการกระจายบทบาทผู้นำ การสร้างวิทยากรตัวคูณ และการพัฒนาเครือข่ายผู้รู้ชุมชนเพื่อให้สามารถถ่ายทอดและขยายผลความรู้ได้ต่อเนื่อง

ผลการวิจัยยัง พบว่า รูปแบบการเรียนรู้ร่วม (Co-learning) มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชน โดยเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักศึกษา และสมาชิกชุมชนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหา และร่วมออกแบบแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ดังที่ ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งกล่าวว่า “เราเรียนรู้ร่วมกัน การทำงานเหมือนญาติพี่น้องที่คอยดูแล ให้คำปรึกษา แก้ไขปัญหาไปด้วยกัน ภายหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ ก็ยังติดต่อ ไปมาหาสู่ และพยายามหากิจกรรม ทางงบประมาณมาสานงานต่อให้เกิดความยั่งยืนในพื้นที่” ซึ่งสะท้อนถึงเครือข่ายความสัมพันธ์ที่สนับสนุนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง กลยุทธ์นี้จึงช่วยลดความเสี่ยงจากการสูญเสียผู้นำหรือองค์ความรู้ และเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่

2. กลยุทธ์การจัดการความรู้และยกระดับนวัตกรรมบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น

กลยุทธ์นี้เป็นการเปลี่ยนองค์ความรู้ที่กระจัดกระจายให้เป็นระบบที่เข้าถึงได้ง่าย พร้อมแปลงทุนทรัพยากรของชุมชนให้เป็นนวัตกรรมที่นำไปใช้ได้จริง ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดได้ถ่ายทอดองค์ความรู้หลายด้าน เช่น การเลี้ยงและใช้ประโยชน์แมลงโปรตีน (BSF) การแปรรูปมันชันเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ การทำปุ๋ยหมัก และการผลิตอาหารสัตว์จากวัตถุดิบในพื้นที่ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งยืนยันว่า “ความรู้ที่มหาวิทยาลัยนำมาถ่ายทอด สามารถทำได้จริง ทำเองได้หลังการอบรม” โดยกิจกรรมเหล่านี้ผ่านการคัดเลือกและปรับให้เหมาะสมกับปัญหาและความต้องการของชุมชน และนอกจากความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มหาวิทยาลัยเข้ามาสนับสนุนแล้ว ในอีกมิติหนึ่ง ชุมชนก็นำประสบการณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน ดังที่ผู้นำศูนย์ฯ สะท้อนว่า “อาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดก็นำความรู้ต่าง ๆ มาทำกับศูนย์อย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 62 ความรู้ต่าง ๆ ก็นำมาประกอบกันกับความรู้ที่เรามีซึ่งเป็นความรู้ชาวบ้าน ความรู้ภูมิปัญญา”

อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้เหล่านี้จะไม่ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืนหากขาดระบบการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพ ผู้ให้ข้อมูลจากมหาวิทยาลัยจึงเสนอว่า “ควรที่จะต้องมีการจัดการความรู้และจัดทำระบบข้อมูลของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน” โดยอาจจัดทำคู่มือ पोสเตอร์ แผ่นพับ วิดีทัศน์ และระบบออนไลน์ เพื่อให้ผู้สนใจเข้าถึงข้อมูลได้หลากหลายช่องทาง พร้อมทั้งเน้นบทบาทของมหาวิทยาลัยในฐานะตัวกลางที่เปลี่ยนองค์ความรู้หรือผลวิจัยให้เป็นแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับพื้นที่ ทำให้เกิดวงจรการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักวิชาการ นักศึกษา และชุมชน ดังที่อาจารย์ท่านหนึ่งระบุว่า “การลงพื้นที่บริการวิชาการ ต้องสามารถบูรณาการการจัดการเรียนการสอนและการวิจัยในพื้นที่ได้” กลยุทธ์นี้จึงช่วยให้ทรัพยากรชุมชนได้รับการบริหารจัดการด้วยฐานความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสม เกิดการต่อยอดนวัตกรรม และกลายเป็นแหล่งเรียนรู้เหมาะสมต่อการจัดการการเรียนรู้

3. กลยุทธ์การสร้างความร่วมมือพหุภาคีและกลไกเชิงนโยบายระยะยาว

ความยั่งยืนของการจัดการทรัพยากรถูกจำกัดจากวงจรโครงการระยะสั้น งบประมาณที่ขาดความต่อเนื่อง และตัวชี้วัดความสำเร็จที่ไม่สอดคล้องกันระหว่างภาคีวิชาการกับชุมชน จำเป็นต้องสร้างโครงสร้างความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย ศูนย์การเรียนรู้ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผ่านกลไกเชิงนโยบาย เช่น การจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระยะยาว การบรรจุกิจกรรมของศูนย์ฯ ในแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้บริหารท้องถิ่นเน้นย้ำถึงความสำคัญของความต่อเนื่อง โดยเปรียบเทียบว่า “โครงการพัฒนาต้องไม่เป็นแบบปีเว้นปีหรือระยะสั้นแล้วหยุด แต่ต้องมีความต่อเนื่องเหมือนการเลื่อนชั้นเรียนจาก ม.1 ไป ม.6 เพื่อให้กลุ่มอาชีพสามารถพึ่งพาตนเองได้จริง” พร้อมเสนอว่า กลไกที่มีประสิทธิภาพควรที่จะต้องเป็นรูปแบบที่ทั้งสามฝ่ายร่วมกำหนด jointly ใช้ข้อมูลพื้นที่ร่วมกัน มีระบบถ่ายทอดความรู้ และบูรณาการงบประมาณระยะยาว กลยุทธ์นี้ช่วยเสริมสร้างศักยภาพศูนย์ฯ ด้วยการสร้างสภาพแวดล้อมเชิงสถาบันที่เอื้อต่อการวางแผนจัดการทรัพยากรแบบองค์รวม ลดความซ้ำซ้อนของโครงการ สร้างความไว้วางใจที่จำเป็นต่อการร่วมทุนทรัพยากร และทำให้ศูนย์ฯ เป็นหน่วยงานพัฒนาทรัพยากรชุมชนที่มีเสถียรภาพและได้รับการสนับสนุนเชิงนโยบายอย่างยั่งยืน

4. กลยุทธ์การสร้างห่วงโซ่คุณค่าภายในชุมชน

การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องเชื่อมโยงกระบวนการผลิต การใช้ประโยชน์ การแปรรูป และการตลาดให้เป็นระบบของชุมชน เพื่อลดการพึ่งพาภายนอกและเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจฐานราก ดังปรากฏข้อจำกัดสำคัญ เช่น ต้นทุนวัตถุดิบสูง (เช่น การสั่งซื้อปลาจากต่างจังหวัดเพื่อทำปลาต้ม) และความกังวลด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์ (GAP/เกษตรอินทรีย์) กลยุทธ์นี้จึงเน้นการสร้างห่วงโซ่คุณค่าภายในชุมชน ดังที่ผู้นำชุมชนท่านหนึ่งเสนอว่า “ควรที่จะต้องส่งเสริมการเลี้ยงปลาในบ่อสาธารณะหรือกระชังท้องถิ่นจะได้ไม่ต้องซื้อปลาจากที่อื่นมาทำปลาต้ม” รวมไปถึงการนำขยะอินทรีย์และเศษเหลือทางการเกษตรมาผลิตเป็นอาหารสัตว์และปุ๋ยหมักด้วยระบบ BSF พร้อมทั้งยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ กลยุทธ์นี้ช่วยให้ศูนย์ฯ สามารถเปลี่ยนการจัดการทรัพยากรจากกิจกรรมแยกส่วนเป็นระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนที่ชุมชนควบคุมได้ ลดต้นทุนสิ่งแวดล้อม เพิ่มความมั่นคงทางรายได้ และสร้างแรงจูงใจทางเศรษฐกิจที่ทำให้ชุมชนเห็นความสำคัญและรักษาทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืนผ่านกลไกตลาดที่ชุมชนเป็นเจ้าของ

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

ผลการวิจัย พบว่า การยกระดับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลหนองหลวงให้สามารถจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนนั้น ขับเคลื่อนด้วยกลยุทธ์หลัก 4 ประการ และสามารถอภิปรายผลเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. การเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำและเครือข่ายผู้รู้ชุมชนแบบมีส่วนร่วม พบว่า การพึ่งพาผู้นำหรือปราชญ์ชาวบ้านเพียงไม่กี่คน ถือเป็นข้อจำกัดสำคัญต่อความยั่งยืนของศูนย์การเรียนรู้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าปราชญ์ชาวบ้านมักจะเป็นผู้สูงอายุและมีข้อจำกัดด้านความแข็งแรงทางสภาพร่างกายในการถ่ายทอดภูมิปัญญา หากไม่มีการส่งต่อองค์ความรู้ดังกล่าวอย่างเป็นระบบ ภูมิปัญญาที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ย่อมมีความเสี่ยงสูงที่จะสูญหาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ (2543) และ จิตตรา มาคะผล และคณะ (2559) ที่ระบุว่า ชุมชนไทยมักเผชิญกับความเปราะบางจากการพึ่งพาบุคคลหลักและการขาดช่วงของการถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างรุ่น เนื่องจากปราชญ์ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุซึ่งอาจมี

ข้อจำกัดด้านสภาพร่างกายในการถ่ายทอดภูมิปัญญา หากไม่มีการส่งต่อองค์ความรู้ดังกล่าวอย่างเป็นระบบ ภูมิปัญญาที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ย่อมเสี่ยงต่อการสูญหาย และส่งผลให้การขับเคลื่อนกิจกรรมของ ชุมชนขาดความต่อเนื่อง ดังนั้น ข้อเสนอของงานวิจัยในการสร้างวิทยากรตัวคูณ และส่งเสริมกระบวนการ เรียนรู้ร่วม จึงทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการเปลี่ยนผ่านจากการถ่ายทอดความรู้แบบแนวตั้งสู่การเรียนรู้ทาง สังคม และยังสอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้ทางสังคมของ Reed et al. (2010: วรรณิธร วรรณิธร ผู้แปล) ที่ ระบุว่า กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม คือ ความเข้าใจของแต่ละบุคคลในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ เปลี่ยนแปลงไป และขยายออกไปสู่ระดับหน่วยสังคมหรือชุมชนแห่งการปฏิบัติ โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ เกิดขึ้นผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและกระบวนการระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเครือข่าย และการกระจาย บทบาทและความรับผิดชอบด้านองค์ความรู้จะช่วยลดความเสี่ยงจากการผูกขาดความรู้ไว้กับบุคคลเพียงคน

2. การจัดการความรู้และยกระดับนวัตกรรมบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น พบว่า ได้มีการเลี้ยงแมลง โปรตีน (BSF) เพื่อใช้ประโยชน์ทางการเกษตร และมีการปลูกขมิ้นชันเพื่อนำไปสู่การแปรรูปสมุนไพรท้องถิ่น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของการบูรณาการองค์ความรู้ระหว่างศาสตร์เชิง วิชาการจากสถาบันอุดมศึกษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการผลิตความรู้ของ Gibbons et al. (1994: วรรณิธร วรรณิธร ผู้แปล) ซึ่งให้ความสำคัญกับการสร้างองค์ความรู้ที่ฝังตัวอยู่ในบริบทปัญหาจริง และการแก้ปัญหาแบบข้ามสาขามากกว่าการผลิตความรู้ในรูปแบบดั้งเดิมที่แยกขาดจากบริบทสังคม และ ยังสอดคล้องกับผลงานด้านการศึกษาของ Moodie and Wheelahan (2025: วรรณิธร วรรณิธร ผู้แปล) ที่ให้ ความสำคัญกับบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการสร้างศักยภาพร่วม (Collective Capacity) ผ่านการ เชื่อมโยงเครือข่ายกับภาคส่วนภายนอก เพื่อการบูรณาการทรัพยากรและขับเคลื่อนเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค โดยการผสมผสานกิจกรรมและองค์กรต่าง ๆ จนเกิดลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นในแต่ละพื้นที่ และส่งผลให้ชุมชน ได้รับประโยชน์ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

3. การสร้างความร่วมมือพหุภาคีและกลไกเชิงนโยบายระยะยาว พบว่า การสร้างความร่วมมือพหุ ภาคีผ่านการจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) และการบูรณาการกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้เข้าสู่ แผนพัฒนาท้องถิ่นนับเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขข้อจำกัดของการดำเนินงานแบบแยกส่วนหรือเป็นโครงการ ระยะสั้นแต่มีขาดความต่อเนื่อง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การบริหารจัดการแบบร่วมมือ (collaborative governance) ตามกรอบแนวคิดของ Ansell & Gash (2008: วรรณิธร วรรณิธร ผู้แปล) ในเรื่องการสร้าง ความไว้วางใจ การสร้างพันธสัญญาต่อกระบวนการ และการจัดตั้งกลไกเชิงสถาบันที่ส่งเสริมความยั่งยืน มักไม่อาจ เกิดขึ้นได้จากความร่วมมือในลักษณะโครงการชั่วคราวเพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิยม ยากรณ์ และคณะ (2562: 104-105) ที่พบว่า ความยั่งยืนของการจัดการทรัพยากรร่วมของชุมชนไม่อาจ เกิดขึ้นได้จากความร่วมมือในลักษณะโครงการชั่วคราวเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยการขับเคลื่อนผ่านกลไก เชิงนโยบายและข้อบัญญัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการบูรณาการทรัพยากร งบประมาณ และความรับผิดชอบร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญของความต่อเนื่องและเสถียรภาพของ การพัฒนาชุมชนในระยะยาว

4. การสร้างห่วงโซ่คุณค่าภายในชุมชน พบว่า การสร้างห่วงโซ่คุณค่าภายในชุมชนผ่านการใช้วัตถุดิบ ของชุมชนและการนำเศษเหลือทางการเกษตรกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ ถือเป็นกลไกสำคัญในการลดต้นทุนการ ผลิตและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ทรัพยากรท้องถิ่น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การกระทำได้กล่าวเป็นกล ยุทธ์ที่สร้างความอยู่รอดให้แก่ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของ Scoones (1998:

วรฉัตร วรวิวัฒน์ ผู้แปล) ที่อธิบายว่า การเข้าถึงตลาดและการควบคุมห่วงโซ่อุปทานถือเป็นทุนทางการเงิน (Financial Capital) และทุนมนุษย์ (Human Capital) ที่มีความสำคัญเทียบเท่าทุนทางธรรมชาติ (Natural Capital) ในการสร้างความอยู่รอดของชุมชน และสอดคล้องกับนโยบายเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) อันเป็นวาระแห่งชาติของ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (2564) ที่เสนอเป็นวาระแห่งชาติของประเทศไทยว่า ความยั่งยืนของการจัดการทรัพยากรมีอาจเกิดขึ้นได้จากการอนุรักษ์เพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องอาศัยแรงจูงใจทางเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนผ่านระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน ซึ่งชุมชนมีอำนาจในการเป็นเจ้าของและบริหารจัดการได้อย่างแท้จริง และยังสามารถเชื่อมโยงกับผลการวิจัยของ นพรัตน์ ไชยชนะ และคณะ (2568: 278-283) ที่เน้นย้ำถึง ความสำคัญของการเชื่อมโยงชุมชนเข้ากับระบบตลาดและห่วงโซ่มูลค่าทางเศรษฐกิจ เพื่อให้สามารถแปลงทุนทรัพยากรและทุนวัฒนธรรมให้เป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจและความยั่งยืนของชุมชนได้

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยสามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. การเปลี่ยนผ่านสู่ระบบนิเวศการเรียนรู้ชุมชนแบบบูรณาการ การวิจัย พบว่า ความยั่งยืนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไม่ได้ขึ้นอยู่กับโครงสร้างพื้นฐานหรือโครงการระยะสั้น แต่ต้องการการออกแบบเชิงระบบที่เชื่อมโยงการกระจายอำนาจความรู้ การบูรณาการภูมิปัญญา ความร่วมมือพหุภาคี และห่วงโซ่มูลค่าของชุมชนเข้าด้วยกัน ซึ่งนำไปสู่กรอบแนวคิดใหม่ที่เปลี่ยนบทบาทศูนย์การเรียนรู้จากการเป็นพื้นที่จัดกิจกรรมชั่วคราว สู่กลไกจัดการทรัพยากรชุมชนแบบองค์รวมที่ขับเคลื่อนด้วยการเรียนรู้ร่วม

2. ความไว้วางใจเชิงปฏิบัติการเป็นปัจจัยนำหน้าการจัดตั้งโครงสร้างทางการ ผลการศึกษา พบว่า บริบทของชุมชนเกษตรกรรม ความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเครือข่ายผู้รู้ในชุมชนเกิดขึ้นจากความไว้วางใจที่พัฒนาขึ้นผ่านการทำงานและแก้ไขปัญหาาร่วมกันมากกว่าการอาศัยเอกสารสัญญาหรือกฎระเบียบทางราชการ ดังนั้น โครงสร้างเชิงสถาบันควรที่จะต้องออกแบบให้สอดคล้องกับความสัมพันธ์เชิงปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริง

3. การจัดการทรัพยากรภายในชุมชนที่ผสมผสานนวัตกรรมเชิงพื้นที่ งานวิจัย พบว่า การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนต้องออกแบบระบบการผลิต-แปรรูป-ใช้ซ้ำภายในชุมชน ลดการพึ่งพาวัตถุดิบภายนอก พร้อมยกระดับภูมิปัญญาชุมชนด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม เช่น ระบบ BSF และการแปรรูปสมุนไพรเพื่อช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มและรักษาทรัพยากรนิเวศควบคู่กันโดยไม่ละเลยบริบททางสังคมวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestion)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรที่จะต้องส่งเสริมและสนับสนุนศูนย์การเรียนรู้ในมิติการจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็น เช่น วัสดุอุปกรณ์ พื้นที่เรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และระบบฐานข้อมูลชุมชน สำหรับบริหารจัดการองค์ความรู้ท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ และการพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ ผ่านการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และการพัฒนาทักษะด้านการบริหารจัดการและการถ่ายทอดองค์ความรู้

1.2 ชุมชนควรที่จะต้องสร้างระบบสืบทอดผู้รู้ของชุมชนและคลังความรู้ท้องถิ่น เพื่อลดการพึ่งพาภายนอกเฉพาะกลุ่ม พร้อมทั้งพัฒนาโมเดลการสร้างรายได้หมุนเวียนภายในศูนย์ฯ ให้สามารถพึ่งพาตนเองทางการเงิน และรักษาสมดุลระหว่างนวัตกรรมเชิงพาณิชย์กับการสืบทอดภูมิปัญญาการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาเปรียบเทียบข้ามบริบทในชุมชนเกษตรกรรมต่างภูมิภาคหรือเขตเมืองกึ่งชนบท ภายใต้โครงสร้างอำนาจและระบบเศรษฐกิจที่หลากหลาย เพื่อวิเคราะห์เงื่อนไขความสำเร็จที่แตกต่างกัน

2.2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยออกแบบให้ชุมชน นักวิชาการ และหน่วยงานท้องถิ่นมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เพื่อสร้างกลไก Area-based KPIs ที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น และแปลงความรู้เชิงนโยบายและพื้นที่ให้สามารถนำไปใช้ได้จริงในสถานการณ์พื้นที่

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณกองทุนวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแห่งชาติ (NSRF) สำหรับงบประมาณสนับสนุนการวิจัยในปีงบประมาณ 2569 รหัสโครงการ 4830443

เอกสารอ้างอิง (References)

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2564). **แผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564–2570**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://waa.inter.nstda.or.th/stks/pub/bcg/20211228-BCG-Action-Plan-2564-2570.pdf>. สืบค้นเมื่อ 3 มิถุนายน 2569.
- จิตตรา มาคะผล และคณะ. (2559). การจัดการความรู้เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชน : **รายงานการวิจัย**. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2543). **เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- นิยม ยากรณ์ ฤกษ์ภา บัญชัย และทัชชวัฒน์ เหล่าสุวรรณ. (2562). กระบวนการสร้างกลไกการจัดการทรัพยากรร่วมของชุมชนโดยใช้ข้อบัญญัติท้องถิ่น. **วารสารการเมืองการปกครอง**. 9(3): 95-113.
- นพรัตน์ ไชยชนะ วีระวัฒน์ อุดมทรัพย์ พงนิย สุขชานา วิยะดา พลชัย สุภพงษ์ สุขชานา และเศกสิทธิ์ ปักซี่. (2568). กลยุทธ์การบริหารจัดการทุนวัฒนธรรมผ่านการมีส่วนร่วม: แนวทางยกระดับเศรษฐกิจชุมชนตำบลท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยนครพนม**. 15(1): 273-286.
- Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. **Journal of Public Administration Research and Theory**. 18(4): 543-571.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. **Qualitative Research in Psychology**. 3(2): 77-101.
- Charungkattikul, S. (2023). National learning encouragement Act, B.E. 2566 (2023) and its implications to community learning centers in Thailand. **BULLETIN of the Japan Society for the Study of KOMINKAN**. 20: 84-112.

- Gibbons, M., Limoges, C., Nowotny, H., Schwartzman, S., Scott, P., & Trow, M. (1994). **The new production of knowledge: The dynamics of science and research in contemporary societies**. SAGE Publications.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). **Naturalistic inquiry**. SAGE Publications.
- Moodie, G., & Wheelahan, L. (2025). Colleges as anchors of their communities: Emergence and agglomeration. **Journal of Vocational Education and Training**. 77(1): 58-80.
- Oldekop, J. A., & Hajjar, R. (2017). Common-pool resource management: Insights from community forests. In L.-A. Giraldeau, P. Heeb, & M. Kosfeld (Eds.), **Investors and exploiters in ecology and economics: Principles and applications**. MIT Press.
- Patton, M. Q. (2015). **Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice**. SAGE Publications.
- Reed, M. S., Evely, A. C., Cundill, G., Fazey, I., Glass, J., Laing, A., Newig, J., Parrish, B., Prell, C., Raymond, C., & Stringer, L. C. (2010). What is social learning? **Ecology and Society**. 15(4): r1.
- Scoones, I. (1998). **Sustainable rural livelihoods: A framework for analysis**. Institute of Development Studies.
- Tohani, E., Wibawa, L., & Prasetyo, I. (2023). The Performance of Internal Quality Assurance of Community Learning Centers during the COVID-19 Outbreak. **Journal of Intercultural Communication**. 23(3): 95-108.

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน
ขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2
A Study of the Relationship between Innovative Leadership and Educational
Quality of Opportunity Expansion Schools under the Phitsanulok Primary
Educational Service Area Office 2

ธิดาพร แก้วเขียว¹ ชัชภูมิ สีชมภู² สุรเชษฐ์ บุญรักษะ³

Thidaporn Kaewkhiew, Chatchaphum Srichomphoo, Surachet Boonyarug

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 2) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 และ 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 170 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 52 คน และครูผู้สอน 118 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลผ่าน Google Forms สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเฉลี่ย และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผลการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด และ 3) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ($r = .876$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .01

คำสำคัญ (Keywords) : ความสัมพันธ์; ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม; คุณภาพการศึกษา

Abstract

This research article aimed to study: 1) the levels of innovative leadership of school administrators in opportunity expansion schools under the Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 2; 2) the levels of educational quality of opportunity expansion schools

Received: 2026-05-16 Revised: 2026-06-13 Accepted: 2026-06-15

¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คุรุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Educational Administration Master of Education, Uttaradit Rajabhat University. E-mail: Filmthida35@gmail.com

² อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Lecturer, Graduate School Faculty of Education Uttaradit Rajabhat University, Thailand. E-mail: chat.chomphoo@gmail.com

³ อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Lecturer, Graduate School Faculty of Education Administration Master of Education, Uttaradit Rajabhat University. E-mail: edboonyarug7@gmail.com.

under the Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 2; and 3) the relationship between innovative leadership and educational quality of opportunity expansion schools under the Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 2. This study employed a quantitative research design. The sample consisted of 170 participants, including 52 school administrators and 118 teachers. The research instrument was a questionnaire, and data were collected through Google Forms. The statistical instruments used for data analysis were frequency, percentage, standard deviation, mean, and Pearson's correlation coefficient.

The research findings revealed that: 1) the overall level of innovative leadership of school administrators was at the highest level; 2) the overall level of educational quality of opportunity expansion schools was at the highest level; and 3) the overall relationship between innovative leadership of school administrators and educational quality of opportunity expansion schools under the Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 2 was positive at a very high level ($r = .876$), with statistical significance at the .01 level.

Keywords: relationship; Innovative Leadership; educational quality

บทนำ (Introduction)

ในปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ระบบการศึกษาในหลายประเทศรวมถึงประเทศไทยต้องเผชิญความท้าทายในการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทใหม่ของสังคม เทคโนโลยี และการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ระบบการศึกษาแบบดั้งเดิมอาจไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเพียงพอ การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคน สังคม และประเทศชาติ ผ่านการส่งเสริมองค์ความรู้ ทักษะ และนวัตกรรม (ประหยัด พิมพา, 2561: 242-243) สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพมนุษย์ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561-2580: 7) รวมถึงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่เน้นการพัฒนากำลังคน การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 79-82)

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการปรับตัวของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากผู้บริหารมีบทบาทในการส่งเสริมการใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี และการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ภายในองค์กร (แพรวพรรณ เปรมลาภ, 2565) ผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสามารถพัฒนาองค์กรให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และนำพาสถานศึกษาไปสู่ความก้าวหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ Gliddon (2006 อ้างถึงใน ชุติมาศ คำบุญเรือง, 2566) อีกทั้งยังช่วยยกระดับคุณภาพผู้เรียน ครู และสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมยุคใหม่ (ดลยา ชันเวท, 2566) รวมถึงส่งเสริมให้องค์กรก้าวสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (อภิฤดี โทนา, 2565) อย่างไรก็ตาม คุณภาพการศึกษาของประเทศไทยยังคงเผชิญข้อจำกัด โดยผลการจัดอันดับของ IMD ปี 2568 พบว่าด้านการศึกษาของไทยอยู่ในอันดับที่ 55 จาก 69 ประเทศ แม้จะมีพัฒนาการเชิงบวก แต่ยังคงมีความท้าทายด้านคุณภาพ ความเสมอภาค และการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2568: 19) ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสามารถส่งเสริม

การใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี และการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ในองค์กร ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน ครู และ ประสิทธิภาพของสถานศึกษา (พิชินาถ กุมภวรรณ และคณะ, 2565: 72)

สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 มี นโยบายส่งเสริมการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2, 2568: 21) ทั้งนี้ การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะภาวะผู้นำ เชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรสู่ความสำเร็จและการพัฒนา คุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดข้อมูลเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาวะ ผู้นำเชิงนวัตกรรมกับคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2

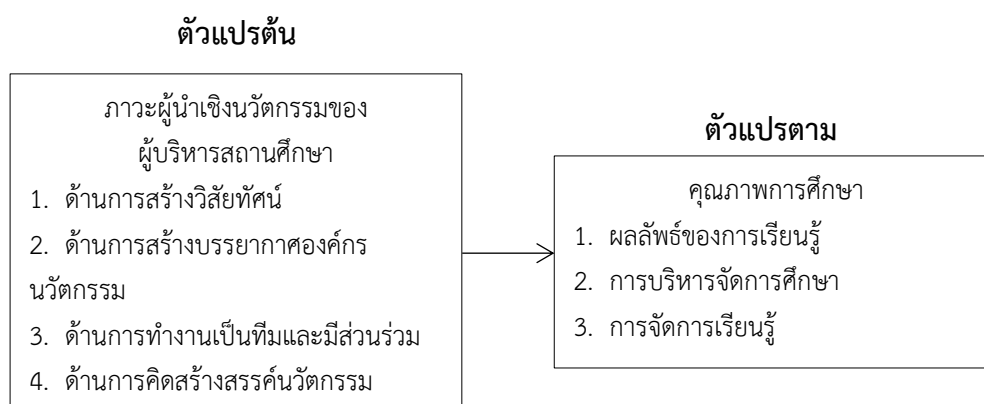
จากความสำคัญของประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิง นวัตกรรมกับคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิษณุโลก เขต 2 เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการศึกษาใน ศตวรรษที่ 21 และนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2
2. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขยาย โอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สรุปใจความสำคัญ เพื่อสอดคล้องกับการศึกษาในครั้งนี้และกรอบแนวคิดของ การวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมซึ่งแบ่งองค์ประกอบเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม และด้านการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม โดยสังเคราะห์จากแนวคิดของ แพรวพรรณ เปรมลาภ (2565) ศิริพร พงษ์เนตร (2564) และปิยโชติ รอดหลง (2565) และคุณภาพการศึกษาประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านผลลัพธ์ของการเรียนรู้ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา และด้านการจัดการเรียนรู้ โดยสังเคราะห์จากแนวคิดของ กันตพัฒน์ มณฑา (2561) ปัญวรรณ สมบูรณ์ยั้ง (2566) และสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2568)

1.2 ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนของโรงเรียนขยายโอกาสในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 52 แห่ง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 52 คน และครูผู้สอน จำนวน 811 คน รวมทั้งสิ้น 863 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 ปีการศึกษา 2568)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนของโรงเรียนขยายโอกาสในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 จำนวน 170 คน โดยผู้บริหารสถานศึกษาใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ส่วนครูผู้สอนใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย ทั้งนี้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ร้อยละ 20 ของจำนวนประชากร (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 40) ในการวิจัยครั้งนี้ถือเป็นขนาดที่เพียงพอต่อการวิเคราะห์ข้อมูลและสามารถสะท้อนลักษณะของประชากรได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

โรงเรียนขยายโอกาส ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 จำนวน 52 โรงเรียน

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่เดือน สิงหาคม 2568 ถึง มีนาคม พ.ศ. 2569

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

โดยแบบสอบถามได้รับการประเมินความสอดคล้องจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน โดยมีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ของแบบสอบถามรายข้ออยู่ระหว่าง 0.80-1.00 การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือวิจัยจำนวน 1 ฉบับ คือ แบบสอบถามจำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม และด้านการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับตามเกณฑ์ของลิเคิร์ท (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 102-103)

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษา จำนวน 3 ด้าน ประกอบด้วย ผลลัพธ์ของการเรียนรู้การบริหารจัดการสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ตามเกณฑ์ของลิเคิร์ท (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 102-103)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือราชการจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ถึงโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 เพื่อทดลองใช้แบบสอบถาม (Try Out) ทดลองใช้กับผู้บริหารสถานศึกษา 3 คน และครูจำนวน 30 คน รวมทั้งสิ้น 33 คน

3.2 ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) และผลการวิเคราะห์พบว่าแบบสอบถามมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.980 แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือวิจัยมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยได้อย่างเหมาะสม

3.3 ผู้วิจัยขอหนังสือราชการขอความอนุเคราะห์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ เพื่อเก็บข้อมูลจริงจากโรงเรียนขยายโอกาสในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2

3.4 ผู้วิจัยดำเนินการจัดส่งแบบสอบถามออนไลน์ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยแนบลิงค์และ QR code ไปพร้อมกับหนังสือขอความอนุเคราะห์โดยกำหนดระยะเวลาในการตอบกลับและติดตามเป็นระยะ

3.5 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนและนำข้อมูลไปวิเคราะห์ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตาราง

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวม รายด้าน และรายข้อ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 121)

ตอนที่ 3 วิเคราะห์คุณภาพการศึกษา ในภาพรวม รายด้าน และรายข้อ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 121)

ตอนที่ 4 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับคุณภาพการศึกษาโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation Coefficient) โดยใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (สมถวิล วิจิตรวรรณ, 2565: 11)

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิษณุโลก เขต 2 โดยภาพรวม

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียนขยายโอกาส	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านการสร้างวิสัยทัศน์	4.36	0.61	มากที่สุด
ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม	4.47	0.59	มากที่สุด
ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม	4.39	0.69	มากที่สุด
ด้านการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม	4.41	0.63	มากที่สุด
รวม	4.41	0.60	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 โดยรวมรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.41, S.D. = 0.60) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.47, S.D. = 0.59) รองลงมา คือ ด้านการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม ($\bar{X}$ = 4.41, S.D. = 0.63) ลำดับถัดมา คือ ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ($\bar{X}$ = 4.39, S.D. = 0.69) และขณะที่ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.61) มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น อย่างไรก็ตาม ทุกด้านยังคงอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจโดยรวม

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 โดยภาพรวม

คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านผลลัพธ์ของการเรียนรู้	4.17	0.64	มาก
ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา	4.36	0.63	มากที่สุด
ด้านการจัดการเรียนรู้	4.47	0.57	มากที่สุด
รวม	4.33	0.57	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 โดยรวมรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.33, S.D. = 0.57) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.47, S.D. = 0.57) รองลงมา คือ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.63) และด้านผลลัพธ์ของการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.17, S.D. = 0.64) มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น อย่างไรก็ตาม แสดงให้เห็นว่าคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจโดยรวม

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม	คุณภาพการศึกษา			
	1. ด้านผลลัพธ์ของ การเรียนรู้	2. ด้านการบริหาร จัดการสถานศึกษา	3. ด้านการจัดการ เรียนรู้	คุณภาพการศึกษา โดยภาพรวม
1. ด้านการสร้างวิสัยทัศน์	.717**	.856**	.746**	.833**
2. ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม	.708**	.861**	.746**	.832**
3. ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม	.693**	.793**	.710**	.789**
4. ด้านการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม	.768**	.879**	.777**	.871**
ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมโดยภาพรวม	.760**	.892**	.785**	.876**

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน โดยด้านการสร้างวิสัยทัศน์มีความสัมพันธ์กับคุณภาพการศึกษาโดยรวมในระดับสูงมาก ($r = .833^{**}$) ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรมมีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก ($r = .832^{**}$) ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์ในระดับสูง ($r = .789^{**}$) และด้านการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมมีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก ($r = .871^{**}$) ซึ่งเป็นด้านที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุด สำหรับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กับคุณภาพการศึกษาโดยรวมในระดับสูงมาก ($r = .876^{**}$) และมีความสัมพันธ์กับด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาสูงที่สุด ($r = .892^{**}$) รองลงมา ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ ($r = .785^{**}$) และด้านผลลัพธ์ของการเรียนรู้ ($r = .760^{**}$) โดยทุกด้านมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา และระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 นำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรมมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม และด้านการสร้างวิสัยทัศน์ ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรม เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการเสนอแนวคิดใหม่ สนับสนุนการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งเน้นการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้บุคลากรเกิดความกล้าในการคิดริเริ่มและสามารถปรับตัวต่อการ

เปลี่ยนแปลงทางการศึกษาได้อย่างเหมาะสม ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิวิทย์ อาณาภเสถียร (2566: 131-132) ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตวันบุรี กระทบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งด้านการคิดสร้างสรรค์ การสร้างแรงจูงใจ การทำงานเป็นทีม การบริหารความเสี่ยง การสร้างวิสัยทัศน์ และการสร้างบรรยากาศในการสร้างสรรค์นวัตกรรม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยโชติ รอดหลง (2565: 80) ที่พบว่า การสร้างบรรยากาศในการสร้างสรรค์นวัตกรรมเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร พงษ์เนตร (2564: 61) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่ให้ความสำคัญกับนวัตกรรมจะสามารถสร้างค่านิยมแห่งการเรียนรู้ สนับสนุนการแสวงหาความรู้ และส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดการกระบวนการเรียนรู้ และการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษา ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ และสมรรถนะที่เหมาะสมตามเป้าหมายของหลักสูตรและความต้องการของสังคม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษามีระบบบริหารจัดการที่ชัดเจน มีการวางแผนและติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง รวมถึงให้ความสำคัญกับการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงทำให้สามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารการศึกษาเชิงระบบที่อธิบายว่า การบริหารหรือการจัดการศึกษาจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) และผลกระทบ (Impact) อย่างเป็นระบบ เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและเกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม (มนัสวี ศรีนนท์, 2558: 51-55) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของปัญญวรรณ สมบูรณ์ยิ่ง (2566: 18) ที่กล่าวว่า คุณภาพการศึกษาเป็นผลมาจากการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทั้งด้านหลักสูตร บุคลากร และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของกันตพัฒน์ มณฑา (2561: 173-176) ที่พบว่า คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานครอยู่ในระดับมากทุกด้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของดวงกมล อิริยา (2563: 86) และปณณช เมืองแดง (2565: 73) ที่พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารจัดการและกระบวนการจัดการเรียนรู้มีส่วนสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการศึกษาโดยรวม

3. ผลการศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงมากกับคุณภาพการศึกษา ($r = .876$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า สถานศึกษาที่ผู้บริหารมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในระดับสูง มักมีแนวโน้มที่จะมีคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับสูงเช่นเดียวกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสามารถกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และสนับสนุนการคิดสร้างสรรค์ของครูและบุคลากร ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวมีความสอดคล้องกับองค์ประกอบของสถานศึกษาที่มีคุณภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ และผลลัพธ์ทางการศึกษาของผู้เรียน โดยเฉพาะด้านการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมที่มีความสัมพันธ์สูงกับด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา อาจสะท้อนให้เห็นว่า สถานศึกษาที่ผู้บริหารมีบทบาทในการสนับสนุนทรัพยากร

ส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรม และบริหารงานอย่างเป็นระบบ จึงช่วยให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของธัญพร กล่อมสกุล (2567: 106) ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครู เนื่องจากผู้บริหารให้การสนับสนุนด้านนวัตกรรมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของชูลีมาศ คำบุญเรือง (2566: 78-85) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมในองค์กร พัฒนาศักยภาพบุคลากร สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ และบริหารจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม เพื่อเพิ่มประสิทธิผลของสถานศึกษา รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของพิชินาถ กุมภวรรณ และคณะ (2565: 63-76) ที่พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลมีผลสัมฤทธิ์ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาในระดับสูงมาก ดังนั้น ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งด้านความรู้ ทักษะ และสมรรถนะเชิงนวัตกรรม เพื่อให้สามารถบริหารจัดการองค์กรทางการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และนำสถานศึกษาไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

การวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 ทำให้ค้นพบองค์ความรู้ว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วม ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ และสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งการเรียนรู้ จะช่วยให้การบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ และผลลัพธ์ของผู้เรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงมากกับคุณภาพการศึกษา จึงถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลและพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการสร้างวิสัยทัศน์มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาทักษะด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ให้มีความชัดเจน ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดและขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ร่วมกัน รวมถึงสื่อสารเป้าหมายขององค์กรอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความเข้าใจและทิศทางการดำเนินงานที่เป็นเอกภาพ

1.2 ผลการวิจัยพบว่า ด้านผลลัพธ์ของการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในองค์ประกอบของคุณภาพการศึกษา ดังนั้น สถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ครูออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน รวมทั้งสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการคิด และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนอย่างรอบด้าน

1.3 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงมากกับคุณภาพการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยจัดอบรมหรือกิจกรรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม เพื่อให้ผู้บริหารสามารถนำแนวคิดและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่นที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา เช่น วัฒนธรรมองค์กร ความผูกพันต่อองค์กร สมรรถนะครู หรือการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมและคุณภาพการศึกษาระหว่างสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาที่แตกต่างกัน เพื่อขยายองค์ความรู้และเปรียบเทียบบริบทของการบริหารสถานศึกษาในแต่ละพื้นที่

2.3 ควรดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการศึกษากรณีศึกษา เพื่อให้เข้าใจแนวทางและรูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาได้อย่างชัดเจนและรอบด้านมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- กันตพัฒน์ มณฑา. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม.
- ชูลีมาศ คำบุญเรือง. (2566). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สหวิทยาเขตภูพานยาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ดวงกมล อิริยา. (2563). แนวทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของโรงเรียนบ้านบ่อหิน ตำบลตลาดขวัญ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ดลยา ชันเวช. (2566). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอแม่สรวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ธัญพร กล่อมสกุล. (2567). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบุรี วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปัญวรรณ สมบูรณ์ยิ่ง (2566). รูปแบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยใช้การประเมินเชิงการพัฒนาที่เหมาะสม สำหรับสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายศูนย์ยวพัฒน์ มูลนิธิรัฐบุรุษ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

- ประหยัด พิมพา. (2561). การศึกษาไทยในปัจจุบัน. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ร้อยเอ็ด. 7(1): 242-249.
- ปิยโชติ รอดหลง. (2565). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชัยนาท วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัย ศิลปากร.
- บุญยง เมืองแดง. (2565). แนวทางการยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 การค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พิชิตา กุมภวรรณ, หยกแก้ว กมลวรรณ และสุกัญญา รุจิเมธาภาส. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำ ทางวิชาการกับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรพ์ชันของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์. 12(3): 63-76.
- แพรวพรรณ เปรมลาภ. (2565). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 2 การค้นคว้าอิสระ การศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- มนัสวี ศรีนนท์. (2558). วิเคราะห์การบริหารการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 ด้วยทฤษฎีการบริหารการศึกษา เชิงระบบ. วารสารศึกษาศาสตร์ มจร คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 3(2): 51-57.
- ศิริพร พงษ์เนตร. (2564). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2. (2568). รายงานผลการดำเนินงานและสภาพ ปัญหาการบริหารจัดการสถานศึกษา. พิษณุโลก: กลุ่มนโยบายและแผน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579. กรุงเทพฯ: พริก หวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2568). สภาวะการศึกษาไทย ไตรมาสที่ 1 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 : การศึกษาไทยในโลกที่เปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุทธิวิทย์ อานุภาพเสถียร. (2566). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะ การจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาตราง์ กระบี่. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมถวิล วิจิตรวรรณ. (2565). สถิติความสัมพันธ์: เลือกใช้อย่างไร. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์. 8(2): 1-15.

อภิฤดี โหนะ. (2565). ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษา
ยุค VUCA World สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย
Digital Leadership of School Administrators Affecting School Management in
the VUCA World under the Secondary Educational Service Area
Office Chiang Rai

รัตนา ศิริแสน¹ ธงชาติ วงษ์สุวรรณ² วีรพันธ์ ศิริฤทธิ์³

Rattana Sirisan, Thongchart Wongsawan, Weeraphan Siririth

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา (2) ศึกษา
ระดับการบริหารจัดการสถานศึกษาในยุค VUCA World และ (3) ศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่
ส่งผลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาในยุค VUCA World สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
เชียงราย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษา จำนวน 317 คน จากสถานศึกษา 41
แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่
ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการสร้าง
วัฒนธรรมองค์กรและการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านการสื่อสารดิจิทัลและการสร้างเครือข่าย มีค่าเฉลี่ย
ต่ำสุด

2) ระดับการบริหารจัดการสถานศึกษาในยุค VUCA World โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มี
ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษานำเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสร้าง
ความยั่งยืนให้กับสถานศึกษา

3) ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและ
เครื่องมือดิจิทัล วิสัยทัศน์ดิจิทัล การพัฒนาตนเองและบุคลากรด้านดิจิทัล และการสร้างวัฒนธรรมองค์กร
และการเรียนรู้ สามารถร่วมกันพยากรณ์การบริหารจัดการสถานศึกษาในยุค VUCA World ได้อย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการบริหารจัดการสถานศึกษา
ในยุค VUCA World ร้อยละ 57.10

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 0.833 + 0.333 (X_3) + 0.196 (X_1) + 0.138 (X_4) + 0.145 (X_2)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

Received: 2026-05-21 Revised: 2026-06-15 Accepted: 2026-06-20

¹ สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยเชียงราย Master of Educational Administration, Graduate School, Chiang Rai College. E-mail: Rattana.lifen@gmail.com

² อาจารย์ประจำ วิทยาลัยเชียงราย Lecturer of Chiangrai College. E-mail: ThongchartW@gmail.com

³ อาจารย์ประจำ วิทยาลัยเชียงราย Lecturer of Chiangrai College. Corresponding author. E-mail: Dr.W.siririth@gmail.com

$$\hat{Z} = 0.381 (Zx_3) + 0.222 (Zx_1) + 0.169 (Zx_4) + 0.173 (Zx_2)$$

คำสำคัญ (Keywords) : การบริหารสถานศึกษา; ภาวะผู้นำดิจิทัล; ยุค VUCA World

Abstract

This research article aimed to: (1) examine the level of digital leadership among school administrators; (2) investigate the level of school management in the VUCA World era; and (3) study the digital leadership of school administrators affecting school management in the VUCA World under the Chiang Rai Secondary Educational Service Area Office. This study employed a quantitative research methodology. The sample consisted of 317 educational personnel from 41 schools. The research instrument was a five-point rating scale questionnaire. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and stepwise multiple regression analysis.

The findings revealed that:

1) The overall level of digital leadership among the school administrators is high, with the highest average score in the area of organizational culture building and learning, and the lowest average score in the area of digital communication and networking.

2) the overall level of school management in the VUCA World era was at a high level, with the use of digital technology and innovation to enhance efficiency and sustainability the highest mean score.

3) Four aspects of digital leadership among school administrators, namely the use of digital technology and digital tools, digital vision, self-development and personnel development in digital skills, and the creation of organizational culture and learning, can collectively predict school management in the VUCA World with statistical significance at the .01 level. Together, they can explain 57.10% of the variance in school management in the VUCA World.

The raw score prediction equation was:

$$\hat{Y} = 0.833 + 0.333 (X_3) + 0.196 (X_1) + 0.138 (X_4) + 0.145 (X_2)$$

The standardized score prediction equation was:

$$\hat{Z} = 0.381 (Zx_3) + 0.222 (Zx_1) + 0.169 (Zx_4) + 0.173 (Zx_2)$$

Keywords: School Management; Digital Leadership; VUCA World Era

บทนำ (Introduction)

ในศตวรรษที่ 21 โลกกำลังก้าวเข้าสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ซับซ้อน และยากต่อการคาดการณ์ อันเป็นผลจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล การแข่งขันทางเศรษฐกิจ และพลวัตของสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยดังกล่าวส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วน รวมถึงระบบการศึกษาซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แนวโน้มดังกล่าวสามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิด VUCA World ซึ่งประกอบด้วย ความผันผวน

(Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) (Bennett & Lemoine, 2014 อ้างถึงใน พระมหาพิเศษ สุขสมาน, 2566: 138) แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นสภาพแวดล้อมของโลกยุคใหม่ที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและยากต่อการควบคุม ส่งผลให้องค์กรทุกภาคส่วนต้องปรับตัวให้เท่าทันสถานการณ์ โดยเฉพาะองค์กรทางการศึกษาที่จำเป็นต้องพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีความยืดหยุ่น ทันสมัย และสามารถรองรับความท้าทายในอนาคตได้อย่างเหมาะสม

ภายใต้สภาวะดังกล่าว การจัดการศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายทั้งด้านการบริหารองค์กร การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ส่งผลให้สถานศึกษาจำเป็นต้องปรับรูปแบบการดำเนินงานให้มีความคล่องตัวและสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กร สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ พระมหาพิเศษ สุขสมาน (2566: 143) อธิบายว่า องค์กรทางการศึกษาควรสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการปรับตัวและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ภายในองค์กร และพัฒนาระบบบริหารจัดการที่มีความยืดหยุ่น สามารถรองรับความเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอนในสภาวะ VUCA ได้ นอกจากนี้ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลและข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการวางแผน ติดตามแนวโน้ม และบริหารความเสี่ยง ยังเป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและเสริมสร้างความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

นอกจากนี้ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลยังส่งผลโดยตรงต่อแนวทางการบริหารสถานศึกษา รัฐมนตรีกระทรวง (2565: 418) กล่าวว่า โลกปัจจุบันเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนผ่านหรือยุคพลิกผัน (Disruptive Era) อันเกิดจากพัฒนาการของเทคโนโลยีดิจิทัล ควบคู่กับผลกระทบจากภัยพิบัติ ภาวะโลกร้อน และโรคอุบัติใหม่ ซึ่งทำให้โลกเข้าสู่สภาวะ VUCA World ที่เต็มไปด้วยความผันผวนและความไม่แน่นอน องค์กรทางการศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพในการปรับตัว โดยเฉพาะการเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัล การพัฒนาทักษะใหม่ (Upskill และ Reskill) และการสร้างกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) เพื่อให้สามารถบริหารองค์กรได้อย่างยืดหยุ่นและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล ตลอดจนปรับตัววัฒนธรรมองค์กร กฎระเบียบ และรูปแบบการดำเนินงานให้รองรับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

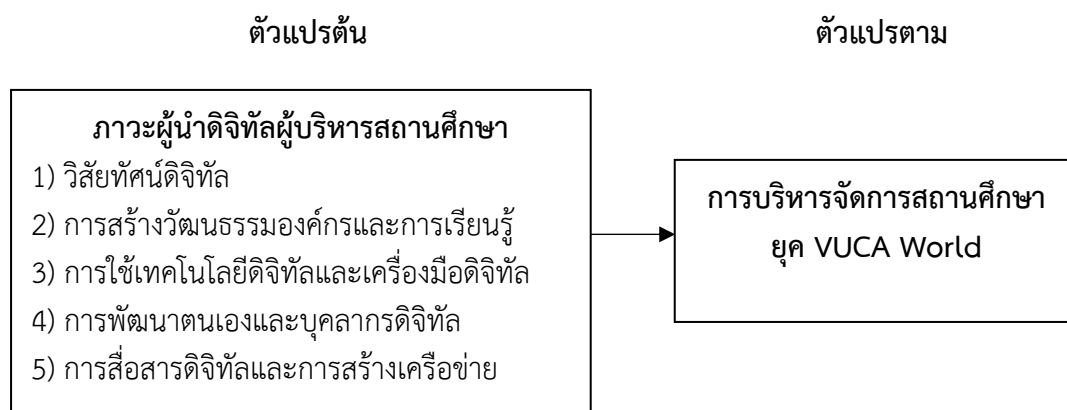
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย ซึ่งมีสถานศึกษาในสังกัดจำนวน 41 แห่ง มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและบริบทของพื้นที่ อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ทั้งด้านทรัพยากร บุคลากร และการนำเทคโนโลยีมาใช้ที่ยังไม่เป็นระบบ ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงาน การสื่อสารภายในองค์กร และการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งความแตกต่างของบริบทในแต่ละสถานศึกษายังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับพื้นที่ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย, 2568)

จากบริบทและความจำเป็นดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีภาวะผู้นำดิจิทัล เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถตัดสินใจบนฐานข้อมูลที่ถูกต้อง และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในยุค VUCA World ได้อย่างเหมาะสมและทันสถานการณ์ ตลอดจนสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาในยุค VUCA World สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา
2. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการสถานศึกษายุค VUCA World
3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษา

VUCA World

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)**ภาพที่ 1** กรอบแนวคิดการวิจัย**วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)**

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย**1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา**

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งได้จากการสังเคราะห์องค์ประกอบจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (นาริพรรณ เขียวเล้ง, 2565; พิมพ์ลา อำนาง, 2566; กนกกาญจน์ สุรันนา, 2566; นุจรินทร์ สายพิน, 2567; พรมา จันทรโคตร, 2567; พระครูปลัดจักรพล สิริธโร, 2568; รัตนา สนเปี่ยม, 2568; คมกฤษฏา แก้วใส, 2568; สิทธิราช ชื่นชม, 2568) ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ วิสัยทัศน์ดิจิทัล การสร้างวัฒนธรรมองค์กรและการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและเครื่องมือดิจิทัล การพัฒนาตนเองและบุคลากรด้านดิจิทัล และการสื่อสารดิจิทัลและการสร้างเครือข่าย

การบริหารจัดการสถานศึกษา ยุค VUCA World ตามแนวคิดของ Bennett และ Lemoine (2014) อ้างถึงใน พระมหาพิเศษ สุขสมาน, 2566 : 138)

1.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ บุคลากรของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เชียงราย จำนวน 41 แห่ง รวมทั้งสิ้น 1,741 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เชียงราย, 2568: 12)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรของสถานศึกษา จำนวน 317 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยอ้างอิงตารางของ Krejcie และ Morgan (1970) อ้างถึงใน วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ (2562: 38) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 และได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบความน่าจะเป็นด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ ได้แก่ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย จำนวน 41 แห่ง

1.4 ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่ ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล 2) ด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กรและการเรียนรู้ 3) ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและเครื่องมือดิจิทัล 4) ด้านการพัฒนาตนเองและบุคลากรดิจิทัล และ 5) ด้านการสื่อสารดิจิทัลและการสร้างเครือข่าย

ตัวแปรตาม ได้แก่ การบริหารจัดการสถานศึกษา VUCA World

1.5 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการระหว่าง มิถุนายน 2568 ถึง เมษายน 2569

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 สอบถามระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) จำนวน 28 ข้อคำถาม

ตอนที่ 3 สอบถามระดับการบริหารจัดการสถานศึกษา VUCA World แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) จำนวน 10 ข้อคำถาม

แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.80 – 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) เท่ากับ 0.934 และ 0.849 ตามลำดับ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยขอความอนุเคราะห์จากสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย จากนั้นดำเนินการแจกแบบสอบถามทั้งในรูปแบบเอกสารและแบบออนไลน์ และรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์ จำนวน 317 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00 เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติดังนี้

4.1 สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ก่อนการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้น ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) การกระจายตัวแบบปกติของค่าคลาดเคลื่อน และความแปรปรวนเท่ากันของค่าคลาดเคลื่อน

ผลการวิจัย (Research Results)

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษา ยุค VUCA World สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 317 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 191 คน (ร้อยละ 60.30) มีอายุระหว่าง 41–50 ปี จำนวน 153 คน (ร้อยละ 48.30) มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 254 คน (ร้อยละ 80.10) ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานในสถานศึกษาตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป จำนวน 186 คน (ร้อยละ 58.70) และ ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มสหวิทยาเขตริมกก จำนวน 97 คน (ร้อยละ 30.60)

2. ระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.30) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรและการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.30$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การสื่อสารดิจิทัลและการสร้างเครือข่าย ($\bar{X} = 3.90$) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา	($\bar{X}$)	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. วิสัยทัศน์ดิจิทัล	4.26	0.43	มาก	3
2. การสร้างวัฒนธรรมองค์กรและการเรียนรู้	4.30	0.45	มาก	1
3. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและเครื่องมือดิจิทัล	4.25	0.43	มาก	4
4. การพัฒนาตนเองและบุคลากรด้านดิจิทัล	4.28	0.46	มาก	2
5. การสื่อสารดิจิทัลและการสร้างเครือข่าย	3.90	0.25	มาก	5
รวม	4.20	0.30	มาก	

3. ระดับการบริหารจัดการสถานศึกษา ยุค VUCA World โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.38) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษานำเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างความยั่งยืนให้กับสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.39$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของตนเองและบุคลากรในสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.23$) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารจัดการสถานศึกษา ยุค VUCA World

การบริหารจัดการสถานศึกษา ยุค VUCA World	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1) ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถคาดการณ์อนาคตและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาสถานศึกษา	4.30	0.63	มาก	5
2) ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของตนเองและบุคลากรในสถานศึกษา	4.23	0.61	มาก	10
3) ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถปรับเปลี่ยนหรือใช้กลยุทธ์ที่ยืดหยุ่นเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์พลิกผัน	4.26	0.57	มาก	7
4) ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการปรับตัวและการเรียนรู้ของบุคลากรในสถานศึกษา	4.25	0.50	มาก	8

การบริหารจัดการสถานศึกษา VUCA World	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
5) ผู้บริหารสถานศึกษามีการใช้ข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ในการจัดการกับความผันผวนและความไม่แน่นอน	4.35	0.56	มาก	3
6) ผู้บริหารสถานศึกษามีการเตรียมความพร้อมวางแผนสำรอง (contingency plan) เพื่อรับมือกับปัญหาซับซ้อนและเหตุการณ์ไม่คาดคิด	4.24	0.63	มาก	9
7) ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความร่วมมือกับครู บุคลากร ผู้ปกครอง และภาคีเครือข่ายในการจัดการสถานศึกษาในยุค VUCA World	4.29	0.58	มาก	6
8) ผู้บริหารสถานศึกษามีการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในสถานการณ์ที่คลุมเครือ	4.33	0.54	มาก	4
9) ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการนำสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศได้	4.37	0.57	มาก	2
10) ผู้บริหารสถานศึกษานำเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างความยั่งยืนให้กับสถานศึกษา	4.39	0.55	มาก	1
รวม	4.30	0.38	มาก	

4. ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษา VUCA World ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 4 ด้าน ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและเครื่องมือดิจิทัล (X_3) วิสัยทัศน์ดิจิทัล (X_1) การพัฒนาตนเองและบุคลากรด้านดิจิทัล (X_4) และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรและการเรียนรู้ (X_2) สามารถร่วมกันพยากรณ์การบริหารจัดการสถานศึกษา VUCA World ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.756 และสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ร้อยละ 57.10 ($R^2 = 0.571$) และมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์เท่ากับ 0.25210 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนของภาวะผู้นำดิจิทัลที่ใช้พยากรณ์การบริหารจัดการสถานศึกษา VUCA World

ตัวแปร	b	S.E. _b	β	t	P	Tolerance	VIF
(Constant)	0.833	0.176		4.732**	0.000		
X_3	0.333	0.046	0.381	7.232**	0.000	0.496	2.017
X_1	0.196	0.040	0.222	4.895**	0.000	0.667	1.499
X_4	0.138	0.035	0.169	3.951**	0.000	0.751	1.331
X_2	0.145	0.040	0.173	3.624**	0.000	0.604	1.654

R = 0.756, $R^2 = 0.571$, Adj. $R^2 = 0.566$, S.E._{est} = 0.25210 F = 103.843

Y = การบริหารจัดการสถานศึกษา VUCA World

** p < .01

สามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบได้ ดังนี้

$$\hat{Y} = 0.833 + 0.333 (X_3) + 0.196 (X_1) + 0.138 (X_4) + 0.145 (X_2)$$

สามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้

$$\hat{Z} = 0.381 (Z_{X_3}) + 0.222 (Z_{X_1}) + 0.169 (Z_{X_4}) + 0.173 (Z_{X_2})$$

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษายุค VUCA World สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กรและการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ขณะที่ด้านการสื่อสารดิจิทัลและการสร้างเครือข่ายมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่มีการขับเคลื่อนนโยบายด้านดิจิทัลตามแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ที่มุ่งพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล พร้อมทั้งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนากระบวนการสอนเทคโนโลยี การประชุมออนไลน์ การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล และการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารและครู ส่งผลให้ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัล

การที่ด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กรและการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาทุนมนุษย์และการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรในยุคดิจิทัล ขณะเดียวกัน ด้านการสื่อสารดิจิทัลและการสร้างเครือข่ายที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น แม้ยังอยู่ในระดับมาก แต่แสดงถึงโอกาสในการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กรให้มากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนว่าผู้บริหารสถานศึกษามีศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการ ควบคู่กับการส่งเสริมการเรียนรู้และนวัตกรรมภายในองค์กร ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างเป็นระบบ อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้สถานศึกษาสามารถปรับตัวและดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล และผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรเมศวร์ ธนุสร (2568: 1596) เวฬุรีย์ ปรานค์จันทร์ (2568: 12) และธนัชพร เกิดรุ่ง (2568: 238) ที่พบว่าภาวะผู้นำดิจิทัลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก รวมทั้งสอดคล้องกับ เกริกฤทธิ์ จันรูน (2568: 432) ที่พบว่าด้านการสร้างวัฒนธรรมเชิงดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ามีความแตกต่างจากงานวิจัยของ ฉัตรทริกา สุขเสน (2568: 1) และศุภวัฒน์ แยมฉวก (2568: 203) ในลำดับองค์ประกอบ โดยเฉพาะด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและต่ำสุด ซึ่งอาจเกิดจากความแตกต่างด้านบริบทของสถานศึกษา นโยบายการบริหาร และระดับความพร้อมด้านเทคโนโลยีของแต่ละพื้นที่

2. ระดับการบริหารจัดการสถานศึกษา VUCA World ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการสถานศึกษา VUCA World โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนของสถานศึกษา ขณะที่ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของบุคลากร และการวางแผนสำรองเพื่อรองรับสถานการณ์ไม่คาดคิด

ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงรายได้ดำเนินการตามนโยบายการบริหารจัดการศึกษาในยุคดิจิทัลของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมในการบริหารสถานศึกษา เช่น ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร การประชุมออนไลน์ การใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ และการบริหารจัดการเชิงข้อมูล ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน

นอกจากนี้ การที่ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน รวมถึงมีการใช้ข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ในการบริหารจัดการ ยังแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กร การวิเคราะห์สถานการณ์ และการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยเทคโนโลยีและข้อมูลสารสนเทศเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร ซึ่งช่วยให้สถานศึกษาสามารถปรับตัวต่อความผันผวน ความไม่แน่นอน และความซับซ้อนของสภาพแวดล้อมในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าด้านการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของบุคลากร และการวางแผนสำรองเพื่อรองรับสถานการณ์ไม่คาดคิดจะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น สะท้อนให้เห็นว่ายังมีประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม โดยเฉพาะด้านการสร้างระบบการเรียนรู้ภายในองค์กร การพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสถานการณ์วิกฤตหรือการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ เวลา ภาระงาน และความพร้อมของทรัพยากรในแต่ละสถานศึกษา ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาระบบการเรียนรู้เชิงองค์กรและการบริหารความเสี่ยงในระยะยาว

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทวัฒน์ บุญไธสง (2569: 489) วิทวัส หอมขจร (2568: 590) ที่พบว่าการบริหารสถานศึกษาในยุค VUCA โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถของผู้บริหารในการปรับตัวและบริหารจัดการองค์กรท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และยังสอดคล้องกับ อูรารัตน์ สุขบัว (2568: 187) และอัสนี ศิริลักษณ์มานนท์ (2567: 2056) ที่พบว่าการบริหารจัดการในยุค VUCA World อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด รวมถึงผลการศึกษาของ พิทยา แหลมคม (2567: 146) ที่พบว่าการบริหารงานวิชาการในยุคโลกพลิกผันอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

3. ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาในยุค VUCA World ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณพบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและเครื่องมือดิจิทัล วิสัยทัศน์ดิจิทัล การพัฒนาตนเองและบุคลากรด้านดิจิทัล และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรและการเรียนรู้ สามารถร่วมกันพยากรณ์การบริหารจัดการสถานศึกษาในยุค VUCA World ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 57.10 แสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำดิจิทัลเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาในบริบทของโลกยุคใหม่ที่มีความผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการบริหารสถานศึกษาในยุค VUCA World จำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะด้านดิจิทัลในการขับเคลื่อนองค์กรให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและเครื่องมือดิจิทัล ซึ่งเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุด แสดงให้เห็นว่าการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ การสื่อสาร การจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศ ตลอดจนการตัดสินใจเชิงบริหาร สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน ลดข้อจำกัดด้านเวลาและระยะทาง และสนับสนุนการบริหารงานบนฐานข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

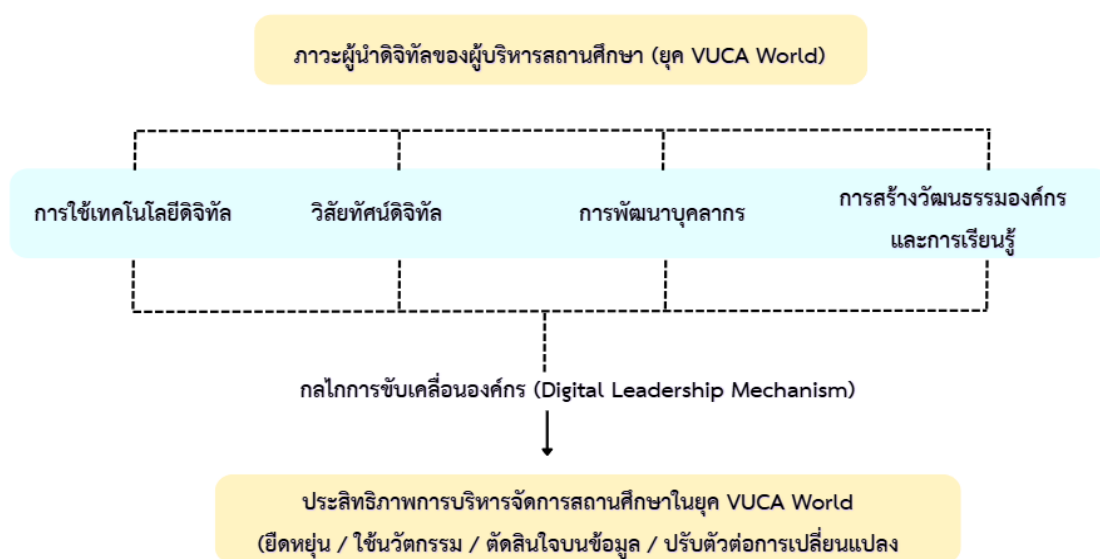
นอกจากนี้ วิสัยทัศน์ดิจิทัลยังมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดทิศทางและเป้าหมายการพัฒนาสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี ขณะที่การพัฒนาตนเองและบุคลากรด้านดิจิทัลสะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับการยกระดับสมรรถนะของบุคลากรให้สามารถปรับตัวและปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัล ส่วนการสร้างวัฒนธรรมองค์กรและการเรียนรู้เป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการเปิดรับนวัตกรรมใหม่ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาในยุค VUCA World

ผลการวิจัยดังกล่าวอาจสะท้อนถึงการขับเคลื่อนนโยบายด้านดิจิทัลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงรายที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารและครู การส่งเสริมการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร และการสนับสนุนการตัดสินใจบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ ส่งผลให้ผู้บริหารตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำดิจิทัลในการบริหารจัดการองค์กร โดยเฉพาะในบริบทของพื้นที่ที่มีความหลากหลายด้านทรัพยากร ความพร้อมทางเทคโนโลยี และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่สามารถใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการลดข้อจำกัดและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการได้อย่างเป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารดิจิทัลและการสร้างเครือข่ายไม่สามารถร่วมพหุการณการบริหารจัดการสถานศึกษาในยุค VUCA World ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แม้ว่าจะเป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำดิจิทัลก็ตาม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการสื่อสารดิจิทัลและการสร้างเครือข่ายมีบทบาทในลักษณะของปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงานและการประสานความร่วมมือระหว่างบุคคลหรือหน่วยงาน มากกว่าการเป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ และการบริหารการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษาในยุค VUCA World เมื่อพิจารณาร่วมกับตัวแปรด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและเครื่องมือดิจิทัล วิสัยทัศน์ดิจิทัล การพัฒนาตนเองและบุคลากรด้านดิจิทัล และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรและการเรียนรู้ ซึ่งเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการกำหนดทิศทางองค์กร การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการปรับตัวต่อความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความคลุมเครือของสภาพแวดล้อม จึงทำให้ตัวแปรด้านการสื่อสารดิจิทัลและการสร้างเครือข่ายไม่ปรากฏอิทธิพลเชิงพหุการณอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในการวิจัยครั้งนี้

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประเมศวร์ ธนุสร (2568: 1596) ที่พบว่าภาวะผู้นำดิจิทัลมีความสัมพันธ์กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สะท้อนให้เห็นว่าการมีสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้บริหารมีความเกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เวฬุรีย์ ปรางค์จันทร์ (2568: 12) ที่พบว่าภาวะผู้นำดิจิทัลมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยเฉพาะด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและวิสัยทัศน์ รวมทั้งสอดคล้องกับ ไสว วีระพันธ์ (2567: 1293) ที่พบว่าภาวะผู้นำดิจิทัลมีความสัมพันธ์และสามารถพหุการณประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ยังสนับสนุนแนวคิดของ กมลวรรณ จันท (2564) ที่อธิบายว่าผู้บริหารในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีความสามารถด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร และการกำหนดวิสัยทัศน์ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัลและสังคม VUCA World

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

ภาพที่ 2 องค์ความรู้

ที่มา: ผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลและออกแบบภาพประกอบ

ผลการวิจัยนี้สะท้อนองค์ความรู้ว่า “ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุค VUCA World” เป็นปัจจัยเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล วิสัยทัศน์ดิจิทัล การพัฒนาบุคลากร และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรและการเรียนรู้ ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้สามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้พบว่าการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลสูงสุด ดังนั้นภาวะผู้นำดิจิทัลจึงเป็นระบบการนำที่เชื่อมโยงเทคโนโลยีและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อยกระดับความสามารถในการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างยั่งยืนในบริบท VUCA World

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยชี้ว่าภาวะผู้นำดิจิทัลมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาในยุค VUCA World ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลทั้ง 4 ด้านอย่างบูรณาการ โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัลในการขับเคลื่อนองค์กร ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการปรับตัว เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนในบริบทการเปลี่ยนแปลง

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 5 ด้าน สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการบริหารจัดการสถานศึกษาในยุค VUCA World ได้ร้อยละ 57.10 แสดงให้เห็นว่ายังมีปัจจัยอื่นอีกร้อยละ 42.90 ที่อาจส่งผลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาในยุค VUCA World แต่ยังไม่ได้รับการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ ดังนั้น การวิจัยในครั้งต่อไปควรศึกษาปัจจัยเพิ่มเติม เช่น ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมองค์กรเชิงนวัตกรรม สมรรถนะดิจิทัลของครู หรือปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมองค์กร เพื่อเพิ่มความสามารถในการอธิบายและพยากรณ์การบริหารจัดการสถานศึกษาในยุค VUCA World ให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเฉพาะสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย จึงควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังสถานศึกษาในสังกัดอื่นหรือพื้นที่ที่มีบริบทแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยและเพิ่มความสามารถในการอ้างอิงผลไปสู่บริบททางการศึกษาที่หลากหลายมากขึ้น อีกทั้งควรใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ร่วมกับการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปร และอธิบายกลไกการส่งผลของภาวะผู้นำดิจิทัลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาในยุค VUCA World ได้อย่างชัดเจนและลุ่มลึกยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- กนกกาญจน์ สุรินนา. (2566). การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- กมลวรรณ จันท. (2564). การบริหารสถานศึกษาในยุคโลกพลิกผัน ฉลาดรู้เท่าทันดิจิทัล. การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14 "Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021". 18 สิงหาคม 2564. 1002-1010. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- เกริกฤทธิ์ จันทร. (2568). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2. วารสารมติเชษฐาราม วัดจอมมณี. 8(6): 427-437.
- คมกฤษฏา แก้วใส. (2568). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษากุดพิมาน หนองกรด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครราชสีมา เขต 5. วารสารสหวิทยาการศึกษาศาสตร์และพัฒนาศาสตร์. 1(3): 69-84.
- ฉัตรทริกา สุขเสน. (2568). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2. วารสารสินธุ์โสธร. 1(2): 1-19.
- ธนัชพร เกิดรุ่ง. (2568). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ. วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย (สพท.). 7(4): 233-250.
- นันทวัฒน์ บุญไธสง. (2569). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 ในยุค VUCA WORLD. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่. 4(1): 488-502.

- นาริพรรณ เขียวเล้ง. (2565). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาและบรรยากาศขององค์การที่ส่งผลต่อการบริหารระบบการแนะแนวในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นุจรินทร์ สายพิน. (2567). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่นำร่องนวัตกรรมการศึกษา จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ปรเมศวร์ ธนุสร. (2568). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3. วารสารเสถียรวิทย์ปริทัศน์. 5(3): 1592-1602.
- พรมา จันทรโคตร. (2567). องค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารวิจัยวิชาการ. 7(2): 163-180.
- พระครูปลัดจกพรพล สิริธโร. (2568). ภาวะผู้นำของผู้บริหารในยุคดิจิทัล. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี. 8(2): 836-848.
- พระมหาพิเศษ สุขสมาน. (2566). การบริหารจัดการทางการศึกษาในยุค VUCA WORLD. วารสารรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 3(5): 137-155.
- พิทยา แหลมคม. (2567). กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการยุคโลกพลิกผันของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. 14(3): 139-151.
- พิมพิลา อำนาง. (2566). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- รัฐนันท์ รถทอง. (2565). การศึกษาออนไลน์และการศึกษาแบบผสมผสาน. Journal of Roi Kaensarn Academi. 7(1): 417-429.
- รัตนา สนเปี่ยม. (2568). องค์ประกอบภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. 19(1): 236-257.
- วัลลภ รัฐฉัตรานนท์. (2562). การหาขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย: มายาคติในการใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ และเครจซี-มอร์แกน. วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 6(1): 26-58.
- วิทวัส หอมขจร. (2568). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสถานศึกษายุคโลกพลิกผันกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม. 3(2): 575-594.
- เวฬุรีย์ ปรางค์จันทร์. (2568). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาและระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ ศรีนครินทรวิโรฒ. 26(2): 1-20.

- ศุภวัฒน์ แยมฉวก. (2568). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท. **วารสารเศรษฐศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์**. 8(3): 195-208.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย. (2568). **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย**. เชียงราย: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย.
- สิทธิราช ชื่นชม. (2568). องค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ. **วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม**. 3(2): 901-921.
- ไสว วีระพันธ์. (2567). ภาวะผู้นำดิจิทัลที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด. **วารสารพุทธศาสตร์ มจร อุบลราชธานี**. 6(3): 1285-1299.
- อัศนี ศิริลักษณ์มานนท์. (2567). การบริหารการเรียนรู้ยุคใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3. **วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์**. 9(2): 2049-2061.
- อุรารัตน์ สุขบัว. (2568). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการบริหารวิชาการยุค VUCA World ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดขอนแก่น. **Journal of Integration Social Sciences and Development**. 5(2): 180-192.

ข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนโรงเรียนระดับประถมศึกษา
อำเภอสวรรคโลก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2
Policy Recommendations for Developing Literacy Skills of Students at the
Primary Schools in Sawankhalok District Under the Sukhothai Primary
Educational Service Area Office 2

จิรวรรณ โทนชัยภูมิ¹ พิมพกา ธรรมสิทธิ์² พิษญา สกุลวิทย์³
Jeerawan Thonchaiyaphum, Phimpaka Thammasit, Phitchaya Sakulwit

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และควรจะเป็นของการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน 2) เพื่อศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน เป็น การวิจัยแบบผสมผสานวิธี ประชากร 100 คน เป็นผู้บริหาร 25 คน ครู 75 คน ผู้ทรงคุณวุฒิการสัมภาษณ์ 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีลำดับความสำคัญของสภาพที่ควรจะเป็นและการวิเคราะห์ เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพที่เป็นอยู่ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่ควรจะเป็นภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน คือ ด้านการนิเทศและติดตาม โรงเรียนนิเทศแบบกัลยาณมิตรที่เน้นชี้แนะ ควบคู่กับการวิเคราะห์ฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ ต้อง ประเมินผลสัมฤทธิ์จากการยกระดับการสอนของครูและพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนเป็นสำคัญ ด้านการพัฒนาครู เน้นการมีส่วนร่วมกำหนดเป้าหมาย ขับเคลื่อนผ่านกระบวนการ PLC และระบบพี่เลี้ยงเพื่อ แก้ปัญหาจริงในชั้นเรียน ด้านนโยบายและการวางแผน นโยบายการอ่านออกเขียนได้ต้องกำหนดเป้าหมายทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพที่ชัดเจน ด้านการใช้สื่อประกอบบทเรียน บูรณาการสื่อเทคโนโลยีที่หลากหลายร่วมกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จัดสรรให้เพียงพอต่อระดับความสามารถของนักเรียน และด้านการจัดกิจกรรม ส่งเสริมการอ่าน บูรณาการทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ผ่านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประสานความร่วมมือกับ ครอบครัวและชุมชนอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ (Keywords) : ข้อเสนอเชิงนโยบาย; การอ่านออกเขียนได้; โรงเรียนระดับประถมศึกษา

Abstract

This research article aimed to 1) investigate the current and desirable conditions of students' literacy development, and 2) examine policy recommendations for improving

Received: 2026-05-24 Revised: 2026-06-15 Accepted: 2026-06-20

¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คุรุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Educational Administration Master of Education, Uttaradit Rajabhat University. E-mail: jeerawan0866@gmail.com

² อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Lecturer, Graduate School Faculty of Education Uttaradit Rajabhat University, Thailand. E-mail: phimpakathamassit@gmail.com

³ อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Lecturer, Graduate School Faculty of Education Uttaradit Rajabhat University, Thailand. E-mail: phitchaya.sak@uru.ac.th

students' reading and writing literacy. The study employed a mixed-methods research design. The participants consisted of 100 respondents, including 25 school administrators and 75 teachers, while 9 experts participated in the interview process. The research instruments included questionnaires and interview forms. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, the Priority Needs Index (PNI), and content analysis.

The findings revealed that: 1) the overall current condition of the students' literacy development was at a high level, whereas the overall desirable condition was at the highest level; and 2) the policy recommendations for literacy development emphasized five major aspects. In terms of supervision and monitoring, schools should implement supportive supervision focusing on guidance and systematic data analysis, with evaluation based on teachers' instructional improvement and students' literacy achievement. Regarding teacher development, participation in goal setting, professional learning community (PLC) processes, and mentoring systems should be promoted to solve authentic classroom problems. In the aspect of policy and planning, literacy policies should establish clear quantitative and qualitative goals. Concerning instructional media, the schools should integrate diverse technological media with active learning approaches and provide sufficient materials appropriate to students' abilities. Finally, reading promotion activities should be integrated across all learning areas through active learning and continuous collaboration among schools, families, and communities.

Keywords: policy recommendations; literacy; primary schools

บทนำ (Introduction)

ปัจจุบันการศึกษาของไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามบริบทของสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร และองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ทักษะการอ่านและการเขียนจึงนับเป็นทักษะพื้นฐานสำคัญที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต การสื่อสาร และการเรียนรู้ตลอดชีวิต แม้ว่าปัจจุบันจะมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการติดต่อสื่อสารมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัล มีผลกระทบจากภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ ทำให้การพัฒนาทักษะพื้นฐานด้านการอ่านและการรู้หนังสือของผู้เรียนเป็นประเด็นสำคัญที่สถานศึกษาต้องเร่งดำเนินการ เนื่องจากทักษะดังกล่าวเป็นรากฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิตและเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2567: 124-126) การอ่านเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ เนื่องจากเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ การพัฒนาความคิด และการสร้างความเข้าใจต่อข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ ผู้เรียนที่มีความสามารถด้านการอ่านจะสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม ขณะที่ผู้เรียนที่มีปัญหาด้านการอ่านย่อมส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และอาจส่งผลต่อโอกาสในการพัฒนาตนเองในอนาคต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565: 93-94)

จากแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2, (2565: 27-34) พบว่า สภาพปัญหาการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในอำเภอสวรรคโลก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 พบว่า ยังคงประสบปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาครู และการบริหารจัดการ ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพการอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียน โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นช่วงสำคัญของการพัฒนาทักษะพื้นฐานด้านภาษา ผลการประเมินความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (RT) ในช่วงที่ผ่านมา พบว่า ผู้เรียนยังมีผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด นอกจากนี้ โรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท ทำให้มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร สื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษา รวมถึงการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านภาษาอย่างเหมาะสม สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ในการพัฒนาทักษะการอ่านออกเขียนได้ โดยส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อและนวัตกรรม ตลอดจนสร้างความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว การพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ มุ่งเน้นการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาครู การใช้สื่อและนวัตกรรม จากการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาห้องเรียนและสถานศึกษา ยังขาดการศึกษาในการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายที่บูรณาการข้อมูลจากสภาพปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ นอกจากนี้ ภายใต้อาณัติของนโยบายการยกระดับคุณภาพผู้เรียนและการแก้ปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning Loss) ในปัจจุบัน จึงต้องมีข้อเสนอเชิงนโยบายที่ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ เพื่อกำหนดแนวทางการบริหารจัดการ การพัฒนาครู และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนโรงเรียนระดับประถมศึกษาอำเภอสวรรคโลก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ส่งเสริมการเรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระ และปรับปรุงการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภาสกรพลรัตน์ และอัญชลี สารรัตน์ (2562: 100-101) ที่พบว่า การใช้ข้อมูลผลการเรียนรู้และการติดตามช่วยเหลือนักเรียนรายบุคคลอย่างเป็นระบบ สามารถพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนของนักเรียนระดับประถมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับแนวคิดของ นิกร ผงทอง (2563: 62-64) ที่ระบุว่า การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูล การนิเทศติดตาม และการมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และควรจะเป็นของการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนโรงเรียนระดับประถมศึกษาอำเภอสวรรคโลก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัยเขต 2
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนโรงเรียนระดับประถมศึกษาอำเภอสวรรคโลก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัยเขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัย เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ เป็นวิจัยที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Mixed Method) มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นและข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านนโยบายและการวางแผน ด้านการพัฒนาครู ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ด้านการใช้สื่อประกอบบทเรียน ด้านการนิเทศและติดตาม (พรรณานิภา หอมกลิ่น, 2564: 43-45)

1.2 ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 ได้แก่ โรงเรียนระดับประถมศึกษาในอำเภอสวรรคโลก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 จำนวน 25 โรงเรียน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 25 คน และครู จำนวน 75 คน รวมทั้งสิ้น 100 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2, 2568)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มเป้าหมายตามวัตถุประสงค์การวิจัยระยะที่ 2 ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คนได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน ครู จำนวน 3 คน และศึกษานิเทศก์ จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 9 คน โดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้

ศึกษานิเทศก์ จำนวน 3 คน มีคุณสมบัติ ดังนี้

1. ปฏิบัติหน้าที่ศึกษานิเทศก์ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัยเขต 2
2. มีประสบการณ์ในการทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปี
3. ยินดีเข้าร่วมศึกษาค้นคว้า

ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน มีคุณสมบัติ ดังนี้

1. ปฏิบัติงานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัยเขต 2
2. มีประสบการณ์การบริหารสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 5 ปี
3. ยินดีเข้าร่วมการศึกษาค้นคว้า

ครู จำนวน 3 คน มีคุณสมบัติ ดังนี้

1. ปฏิบัติงานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัยเขต 2
2. มีหน้าที่รับผิดชอบงานในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3 อย่างน้อย 5 ปี
3. ยินดีเข้าร่วมศึกษาค้นคว้า

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

โรงเรียนระดับประถมศึกษาในอำเภอสวรรคโลก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 จำนวน 25 โรงเรียน

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา เดือนสิงหาคม 2568 ถึง มิถุนายน 2569

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ฉบับ โดยเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

เครื่องมือเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และควรจะเป็นของการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน มีค่าความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.8-1.0 มีค่าความเชื่อมั่นสภาพที่เป็นอยู่เท่ากับ 0.950 และ สภาพที่ควรจะเป็นเท่ากับ 0.962 แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ ได้แก่ ตำแหน่ง ระดับการศึกษาสูงสุด และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 สอบถามสภาพที่เป็นอยู่และควรจะเป็นของการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านนโยบายและการวางแผน ด้านการพัฒนาครู ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ด้านการใช้สื่อประกอบบทเรียน และด้านการนิเทศและติดตาม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของ Likert (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 121) และมีลักษณะเป็นการสอบถามที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบคำถามข้อมูล 2 ชุด คือ สภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็น (Dual-Respond Format)

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด

เครื่องมือเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ชื่อสกุล ระดับการศึกษา สาขาการศึกษา ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง และประสบการณ์การปฏิบัติงาน

ตอนที่ 2 ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน โดยผู้วิจัยนำค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงสุด 3 อันดับแรกของแต่ละด้านมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ตามหลักการจัดลำดับความสำคัญตามสูตรการคำนวณค่า $PNI_{modified}$ หาได้จากสมการ $PNI_{modified} = (I - D) / D$ โดยที่ I แทนค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควรจะเป็น และ D แทนค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นอยู่ ซึ่งรายการที่มีค่าสูงสุดถือเป็นความต้องการจำเป็นเร่งด่วนอันดับแรกที่ต้องนำมาพัฒนาหรือแก้ไขก่อนโดยใช้หลักการพิจารณาว่า หากค่า $PNI_{modified}$ มีค่ามากกว่า 0 แสดงว่ามีความต้องการจำเป็นเกิดขึ้น และในการนำไปใช้ประโยชน์พิจารณาจัดลำดับจากค่าตัวเลขที่สูงที่สุดไปหาค่าตัวเลขที่ต่ำที่สุดซึ่งรายการที่มีค่า $PNI_{modified}$ สูงสุด จะถือเป็นประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่สุดที่ต้องได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรก (สุวิมล ว่องวานิช, 2558: 273)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นของการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน เก็บรวบรวมข้อมูลตามรายละเอียด ดังนี้

3.1 ขอนหนังสือจากคณะกรรมการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ถึงโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนและขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

3.2 จัดส่งแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับประชากรที่กำหนดไว้ จำนวน 100 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 25 คนและครู 75 คน

3.3 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนและตรวจสอบความถูกต้องโดยดำเนินการระหว่างเดือนธันวาคม 2568-มกราคม 2569 ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการติดตามการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยขอความอนุเคราะห์จากธุรการของโรงเรียนและไปเก็บข้อมูลด้วยตนเองทำให้ได้แบบสอบถามกลับมาคิดเป็นร้อยละ 100

แบบสัมภาษณ์ข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และศึกษานิเทศก์ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคลดังกล่าว แล้วทำการวิเคราะห์สังเคราะห์และสรุปเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน โดยดำเนินการ ดังนี้

3.4 ขอนหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเข้าสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

3.5 ผู้วิจัยเตรียมการสัมภาษณ์โดยเตรียมอุปกรณ์ที่จะใช้สัมภาษณ์ และนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ที่จะสัมภาษณ์ไว้ชัดเจนและแจ้งเวลาล่วงหน้า พร้อมส่งประเด็นที่จะสัมภาษณ์ให้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูล

3.6 ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ตามที่นัดหมายโดยดำเนินการในระหว่างเดือนพฤษภาคม 2569 ขออนุญาตบันทึกเทปสัมภาษณ์และยุติการสัมภาษณ์เมื่อช่วงเวลาที่เหมาะสม เพราะจะช่วยทำให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ตามประเด็นรายละเอียดต่าง ๆ ที่ได้รับการสัมภาษณ์ หากมีข้อมูลไม่ครบถ้วนผู้วิจัยขออนุญาตสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์เพิ่มเติม และแสดงความขอบคุณที่ให้ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีทางสถิติ ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานพร้อมนำค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นของการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนมาวิเคราะห์เพื่อหาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified})

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน มาวิเคราะห์เนื้อหาและเรียบเรียงและสังเคราะห์ประยุกต์กับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสรุปเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็น การพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified})

ตารางที่ 1 แสดงผลการศึกษาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็น การพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนและค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified})

รายการ	สภาพที่เป็นอยู่			สภาพที่ควรจะเป็น			PNI _{Modified}	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ		
1. ด้านนโยบายและการวางแผน	3.39	0.87	มาก	4.62	0.51	มากที่สุด	0.362	3
2. ด้านการพัฒนาครู	3.35	0.84	มาก	4.57	0.53	มากที่สุด	0.363	2

3. ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน	3.31	0.82	มาก	4.48	0.53	มากที่สุด	0.351	5
4. ด้านการใช้สื่อประกอบบทเรียน	3.39	0.83	มาก	4.61	0.50	มากที่สุด	0.360	4
5. ด้านการนิเทศและติดตาม	3.40	0.86	มาก	4.65	0.47	มากที่สุด	0.367	1
รวม	3.37	0.84	มาก	4.58	0.51	มากที่สุด		

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพที่เป็นอยู่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = 0.84) และสภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.51) เมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็นรายด้านเรียงตามลำดับจากสูงไปหาต่ำ ได้แก่ ด้านการนิเทศติดตาม ด้านการพัฒนาครู ด้านนโยบายและการวางแผน ด้านการใช้สื่อประกอบบทเรียน และด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านนโยบายและการวางแผน จากการสัมภาษณ์ พบว่า โรงเรียนมีการวางแผนเพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของสถานศึกษา ควรกำหนดเป้าหมายอย่างเป็นระบบและสามารถวัดผลได้ทั้งมิติเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนช่วงชั้นต้นสามารถอ่านออกเขียนได้ร้อยละ 100 ควบคู่กับการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความและคิดวิเคราะห์ในระดับช่วงชั้นที่สูงขึ้น การบริหารจัดการทรัพยากรต้องยึดประโยชน์ของนักเรียนเป็นศูนย์กลางและมีความยืดหยุ่น ซึ่งไม่เพียงครอบคลุมการจัดสรรงบประมาณและคลังสื่อดิจิทัลเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการลดภาระงานที่ไม่จำเป็นเพื่อคืนเวลาให้ครูผู้สอน การติดตามและประเมินผลควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องผ่านกระบวนการนิเทศแบบกัลยาณมิตรที่เน้นการชี้แนะ (Coaching) พร้อมทั้งประยุกต์ใช้ฐานข้อมูลสารสนเทศรายบุคคลในการคัดกรองและช่วยเหลือผู้เรียนอย่างตรงจุด ตลอดจนส่งเสริมความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อขับเคลื่อนนโยบายสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย

2.2 ด้านการพัฒนาครู จากการสัมภาษณ์ พบว่า โรงเรียนการขับเคลื่อนนโยบายการอ่านออกเขียนได้ให้ประสบความสำเร็จ ต้องอาศัยการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มต้นจากการสร้างความเข้าใจและเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายร่วมกันกำหนดเป้าหมายที่สอดคล้องกับบริบทของนักเรียน เป็นกลไกสำคัญคือการส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ให้เป็นพื้นที่ปลอดภัยที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาจากสภาพจริงในชั้นเรียนมากกว่าการจัดทำเอกสาร โดยบูรณาการกระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยงเข้ามาสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ สำหรับการนิเทศติดตามและประเมินผล ควรมุ่งเน้นการประเมินเพื่อพัฒนา โดยนำข้อมูลผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนไปวิเคราะห์เพื่อจัดทำแผนพัฒนาตนเองรายบุคคล (ID Plan) ควบคู่กับการเสริมแรงทางบวกผ่านการยกย่องเชิดชูเกียรติครูต้นแบบ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจและต่อยอดสู่แนวปฏิบัติที่ดี

2.3 ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน จากการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของนักเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอผ่านการบูรณาการในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นการนำทักษะการอ่านไปประยุกต์ใช้ในการสืบค้นและคิดวิเคราะห์ นอกเหนือจากการเรียนรู้ในชั้นเรียน โรงเรียนควรที่จะต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งกับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และปลูกฝังนิสัยรักการอ่านอย่างต่อเนื่องใน

ชีวิตประจำวันพร้อมการการสร้างความแรงใจเชิงบวกควรที่จะต้องปรับเปลี่ยนจากการมุ่งเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการ มาสู่การยกย่องชื่นชมพัฒนาการและความพยายามของนักเรียนทุกระดับความสามารถ ควบคู่กับการเสริมสร้างขวัญกำลังใจแก่ครูซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจและมีแรงขับเคลื่อนในการพัฒนาทักษะการอ่านออกเขียนได้

2.4 ด้านการใช้สื่อประกอบบทเรียน จากการสัมภาษณ์ พบว่า โรงเรียนมีการนำสื่อและเทคโนโลยีที่หลากหลายมาใช้ประกอบบทเรียนเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นความสนใจและพัฒนาทักษะการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน และส่งเสริมให้ครูบูรณาการสื่อดิจิทัลและสื่อมัลติมีเดียร่วมกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกควบคู่กับการสนับสนุนทรัพยากรให้ครูผลิตสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของนักเรียน ตลอดจนการบริหารจัดการสื่อให้มีความเพียงพอ เข้าถึงง่าย และมีการจัดลำดับความยากง่ายที่ครอบคลุมนักเรียนทุกกลุ่ม รวมถึงนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ โดยมีระบบประเมินประสิทธิภาพการใช้สื่อพิจารณาจากพัฒนาการก่อนและหลังการใช้สื่อของนักเรียน เพื่อนำสารสนเทศมาปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้และถอดบทเรียนสู่แนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับเครือข่าย

2.5 ด้านการนิเทศและติดตามผล จากการสัมภาษณ์ พบว่า โรงเรียนปรับเปลี่ยนกระบวนการตรวจสอบการนิเทศแบบกัลยาณมิตรและการชี้แนะโดยมุ่งเน้นการให้คำปรึกษาและสะท้อนผลการปฏิบัติงานจากสภาพจริงในชั้นเรียนเพื่อช่วยเหลือครูผู้สอน จัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการติดตามผล เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และวางแผนยกระดับทักษะของนักเรียนได้อย่างตรงจุด การประเมินความสำเร็จของระบบนิเทศ ประเมินจากการเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูและพัฒนาการด้านการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนที่สูงขึ้น นำผลสัมฤทธิ์มาถอดบทเรียนเพื่อสร้างแนวปฏิบัติที่ดีสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลจากการศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนโรงเรียนระดับประถมศึกษาอำเภอสุวรรณภูมิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 เมื่อพิจารณาจากค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นทั้ง 5 ด้าน พบว่า ความต้องการจำเป็นอันดับสูงสุดคือ ด้านการนิเทศและติดตาม ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การนิเทศและติดตามผลเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียนให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม เป็นกระบวนการให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ และพัฒนาครูผู้สอน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียน ตามการนิเทศแบบโค้ชชิ่งและพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring) เน้นการสร้างกัลยาณมิตร การสะท้อนผล (Reflection) และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นิเทศและครูผู้สอน เพื่อปรับปรุงเทคนิคการสอนอ่าน การนิเทศและติดตามผลมีความเชื่อมโยงกับการสร้างขวัญกำลังใจแก่ครู เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ครูได้รับคำแนะนำเชิงสร้างสรรค์ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ครูเกิดความมั่นใจ มีกำลังใจในการพัฒนาผู้เรียน เป็นการเชื่อมโยงการพัฒนาครู การพัฒนาผู้เรียน และการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ช่วยให้การดำเนินงานด้านการอ่านออกเขียนได้เกิดการติดตาม ปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเกิดผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจนต่อผู้เรียนและสถานศึกษาโดยรวม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วจิ ปัญญาใส (2562: 146) ที่พบว่า การพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ที่ประสบผลสำเร็จต้อง

อาศัยระบบการติดตามและกลไกการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง ทั้งโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานทางการศึกษา โดยการติดตามผลและการใช้ข้อมูลในการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้นักเรียนมีพัฒนาการด้านการอ่านออกเขียนได้ดีขึ้นอย่างชัดเจน

2. จากผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนโรงเรียนระดับประถมศึกษาอำเภอสุวรรณภูมิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัยเขต 2 มี ดังนี้

2.1 ด้านนโยบายและการวางแผน พบว่า โรงเรียนมีการกำหนดเป้าหมายเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่วัดผลได้ตามระดับชั้น โดยใช้ฐานข้อมูลคัดกรองผู้เรียนรายบุคคลเป็นฐาน การบริหารทรัพยากรต้องมีความยืดหยุ่นและให้ความสำคัญกับการลดภาระงาน เพื่อเพิ่มเวลาให้ครูผู้สอนในการดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด ควบคู่กับการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องผ่านกระบวนการนิเทศแบบกัลยาณมิตร มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการติดตามความก้าวหน้า ภายใต้ความร่วมมือของทุกภาคส่วนเพื่อยกระดับคุณภาพของผู้เรียน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การกำหนดนโยบายและการวางแผนที่ชัดเจน เป็นระบบ และสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน จะช่วยให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานพัฒนาการอ่านออกเขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล พัฒนาผู้เรียนได้ตรงตามศักยภาพ การติดตามและประเมินผลผ่านกระบวนการนิเทศแบบกัลยาณมิตร การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน จะช่วยให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่อง ทันต่อข้อมูล และสามารถปรับปรุงพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พรหมนิภา หอมกลิ่น (2564: 108-109) ที่พบว่า สถานศึกษากำหนดพันธกิจเพื่อบรรลุเป้าหมายตามนโยบายการส่งเสริมการอ่าน กำหนดนโยบายและกลยุทธ์แก้ไขปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ไปปฏิบัตินั้นมีแนวทางหรือรูปแบบในการพัฒนาเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ สถานศึกษากำหนดวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่านของนักเรียนที่ชัดเจน มีโครงการกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน จัดทำแผนซ่อมเสริมให้กับนักเรียนที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ตามบริบทความพร้อมของนักเรียนในโรงเรียน กำหนดเป้าประสงค์การส่งเสริมการอ่านตามนโยบายที่กำหนดไว้และแนวทางหลักการหรือวิธีการปฏิบัติในการส่งเสริมการอ่านของนักเรียน สถานศึกษากำหนดพันธกิจเพื่อบรรลุเป้าหมายตามนโยบายการส่งเสริมการอ่าน

2.2 ด้านการพัฒนาครู พบว่า โรงเรียนการพัฒนาวิชาชีพครูเพื่อยกระดับการอ่านออกเขียนได้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการกำหนดเป้าหมาย ขับเคลื่อนผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ที่เน้นการแก้ปัญหาจริงในชั้นเรียน ผสานกระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง ควบคู่กับการประเมินเพื่อพัฒนาโดยใช้ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนเป็นฐาน เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาตนเองรายบุคคล (ID Plan) และการเชิดชูเกียรติเพื่อสร้างขวัญกำลังใจแก่ครู ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การพัฒนาครูเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน โดยครูจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งด้านความรู้ ทักษะ และกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับปัญหาจริงในชั้นเรียน การดำเนินงานผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) การโค้ชและระบบพี่เลี้ยง ช่วยให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนผลการปฏิบัติงาน และร่วมกันแก้ปัญหาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ การสร้างขวัญกำลังใจและการยกย่องเชิดชูเกียรติ เป็นแรงเสริมสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้ครูเกิดความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองและพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สวัสดิ์ วันงูงา (2564: 183) ที่พบว่า สร้างองค์ความรู้และสะท้อนผลการปฏิบัติงานร่วมกัน สร้างนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้อย่าง สม่่าเสมอใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อ่านออกเขียนได้ของนักเรียน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความสำเร็จร่วมกันจนเกิดสมรรถนะมีจิตอาสาและจิต

วิญญาณของความเป็นครู มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาคุณภาพการศึกษา และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิสมัย ดวงพิมาย (2560: 71-72) ที่พบว่า การพัฒนาบุคลากร การกำกับติดตาม และการสร้างขวัญกำลังใจ รวมถึงการยกย่องเชิดชูเกียรติครู เป็นองค์ประกอบสำคัญของการส่งเสริมการอ่านในสถานศึกษา

2.3 ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน พบว่า โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของ นักเรียนโดยบูรณาการในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ผ่านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชนเพื่อปลูกฝังนิสัยรักการอ่านอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการปรับเปลี่ยนรูปแบบการ มอบรางวัลที่เน้นยกย่องพัฒนาการและความพยายามของนักเรียนและครู เพื่อสร้างแรงจูงใจเชิงบวกแก่ครูและ นักเรียน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การส่งเสริมการอ่านต้องอาศัยการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้ ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง รวมถึงการบูรณาการการอ่านในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเห็น ความสำคัญของการอ่านในชีวิตประจำวัน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และ ชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญในการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วรชนน อานามวงษ์ (2561: 48-49) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษาและส่งเสริม การเรียนรู้ มีส่วนสำคัญในการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้และแรงจูงใจของนักเรียน และสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ ศิริขวัญ ดวงใจ (2561: 67) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมกิจกรรมการ เรียนรู้และพัฒนาการของเด็กอย่างต่อเนื่อง ช่วยส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะด้านสติปัญญา ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 ด้านการใช้สื่อประกอบบทเรียน พบว่า โรงเรียนส่งเสริมทักษะการอ่านออกเขียนได้โดย บูรณาการสื่อและเทคโนโลยีที่หลากหลายร่วมกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และต้องสนับสนุนให้ครูผลิตและ จัดสรรสื่อให้เพียงพอ เหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียนทุกกลุ่ม ควบคู่กับการประเมิน ประสิทธิภาพจากพัฒนาของนักเรียน เพื่อนำสารสนเทศมาปรับปรุงกระบวนการสอนและต่อยอดเป็นแนว ปฏิบัติที่ดีในการใช้สื่อประกอบบทเรียน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การใช้สื่อและเทคโนโลยีที่หลากหลายช่วย กระตุ้นความสนใจของนักเรียนได้เรียนรู้ตามศักยภาพ สื่อที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความ เข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น ส่งผลต่อพัฒนาการด้านการอ่านออกเขียนได้มีพัฒนาการที่ดีขึ้น ซึ่งการประเมินผลจาก พัฒนาการของนักเรียนและนำข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ ช่วยให้ครูสามารถ พัฒนาสื่อและใช้วิธีการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุรินทร์รวิทย์ พ่วนอยู่ (2566: 97-98) ที่พบว่า โรงเรียนมีการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในการจัดหา ผลิตใช้และพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา มีการพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาโดย มุ่งเน้นการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่ให้ข้อเท็จจริง เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้น โดยเฉพาะหาแหล่งสื่อที่เสริม การจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ใน สถานศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาสื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาพร้อมทั้งให้มีการจัดตั้ง เครือข่ายทางวิชาการชมรมวิชาการเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา พัฒนาห้องสมุดของสถานศึกษาให้ เป็นแหล่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาและชุมชน มีการร่วมกันกำหนดนโยบาย วางแผนในเรื่องการจัดหาและ พัฒนาสื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของสถานศึกษา

2.5 ด้านการนิเทศและติดตามผล พบว่า โรงเรียนดำเนินการในรูปแบบกัลยาณมิตรที่เน้นการ ชี้แนะควบคู่กับการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบ เพื่อวิเคราะห์และวางแผนอย่างตรงจุด เป็นการ ประเมินความสำเร็จโดยการเปลี่ยนแปลงกระบวนการสอนของครู และพัฒนาการด้านการอ่านออกเขียนได้

ของนักเรียน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การนิเทศและติดตามผลที่มีประสิทธิภาพ เป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนา และส่งเสริมครู โดยใช้หลักกลายนิมิตในการให้คำปรึกษา แนะนำ และสะท้อนผลการปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้ครูเกิดความเข้าใจและสามารถปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิตยา วรสร้อย (2559: 87) ที่พบว่า มีการกำหนดรูปแบบการนิเทศการสอนที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของครูผู้สอน มีการกำกับติดตาม และประเมินผลการนิเทศการสอนอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนด แผนการนิเทศการสอน ดำเนินการนิเทศการสอนอย่างสม่ำเสมอ มีการดำเนินการเพื่อสร้างความตระหนักถึง ประโยชน์และความจำเป็นของการนิเทศการสอน มีการนำผลการประเมินการนิเทศการสอนไปใช้ประโยชน์ใน การปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

งานวิจัยที่ศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนโรงเรียนระดับ ประถมศึกษาอำเภอสุวรรณโคตรโลก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัยเขต 2 พบว่า การ พัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนระดับประถมศึกษาให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้อง ดำเนินการในลักษณะของการบริหารจัดการแบบบูรณาการทั้งระบบ โดยเชื่อมโยงการดำเนินงาน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านนโยบายและการวางแผน ด้านการพัฒนาครู ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ด้านการใช้สื่อประกอบ บทเรียน และด้านการนิเทศติดตามผล เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งแต่ละด้านมีความสัมพันธ์และส่งเสริมซึ่ง กันและกัน และพบว่า การกำหนดนโยบายและเป้าหมายที่ชัดเจนเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการขับเคลื่อนการ พัฒนาการอ่านออกเขียนได้ การพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ จะ ช่วยเพิ่มศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ที่หลากหลายและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน ร่วมกับการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสม จะช่วยกระตุ้น ความสนใจ ส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียน และสร้างนิสัยรักการอ่านให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อีกทั้ง การ นิเทศ ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศและผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นฐานใน การปรับปรุงพัฒนา จะช่วยให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่องและสามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงตามสภาพจริงของ ผู้เรียน รวมทั้งการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วย สนับสนุนการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ให้บรรลุเป้าหมาย เป็นการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน ระดับประถมศึกษาจะประสบความสำเร็จได้ โดยมีการบริหารจัดการแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงนโยบาย การ พัฒนาครู การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน การใช้สื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนการนิเทศติดตามผล เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการ ขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัย พบว่า สภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นของการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาอำเภอสุวรรณโคตรโลก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 ด้านการนิเทศและติดตามผล มีความต้องการจำเป็นสูงสุดเป็นอันดับแรก ดังนั้น สถานศึกษาควรให้ ความสำคัญกับการพัฒนาระบบนิเทศภายในอย่างต่อเนื่อง โดยปรับปรุงแบบการนิเทศจากการตรวจสอบเป็น

การเน้น การชี้แนะ (Coaching) การให้คำปรึกษา และการสะท้อนผลการปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อช่วยเหลือครูในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่านออกเขียนได้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การนำข้อมูลสารสนเทศและผลการประเมินด้านการอ่าน เช่น RT (Reading Test) มาใช้ในการวิเคราะห์ ติดตาม และวางแผนพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบเพื่อให้ครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม รวมถึงส่งเสริมกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาวัฒนธรรมและแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สามารถยกระดับทักษะการอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียนได้

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

การพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน มีการพัฒนาหรือทดลองรูปแบบการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ที่บูรณาการทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านนโยบายและการวางแผน ด้านการพัฒนาครู ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ด้านการใช้สื่อประกอบบทเรียน และด้านการนิเทศและติดตามผล เพื่อให้เห็นผลลัพธ์ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ควรที่จะต้องศึกษาประสิทธิผลของการใช้ข้อมูลผลการประเมิน RT และข้อมูลผู้เรียนรายบุคคลในการวางแผนพัฒนา รวมถึงการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาครูผ่านกระบวนการ PLC และการนิเทศแบบ Coaching ในบริบทจริง เพื่อยืนยันผลต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ มีการพัฒนาวัฒนธรรมหรือกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในรูปแบบที่หลากหลาย การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลหรือ Active Learning เพื่อเพิ่มแรงจูงใจของผู้เรียน และควรศึกษารูปแบบการนิเทศและติดตามผลด้วยระบบสารสนเทศแพลตฟอร์มดิจิทัล สามารถติดตามและพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง (References)

- นิกร ผงทอง. (2563). รูปแบบการบริหารเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียนอนุบาลเกาะกูด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด. *วารสารครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร*. 5(10): 53-67.
- นิตยา วรสร้อย. (2559). การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนที่มีผลการทดสอบทางการศึกษา ระดับชาติขั้นพื้นฐานเฉลี่ยสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุรินทร์วิทย์ พ่วนอยู่. (2566). การบริหารงานวิชาการโรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางขุนเทียน. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรณนิภา หอมกลิ่น. (2564). แนวทางการส่งเสริมการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พิสมัย ดวงพิมาย. (2560). การส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการศึกษา. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- ภาสกร พลรัตน์ และ อัญชลี สารรัตน์. (2562). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่าน การเขียนของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านกุดฉิม ด้วยกระบวนการตอบสนองต่อการช่วยเหลือ. **วารสารวิจัย และพัฒนาการศึกษาพิเศษ**. 8(1): 89-104.
- วจิ ปัญญาใส. (2562). การสานพลังภาคีเครือข่ายสร้างนวัตกรรมพัฒนาการอ่านออกเขียนได้เพื่อส่งเสริมความ รอบรู้ด้านสุขภาวะ. **วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**. 14(2): 137-147.
- วรรณมน อานามวงษ์. (2561). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ของ นักเรียนโรงเรียนบ้านอ่างกะปอง สำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาตราด. งานนิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศิริขวัญ ดวงใจ. (2561). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริม พัฒนาการของนักเรียนโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงราย. การศึกษา ค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา.
- สวัสดี วันงูา. (2564). การพัฒนารูปแบบการใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาชั้น พื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2.(2568). ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียนปีการศึกษา 2568. สุโขทัย: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2.(2565). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566-2570). สุโขทัย: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.(2565). รายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2565. กรุงเทพฯ: สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2567). รายงานสภาวะการศึกษาไทย พ.ศ.2565 การฟื้นฟูการเรียนรู้ และเร่งรัดประสิทธิผลการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

อิทธิพลของการใช้ตราสินค้าร่วมอาร์ตทอยที่มีต่อการมีส่วนร่วมของผู้บริโภค กรณีศึกษา POP MART แคมเปญ Crybaby x Powerpuff Girls

The Influence of Art Toy Co-Branding on Consumer Engagement: A Case Study of POP MART's Crybaby x Powerpuff Girls Campaign

สิริมา อินศิริ¹ ชลลดา สัจจานิตย์²

Sirima Insiri, Chonlada Sajjanit

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาอิทธิพลของการใช้ตราสินค้าร่วมอาร์ตทอยที่มีต่อการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ และ 2) ศึกษาผลของการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ที่มีต่อการมีส่วนร่วมของผู้บริโภค การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากผู้บริโภคที่รู้จักสินค้าอาร์ตทอย และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยด้านตราสินค้าร่วม ได้แก่ การรับรู้คุณภาพพันธมิตร ความน่าเชื่อถือของพันธมิตร และความสอดคล้องของค่านิยมของพันธมิตร มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะการรับรู้คุณภาพพันธมิตรเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุด สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญกับมาตรฐานคุณภาพของแบรนด์ในการประเมินความเหมาะสมของการร่วมมือระหว่างแบรนด์ และ 2) การรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคในด้านอารมณ์สูงสุด รองลงมาคือด้านความคิดและด้านพฤติกรรมตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าการที่ผู้บริโภครับรู้ว่าคุณภาพแบรนด์มีความเข้ากันได้ จะช่วยกระตุ้นความรู้สึกเชิงบวกและความผูกพันต่อแบรนด์ได้ในอนาคต

คำสำคัญ (Keywords) : ตราสินค้าร่วม; การรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์; การมีส่วนร่วมของผู้บริโภค

Abstract

This research aimed to examine: (1) the influence of Co-Branding in art toys on perceived brand fit, and (2) investigate the effect of perceived brand fit on consumer engagement. The study employed a quantitative research approach, using a questionnaire to collect data from consumers with prior familiar art toys. Data were analyzed using descriptive statistics and multiple regression analysis.

The results revealed that: (1) Co-Branding factors namely perceived partner quality, partner credibility, and value congruence had a positive and statistically significant influence on perceived brand fit. Among the factors examined, perceived partner quality emerged as the most influential determinant, indicating that consumers assigned substantial importance to the quality standards of partner brands when evaluating the appropriateness of brand

Received: 2026-04-16 Revised: 2026-06-16 Accepted: 2026-06-21

¹ นักศึกษาปริญญาโท คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ Master's Degree Student, Faculty of Business Administration, Kasetsart University. E-mail: sirima.in@ku.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ Assistant Professor. Faculty of Business Administration, Kasetsart University. E-mail: chonlada.saj@ku.th

collaborations. (2) Perceived brand fit emerged as a significant predictor of consumer engagement, demonstrating the strongest influence on emotional engagement, followed by cognitive and behavioral engagement. This pattern suggested that consumers who perceived a high level of congruence between collaborating brands were more likely to experience favorable emotional responses and develop deeper emotional attachments to the brand.

Keywords: Co-Branding; Perceived Brand Fit; Consumer Engagement

บทนำ (Introduction)

ในยุคเศรษฐกิจดิจิทัลที่การแข่งขันทางธุรกิจทวีความรุนแรง องค์กรไม่สามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันจากประโยชน์การใช้งานของสินค้าได้เพียงอย่างเดียว หากแต่จำเป็นต้องมุ่งเน้นการสร้างคุณค่าเชิงสัญลักษณ์และอารมณ์ เพื่อเชื่อมโยงแบรนด์เข้ากับตัวตนของผู้บริโภค (Kotler & Keller, 2016 อ้างถึงใน ภาวิณี ฤงเป้า, 2559) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้บทบาทของผู้บริโภคขยับไปสู่ผู้มีส่วนร่วมในการสร้างคุณค่าแบรนด์ ซึ่งครอบคลุมทั้งมิติด้านความคิด อารมณ์ และพฤติกรรม (Hollebeek et al., 2014 อ้างถึงใน วีรพร สุพจน์ธรรมจारी และปรีดา ศรีนฤวรรณ, 2564: 111-114) แนวโน้มดังกล่าวสะท้อนอย่างชัดเจนในอุตสาหกรรมอาร์ตทอย (Art Toys) ที่เติบโตอย่างรวดเร็ว โดยผู้บริโภคในตลาดอาร์ตทอยมักมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็น และข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดระดับการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคในระดับสูง โดย POP MART ถือเป็นตัวอย่างสำคัญของแบรนด์อาร์ตทอยที่สามารถเติบโตจากตลาดเฉพาะกลุ่มสู่ตลาดกระแสหลัก โดยอาศัยการพัฒนาและบริหารทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) ร่วมกับศิลปินและแบรนด์ต่าง ๆ กระตุ้นอารมณ์และพฤติกรรมการสะสมของผู้บริโภค เพิ่มความแปลกใหม่ และขยายฐานผู้บริโภค

ภายใต้บริบทดังกล่าว กลยุทธ์การใช้ตราสินค้าร่วม (Co-Branding) จึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความแตกต่างให้กับสินค้า โดยผสมผสานจุดแข็งของแบรนด์ตั้งแต่สองแบรนด์ขึ้นไปเพื่อสร้างคุณค่าใหม่ (Blackett & Russell, 2000; สิริมา อินศิริ แปล) แนวคิดนี้สอดคล้องกับมุมมองการจัดการการตลาดที่เน้นการสร้างคุณค่าร่วมผ่านแบรนด์ (Kotler & Keller, 2016 อ้างถึงใน ภาวิณี ฤงเป้า, 2559) อย่างไรก็ตามความสำเร็จของการใช้ตราสินค้าร่วมขึ้นอยู่กับความรู้ของผู้บริโภคต่อความเหมาะสมของการจับคู่แบรนด์ กลไกสำคัญที่ใช้อธิบายการประเมินของผู้บริโภคต่อการร่วมมือดังกล่าว คือ การรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ (Perceived Brand Fit) โดยหมายถึงระดับความสอดคล้องของภาพลักษณ์ ค่านิยม และความหมายของแบรนด์ ที่อธิบายว่าผู้บริโภคมีแนวโน้มตอบสนองเชิงบวกต่อสิ่งที่สอดคล้องกับโครงสร้างความรู้เดิม เมื่อผู้บริโภครับรู้แบรนด์มีความเข้ากันได้ จะช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคในมิติด้านความคิด อารมณ์ และพฤติกรรม (Hollebeek et al., 2014 อ้างถึงใน วีรพร สุพจน์ธรรมจारी และปรีดา ศรีนฤวรรณ, 2564: 111-114)

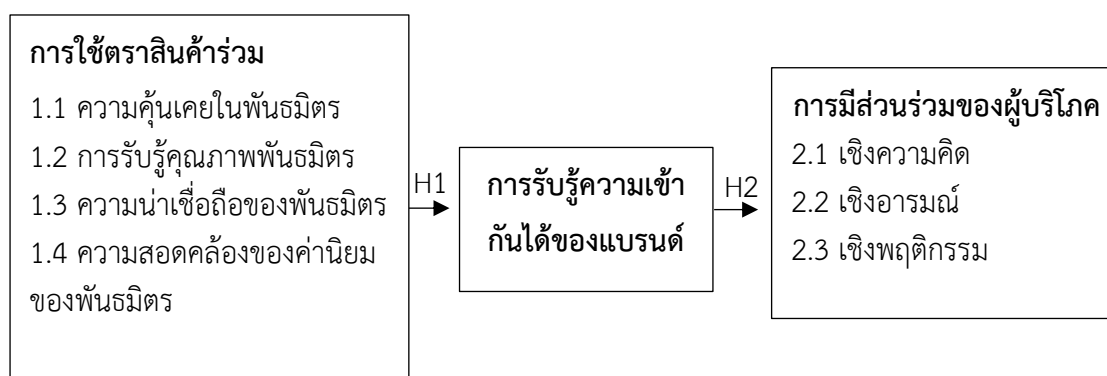
แม้ว่างานวิจัยที่ผ่านมาได้อธิบายบทบาทของตราสินค้าร่วมและการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ไว้อย่างกว้างขวาง แต่การศึกษาในบริบทอุตสาหกรรมอาร์ตทอย โดยเฉพาะในประเทศไทยยังมีจำกัด ดังนั้นการศึกษารุ่นนี้จึงมุ่งวิเคราะห์อิทธิพลของการใช้ตราสินค้าร่วมที่มีต่อการมีส่วนร่วมของผู้บริโภค ผ่านการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์เป็นกลไกสำคัญ

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลการใช้ตราสินค้าร่วมอาร์ตทอยที่มีต่อการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์
2. เพื่อศึกษาผลของการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ที่มีต่อการมีส่วนร่วมของผู้บริโภค

สมมติฐานการวิจัย (Research Hypothesis)

1. การใช้ตราสินค้าร่วมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ในแคมเปญ Crybaby x Powerpuff Girls
2. การรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคในแคมเปญ Crybaby x Powerpuff Girls

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมุ่งศึกษาอิทธิพลของการใช้ตราสินค้าร่วมอาร์ตทอยที่มีต่อการมีส่วนร่วมของผู้บริโภค ผ่านตัวแปรส่งผ่านคือการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ ในกรณีศึกษา POP MART แคมเปญ Crybaby x Powerpuff Girls โดยมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของการใช้ตราสินค้าร่วมอาร์ตทอยที่มีต่อการมีส่วนร่วมของผู้บริโภค ผ่านตัวแปรส่งผ่านคือ การรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ ในกรณีศึกษา POP MART แคมเปญ Crybaby x Powerpuff Girls โดยพิจารณาการใช้ตราสินค้าร่วมใน 4 ด้าน ได้แก่ ความคุ้นเคยต่อพันธมิตร การรับรู้คุณภาพของพันธมิตร ความน่าเชื่อถือของพันธมิตร ความสอดคล้องของค่านิยมในพันธมิตร (Rao & Ruekert, 1994 อ้างถึงใน ภาวิณี ถุงเป้า, 2559) รวมถึงการรับรู้ความเข้ากันได้ และการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคใน 3 มิติ ได้แก่ เชิงความคิด เชิงอารมณ์ และเชิงพฤติกรรม (Hollebeek et al., 2014 อ้างถึงใน วีรพร สุพจน์ธรรมจारी และปริดา ศรีนฤวรรณ, 2564: 111-114)

1.2 ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริโภคที่รู้จักสินค้าอาร์ตทอย ซึ่งอาศัยอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริโภคที่รู้จักสินค้าอาร์ตทอย โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรคำนวณของ Cochran (1963, อ้างถึงใน จิรวัฒน์ คำบัว, 2567) จำนวน 385 คน และเพิ่มจำนวน 15 คน เพื่อป้องกันจำนวนคลาดเคลื่อน จึงได้กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยครั้งนี้ เป็นจำนวน 400 คน ขึ้นไป จากนั้นนำไปสุ่มแบบสะดวก (Convenience Sampling) และการสุ่มแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ผ่านช่องทางออนไลน์

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

จังหวัดกรุงเทพมหานคร

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยระหว่าง เดือน กันยายน 2568-เมษายน 2569

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือแบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google Forms เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้ง 4 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน 2) สอบถามเกี่ยวกับการใช้ตราสินค้าร่วม 3) สอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ 4) สอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้บริโภค โดยใช้มาตรวัดของลิเคิร์ต (Likert, 1932 อ้างถึงใน จิรวัฒน์ คำบัว, 2567) ประเมินค่าระดับความสำคัญ 5 ระดับ

เพื่อให้คำถามทุกข้อครอบคลุมข้อมูลที่ต้องการตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ด้านการตลาดและบริหารธุรกิจ ประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามตามเกณฑ์ IOC โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 30 ชุด วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าอัลฟาของการใช้ตราสินค้าร่วมคือ 0.926 การรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์คือ 0.941 และการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคคือ 0.916 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.70 ทุกมาตรวัด สรุปได้ว่าระดับความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมดผ่านเกณฑ์มาตรฐาน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสำรวจ จากเพจคนอวด TOYS และ Art Toy Photo โดยใช้แบบสอบถามจำนวน 400 ชุด นำมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการศึกษา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนาในการอธิบายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ค่าความถี่และร้อยละสำหรับข้อมูลเชิงจัดหมวดหมู่ และใช้ค่าเฉลี่ยกับส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสำหรับข้อมูลเชิงปริมาณแสดงแนวโน้มและการกระจายของข้อมูล รวมถึงสถิติเชิงอนุมานในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหลายตัวกับตัวแปรตาม และทดสอบสมมติฐานตามกรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย (Research Results)

1. การใช้ตราสินค้าร่วมอาร์ตทอยในด้านการรับรู้คุณภาพพันธมิตร (Beta = 0.456) มีอิทธิพลสูงสุดต่อการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ รองลงมาคือ ความสอดคล้องของค่านิยมของพันธมิตร (Beta = 0.198) และความน่าเชื่อถือของพันธมิตร (Beta = 0.182) ตามลำดับ ซึ่งมีค่า Sig เท่ากับ 0.000 แสดงให้เห็นว่าทั้งสามปัจจัยนี้ส่งผลต่อการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ขณะที่

ความคุ้นเคยต่อพันธมิตร ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ ค่าตัวชี้วัดของโมเดลการวิเคราะห์ ได้แก่ R Square = 0.466 และ Adjusted R Square = 0.461 บ่งชี้ว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัวสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ได้ร้อยละ 46.6 รวมถึงการตรวจสอบปัญหาความสัมพันธ์กันเองระหว่างตัวแปรอิสระ พบว่า ค่า Variance Inflation Factor (VIF) ของตัวแปรอิสระทุกตัวมีค่าน้อยกว่า 10 และค่า Tolerance มากกว่า 0.1 แสดงให้เห็นว่าไม่พบปัญหาความสัมพันธ์เชิงเส้นสูงระหว่างตัวแปรอิสระในสมการ ซึ่งยืนยันถึงความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์อิทธิพลของการใช้กลยุทธ์ตราสินค้าร่วมต่อการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์

ตัวแปร พยากรณ์	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig	Collinearity Statistics	
	B	Std.				Tolerance	VIF
Constant	1.615	0.166		9.705	0.000		
ความคุ้นเคย ในพันธมิตร (X ₁)	-0.030	0.035	-0.036	-0.852	0.395	0.752	1.330
การรับรู้ คุณภาพ พันธมิตร(X ₂)	0.370	0.039	0.456	9.409	0.000*	0.575	1.740
ความ น่าเชื่อถือของ พันธมิตร(X ₃)	0.147	0.034	0.182	4.281	0.000*	0.744	1.344
ความ สอดคล้อง ของค่านิยม ของพันธมิตร (X ₄)	0.147	0.035	0.198	4.223	0.000*	0.617	1.622

R = 0.683, R Square = 0.466 Adj. R Square = 0.461, SEE. = 0.245, F = 86.835, Sig = 0.00*

2. การรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคครอบคลุมในทุกมิติ โดยเฉพาะมิติด้านอารมณ์มีอิทธิพลมากที่สุด รองลงมาคือมิติด้านความคิด และมิติด้านพฤติกรรม ตามลำดับ สะท้อนว่าแคมเปญ Crybaby x Powerpuff Girls สร้างการมีส่วนร่วมได้อย่างครอบคลุม ดังผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 2-4

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์อิทธิพลของการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ต่อการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคเชิงความคิด

ตัวแปรพยากรณ์	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig
	B	Std.			

Constant	2.937	0.324		9.065	0.000
การรับรู้ความเข้ากันได้ ของแบรนด์(X_1)	0.276	0.075	0.181	3.671	0.000*

R = 0.181, R Square = 0.033 Adj. R Square = 0.030, SEE. = 0.502, F = 13.475, Sig = 0.00*

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์พบว่า การรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคเชิงความคิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($t = 3.671$, Sig = 0.000) และแบบจำลองมีความเหมาะสมในการพยากรณ์ ($F = 13.475$) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (B) เท่ากับ 0.276 อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ ($R = 0.181$) และสามารถอธิบายความแปรปรวนได้เพียงร้อยละ 3.30 ($R^2 = 0.033$)

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์อิทธิพลของการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ต่อการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคเชิงอารมณ์

ตัวแปรพยากรณ์	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig
	B	Std.	Beta		
Constant	2.345	0.325		7.212	0.000
ระดับการรับรู้ความเข้า กันได้ของแบรนด์ (X_1)	0.418	0.076	0.267	5.526	0.000*

R = 0.267, R Square = 0.071 Adj. R Square = 0.069, SEE. = 0.504, F = 30.539, Sig = 0.00*

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์พบว่า การรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคเชิงอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($t = 5.526$, Sig = 0.000) และแบบจำลองมีความเหมาะสมในการพยากรณ์ ($F = 30.539$) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (B) เท่ากับ 0.418 ทั้งนี้ ความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ ($R = 0.267$) และสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 7.10 ($R^2 = 0.071$)

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์อิทธิพลของการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ต่อการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคเชิงพฤติกรรม

ตัวแปรพยากรณ์	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig
	B	Std.	Beta		
Constant	2.244	0.481		4.664	0.000

ระดับการรับรู้ความเข้ากันได้ ของแบรนด์ (X_1)	0.402	0.112	0.177	3.591	0.000*
---	-------	-------	-------	-------	--------

R = 0.177, R Square = 0.031 Adj. R Square = 0.029, SEE. = 0.746, F = 12.898,
Sig = 0.00*

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์พบว่า การรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคเชิงพฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($t = 3.591$, Sig = 0.000) และแบบจำลองมีความเหมาะสมในการพยากรณ์ ($F = 12.898$) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (B) เท่ากับ 0.402 ทั้งนี้ ความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ ($R = 0.177$) และสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 3.10 ($R^2 = 0.031$)

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากการศึกษาอิทธิพลของการใช้ตราสินค้าร่วมอาร์ตทอยที่มีต่อการมีส่วนร่วมของผู้บริโภค ผ่านตัวแปรส่งผ่าน คือการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ ในกรณีศึกษา POP MART แคมเปญ Crybaby x Powerpuff Girls อภิปรายผลโดยแยกตามวัตถุประสงค์ที่ได้จากการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัย ดังนี้

1. การใช้ตราสินค้าร่วมอาร์ตทอยในด้านการรับรู้คุณภาพพันธมิตร มีอิทธิพลสูงสุดต่อการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ รองลงมาคือ ความสอดคล้องของค่านิยมของพันธมิตร และความน่าเชื่อถือของพันธมิตร ตามลำดับ ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า การใช้ตราสินค้าร่วมจะสร้างความสำเร็จได้ ควรให้ความสำคัญกับการคัดเลือกพันธมิตรที่มีระดับคุณภาพของตราสินค้าสูง รวมถึงความสอดคล้องของค่านิยม และความน่าเชื่อถือของพันธมิตรตราสินค้าที่สามารถสื่อสารให้ผู้บริโภคได้รับรู้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการประเมินพันธมิตรตราสินค้า (Brand Alliance Evaluation Theory) ของ Rao & Ruekert (1994, อ้างถึงใน ภาวิณี ฤงเป้า, 2559) ที่ระบุว่า การประเมินของผู้บริโภคต่อการประเมินพันธมิตรแบรนด์เกิดจากหลายปัจจัย ได้แก่ การรับรู้คุณภาพของพันธมิตร จากผลิตภัณฑ์หรือบริการที่เกิดจากการร่วมมือกันของแบรนด์ ผ่านภาพลักษณ์ด้านคุณภาพของแบรนด์พันธมิตรเป็นตัวชี้นำ ซึ่งการจับมือกันของแบรนด์ที่มีคุณภาพสูง จะทำหน้าที่เป็นสัญญาณบ่งชี้คุณภาพให้แก่ผู้บริโภค ในส่วนของความสอดคล้องของค่านิยมในพันธมิตร หากผู้บริโภคทราบว่าแบรนด์ทั้งสองมีค่านิยมและตัวตนที่เข้ากันได้ การร่วมมือกันจะถูกมองว่าเป็นเรื่องสมเหตุสมผล และง่ายต่อการยอมรับ รวมถึงความน่าเชื่อถือของพันธมิตร เมื่อผู้บริโภครับรู้ว่าการร่วมมือนี้น่าเชื่อถือ มีเหตุผล มีความจริงจัง และไม่ใช่ว่าเพียงการนำโลโก้มารวมกันเพื่อวัตถุประสงค์ทางการตลาด ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับผลการศึกษาของงานวิจัยนี้ที่พบว่า ปัจจัยด้านคุณภาพ ความน่าเชื่อถือ และความสอดคล้องของค่านิยมมีอิทธิพลจริงตามทฤษฎี ขณะที่ความคุ้นเคยต่อพันธมิตร ไม่มีนัยสำคัญต่อการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ ซึ่งสามารถอธิบายได้ผ่านบริบทของความไม่สมดุลของความคุ้นเคยระหว่างแบรนด์ที่ร่วมมือกัน กล่าวคือ เมื่อผู้บริโภคมีความคุ้นเคยกับแบรนด์หนึ่งในระดับสูง ขณะที่อีกแบรนด์หนึ่งมีระดับความคุ้นเคยต่ำกว่าอย่างชัดเจน ผู้บริโภคมักใช้แบรนด์ที่ตนคุ้นเคยเป็นจุดอ้างอิงหลักในการประเมิน และมองอีกแบรนด์เป็นองค์ประกอบเสริมของการร่วมมือ ส่งผลให้การประเมินความเข้ากันได้ของแบรนด์ไม่ได้ตั้งอยู่บนระดับความคุ้นเคยของทั้งสองแบรนด์ร่วมกัน โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ Decker-Lange & Baade (2016; สิริมา อินศิริ แปล) ที่ชี้ให้เห็นว่า ในกรณีของการ

จับคู่แบรนด์ที่มีลักษณะไม่สมดุล ผู้บริโภคมีแนวโน้มเปลี่ยนเกณฑ์การประเมินจากความคุ้นเคยไปสู่ปัจจัยอื่นที่มีนัยสำคัญมากกว่า เช่น ความแปลกใหม่ของการร่วมมือ ทำให้ผู้บริโภคไม่ได้ตัดสินความเข้ากันได้ของแบรนด์จากการรู้จักหรือเคยเห็นมาก่อน

2. ผลการศึกษาการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ที่มีต่อการมีส่วนร่วมของผู้บริโภค พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้บริโภคด้านอารมณ์ได้รับอิทธิพลสูงสุด รองลงมา คือด้านความคิด และด้านพฤติกรรมตามลำดับ ผลการศึกษานี้ชี้ว่า การรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ สามารถสร้างการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคได้จริง โดยเฉพาะในด้านอารมณ์เป็นปัจจัยที่สำคัญมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Samuelsen et al. (2015; สิริมา อินศิริ แปล) ที่กล่าวว่า การรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ มีอิทธิพลต่อทัศนคติของผู้บริโภค และทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการโน้มน้าวความรู้สึกเชิงบวกของผู้บริโภค ความเข้ากันได้ระหว่างแบรนด์คู่ร่วมไม่ได้เป็นเพียงตัวแปรพื้นฐานที่ส่งผลต่อการประเมินเพียงอย่างเดียว แต่ยังสามารถทำหน้าที่เป็นตัวแปรเชิงโน้มน้าว ที่มีบทบาทแตกต่างกันตามระดับการประมวลผลของผู้บริโภค ซึ่งช่วยอธิบายได้ว่าทำไมการรับรู้ความเข้ากันได้สูง จึงมักสัมพันธ์กับทัศนคติและการตอบสนองเชิงพฤติกรรมที่ดีกว่าในบริบทของการร่วมแบรนด์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษานี้ที่พบว่า การรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคโดยเฉพาะด้านอารมณ์ที่มีอิทธิพลสูงสุด ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kumar, V., & Kaushik, A. K. (2022; สิริมา อินศิริ แปล) ที่ระบุว่า การรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ สามารถกระตุ้นการมีส่วนร่วมทั้งเชิงอารมณ์และพฤติกรรม เช่น การติดตาม การแชร์ และการมีปฏิสัมพันธ์กับแบรนด์ อย่างไรก็ตาม ค่าความสามารถในการอธิบายความแปรปรวน (R^2) ของทุกมิติยังอยู่ในระดับต่ำ สะท้อนให้เห็นว่ายังมีปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้บริโภค

จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้นสามารถกล่าวได้ว่า การใช้ตราสินค้าร่วมในมิติด้านการรับรู้คุณภาพ พันธมิตร ความน่าเชื่อถือของพันธมิตร และความสอดคล้องของคุณค่าของพันธมิตร มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ และการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์มีผลเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของผู้บริโภค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

ผลการวิจัยนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในบริบทของการใช้ตราสินค้าร่วมในอุตสาหกรรมอาร์ททอยที่ช่วยอธิบายกระบวนการที่ทำให้ผู้บริโภคยอมรับการใช้ตราสินค้าร่วม ได้ชัดเจนมากขึ้นโดยเสนอว่าปัจจัยด้านคุณภาพ ความน่าเชื่อถือ และความสอดคล้องของค่านิยม เป็นปัจจัยต้นทางที่ส่งผลต่อการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ และผลของการวิจัยนี้เติมเต็มความเข้าใจเกี่ยวกับการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ ในฐานะกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงคุณลักษณะของพันธมิตรตราสินค้าไปสู่การสร้างการมีส่วนร่วมของผู้บริโภค ทั้งในด้านความคิด อารมณ์ และพฤติกรรม โมเดลลักษณะนี้สามารถนำไปปรับใช้กับการร่วมมือของแบรนด์ในอุตสาหกรรมอื่น ๆ ได้ เช่น สินค้าไลฟ์สไตล์ ของสะสม ตุ๊กตา หรือของเล่น

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัยพบว่า การใช้ตราสินค้าร่วมอาร์ททอยด้านการรับรู้คุณภาพของพันธมิตรมีอิทธิพลสูงสุดต่อการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ รองลงมาคือความสอดคล้องของค่านิยมของพันธมิตร

และความน่าเชื่อถือของพันธมิตร ตามลำดับ อีกทั้งยังพบว่า การรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคในทุกมิติ โดยเฉพาะด้านอารมณ์มากที่สุด รองลงมาคือด้านความคิดและด้านพฤติกรรม สะท้อนให้เห็นว่า ความเหมาะสมและความกลมกลืนของการร่วมมือระหว่างแบรนด์มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคในตลาดอาร์ตทอย ดังนั้น ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการคัดเลือกพันธมิตรที่มีคุณภาพ ทั้งในด้านการออกแบบ ความประณีตในการผลิต และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่มีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับของตลาด ควบคู่กับการพิจารณาความสอดคล้องของค่านิยม ภาพลักษณ์ และทิศทางของแบรนด์ เพื่อสร้างการรับรู้ความเข้ากันได้ของแบรนด์และลดความเสี่ยงด้านภาพลักษณ์จากการร่วมมือที่ไม่เหมาะสม

1.2 ผู้ประกอบการควรออกแบบสินค้าและกิจกรรมทางการตลาดให้สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ร่วมของทั้งสองแบรนด์ได้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นด้านดีไซน์ คาแรกเตอร์ หรือเรื่องราวของแบรนด์ เพื่อสร้างประสบการณ์ที่มีความหมายต่อผู้บริโภคมากกว่าการนำโลโก้มารวมกันเพียงผิวเผิน ซึ่งจะช่วยเพิ่มคุณค่าการรับรู้และสร้างความแตกต่างในตลาดได้

1.3 ในด้านการมีส่วนร่วมของผู้บริโภค ธุรกิจควรพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารที่สามารถกระตุ้นอารมณ์เชิงบวกของผู้บริโภค เช่น ความตื่นเต้น ความผูกพัน หรือความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของแบรนด์ ผ่านการเล่าเรื่อง การสร้างคอนเทนต์เชิงปฏิสัมพันธ์ หรือกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้บริโภคมีส่วนร่วมโดยตรง อีกทั้งควรสร้างคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ให้กับสินค้า Co-Branding เช่น การออกแบบสินค้านิรโทษ์พิเศษ สินค้าพรีเมียม หรือการสร้างเรื่องราวที่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ของผู้บริโภค เพื่อส่งเสริมทั้งการมีส่วนร่วมและพฤติกรรมซื้อซ้ำในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 งานวิจัยในอนาคตควรศึกษาในอุตสาหกรรมอื่น พิจารณาตัวแปรอื่น ๆ โดยเฉพาะปัจจัยด้านจิตวิทยาและอารมณ์ เช่น ความรักในแบรนด์ ความผูกพันต่อแบรนด์ หรือคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ เพื่อเพิ่มความสามารถในการอธิบายพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาซ้ำในบริบทของสินค้าและอุตสาหกรรมที่หลากหลาย เช่น ของสะสม สินค้าพรีเมียม หรือสินค้าไลฟ์สไตล์อื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมผู้บริโภคในแต่ละประเภทสินค้า รวมถึงควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังผู้บริโภคในช่วงวัยที่แตกต่างกัน เช่น กลุ่ม Generation Z กลุ่มวัยทำงาน หรือกลุ่มนักสะสม เพื่อให้เข้าใจมุมมองและความต้องการของผู้บริโภคได้รอบด้านมากยิ่งขึ้น

2.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบบริบททางวัฒนธรรมระหว่างผู้บริโภคในประเทศและต่างประเทศ เพื่อทำความเข้าใจความแตกต่างด้านทัศนคติและพฤติกรรมของผู้บริโภคต่อกลยุทธ์ตราสินค้านิรโทษ์ร่วมอาร์ตทอยในแต่ละตลาด

2.4 ควรพิจารณาใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยผนวกการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการสนทนากลุ่มเข้ากับการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้สามารถอธิบายเหตุผลเบื้องหลังทัศนคติและพฤติกรรมของผู้บริโภคได้อย่างรอบด้านมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

จิรวัดน์ คำบัว. (2567). แรงจูงใจที่ส่งผลต่อผู้บริโภคในการซื้อกล่องสุ่ม/อาร์ตทอย. สารนิพนธ์ การจัดการมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด. วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล.

- ภาวิณี ฤงเป้า. (2559). **ทัศนคติและกระบวนการยอมรับสินค้าของผู้บริโภคที่มีต่อการใช้กลยุทธ์ตราสินค้าร่วม (Co-branding) ในการร่วมมือระหว่าง Huawei และ Leica. การค้นคว้าอิสระ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการตลาด. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.**
- วีรพร สุพจน์ธรรมจารี ปรีดา ศรีนฤวรรณ. (2564). การพัฒนามาตรวัดการมีส่วนร่วมกับตราสินค้าของผู้บริโภคผ่านการโฆษณาทางสื่อสังคมออนไลน์. **วารสารบริหารธุรกิจ นิด้า. 28: 105-128**
- Decker-Lange, C., & Baade, A. (2016). Consumer perceptions of co-branding alliances: Organizational dissimilarity signals and brand fit. **Journal of Brand Management. 23(6): 648-665.**
- Blackett, T., & Russell, N. (2000). Co-branding-the science of alliance. **Journal of Brand Management 7(3): 161-174** <https://link.springer.com/article/10.1057/bm.2000.3>
- Kumar, V., & Kaushik, A. K. (2022). Engaging customers through brand authenticity perceptions: The moderating role of self-congruence. **Journal of Business Research. 138: 26-37.** <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.08.065>
- Samuelsen, B. M., Olsen, L. E., & Keller, K. L. (2015). The multiple roles of fit between brand alliance partners in alliance attitude formation. **Marketing Letters. 26(4): 619-629.** <https://doi.org/10.1007/s11002-014-9297-y>

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา โรงเรียนเฉพาะความพิการ
สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6

Factors Affecting the Effectiveness of School Administration at the Special
Schools for Students with Disabilities under the Office of Special Education
Administration, Group 6

สุทธิดา ชัยชนะ¹ อินทร์ จันทร์เจริญ² วีรพันธ์ ศรีฤทธิ์³

Suttida Chaichana, In Chanjaren, Weeraphan Siririth

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของสถานศึกษา 2) ศึกษาระดับของประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา และ 3) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา โรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู จำนวน 219 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) แบบสอบถามปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา และ 3) แบบสอบถามประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของสถานศึกษา โรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.24) 2) ประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา โรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.23) 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา โรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 ได้แก่ ปัจจัยด้านกายภาพ ($\beta = 0.456$) ปัจจัยด้านผู้บริหาร ($\beta = 0.179$) ปัจจัยด้านครูผู้สอน ($\beta = 0.163$) และ ปัจจัยด้านนักเรียน ($\beta = 0.163$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และตัวแปรทั้ง 4 ปัจจัยสามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา โรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 ได้ร้อยละ 33.60 สามารถเขียนเป็นสมการถดถอยได้ดังนี้

$$\hat{Y}_{tot} = 2.166 + 0.236 (X_4) + 0.089 (X_1) + 0.091 (X_2) + 0.085 (X_3)$$

คำสำคัญ (Keywords) : ปัจจัยการบริหารสถานศึกษา; ประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา;
โรงเรียนเฉพาะความพิการ

Received: 2026-05-08 Revised: 2026-06-16 Accepted: 2026-06-21

¹ สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยเชียงราย Master of Educational Administration, Graduate School, Chiang Rai College. E-mail: Suttidachaichana25@gmail.com

² อาจารย์ประจำ วิทยาลัยเชียงราย Lecturer of Chiangrai College. E-mail: inchenjarean@gmail.com

³ อาจารย์ประจำ วิทยาลัยเชียงราย Lecturer of Chiangrai College. Corresponding author E-mail: Dr.W.siririth@gmail.com

Abstract

This research article aimed to study: 1) the level of factors related to school effectiveness, 2) the level of effectiveness of school administration, and 3) the factors affecting the effectiveness of school administration at the special education schools for students with disabilities under the Office of Special Education Administration, Group 6. This was a quantitative research study. The sample consisted of 219 school administrators and teachers. The research instruments included a general information questionnaire, a questionnaire on factors affecting school effectiveness, and a questionnaire on the effectiveness of school administration. Data were analyzed using mean, standard deviation, and multiple regression analysis.

The findings revealed that: 1) the factors related to the effectiveness of educational institutions for the special needs schools under the Special Education Administration Office, Group 6, were found to be at a high level overall ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.24); 2) the effectiveness of school administration in special education schools for students with disabilities, under the Office of Special Education Administration, Group 6, was found to be at a high level overall ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.23); and 3) the factors affecting the effectiveness of school administration at the special education schools for the students with disabilities under the Office of Special Education Administration, Group 6, were: physical factors ($\beta = 0.456$), administrator factors ($\beta = 0.179$), teacher factors ($\beta = 0.163$), and student factors ($\beta = 0.163$). These four factors were statistically significant at the 0.05 level and collectively predicted 33.60% of the variance in the effectiveness of school administration in these special education schools for students with disabilities.

$$\hat{Y}_{tot} = 2.166 + 0.236 (X_4) + 0.089 (X_1) + 0.091 (X_2) + 0.085 (X_3)$$

Keywords: School Administration Factors; Effectiveness of School Administration; Special Schools for Students with Disabilities

บทนำ (Introduction)

ในบริบทของโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษานับเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ซึ่งมักประสบข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม การจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนกลุ่มดังกล่าวจึงเป็นภารกิจสำคัญของระบบการศึกษาไทย โดยมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอย่างเต็มศักยภาพ ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา (รัชนิกร กุฎีศรี และปณิธาน วรธนวัลย์, 2561: 239) สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2567ข) ที่มุ่งเน้นให้คนพิการและเด็กด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงการศึกษาอย่างทั่วถึง เท่าเทียม และมีคุณภาพ โดยอาศัยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โรงเรียนเฉพาะความพิการจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้สอดคล้องกับสภาพความบกพร่องและความต้องการจำเป็นพิเศษของแต่ละบุคคล ทั้งด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การจัดหาเทคโนโลยี

สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา รวมถึงการพัฒนาครูและบุคลากร ให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ (สำนักบริหารงาน การศึกษาพิเศษ, 2567ก: 2-5)

อย่างไรก็ตาม การบริหารสถานศึกษาเฉพาะความพิการยังมีความซับซ้อนและมีประเด็นท้าทายเชิง บริหารจัดการมากกว่าสถานศึกษาทั่วไป เนื่องจากผู้เรียนมีประเภทความพิการ ระดับความสามารถ และความ ต้องการจำเป็นเฉพาะบุคคลที่แตกต่างกัน ส่งผลให้สถานศึกษาต้องจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น และจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การช่วยเหลือตนเอง และการ ดำรงชีวิตของผู้เรียนพิการ นอกจากนี้ โรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 ซึ่งต้องบริหารจัดการภายใต้บริบทของผู้เรียน บุคลากร และทรัพยากรทางการศึกษาที่หลากหลาย (สำนัก บริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2568) อีกทั้งผลการศึกษาของ รัชนิกร กุฎีศรี และปณิธาน วรรณวัลย์ (2561: 237-246) ยังสะท้อนว่าโรงเรียนการศึกษาพิเศษมีประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาในด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการสนับสนุนผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

ประสิทธิผลของสถานศึกษาเป็นผลลัพธ์ของการบริหารจัดการที่เกิดจากการบูรณาการปัจจัยสำคัญ หลายด้าน ทั้งนี้ แนวคิดของมอท์ Mott (1972 อ้างถึงใน Hoy & Ferguson, 1985: สุทธิดา ชัยชนะ ผู้แปล) ได้เสนอองค์ประกอบของประสิทธิผลสถานศึกษา ได้แก่ ความสามารถในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การพัฒนาทัศนคติทางบวก การปรับเปลี่ยนและพัฒนาองค์กร และการแก้ไขปัญหาภายในสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม ในบริบทของโรงเรียนเฉพาะความพิการ ประสิทธิผลของสถานศึกษาไม่ได้พิจารณาเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทาง วิชาการเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงทักษะการดำรงชีวิต การช่วยเหลือตนเอง การปรับตัวทางสังคม และคุณภาพ ชีวิตของผู้เรียนด้วย (Hoy & Miskel, 2008: สุทธิดา ชัยชนะ ผู้แปล)

เมื่อพิจารณาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจัยที่คาดว่าจะส่งผลต่อ ประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษาเฉพาะความพิการ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้บริหาร ซึ่ง เกี่ยวข้องกับการกำหนดทิศทาง นโยบาย การบริหารทรัพยากร และการสร้างแรงจูงใจแก่บุคลากร โดยแนวคิด ภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงของ Leithwood และ Jantzi (2006: 201-227: สุทธิดา ชัยชนะ ผู้แปล) จะเห็นว่า ผู้บริหารที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจ ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลต่อความสำเร็จของสถานศึกษา ส่วนปัจจัยด้านครูผู้สอน เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้และการ พัฒนาผู้เรียน ปัจจัยด้านนักเรียน สะท้อนถึงความพร้อม พฤติกรรมการเรียนรู้ และลักษณะเฉพาะของผู้เรียน และปัจจัยด้านกายภาพเกี่ยวข้องกัอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม สื่อ เทคโนโลยี และสิ่งอำนวยความสะดวก ที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิตของผู้เรียนพิการ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงกำหนดปัจจัยทั้ง 4 ด้านดังกล่าวเป็น ตัวแปรต้นของการวิจัย เพื่อนำไปศึกษาความสัมพันธ์และอำนาจการพยากรณ์ที่มีต่อประสิทธิผลของการ บริหารสถานศึกษาเฉพาะความพิการ

นอกจากนี้ บริบทการศึกษายุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้สถานศึกษาต้องปรับตัวต่อการ เปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีดิจิทัล สื่อการเรียนรู้ และนวัตกรรมทางการศึกษา ซึ่งมีบทบาทต่อการบริหาร จัดการสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการสนับสนุนผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็น พิเศษ โดยเฉพาะโรงเรียนเฉพาะความพิการที่ต้องจัดสื่อ เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อม ทางการศึกษาให้เหมาะสมกับประเภทความพิการและศักยภาพของผู้เรียนแต่ละบุคคล ประเด็นดังกล่าวจึง

สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของปัจจัยด้านผู้บริหาร ด้านครูผู้สอน และด้านกายภาพ ที่มีส่วนสนับสนุนประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 108-111)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า งานวิจัยส่วนหนึ่งมุ่งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาในบริบทของโรงเรียนทั่วไป หรือสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่าง ๆ ขณะที่งานวิจัยในบริบทของโรงเรียนเฉพาะความพิการยังมีจำนวนจำกัด และยังไม่ครอบคลุมบริบทของโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 อย่างชัดเจน แม้งานวิจัยของณัฐฉิภูมรมา (2563) และสาวิตรี บุญนุกูล (2563) พบว่า ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของครู การพัฒนาบุคลากรความร่วมมือจากชุมชนและผู้ปกครอง รวมถึงระบบการติดตามและประเมินผลมีความเกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของสถานศึกษา แต่ยังไม่มีความจำเป็นต้องศึกษาปัจจัยดังกล่าวในบริบทของโรงเรียนเฉพาะความพิการ กลุ่ม 6 ซึ่งมีความหลากหลายทั้งด้านประเภทความพิการของผู้เรียน บุคลากร อาคารสถานที่ และทรัพยากรทางการศึกษา

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษาในโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 จึงมีความสำคัญ เนื่องจากสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษา การพัฒนาศักยภาพผู้เรียนพิการ และการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา โรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6
2. ศึกษาประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา โรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6
3. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา โรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยให้ครอบคลุมทั้งด้านเนื้อหา ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบมี ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ดังนี้

ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดและผลการศึกษาจากนักวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลายแหล่ง ซึ่งประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านผู้บริหาร 2) ปัจจัยด้านครูผู้สอน 3) ปัจจัยด้านนักเรียน และ 4) ปัจจัยด้านกายภาพ (พนพรรัตน์ประสบ และคณะ, 2561; วนิดา คงมัน, 2561; สาวิตรี บุญนุกูล, 2563; วิมาลย์ สีทอง, 2563; วชิรวิทย์

จตุเทน, 2564; นฤมล มณีแดง และสมใจ สืบเสาะ, 2566; ทอภัก ด้านกระโทก และคณะ, 2567; ขวัญเรือน โยคะสัย และ สุเทพ เมย์โรสง, 2567; ทักษพร อรัญญา, 2567)

ตัวแปรตาม คือ ประสิทธิภาพของการบริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดของ มอท์ (Mott, 1972 อ้างถึงใน Hoy & Ferguson, 1985: สุทธิดา ชัยชนะ ผู้แปล) ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความสามารถในการผลิตผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น 2) ความสามารถในการพัฒนาทัศนคติทางบวกของนักเรียน 3) ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา และ 4) ความสามารถในการแก้ไขปัญหาภายในสถานศึกษา

1.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 ปีการศึกษา 2568 จำนวนทั้งสิ้น 471 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 20 คน และครู จำนวน 451 คน (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2568)

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 219 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (Krejcie & Morgan, 1970: 607–610) จากนั้นดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน โดยแบ่งชั้นตามตำแหน่งของบุคลากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู และคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละชั้น แล้วใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายภายในแต่ละชั้น ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 219 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 9 คน และครู จำนวน 210 คน

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการศึกษาในโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 จำนวน 7 โรงเรียน คือ โรงเรียนกาวีละอนุกุล จังหวัดเชียงใหม่ โรงเรียนเชียงรายปัญญานุกูล จังหวัดเชียงราย โรงเรียนน่านปัญญานุกูล จังหวัดน่าน โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โรงเรียนโสตศึกษาอนุสารสุนทร จังหวัดเชียงใหม่ และโรงเรียนสอนคนตาบอดภาคเหนือในพระบรมราชินูปถัมภ์ จังหวัดเชียงใหม่

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในปีการศึกษา 2568 (พฤษภาคม 2568 ถึง เมษายน 2569)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการและสร้างข้อคำถามให้ครอบคลุมตัวแปรที่ศึกษา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดของการวิจัย ประกอบด้วยแบบสอบถาม 3 ตอน คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของการบริหารสถานศึกษา และ 3) ประสิทธิภาพของการบริหารสถานศึกษา โดยในบริบทของโรงเรียนเฉพาะความพิการ การพิจารณาประสิทธิภาพที่เชื่อมโยงกับผลลัพธ์เฉพาะของผู้เรียนพิการ เช่น ทักษะการดำรงชีวิต การช่วยเหลือตนเอง การปรับตัวทางสังคม และคุณภาพชีวิตของผู้เรียน จากนั้นนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง แล้วหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาค พบว่าแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.863

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยดำเนินการขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยเชียงราย

3.2 เมื่อผ่านการรับรองผลจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยเชียงราย ถึงสถานศึกษาทั้ง 7 แห่ง ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคลากร

3.3 การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยดำเนินการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แจ้งรายละเอียดครอบคลุมข้อมูลดังนี้ ชื่อและข้อมูลเกี่ยวกับผู้วิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนการเก็บรวบรวมแบบสอบถาม โดยไม่ระบุชื่อของผู้ตอบแบบสอบถามในแบบสอบถาม การเก็บรักษาข้อมูลเป็นความลับ โดยการเสนอผลงานวิจัยในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่าง มีการให้สิทธิที่ตอบรับหรือปฏิเสธการเข้าร่วมการวิจัยและข้อมูลทั้งหมดจะถูกทำลายภายใน ปี ซึ่งภายหลังจากที่ผลการวิจัยได้รับการเผยแพร่แล้ว โดยทำการชี้แจงใน 1 แบบสอบถามออนไลน์ในข้อแรกก่อนทำการตอบแบบสอบถาม

3.4 ผู้วิจัยดำเนินการส่งแบบสอบถามโดยการจัดส่งด้วยตัวเอง และส่งแบบสอบถามผ่านช่องทาง my office ของโรงเรียน ถึงผู้บริหารสถานศึกษาและครู เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูของโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 โดยแบบสอบถามเป็นแบบ (Google Form) ซึ่งผลของแบบสอบถามจะมีเพียงผู้วิจัยที่สามารถเข้าถึงได้

3.5 ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนครบทั้งหมด

3.6 เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืน ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม และนำแบบสอบถามที่เก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติเพื่อนำมาแปลผลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติโดยจำแนก ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยค่าความถี่และร้อยละ

4.2 การวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา และระดับประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผลตามเกณฑ์มาตรฐานส่วนประมาณค่า 5 ระดับของ บุญชม ศรีสะอาด (2560: 117)

4.3 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษาใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน โดยพิจารณา ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (Beta Coefficient), ค่านัยสำคัญทางสถิติ (Sig.) และค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2)

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา โรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 สามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม เพศ อายุ ตำแหน่งในสถานศึกษา ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 87.40

ตำแหน่งครูผู้สอน ร้อยละ 96.10 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 88.30 ช่วงอายุ 30-39 ปี ร้อยละ 47.80 และมีประสบการณ์ในการทำงาน 5-10 ปี ร้อยละ 47.80

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.24) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปัจจัยด้านครูผู้สอน ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.45) และด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ปัจจัยด้านกายภาพ ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.45) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ปัจจัยด้านผู้บริหาร	4.50	0.47	มาก
2. ปัจจัยด้านครูผู้สอน	4.60	0.45	มากที่สุด
3. ปัจจัยด้านนักเรียน	4.46	0.42	มาก
4. ปัจจัยด้านกายภาพ	4.43	0.45	มาก
รวม	4.50	0.24	มาก

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับของประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.23) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาภายในสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.36) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ความสามารถในการพัฒนาทัศนคติทางบวกของนักเรียน ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.47) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา

ประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ความสามารถในการผลิตผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น	4.42	0.44	มาก
2. ความสามารถในการพัฒนาทัศนคติทางบวกของนักเรียน	4.36	0.47	มาก
3. ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา	4.38	0.43	มาก
4. ความสามารถในการแก้ไขปัญหาภายในสถานศึกษา	4.48	0.36	มาก
รวม	4.41	0.23	มาก

4. ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณในโมเดลที่ 4 การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ประกอบด้วย ตัวแปรพยากรณ์ 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านกายภาพ ปัจจัยด้านผู้บริหาร ปัจจัยด้านครูผู้สอน และปัจจัยด้านนักเรียน ซึ่งมีความสัมพันธ์พหุคูณกับประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา เท่ากับ .589 และสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษาได้ร้อยละ 34.70 ($R^2 = .347$) เมื่อปรับแก้ด้วยจำนวนตัวแปรพยากรณ์และขนาดกลุ่มตัวอย่างแล้ว พบว่า ตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 4 ด้านสามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษาได้ร้อยละ 33.60 (Adjusted $R^2 = .336$) โมเดลการพยากรณ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีค่า Durbin-watson เท่ากับ 1.504 ซึ่งมีค่าใกล้เคียง 2.00 และอยู่ในช่วงที่ยอมรับได้ แสดงว่าค่าคลาดเคลื่อนของสมการมีความเป็นอิสระต่อกัน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์การถดถอยพหุคูณของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา

ตัวแปร	b	S.E.b	β	t	Sig	Tolerance	VIF
(Constant)	2.166	0.234		9.260	0.000		
ปัจจัยด้านกายภาพ (X_4)	0.236	0.028	0.456	8.307	0.000	0.965	1.037
ปัจจัยด้านผู้บริหาร (X_1)	0.089	0.027	0.179	3.290	0.001	0.984	1.016
ปัจจัยด้านครูผู้สอน (X_2)	0.091	0.030	0.163	3.018	0.003	0.991	1.009
ปัจจัยด้านนักเรียน (X_3)	0.085	0.028	0.163	3.001	0.003	0.987	1.013

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

R = .589, R² = .347, Adjusted R² = .336, F =29.909, S.E.est = 0.19082, Durbin-Watson = 1.504

ซึ่งจะได้สมการถดถอยในรูปคะแนนดิบ คือ

$$\hat{Y}_{tot} = 2.166 + 0.236 (X_4) + 0.089 (X_1) + 0.091 (X_2) + 0.085 (X_3)$$

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z}_{tot} = 0.456 (Zx_4) + 0.179 (Zx_1) + 0.163 (Zx_2) + 0.163 (Zx_3)$$

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยนำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของสถานศึกษา โรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษาให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และกายภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการขับเคลื่อนการบริหารและการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนเฉพาะความพิการมีบริบทการจัดการศึกษาที่แตกต่างจากสถานศึกษาทั่วไป เนื่องจากผู้เรียนมีประเภทความพิการ ระดับความสามารถ และความต้องการจำเป็นเฉพาะบุคคลที่หลากหลาย สถานศึกษาจึงต้องอาศัยการบริหารจัดการที่เป็นระบบ การจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล และการสนับสนุนทรัพยากรที่เหมาะสม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านครูผู้สอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุดและอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าครูเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนเฉพาะความพิการ เนื่องจากครูมีบทบาทโดยตรงในการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ การดูแลช่วยเหลือ และการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับสาวิตรี บุญนุกูล (2563: 5) และ วชิรวิทย์ จตุเทิน (2564: 91) ที่พบว่าปัจจัยด้านครูผู้สอนมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สำหรับปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการนโยบาย การวางแผน และการสนับสนุนทรัพยากร เพื่อให้การจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนพิการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนปัจจัยด้านนักเรียนอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าความพร้อม พฤติกรรมการเรียนรู้ และลักษณะเฉพาะของผู้เรียนมีส่วนเกี่ยวข้องกับความสำเร็จของสถานศึกษา ขณะที่ปัจจัยด้านกายภาพอยู่ในระดับมาก สะท้อนว่าสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ สื่อ เทคโนโลยี และสิ่งอำนวยความสะดวกมีบทบาทในการสนับสนุนการเรียนรู้และการดำรงชีวิตของผู้เรียนพิการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของมอทท์ (Mott, 1972 อ้างถึงใน Hoy & Ferguson, 1985: สุทธิดา ชัยชนะ ผู้แปล) ที่มองว่าประสิทธิผลของสถานศึกษาเกี่ยวข้องกับ

ความสามารถในการพัฒนาผู้เรียน การปรับเปลี่ยนองค์กร และการแก้ไขปัญหาภายในสถานศึกษา รวมทั้งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการที่เน้นการจัดสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นเฉพาะบุคคลของผู้เรียน (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2567ก: 2-5) ดังนั้น ปัจจัยทั้ง 4 ด้านจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เกื้อหนุนต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาในบริบทโรงเรียนเฉพาะความพิการ

2. ประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา โรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษามีความสามารถในการบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ทั้งด้านการพัฒนาผู้เรียน การปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา และการแก้ไขปัญหาภายในสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนเฉพาะความพิการมีภารกิจในการจัดการศึกษาที่แตกต่างจากสถานศึกษาทั่วไป เนื่องจากผู้เรียนมีประเภทความพิการ ระดับความสามารถ และความต้องการจำเป็นเฉพาะบุคคลที่หลากหลาย สถานศึกษาจึงต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน ทั้งด้านการเรียนรู้ การดูแลช่วยเหลือ การพัฒนาทักษะชีวิต การช่วยเหลือตนเอง การปรับตัวทางสังคม และคุณภาพชีวิตของผู้เรียนพิการ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความสามารถในการแก้ไขปัญหาภายในสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษามีศักยภาพในการรับมือกับปัญหาและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล การดูแลช่วยเหลือ การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการประสานงานกับผู้ปกครองหรือบุคลากรเฉพาะทาง ความสามารถดังกล่าวสะท้อนถึงการทำงานร่วมกันของผู้บริหาร ครู และบุคลากรภายในสถานศึกษา ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้โรงเรียนเฉพาะความพิการสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของมอทท์ (Mott, 1972 อ้างถึงใน Hoy & Ferguson, 1985: สุทธิดา ชัยชนะ ผู้แปล) ที่อธิบายว่าประสิทธิผลของสถานศึกษาประกอบด้วยความสามารถในการผลิตผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงชัน การพัฒนาทัศนคติทางบวกของนักเรียน การปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา และการแก้ไขปัญหาภายในสถานศึกษา ในบริบทของโรงเรียนเฉพาะความพิการ ประสิทธิผลของสถานศึกษาจึงมีได้หมายถึงผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการเพียงอย่างเดียว แต่ยังครอบคลุมถึงความสามารถของสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ส่งเสริมทักษะการดำรงชีวิต การช่วยเหลือตนเอง การมีเจตคติที่ดี และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสม

นอกจากนี้ แนวคิดด้านการศึกษาพิเศษยังเน้นว่าการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนพิการควรตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถดำรงชีวิต มีส่วนร่วมในสังคม และพึ่งพาตนเองได้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย (Shogren and Ward, 2018: สุทธิดา ชัยชนะ ผู้แปล) ซึ่งพบว่าการส่งเสริมความสามารถของผู้พิการให้ช่วยเหลือตนเองได้จะมีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์หลังจบการศึกษา เช่น การจ้างงาน การมีส่วนร่วมในชุมชน และคุณภาพชีวิต

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา โรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 พบว่า ปัจจัยด้านกายภาพเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนเฉพาะความพิการมีบริบทการจัดการศึกษาที่แตกต่างจากสถานศึกษาทั่วไป ผู้เรียนมีประเภทความพิการ ระดับความสามารถ และข้อจำกัดในการเรียนรู้หรือการดำรงชีวิตที่ต่างกันไป ดังนั้น สภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ ความปลอดภัย สื่อ เทคโนโลยี

สิ่งอำนวยความสะดวก และทรัพยากรทางการศึกษาจึงมิได้เป็นเพียงปัจจัยสนับสนุนทั่วไป แต่เป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้ผู้เรียนพิการสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ เข้าร่วมกิจกรรม และพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเหมาะสม

การที่ปัจจัยด้านกายภาพมีอิทธิพลสูงสุดจึงสะท้อนให้เห็นว่า หากสถานศึกษามีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เข้าถึงได้ และเหมาะสมกับประเภทความพิการของผู้เรียน เช่น ทางลาด ห้องน้ำที่เหมาะสม ห้องฝึกทักษะชีวิต ห้องบำบัด พื้นที่เรียนรู้ที่เอื้อต่อการเคลื่อนไหว สื่อเฉพาะทาง และเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก ย่อมช่วยลดข้อจำกัดของผู้เรียน เพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ และสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ของครูให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในทางกลับกัน แม้ผู้บริหารและครูจะมีความรู้ความสามารถ แต่หากขาดสภาพแวดล้อมและทรัพยากรที่เหมาะสม การพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านวิชาการ ทักษะการดำรงชีวิต การช่วยเหลือตนเอง และการปรับตัวทางสังคมย่อมทำได้อย่างจำกัด เมื่อพิจารณาตามแนวคิดของมอทท์ (Mott, 1972 อ้างถึงใน Hoy & Ferguson, 1985: สุทธิดา ชัยชนะ ผู้แปล) ประสิทธิภาพของสถานศึกษาประกอบด้วยความสามารถในการพัฒนาผู้เรียน การสร้างทัศนคติทางบวก การปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา และการแก้ไขปัญหาภายในสถานศึกษา ซึ่งในบริบทของโรงเรียนเฉพาะความพิการ ปัจจัยด้านกายภาพมีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบดังกล่าวโดยตรง กล่าวคือ สภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมช่วยให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ลดอุปสรรคในการดำรงชีวิต และช่วยให้โรงเรียนสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดจากข้อจำกัดด้านความพิการได้อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาพิเศษที่มุ่งจัดสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นเฉพาะบุคคลของผู้เรียน ส่วนปัจจัยด้านผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียน แม้มีอิทธิพลรองลงมา แต่ยังคงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ต้องทำงานเชื่อมโยงกับปัจจัยด้านกายภาพ ผู้บริหารมีบทบาทในการกำหนดนโยบาย วางแผน และจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนพิการ ครูผู้สอนเป็นผู้ใช้สื่อ เทคโนโลยี และสภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน ส่วนปัจจัยด้านนักเรียนสะท้อนถึงความพร้อม พฤติกรรม และความต้องการจำเป็นเฉพาะบุคคลที่สถานศึกษาต้องนำมาใช้ในการวางแผนช่วยเหลือ ดังนั้น ประสิทธิภาพของโรงเรียนเฉพาะความพิการจึงมิได้เกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งแยกส่วน แต่เกิดจากการบูรณาการปัจจัยด้านกายภาพ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียนอย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับขวัญเรือน โยคะสัย และสุเทพ เมย์โธสง (2567: 31) ที่พบว่าปัจจัยด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพของการบริหารงานวิชาการ และสอดคล้องกับวิลาวัลย์ มุมทอง และคณะ (2566: 247) ที่พบว่าปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การและสภาพแวดล้อมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพของสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม ในบริบทโรงเรียนเฉพาะความพิการเนื่องจากปัจจัยด้านกายภาพไม่ได้เป็นเพียงองค์ประกอบด้านอาคารสถานที่ แต่เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการเข้าถึงสิทธิทางการศึกษา ความปลอดภัย การเรียนรู้ และคุณภาพชีวิตของผู้เรียนพิการ ในเชิงนโยบายสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการสนับสนุนงบประมาณด้านอาคารสถานที่ สื่อ เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับประเภทความพิการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการที่เน้นการจัดสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นเฉพาะบุคคลของผู้เรียน (พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551; สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2567ก: 2-5) ส่วนในเชิงปฏิบัติ ข้อค้นพบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการสำรวจความต้องการจำเป็นของผู้เรียนและครูเป็นรายด้าน จะช่วยให้สถานศึกษา

สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนปรับปรุงสภาพแวดล้อม จัดสรรทรัพยากร พัฒนาครู และออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อผู้เรียนพิการได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

จากการศึกษา ผู้วิจัยสรุปองค์ความรู้จากการวิจัยได้ ดังนี้

1. องค์ความรู้สำคัญจากการวิจัยสามารถสังเคราะห์เป็น 4P-S Model ประกอบด้วย 1) Principal คือ ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำ กำหนดนโยบาย วางแผน และจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม 2) Pedagogy คือ ครูผู้สอนที่มีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคลและพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ 3) Pupil คือ ผู้เรียนที่มีความพร้อม พฤติกรรมการเรียนรู้ และความต้องการจำเป็นเฉพาะบุคคลที่ต้องได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสม และ 4) Physical Environment คือ สภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ สื่อ เทคโนโลยี และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิตของผู้เรียนพิการ โดยมี Special Education Support เป็นกลไกสนับสนุนที่เชื่อมโยงการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล การดูแลช่วยเหลือ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. องค์ความรู้ดังกล่าวช่วยขยายแนวคิดประสิทธิผลของสถานศึกษาตามกรอบของมอทท์ ซึ่งพิจารณาประสิทธิผลจากการพัฒนาผู้เรียน การสร้างทัศนคติทางบวก การปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา และการแก้ไขปัญหาภายในสถานศึกษา โดยในบริบทของโรงเรียนเฉพาะความพิการ ประสิทธิภาพควรครอบคลุมมากกว่าผลลัพธ์ทางการเรียน แต่รวมถึงทักษะการดำรงชีวิต การช่วยเหลือตนเอง การปรับตัวทางสังคม การเข้าถึงการเรียนรู้ และคุณภาพชีวิตของผู้เรียนพิการ

3. การบริหารโรงเรียนเฉพาะความพิการที่มีประสิทธิผลจึงต้องอาศัยการเชื่อมโยงระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหาร สมรรถนะของครู ความต้องการจำเป็นของผู้เรียน และสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เหมาะสม โดยมีระบบสนับสนุนด้านการศึกษาพิเศษเป็นกลไกกลางในการขับเคลื่อน เพื่อให้ผู้เรียนพิการได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้านและสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการสนับสนุนงบประมาณด้านอาคารสถานที่ สื่อ เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับประเภทความพิการของผู้เรียน เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านกายภาพเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรสำรวจความต้องการจำเป็นของผู้เรียน ครู และบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนจัดสรรทรัพยากร ปรับปรุงสภาพแวดล้อม และพัฒนาระบบสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนพิการให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

1.3 สถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล การใช้สื่อและเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก การวัดและประเมินผลที่หลากหลาย รวมถึงการพัฒนาทักษะชีวิต การช่วยเหลือตนเอง และการปรับตัวทางสังคมของผู้เรียนพิการ

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาเฉพาะความพึงการเพิ่มเติม เช่น วัฒนธรรมองค์กร ความผูกพันต่อองค์กร ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ครอบคลุมบริบทของโรงเรียนเฉพาะความพึงการมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพหรือวิจัยแบบผสมผสาน เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม หรือการศึกษารายกรณี เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการบริหารจัดการปัจจัยด้านกายภาพ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และการพัฒนาผู้เรียนในการในมิติทักษะชีวิตและคุณภาพชีวิต

เอกสารอ้างอิง (References)

- ขวัญเรือน โยคะสัย, และ สุเทพ เมยไธสง. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด. **วารสารการบริหารการศึกษา มจร.วิทยาเขตร้อยเอ็ด**. 4(1): 31-45.
- ณัฐวุฒิ ภูพรมมา. (2563). **ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของการบริหารโรงเรียนเฉพาะความพึงการ**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ทอภัก ด่านกระโทก อำนาจ อยู่คำ และ สงวนพงศ์ ขวนชม. (2567). แนวทางพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับปฐมวัยในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1. **ลิกษา วารสารศึกษาศาสตร์**. 11(2): 47-61.
- ทักษพร อรัญญา. (2567). **ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในอำเภอเชียงดาว** สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยพะเยา. <http://202.28.20.112/dspace/bitstream/123456789/1058/1/65204467.pdf>.
- นฤมล มณีแดง และสมใจ สืบเสาะ. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1. **วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย**. 7(1): 172-187.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พนพร รัตนประสบ, ภารดี อนันต์นาวิ และ เจริญวิทย์ สมพงษ์ธรรม. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7. **วารสารวิจัยรำไพพรรณี**. 12(2): 141-151.
- พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551. (2551, 5 กุมภาพันธ์). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่มที่ 125 ตอนที่ 28 ก, 1-13.
- รัชนิกร กุฎีศรี และ ปณิธาน วรณวลย์. (2561). ศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนการศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. **วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร**. 7(25): 237-246.
- วชิรวิทย์ จตุเทน. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาโรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี. **วารสารร่มพญักษ์**. 39(3): 83-99.

- วนิดา คงมัน. (2561). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาชลบุรี เขต 2**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิมาลย์ ลีทอง. (2563). **ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดสกลนคร**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วิลาวัลย์ มุมทอง, พิมพ์กา ธรรมสิทธิ์, และ สุภัญญา รุจิเมธภาส. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการ บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 1. **วารสาร การบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. 6(4): 241-252.
- สาวิตรี บุญนุกูล. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 6. **วารสารวิจัยรำไพพรรณี**. 14(1): 5-14.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579**. กรุงเทพฯ: พริก หวานกราฟฟิค.
- สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. (2567ก). **แนวทางการจัดการศึกษาเรียนรวมสำหรับสถานศึกษา**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://drive.google.com/file/d/1MyUYhBuU8slTKz4EijdkMuEZsmvUZvx3/view>. สืบค้นเมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 2568.
- สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. (2567ข). **วิสัยทัศน์**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://special.obec.go.th/seb/about/vision>. สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2567.
- สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. (2568). **ข้อมูลบุคลากรโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงาน การศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 ปีการศึกษา 2568 จากระบบสารสนเทศด้านการศึกษาพิเศษและ การศึกษาสงเคราะห์ (SET)**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.specialset.bopp.go.th/set_index/index.php/person/deform. สืบค้นเมื่อ 21 สิงหาคม 2568.
- Hoy, W. K., & Ferguson, J. (1985). A theoretical framework and exploration of organizational effectiveness of schools. **Educational Administration Quarterly**. 21(2): 117-134. <https://doi.org/10.1177/0013161X85021002006>.
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2008). **Educational administration: Theory, research, and practice** (8th ed.). McGraw-Hill.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. **Educational and Psychological Measurement**. 30(3): 607-610. <https://doi.org/10.1177/001316447003000308>.
- Leithwood, K., & Jantzi, D. (2006). Transformational school leadership for large-scale reform: Effects on students, teachers, and their classroom practices. **School Effectiveness and School Improvement**. 17(2): 201-227. <https://doi.org/10.1080/09243450600565829>.
- Shogren, K. A., & Ward, M. J. (2018). Promoting and enhancing self-determination to improve the post-school outcomes of people with disabilities. **Journal of Vocational Rehabilitation**. 48(2): 187-196.

การบริหารจัดการบริการสาธารณะเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ในเขตเทศบาล
ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
Public Service Management for Enhancing the Quality of Life of Citizens in
Ban Mai Subdistrict Municipality, Mueang District, Nakhon Ratchasima Province

ผิน ปานขาว¹ ศศิมาพร สร้อยกระโทก²
Phin Pankhaw, Sasimapron Sroykratoke

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารจัดการบริการสาธารณะเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 2) ศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง 400 คน เครื่องที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test แบบ Independent samples) และ การทดสอบค่าเอฟ (F-test -one way ANOVA)

ผลการวิจัย พบว่า

1. การบริหารจัดการบริการสาธารณะที่มีอิทธิพลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากหาน้อย ดังนี้ ลำดับแรกได้แก่ ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน รองลงมาได้แก่ ด้านการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ด้านการสานต่อแนวทางพระราชดำริ ด้านการพัฒนาเมือง ด้านการพัฒนาสาธารณสุข และด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาการเกษตร ด้านการท่องเที่ยวและการกีฬา ศาสนาวัฒนธรรม ประเพณี และด้านการพัฒนาการศึกษา ตามลำดับ

2. ระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากหาน้อย ดังนี้ ลำดับแรกได้แก่ ด้านจิตใจ รองลงมาได้แก่ ด้านความเป็นอิสระ ด้านความเชื่อส่วนบุคคล ด้านสุขภาพกาย ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ

คำสำคัญ (Keywords) : การบริหารจัดการบริการสาธารณะ; คุณภาพชีวิตของประชาชน;
เทศบาลตำบลบ้านใหม่

Abstract

This research aimed to study 1) the management of public services to improve the quality of life of people in Ban Mai Subdistrict Municipality, Mueang District, Nakhon

Received: 2026-03-11 Revised: 2026-06-19 Accepted: 2026-06-21

¹ อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา Lecturer of Faculty Public Administration, Nakhonrathasima College. E-mail: ajamphin@hotmail.com

² อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา Lecturer of Faculty Public Administration, Nakhonrathasima College. E-mail: nammon2503@gmail.com

Ratchasima Province, and 2) the its level of quality of life of people This was quantitative research with a sample size of 400 people. A structured Likert-scale questionnaire was used to gather data from participants. The statistical methods used for data analysis included percentage, mean, standard deviation, t-test (Independent samples t-test), and F-test (one-way ANOVA).

The research results showed that:

1. The overall influence of the public service management on improving the quality of life of people in Ban Mai Subdistrict Municipality, Mueang District, Nakhon Ratchasima Province, was at a high level. Based on the mean scores across all dimensions, the aspects were ranked in descending order as follows: infrastructure development, safety of life and property, good governance, continuation of royal initiatives, urban development, public health development, conservation of natural resources and the environment, agricultural development, tourism and sports, religion, culture and traditions, and educational development.

2. The level of quality of their life was also studied. Overall, the life quality was high. Based on the mean scores across all dimensions, the aspects were ranked in descending order as follows: mental well-being, independence, personal beliefs, physical health, social relationships, and the environment.

Keywords: Public Service Management; Quality of Life; Ban Mai Subdistrict Municipality

บทนำ (Introduction)

การให้บริการสาธารณะโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นภารกิจสำคัญที่มีผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนเป้าหมายเพื่อช่วยกำหนดทิศทางการบริการสาธารณะในท้องถิ่นให้มีคุณภาพดีและตอบสนองความต้องการของทุกภาคส่วนมากขึ้นให้เป็นเป้าหมายสำคัญและความคาดหวังในการให้บริการสาธารณะในประเทศและท้องถิ่นบริการสาธารณะที่ดีจะช่วยสร้างการเติบโตและสร้างความสุขสมบูรณ์ให้กับชีวิตของประชาชนและสร้างงานให้กับคนในท้องถิ่น โดยการกระจายอำนาจนั้นเป็นการกำหนดนโยบายหรือมาตรการในการแบ่งแยกหรือควบคุมอำนาจในการปกครอง โดยวางหลักการว่าท้องถิ่นต้องมีความเป็นอิสระและสามารถปกครองตนเองได้ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ความเสมอภาค และการควบคุมอำนาจให้เป็นระบบ นอกจากนี้การกระจายอำนาจยังส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการภายในท้องถิ่นตนเอง ในการคิด การวางแผน และการตัดสินใจของรัฐ ซึ่งนโยบายการกระจายอำนาจมีความสำคัญอย่างมากในการสร้างสังคมอย่างยั่งยืน (พัชรีย์ สีโรรส และคณะ, 2556: 89-90)

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2554 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2549 และกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ระบุอำนาจหน้าที่และขยายขอบเขตประเภทและรูปแบบบริการสาธารณะที่ท้องถิ่นสามารถจัดทำได้ ขณะเดียวกันแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้

มีการระบุถึงการถ่ายโอนภารกิจบริการสาธารณะของส่วนกลางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปดำเนินการ และรูปแบบการจัดบริการสาธารณะที่สามารถจัดทำได้อีกด้วย อย่างไรก็ตามที่ผ่านมาการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยยังใช้รูปแบบบริการสาธารณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการเองในทุกขั้นตอน และยังมีข้อจำกัดในการใช้รูปแบบบริการสาธารณะอื่นๆ เช่น กิจการพาณิชย์ สหกรณ์ การร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน (PPPs) ขณะเดียวกันประเภทบริการสาธารณะที่ท้องถิ่นดำเนินการยังขาดความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างและจัดหาบริการสาธารณะใหม่ ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนทั้งที่มีสาเหตุจากข้อจำกัดทางกฎหมายและจากศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอง ดังนั้น การยกระดับบริการสาธารณะของไทยย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องทำให้ท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณะในประเภทและรูปแบบที่หลากหลายยิ่งขึ้น (วุฒิสภา ต้นไชย, 2559 อ้างถึงใน พงษ์ศักดิ์ เพชรสถิต และคณะ, 2568: 3)

เทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน การสาธารณสุข การส่งเสริมอาชีพ และการพัฒนาชุมชน ดังนั้นการศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการบริการสาธารณะที่มีอิทธิพลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน รวมถึงการศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาการให้บริการสาธารณะ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้หน่วยงานสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงการบริหารจัดการและพัฒนาการให้บริการสาธารณะให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการบริการสาธารณะเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน จึงมุ่งศึกษาในประเด็นระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการบริการสาธารณะในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการบริการสาธารณะและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการบริการสาธารณะเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ตัวแปรตาม ประกอบด้วย บริหารจัดการบริการสาธารณะเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2566-2570 ประกอบด้วย 1) ด้านการสานต่อแนวทางพระราชดำริ 2) ด้านการพัฒนาการศึกษา 3) ด้านการพัฒนาการเกษตร 4) ด้านการพัฒนาเมือง 5) ด้านการพัฒนาสาธารณสุข 6) ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน 7) ด้านการท่องเที่ยว ศาสนาวัฒนธรรม ประเพณี และกีฬา 8) ด้านการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี 9) ด้านการรักษาความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน และ10)

ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิตของประชาชน ประกอบด้วย 1) ด้านสุขภาพกาย 2) ด้านจิตใจ 3) ด้านความเป็นอิสระ 4) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม 5) ด้านสิ่งแวดล้อม 6) ด้านความเชื่อส่วนบุคคล (The WHOQOL Group (1994: 24-56)

ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ

1.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 19,082 คน (เทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา, 2569) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณ โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 392 คน เพื่อให้การวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงเพิ่มกลุ่มตัวอย่าง เป็น จำนวน 400 คน

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ เขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา เดือน ธันวาคม 2568 ถึงเดือนมีนาคม 2569

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือหลักที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) ซึ่งมีทั้งหมด 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด ชนิดให้เลือกตอบ (Checklists)

ตอนที่ 2 การบริหารจัดการบริการสาธารณะเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการบริการสาธารณะที่มีอิทธิพลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้จัดเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง ในพื้นที่ เขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ที่ได้รับคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย พร้อมทั้งเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเองกลับคืนครบทุกฉบับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ การบริหารจัดการบริการสาธารณะที่มีอิทธิพลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

ผลการวิจัย (Research Results)

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการบริการสาธารณะที่มีอิทธิพลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนกลุ่มตัวอย่างในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 247 คน คิดเป็นร้อยละ 61.75 และรองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 153 คิดเป็นร้อยละ 38.25

อายุ ส่วนใหญ่มีอายุ 41-50 ปี จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 28.00 รองลงมา มีอายุมากกว่า 50 ปี จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 27.00 อายุ 31-40 ปี จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 23.25 และอายุ 20-30 ปี จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 21.75

ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 31.00 รองลงมา มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 24.50 มีระดับการศึกษาปวส./อนุปริญญา จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 24.00 และมีระดับการศึกษาประถมศึกษา/มัธยมศึกษา จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 20.50

อาชีพ ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 27.25 รองลงมา มีอาชีพค้าขาย จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 21.75 มีอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐ จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 21.25 มีอาชีพอื่น ๆ จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 16.25 และมีอาชีพเกษตรกร จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50

2) ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการบริการสาธารณะเทศบาลตำบลบ้านใหม่

การบริหารจัดการบริการสาธารณะเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา การบริหารจัดการในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านสามารถจัดอันดับตามค่าเฉลี่ยได้ดังนี้ ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการรักษาความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน ด้านการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ด้านการสานต่อแนวทางพระราชดำริ ด้านการพัฒนาเมือง ด้านการพัฒนาสาธารณสุข และด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาการเกษตร ด้านการท่องเที่ยว ศาสนาวัฒนธรรม ประเพณี และกีฬา และด้านการพัฒนาการศึกษาตามลำดับ

3) ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชาชน

คุณภาพชีวิตประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านสามารถจัดอันดับตามค่าเฉลี่ยได้ดังนี้ ด้านจิตใจ ด้านความเป็นอิสระ ด้านความเชื่อส่วนบุคคล ด้านสุขภาพกาย ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

1. การบริหารจัดการบริการสาธารณะเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาดา แป้นคัมภีร์ (2563: 84-94) พบว่าโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ เทศบาลสุรนารีแผนปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนระบบการผลิตสินค้าเกษตรอุตสาหกรรมคุณภาพสูง รวมถึงการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกให้ได้มาตรฐาน ที่คล้ายคลึงกับองค์การบริหารส่วนตำบลศาลาลัย 2. ด้านการรักษาความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิระยุทธ ศิลากิริมย์ และคณะ (2564: 109-110) พบว่า ประชาชนให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ เทศบาลตำบลสุรนารี มีการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการตระหนักรู้เพื่อให้ประชาชนใช้น้ำประปาอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด 3. ด้านการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาริชาติ ละดาไส และคณะ (2566: 348-361) พบว่า การส่งเสริมและพัฒนาบริการสาธารณะของท้องถิ่นที่มีต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ด้านการวางแผน

การส่งเสริมการลงทุนพาณิชยกรรม เพื่อให้ประชาชนมีอาชีพ มีรายได้เพียงพอ ต่อการดำรงชีพ เช่น โครงการตลาดสินค้าเกษตร ตลาดนัดสินค้าชุมชน การรวมกลุ่มอาชีพ

2. คุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า 1. ด้านจิตใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญใจ ทองศรี (2564: 325-337) พบว่า คุณภาพชีวิตของบุคคลจะต้องพัฒนาโดยเริ่มต้นจากปัญหาที่ศึกษา เข้าใจและเปิดใจยอมรับกับการพัฒนาตนเอง ให้เกิดความพร้อมเพื่อการเรียนรู้ตลอดถึงการเปลี่ยนแปลงที่ต้องเกิดขึ้นทางด้านจิตใจ ที่จะส่งผลต่อร่างกาย ไปจนถึงสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ แล้วจึงทำให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข 2. ด้านความเป็นอิสระ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐกัญญ์ อ่องเอื้อ (2564: ก) พบว่า ด้านร่างกายที่มีความคิดเห็นอันดับสูงสุด คือ รู้สึกเป็นอิสระที่ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น มีระดับความคิดเห็นในระดับดีมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน การเข้าไปมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชน ประชาชนจึงพอใจกับการช่วยเหลือจากทุกคนในชุมชน มีความพึงพอใจต่อการดำรงชีวิต ความสามารถในการทำงาน รวมถึงการได้รับอิสระเสรีในการเข้าถึงบริการสาธารณะต่างๆ ของทางเทศบาลตำบลบ้านใหม่ 3. ด้านความเชื่อส่วนบุคคล และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐฐาพร พุ่มไสว และพิเศษ ชัยดิเรก (2567: 173-183) พบว่า การบริการสาธารณะ ด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต ของประชาชน การเพิ่มรายได้และลดต้นทุนของประชาชน ช่วยให้ประชาชนมีความสามารถในการใช้จ่าย เพื่อการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจในครัวเรือน

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

การวิจัยครั้งนี้ทำให้เกิดองค์ความรู้ว่า การบริหารจัดการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีผลโดยตรงต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดต่อการดำรงชีวิตและการเข้าถึงบริการต่าง ๆ ของประชาชน นอกจากนี้ การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี การรักษาความปลอดภัย และการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นยังช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ความเป็นอิสระ และความพึงพอใจในการดำรงชีวิต อีกทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องบูรณาการการบริการสาธารณะในทุกมิติรวมกับการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อให้ประชาชนได้รับบริการอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านสุขภาพกายหรือด้านร่างกาย ควรมีการประชาสัมพันธ์ด้านการส่งเสริมสุขภาพให้แก่ประชาชนในชุมชนอย่างทั่วถึง การเรียนรู้และป้องกันและการปฏิบัติเกี่ยวกับโรคติดต่อใหม่ ๆ รวมไปถึงการจัดกิจกรรมด้านการดูแลสุขภาพ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

1.2 ด้านจิตใจ ควรมีการสนับสนุนให้เกิดความเท่าเทียมกันลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในชุมชน ส่งเสริมกิจกรรมสร้างความผ่อนคลายและลดความเครียดในการทำงาน เช่นการจัดกิจกรรมทางศาสนา การปฏิบัติธรรม หรือกิจกรรมดนตรีและศิลปะบำบัดในสวนสาธารณะของชุมชน

1.3 ด้านความเป็นอิสระ การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นมากขึ้น เช่นด้านการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น การทำประชาคมหมู่บ้าน การสนับสนุนให้ชุมชนมีอำนาจในการบริหารจัดการตนเอง เพื่อสร้างความรู้สึกรู้จักเจ้าของและมีอิสระในการกำหนดทิศทางการพัฒนาตนเอง

1.4 ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ควรมีการเสริมสร้างความผูกพัน ความร่วมมือ และความสามัคคีภายในชุมชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น รวมถึงการเพิ่มพื้นที่ส่วนกลางเพื่อการปฏิสัมพันธ์ เช่น ศูนย์เรียนรู้ชุมชน ลานกิจกรรมอเนกประสงค์ หรือมุมพักผ่อนในสวนสาธารณะ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีโอกาสทำความรู้จัก แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างมิตรภาพระหว่างกันมากขึ้น

1.5 ด้านสิ่งแวดล้อม ควรพัฒนาระบบบริหารจัดการขยะมูลฝอย เพิ่มจุดบริการจัดเก็บขยะให้ครอบคลุมพื้นที่ชุมชน การเพิ่มและปรับปรุงพื้นที่สีเขียวในการวางแผนเชิงรุกในการปลูกต้นไม้รอบชุมชน ริมถนนสายหลัก การพัฒนาสวนสาธารณะให้มีความร่มรื่น สะอาด และปลอดภัย เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแล รักษาความสะอาด และร่วมกันจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตนเองอย่างยั่งยืน

1.6 ด้านความเชื่อส่วนบุคคล ควรสร้างความเข้าใจและยอมรับในความหลากหลายในด้านความเชื่อและวัฒนธรรมซึ่งเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนสังคมที่ประชาชนอาศัยอยู่ เพื่อให้อยู่ในหลักความถูกต้อง ไม่ให้เกิดความงมงาย ที่อาจส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและคนในสังคมส่วนร่วมได้

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังพื้นที่หรือหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยและนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการบริการสาธารณะที่เหมาะสมในแต่ละบริบท

2.2 ควรใช้วิธีการวิจัยที่หลากหลาย เช่น การวิจัยเชิงคุณภาพหรือการวิจัยแบบผสมผสาน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและสะท้อนความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้อย่างรอบด้าน

2.3 ควรศึกษาผลกระทบของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการให้บริการสาธารณะ เพื่อพัฒนาแนวทางการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน

เอกสารอ้างอิง (References)

- ขวัญใจ ทองศรี. (2564). คุณภาพชีวิตที่ดีตามแนวพุทธจิตวิทยา. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*. 7(2): 325-337.
- ณัฐกัญญ์ อ่องเอื้อ. (2564). *คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองบ้านสวน จังหวัดชลบุรี*. งานนิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณัฐพร พุ่มไส และพิเศษ ชัยดิเรก. (2567). แนวทางการส่งเสริมการให้บริการสาธารณะเพื่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ภายใต้ระบบราชการ 4.0. *วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร*. 7(1): 173-183.
- เทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. (2569). *ข้อมูลประชากร*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.tambonbanmai.go.th/data.php?content_id=6 สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2569.
- ปาริชาติ ละดาไส กนกกาญจน์ คำบุญชู ศรสวรรค์ รามบำเพ็ญ ศิริประภา รอดแก้ว และ โชติ บดีรัฐ. (2566). การส่งเสริมและพัฒนาบริการสาธารณะของท้องถิ่นที่มีต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน. *Journal of Modern Learning Development*. 8(4): 348-361.

พงษ์ศักดิ์ เพชรสถิต ธนพันธ์ คู่เดชาเศรษฐกุล และปณพร ชมภูผิว.(2568).การส่งเสริมและพัฒนาบริการ
สาธารณะที่มีต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองกระทิง ตำบลหนอง
กระทิง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์. **วารสารการวิจัยประยุกต์. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.**
4(2): 1-10.

พัชรี สีโรรส บรรเจิด สิงคะเนติ ถวิลวดี บุรีกุล อัมพร อารังลักษณ์ มานวิภา อินทรทัต. (2556). **ตัวชี้วัดหลัก
ธรรมาภิบาลและการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย.** กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

พิระยุทธ ศิลาภิรมย์ บุญเหลือ บุบผามมาลา สุรัชย์ ชูคง และวนิดา ณ ลำพูน. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการ
บริหารจัดการของเทศบาลนครอุดรธานี **วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย.** 11(3) 109-120.

สุชาติา แป้นคุ้มญาติ (2563) ประสิทธิภาพการจัดการการให้บริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานขององค์การ
บริหารส่วนตำบลศาลาล้อย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ **วารสารวิชาการการจัดการ
ภาครัฐและเอกชน.** 2(2): 84-94.

The WHOQOL GROUP.(1994). Development of the WHOQOL: Rationale and Current Status.
International Journal of Mental Health. 23(3): 24-56.

Yamane,T. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis.** 3rd ed. New York: Harper & Row.

ผลลัพธ์และผลกระทบของนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1

The Results and Impact of Student Care and Support System Policy in
Schools under Uttaradit Primary Educational Service Area Office 1

ณัฐฐา อุ้นแก้ว¹ วจี ปัญญาใส² ระพินทร์ โพธิ์ศรี³
Nuttha Unkaew, Vajee Panyasai, Rapin Prosri

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 2) เพื่อศึกษาผลลัพธ์และผลกระทบของนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการปรับปรุงนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู 167 คน นักเรียน 1,273 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน จากโรงเรียน 133 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 2) แบบสอบถาม 3) แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ 4) แบบวัดการเรียนรู้ด้วยความสุข และ 5) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทาง และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนครบ 5 ขั้นตอน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนา การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ ปัญหาอุปสรรคที่พบ ได้แก่ ครูมีภาระงานมาก ขาดเครื่องมือคัดกรองมาตรฐาน จำนวนนักเรียนต่อห้องมากเกินไป ขาดงบประมาณและทรัพยากร ครูขาดความรู้ในการแปลผลเครื่องมือ และนักเรียนไม่เปิดเผยปัญหา 2) ผลลัพธ์ของนโยบายโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.73$) ขั้นการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 3.87$) และขั้นการส่งต่อมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{x} = 3.65$) ผลกระทบพบว่าความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ($\bar{x} = 2.00$) และการเรียนรู้มีความสุขอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 5.00$) และ 3) แนวทางการปรับปรุงนโยบาย ได้แก่ การพัฒนาระบบสารสนเทศดิจิทัล การจัดอบรมครู การลดภาระงาน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก

คำสำคัญ (Keywords) : ผลลัพธ์; ผลกระทบของนโยบาย; ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

Received: 2026-04-25 Revised: 2026-06-22 Accepted: 2026-06-25

¹ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินเพื่อพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ / Doctor of Education Program in Research and Evaluation for Educational Development, Faculty of Education, Uttaradit Rajabhat University. E-mail: Nutthaunkaew@gmail.com

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ / Faculty of Education, Uttaradit Rajabhat University. E-mail: Kroo.vajee@gmail.com

³ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ / Faculty of Education, Uttaradit Rajabhat University. E-mail: dr.rapin@uru.ac.th

Abstract

This research aimed to: 1) study the operational processes and obstacles of the student care and support system in schools under the Uttaradit Primary Educational Service Area Office 1; 2) examine the results and impact of the student care and support system policy; and 3) propose guidelines for improving the policy. The research employed a mixed-methods approach. The sample consisted of 167 teachers, 1,273 students, and 10 experts from 133 schools. Research instruments included: 1) a structured interview; 2) a questionnaire; 3) an emotional intelligence assessment; 4) a happy learning assessment; and 5) a focus group record. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, two-way analysis of variance, and content analysis.

The findings were as follows: 1) Teachers implemented all five steps of the student care and support system: knowing students individually, screening, promotion and development, prevention and problem-solving, and referral. Obstacles included heavy teacher workload, lack of standardized screening tools, excessive class sizes, insufficient budget and resources, teachers' limited knowledge in interpreting tools, and students' reluctance to disclose problems. 2) The overall results were at a high level ($\bar{x} = 3.73$). The step of knowing students individually had the highest mean ($\bar{x} = 3.87$), while referral had the lowest ($\bar{x} = 3.65$). Students' emotional intelligence was at a low level ($\bar{x} = 2.00$), and happy learning was at a moderate level ($\bar{x} = 5.00$). 3) Policy improvement guidelines included developing a digital information system, providing teacher training, reducing teacher workload, and building collaborative networks with external agencies.

Keywords: results; policy impact; student care and support system

บทนำ (Introduction)

การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นภารกิจสำคัญของสถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และการดำรงชีวิตในสังคม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 กำหนดให้สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542: 13-14) ในขณะเดียวกันพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ยังกำหนดให้การปฏิบัติต่อเด็กทุกกรณีต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้กำหนดนโยบายให้สถานศึกษาจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ 5) การส่งต่อนักเรียน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการ มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีการรายงานผลการดำเนินการในทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559: 5) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 ได้นำนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่การปฏิบัติในโรงเรียนสังกัดจำนวน 133 โรงเรียน จากรายงานผลการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 พบว่า แม้ผลการ

ประเมินภาพรวมจะอยู่ในระดับดีเยี่ยม แต่ยังไม่บรรลุเป้าหมายในตัวชี้วัดสำคัญ ได้แก่ ร้อยละของผู้เรียนที่มีทักษะด้าน Digital Literacy และร้อยละของบุคลากรในสังกัดที่พัฒนาตนเองผ่านระบบ Digital Technology (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1, 2567: 5) นอกจากนี้ยังพบว่าสถิตินักเรียนออกกลางคันในปีการศึกษา 2561 คิดเป็นร้อยละ 0.27 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1, 2567) ด้วยสาเหตุหลักจากปัญหาครอบครัวและการออกไปประกอบอาชีพ ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีภารกิจหลักในการบริหารจัดการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน จึงมีความสนใจศึกษาวิจัยเรื่องผลลัพธ์และผลกระทบของนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและยกระดับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นต่อไป ทั้งนี้ จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่าส่วนใหญ่มุ่งศึกษาสภาพการดำเนินงานและระดับการปฏิบัติของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นหลัก แต่ยังขาดการศึกษาผลลัพธ์และผลกระทบเชิงประจักษ์ โดยเฉพาะด้านความฉลาดทางอารมณ์และการเรียนรู้ อย่างมีความสุขของนักเรียนจำแนกตามขนาดโรงเรียน อันเป็นช่องว่างของงานวิจัย (Research Gap) ที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาในครั้งนี้ เพื่อสะท้อนความจำเป็นและความสำคัญของพื้นที่วิจัยในบริบทการบริหารสถานศึกษาปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1
2. เพื่อศึกษาผลลัพธ์และผลกระทบของนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1
3. เพื่อเสนอแนวทางการปรับปรุงนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย
 - 1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษากระบวนการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค ผลลัพธ์ และผลกระทบของนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ขั้นตอน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน และการส่งต่อนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559: 5) รวมถึงผลกระทบด้านความฉลาดทางอารมณ์และการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียน
 - 1.2 ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 จำนวน 133 โรงเรียน ครู 603 คน และนักเรียน 3,848 คน รวม 4,451 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1, 2567: 12) การวิจัยดำเนินการเป็น

3 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ ครูผู้รับผิดชอบ 167 คน และนักเรียน 1,273 คน ส่วนผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ครูผู้สอน 8 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน

เชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) ร่วมกับการสุ่มตัวอย่างแบบอัตราส่วน (Proportional Ratio Sampling) คัดสรรส่วน 0.2769 ของประชากรครู และ 0.3308 ของประชากรนักเรียน ได้แก่ 1) ครูผู้รับผิดชอบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 167 คน จำแนกเป็นครูปฐมวัย 76 คน ครูระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 38 คน ครูระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 39 คน และครูระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 14 คน คัดเลือกโดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) จากโรงเรียนจำนวน 33 โรงเรียน ครอบคลุมทั้ง 3 ขนาด ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก 20 โรงเรียน ขนาดกลาง 11 โรงเรียน และขนาดใหญ่ 2 โรงเรียน และ 2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 1,273 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบอัตราส่วน (Proportional Ratio Sampling) จากโรงเรียนกลุ่มเดียวกับครู

เชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) ครูผู้สอน จำนวน 8 คน ประกอบด้วยครูปฐมวัย ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ครูประถมศึกษาปีที่ 6 และครูมัธยมศึกษาปีที่ 3 ชั้นละ 2 คน สำหรับการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และ 2) ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย อาจารย์มหาวิทยาลัย 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 3 คน ศึกษาพิเศษ 2 คน ครูผู้รับผิดชอบ 3 คน และนักจิตวิทยา 1 คน สำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสองกลุ่มคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์คุณสมบัติ คือ เป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์ และเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และสมัครใจให้ข้อมูล ทั้งนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน คัดเลือกจากผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานและบทบาทที่เกี่ยวข้องตามที่ระบุข้างต้น มีได้จากผู้ปกครองครู 603 คน และครูผู้ให้สัมภาษณ์ 8 คน เป็นคนละกลุ่มกับครูผู้รับผิดชอบที่ตอบแบบสอบถาม 167 คน เพื่อป้องกันความซ้ำซ้อนของข้อมูล

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 จำนวน 133 โรงเรียน

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2566 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2567

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เชิงปริมาณ ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แบบ Rating Scale 5 ระดับ จำนวน 4 ฉบับ ตามระดับชั้น ครอบคลุม 5 ขั้นตอน จำนวน 25 ข้อ 2) แบบสอบถามผลลัพธ์ของนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 25 ข้อ 3) แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence Scale) ซึ่งพัฒนาจากแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (กรมสุขภาพจิต, 2543) โดยปรับให้สอดคล้องกับบริบทของนักเรียน ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ การรู้จักและจัดการอารมณ์ตนเอง การใส่ใจตนเองและการแก้ปัญหา และความเข้าใจผู้อื่นและทักษะทางสังคม รวม 20 ข้อ และ 4) แบบวัดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่

ความพร้อมทางอารมณ์และความสุขในการเรียนรู้ ความสนใจและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และการเห็นคุณค่าในตนเองและความมั่นใจในการเรียนรู้ รวม 22 ข้อ

เชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) สำหรับครูผู้สอน 8 คน และ 2) แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน ทุกเครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence: IOC) โดยกำหนดเกณฑ์ $IOC \geq 0.5$ (ระพีพันธุ์ โพธิ์ศรี, 2557: 277) จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามปัญหาและอุปสรรคเท่ากับ 0.937 แบบสอบถามผลลัพธ์เท่ากับ 0.943 แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์เท่ากับ 0.886 และแบบวัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขเท่ากับ 0.912

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เชิงปริมาณ ดำเนินการเก็บข้อมูลโดย 1) การสอบถามครูผู้รับผิดชอบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 167 คน โดยใช้แบบสอบถามปัญหาอุปสรรคและผลลัพธ์ 2) การเก็บแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์จากนักเรียน จำนวน 1,258 คน และ 3) การเก็บแบบวัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขจากนักเรียน จำนวน 1,248 คน ทั้งนี้จำนวนนักเรียนที่ตอบแบบวัดทั้งสองฉบับน้อยกว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ 1,273 คน เนื่องจากในวันที่ดำเนินการเก็บข้อมูลมีนักเรียนบางส่วนขาดเรียน ลาป่วย หรือตอบแบบวัดไม่ครบทุกข้อ ผู้วิจัยจึงคัดข้อมูลที่สมบูรณ์ออก คงเหลือเฉพาะข้อมูลที่สมบูรณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 98.82 และร้อยละ 98.04 ของกลุ่มตัวอย่างนักเรียน 1,273 คน ตามลำดับ

เชิงคุณภาพ ดำเนินการเก็บข้อมูลโดย 1) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ครูผู้สอน 8 คน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสอบถามปัญหาและอุปสรรค และ 2) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เชิงปริมาณ ใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทาง (Two-Way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบตามขนาดโรงเรียนและระดับชั้น สำหรับการแปลผลความฉลาดทางอารมณ์และการเรียนรู้อย่างมีความสุขใช้ระบบคะแนนมาตรฐานเก้า (Stanine) ตามเกณฑ์ของ ระพีพันธุ์ โพธิ์ศรี (2566: 205) ดังนี้ Stanine 9 = สุข/ฉลาดอย่างยิ่ง, Stanine 7-8 = สุข/ฉลาด, Stanine 5-6 = ปานกลาง, Stanine 3-4 = น้อย และ Stanine 1-2 = น้อยอย่างยิ่ง

เชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและการสนทนากลุ่มเฉพาะ

ผลการวิจัย (Research Results)

1. กระบวนการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกครูผู้สอน 8 คน พบว่า ครูทุกระดับชั้นมีการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนครบถ้วนตามขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นตอน ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลนักเรียนรายบุคคลผ่านการสังเกต การสัมภาษณ์ และการเยี่ยมบ้าน การคัดกรองด้วยเครื่องมือมาตรฐาน การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาอย่างหลากหลายที่เหมาะสมกับวัย การแก้ไขและป้องกันด้วยการให้คำปรึกษาและดูแลพฤติกรรมเสี่ยง และการส่งต่อนักเรียนเมื่อ

พบความต้องการเกินขีดความสามารถของโรงเรียน ทั้งนี้วิธีการดำเนินงานของครูแต่ละระดับชั้นมีลักษณะเฉพาะที่สอดคล้องกับพัฒนาการและบริบทของนักเรียนในแต่ละช่วงวัย ผลการสอบถามครูทุกระดับชั้น 167 คน พบว่า มีประเด็นปัญหาที่มีค่าร้อยละตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไปรวม 7 ประเด็น กระจายอยู่ใน 3 ขั้นตอน ดังแสดงในตารางที่ 1 ทั้งนี้ ผลกระบวนการดำเนินงานข้างต้นได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกครูผู้สอน 8 คน ส่วนข้อมูลปัญหาอุปสรรคได้จากแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากครูผู้รับผิดชอบ 167 คน โดยค่าร้อยละที่นำเสนอคำนวณจากสัดส่วนของครูที่ตอบในระดับมากถึงมากที่สุด (ระดับ 4-5) ต่อจำนวนผู้ตอบทั้งหมดในแต่ละประเด็น

ตารางที่ 1 ร้อยละของปัญหาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีค่าร้อยละตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป (N=167)

ประเด็นปัญหา	ขั้นตอน	ร้อยละ
ครูมีภาระงานมาก ไม่มีเวลาพัฒนาสื่อการสอนเฉพาะบุคคล	การส่งเสริมและพัฒนา	58.3
ครูขาดเครื่องมือคัดกรองที่มีมาตรฐานและทันสมัย	การคัดกรอง	56.2
จำนวนนักเรียนต่อห้องมากเกินไป ดูแลรายบุคคลไม่ทั่วถึง	การส่งเสริมและพัฒนา	54.2
ขาดงบประมาณและทรัพยากรในการจัดหาสื่อการเรียนการสอน	การส่งเสริมและพัฒนา	53.4
ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้เครื่องมือคัดกรองและแปลผล	การคัดกรอง	52.1
นักเรียนไม่เปิดใจหรือไม่เปิดเผยข้อมูลที่แท้จริง	การป้องกันและแก้ไข	52.1
กลุ่มนักเรียนมีพฤติกรรมเสี่ยงและชักชวนกันทำผิด	การป้องกันและแก้ไข	50.0

จากตารางที่ 1 พบว่าขั้นตอนการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเป็นด้านที่มีปัญหารุนแรงที่สุด โดยมี 3 ประเด็นที่เกินร้อยละ 50 ได้แก่ ครูมีภาระงานมากจนไม่มีเวลาพัฒนาสื่อการสอนเฉพาะบุคคล (ร้อยละ 58.3) จำนวนนักเรียนต่อห้องมากเกินไป (ร้อยละ 54.2) และขาดงบประมาณและทรัพยากร (ร้อยละ 53.4) ขั้นตอนการคัดกรองนักเรียนมีปัญหา 2 ประเด็น ได้แก่ ครูขาดเครื่องมือคัดกรองมาตรฐาน (ร้อยละ 56.2) และครูขาดความรู้ในการใช้เครื่องมือและแปลผล (ร้อยละ 52.1) ขั้นตอนการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนมีปัญหา 2 ประเด็น ได้แก่ นักเรียนไม่เปิดใจเปิดเผยข้อมูลที่แท้จริง (ร้อยละ 52.1) และกลุ่มนักเรียนมีพฤติกรรมเสี่ยงชักชวนกันทำผิด

2. ผลลัพธ์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการสอบถามผลลัพธ์จากครูผู้รับผิดชอบงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 167 คน พบว่า ผลลัพธ์ของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.73$, S.D. = 0.62) ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลลัพธ์การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจำแนกตามขั้นตอน (N=167)

ขั้นตอน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	3.87	0.60	มาก
2. การคัดกรองนักเรียน	3.79	0.61	มาก
3. การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน	3.65	0.60	มาก
4. การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน	3.71	0.61	มาก
5. การส่งต่อนักเรียน	3.65	0.62	มาก

ภาพรวม	3.73	0.62	มาก
--------	------	------	-----

จากตารางที่ 2 พบว่าการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในทุกชั้นตอนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยชั้นตอนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ($\bar{x} = 3.87$, S.D. = 0.60) รองลงมา ได้แก่ การคัดกรองนักเรียน ($\bar{x} = 3.79$, S.D. = 0.61) และการป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียน ($\bar{x} = 3.71$, S.D. = 0.61) ตามลำดับ ส่วนชั้นตอนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากัน ได้แก่ การส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน และการส่งต่อนักเรียน ($\bar{x} = 3.65$)

3. ผลกระทบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน จำนวน 1,258 คน พบว่าค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ที่ $\bar{x} = 2.00$ อยู่ในเกณฑ์ Stanine 2 ระดับน้อยอย่างยิ่ง เมื่อพิจารณาแยกตามขนาดโรงเรียนพบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่มีแนวโน้มพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้นตามระดับชั้น โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 4.00 ขณะที่โรงเรียนขนาดกลางมีแนวโน้มลดลงตามระดับชั้น โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดที่ 1.65 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทาง (Two-Way ANOVA) พบว่าขนาดโรงเรียน ระดับชั้น และปฏิสัมพันธ์ระหว่างสองปัจจัยมีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 9.995$, $p = .000$; $F = 6.282$, $p = .002$; $F = 6.930$, $p = .00$ ตามลำดับ) ผลกระทบด้านการเรียนรู้มีความสุขของนักเรียน จำนวน 1,248 คน พบว่าค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ที่ $\bar{x} = 5.00$ อยู่ในเกณฑ์ Stanine 5 ระดับปานกลาง โดยโรงเรียนขนาดกลางมีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุด ($\bar{x} = 5.18$) และมีเสถียรภาพมากที่สุดในทุกระดับชั้น ขณะที่โรงเรียนขนาดใหญ่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{x} = 3.38$) อยู่ในเกณฑ์ Stanine 3 ระดับน้อย ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทางพบว่าทุกแหล่งความแปรปรวนมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 11.149$, $p = .000$; $F = 19.099$, $p = .000$; $F = 11.979$, $p = .000$ ตามลำดับ)) ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์และความสุขในการเรียนจำแนกตามขนาดโรงเรียนและระดับชั้น

ขนาดโรงเรียน	ระดับชั้น	EQ ($\bar{x}$)	เกณฑ์ Stanine (EQ)	ความสุข ($\bar{x}$)	เกณฑ์ Stanine (ความสุข)
เล็ก	ป.3	2.03	Stanine 2 (น้อยอย่างยิ่ง)	4.97	Stanine 5 (ปานกลาง)
	ป.6	1.95	Stanine 2 (น้อยอย่างยิ่ง)	4.79	Stanine 5 (ปานกลาง)
	ม.3	2.48	Stanine 2 (น้อยอย่างยิ่ง)	4.20	Stanine 5 (ปานกลาง)
กลาง	ป.3	2.04	Stanine 2 (น้อยอย่างยิ่ง)	5.18	Stanine 5 (ปานกลาง)
	ป.6	1.97	Stanine 2 (น้อยอย่างยิ่ง)	5.27	Stanine 5 (ปานกลาง)
	ม.3	1.65	Stanine 2 (น้อยอย่างยิ่ง)	5.10	Stanine 5 (ปานกลาง)
ใหญ่	ป.3	1.87	Stanine 2 (น้อยอย่างยิ่ง)	3.95	Stanine 4 (น้อย)
	ป.6	2.29	Stanine 2 (น้อยอย่างยิ่ง)	5.98	Stanine 6 (ปานกลาง)
	ม.3	4.00*	Stanine 4 (น้อย)	3.38**	Stanine 3 (น้อย)

หมายเหตุ: * = กลุ่มที่มีค่า EQ สูงสุด ** = กลุ่มที่มีความสุขในการเรียนต่ำสุด

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ของนักเรียนทุกกลุ่มอยู่ในเกณฑ์ Stanine 2 (น้อยอย่างยิ่ง) ยกเว้นนักเรียนโรงเรียนขนาดใหญ่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีค่าเฉลี่ย EQ สูงสุดที่ 4.00 อยู่ในเกณฑ์ Stanine 4 (น้อย) ส่วนค่าเฉลี่ยความสุขในการเรียนของนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์

Stanine 5 (ปานกลาง) โดยโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางทุกระดับชั้นมีความสุขในการเรียนอยู่ในเกณฑ์ปานกลางเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ปรับค่าแปลผลให้สอดคล้องกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในวิธีดำเนินการวิจัย คือ Stanine 1-2 หมายถึงระดับน้อยอย่างยิ่ง, Stanine 3-4 ระดับน้อย, Stanine 5-6 ระดับปานกลาง, Stanine 7-8 ระดับสุข/ฉลาด และ Stanine 9 ระดับสุข/ฉลาดอย่างยิ่ง

สำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่พบความแตกต่างระหว่างระดับชั้นชัดเจนที่สุด กล่าวคือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความสุขในการเรียนสูงสุดอยู่ในเกณฑ์ Stanine 6 (ปานกลาง) ที่ค่าเฉลี่ย 5.98 ขณะที่นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความสุขในการเรียนต่ำสุดในทุกกลุ่ม ที่ค่าเฉลี่ย 3.38 อยู่ในเกณฑ์ Stanine 3 (น้อย) และนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีความสุขในการเรียนอยู่ในเกณฑ์ Stanine 4 (น้อย) ที่ค่าเฉลี่ย 3.95

4. แนวทางการปรับปรุงนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) จากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน ได้ข้อเสนอแนวทางการปรับปรุงนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนครอบคลุมทั้ง 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ควรพัฒนาระบบสารสนเทศดิจิทัล SGS เพื่อจัดเก็บข้อมูลนักเรียนอย่างครบถ้วนและเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พร้อมทั้งสร้างความตระหนักให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลนักเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การคัดกรองนักเรียน ควรพัฒนาและจัดหาเครื่องมือคัดกรองที่มีมาตรฐานให้แก่โรงเรียนทุกขนาด พร้อมจัดอบรมครูในการใช้เครื่องมือและการแปลผลอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 3 การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ควรลดภาระงานที่ไม่จำเป็นของครู และจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการจัดกิจกรรมอย่างเพียงพอและหลากหลายสอดคล้องกับบริบทของแต่ละโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 4 การป้องกันและแก้ไขปัญหาค ควรพัฒนาทักษะการให้คำปรึกษาเบื้องต้น จิตวิทยาเด็ก และวัยรุ่นของครู รวมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

ขั้นตอนที่ 5 การส่งต่อนักเรียน ควรพัฒนาระบบติดตามผลหลังการส่งต่อ สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก และพัฒนาระบบการส่งต่อข้อมูลนักเรียนระหว่างระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาให้มีความต่อเนื่องและเป็นระบบ

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยขออภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. กระบวนการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการวิจัยพบว่าครูทุกระดับชั้นดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนครบถ้วนทั้ง 5 ขั้นตอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นนโยบายหลักของกระทรวงศึกษาธิการที่กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ครูทุกคนจึงเกิดความตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบในการดำเนินงานตามขั้นตอนที่กำหนด ประกอบกับกระทรวงศึกษาธิการได้วางแนวทางการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนที่ชัดเจน พร้อมทั้งกำหนดวิธีการและเครื่องมือที่เป็นมาตรฐานไว้ ส่งผลให้ครูสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559: 5) ที่ระบุว่าครูทุกคนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามจุดหมายของหลักสูตร

และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรดา มลิล (2564) ที่พบว่าสภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านการส่งต่อมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด รวมทั้งสอดคล้องกับ รัตนา ยืนยง (2566) ที่พบว่าการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมาก โดยด้านการส่งต่อมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเช่นเดียวกัน

สำหรับปัญหาอุปสรรค พบว่าปัญหาที่มีค่าร้อยละสูงสุดคือครูมีภาระงานมาก (ร้อยละ 58.3) ขาดงบประมาณและทรัพยากร (ร้อยละ 53.4) จำนวนนักเรียนต่อห้องมากเกินไป (ร้อยละ 54.2) ทั้งนี้เนื่องจากในบริบทของโรงเรียนมีข้อจำกัดด้านบุคลากร โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูจำนวนจำกัด ส่งผลให้ครูต้องรับผิดชอบทั้งการสอนและทำหน้าที่ครูประจำชั้นไปพร้อมกัน จึงไม่มีเวลาเพียงพอในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างทั่วถึง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา นามธรรม (2565) ที่พบว่าด้านงบประมาณและด้านบุคลากรเป็นปัจจัยการบริหารที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลการดำเนินงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับ Van Meter and Van Horn (1975; ผู้วิจัย/ผู้นิพนธ์ แปล) ที่พบว่าปัญหาสำคัญของการนำนโยบายไปปฏิบัติคือการขาดเงินทุนและทรัพยากร นอกจากนี้ความแตกต่างของลักษณะปัญหาตามขนาดโรงเรียนสอดคล้องกับ สุภักษร พงษ์อดทา (2562) ที่พบว่าครูในโรงเรียนขนาดต่างกันมีความต้องการจำเป็นต่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนว่านโยบายแบบเดียวกันอาจไม่เหมาะสมสำหรับบริบทที่แตกต่างกัน

2. ผลลัพธ์และผลกระทบของนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการวิจัยด้านผลลัพธ์พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.73$) โดยขั้นตอนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ($\bar{x} = 3.87$) อาจเป็นเพราะกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนที่ชัดเจน พร้อมทั้งจัดให้มีการนิเทศ ติดตาม และสนับสนุนการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ ประกอบกับครูทุกคนมีความตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตน ส่วนขั้นตอนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน และการส่งต่อนักเรียน ($\bar{x} = 3.65$) สะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างที่เกี่ยวกับภาระงานครู งบประมาณ และเครือข่ายภายนอก สอดคล้องกับ ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 (2562) ที่กำหนดมาตรฐานวิชาชีพครูให้ครูต้องดูแล ช่วยเหลือ และพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามศักยภาพ และสอดคล้องกับ กรดา มลิล (2564) ที่พบว่าด้านการส่งต่อมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ การที่กระบวนการดำเนินงานเป็นระบบและมีขั้นตอนชัดเจนส่งผลให้ผลลัพธ์การดำเนินงานอยู่ในระดับมาก แต่ยังไม่เพียงพอที่จะยกระดับผลกระทบด้านความฉลาดทางอารมณ์และการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียน สะท้อนว่าความเป็นระบบของกระบวนการเป็นเงื่อนไขจำเป็นแต่ไม่เพียงพอ จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนด้านทรัพยากรและการออกแบบที่ยืดหยุ่นตามบริบทควบคู่กัน

ส่วนผลกระทบ พบว่าความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ ($\bar{x} = 2.00$) และการเรียนรู้มีความสุขอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 5.00$) เมื่อเปรียบเทียบตามขนาดโรงเรียนและระดับชั้น พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้สะท้อนว่าบริบทของโรงเรียนและช่วงวัยของนักเรียนมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของผู้เรียนอย่างชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของ Goleman (1998; ผู้วิจัย/ผู้นิพนธ์ แปล) ที่ระบุว่าทักษะทางสังคมเป็น 1 ใน 5 องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ และเป็นองค์ประกอบที่พัฒนาได้ผ่านการเรียนรู้และการปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ความฉลาดทางอารมณ์เป็นคุณลักษณะที่พัฒนาได้ตลอดชีวิต และบริบทของสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมหรือยับยั้งพัฒนาการด้านอารมณ์

ของผู้เรียน รวมทั้งสอดคล้องกับ Van Meter and Van Horn (1975; ผู้วิจัย/ผู้นิพนธ์ แปล) ที่เน้นว่าการปฏิบัติตามนโยบายให้สำเร็จต้องสนับสนุนทรัพยากรอย่างเพียงพอและออกแบบการดำเนินงานที่ยืดหยุ่นเหมาะสมกับบริบท

3. แนวทางการปรับปรุงนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการวิจัยพบว่าแนวทางการปรับปรุงครอบคลุมทั้ง 5 ขั้นตอน ได้แก่ การพัฒนาระบบสารสนเทศดิจิทัล SGS การจัดหาเครื่องมือคัดกรองที่ได้มาตรฐาน การลดภาระงานครู การพัฒนาทักษะการให้คำปรึกษา และการพัฒนาระบบการส่งต่อนักเรียน ทั้งนี้เพราะการแก้ไขปัญหาที่ค้นพบจำเป็นต้องดำเนินการแบบบูรณาการทั้งระดับนโยบาย ระดับเขตพื้นที่ และระดับสถานศึกษา สอดคล้องกับ โสภา เชื้อมทอง (2562) ที่พบว่าแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนต้องดำเนินการครบทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับ Van Meter and Van Horn (1975; ผู้วิจัย/ผู้นิพนธ์ แปล) ที่เสนอแนะว่าการปฏิบัติตามนโยบายให้สำเร็จต้องสร้างทัศนคติและค่านิยมที่ดีของบุคลากร พัฒนาแผนเพื่อการอยู่ร่วมกัน จัดการฝึกอบรม สนับสนุนทรัพยากรอย่างเพียงพอ และจัดตั้งองค์การในการบริหารงาน

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย: ประสิทธิภาพของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมิได้ขึ้นอยู่กับความครบถ้วนของกระบวนการ 5 ขั้นตอนเพียงอย่างเดียว แต่ถูกกำหนดโดยขนาดโรงเรียนในฐานะตัวแปรเชิงบริบทที่มีปฏิสัมพันธ์กับระดับชั้นของนักเรียน กล่าวคือ แม้ครูจะดำเนินการครบทุกขั้นตอนและมีผลลัพธ์ระดับมาก แต่ผลกระทบที่แท้จริงต่อผู้เรียนทั้งด้านความฉลาดทางอารมณ์และการเรียนรู้อย่างมีความสุขจะแปรผันตามทรัพยากรและบริบทของโรงเรียนแต่ละขนาด งานวิจัยนี้จึงเสนอข้อค้นพบเชิงทฤษฎีว่า การนำนโยบายการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปปฏิบัติให้เกิดผลกระทบเชิงบวกควรออกแบบเชิงบริบท (Context-responsive Implementation) ที่จำแนกตามขนาดโรงเรียน แทนการใช้แนวปฏิบัติมาตรฐานเดียวกันทั้งระบบ

1. กระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการที่ครูทุกคนให้ความสำคัญและดำเนินการครบถ้วนทั้ง 5 ขั้นตอน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อนักเรียน โดยผลลัพธ์การดำเนินงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่สำคัญ ได้แก่ ภาระงานครูที่มากเกินไป การขาดเครื่องมือคัดกรองที่มีมาตรฐาน จำนวนนักเรียนต่อห้องที่มากเกินไป การขาดแคลนงบประมาณและทรัพยากร รวมถึงนักเรียนไม่เปิดเผยปัญหา ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีความรุนแรงแตกต่างกันตามขนาดโรงเรียน โดยโรงเรียนขนาดเล็กได้รับผลกระทบมากที่สุด ชี้ให้เห็นว่าการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติแบบเดียวกันอาจไม่เหมาะสมกับโรงเรียนที่บริบทแตกต่างกัน

3. ผลกระทบของนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนพบว่าขนาดโรงเรียนและระดับชั้นมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญต่อความฉลาดทางอารมณ์และการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนโดยความฉลาดทางอารมณ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ และการเรียนรู้อย่างมีความสุขอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนว่าบริบทของขนาดโรงเรียนเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงจำเป็นต้องออกแบบการดำเนินงานที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทของแต่ละโรงเรียน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรปรับนโยบายและแนวทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละขนาดโรงเรียน เนื่องจากลักษณะปัญหาที่มีความแตกต่างกันตามขนาดโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พร้อมทั้งสนับสนุนให้โรงเรียนพัฒนาระบบสารสนเทศดิจิทัลสำหรับการจัดเก็บข้อมูลนักเรียน และจัดหาเครื่องมือคัดกรองที่มีมาตรฐานให้แก่โรงเรียนทุกขนาด โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่ขาดแคลนทรัพยากรมากที่สุด

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรเร่งพัฒนาระบบการส่งต่อและการติดตามผลหลังการส่งต่อ พร้อมสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น สถานพยาบาล สถานพินิจ และนักสังคมสงเคราะห์ ให้เข้าถึงได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

1.3 สถานศึกษาควรลดภาระงานที่ไม่จำเป็นของครู จัดสรรเวลาให้ครูดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเพียงพอ และพัฒนาทักษะการให้คำปรึกษาและจิตวิทยาเด็กและวัยรุ่นของครูอย่างต่อเนื่อง

1.4 สถานศึกษาควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยพัฒนาช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและเข้าถึงได้ง่าย เพื่อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและครอบครัวอย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการเรียนและความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนในโรงเรียนขนาดต่างกัน

2.2 ควรศึกษาบทบาทของผู้ปกครองและชุมชนในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรดา มลิลลา. (2564). การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.
- กรมสุขภาพจิต. (2543). คู่มือความฉลาดทางอารมณ์. นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2562, 20 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนพิเศษ 68 ง.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542, 19 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก.
- ระพีพร โพธิ์ศรี. (2557). การวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. อุดรดิตถ์: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- ระพีพร โพธิ์ศรี. (2566). สถิติเพื่อการวิจัย. อุดรดิตถ์: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.

- รัตนา ยืนยง. (2566). การศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1. (2567). รายงานผลการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. อุดรดิตถ์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1.
- สุกัญญา นามธรรม. (2565). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานกิจการนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สุภัทธร พงษ์อุดทา. (2562). การประเมินความต้องการจำเป็นของครูที่มีต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- โสภา เชื้อมทอง. (2562). สภาพการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนชลบุรี “สุขบท” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Goleman, D. (1998). *Working with Emotional Intelligence*. New York: Bantam Books.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*. 30(3): 607-610.
- Van Meter, D. S., & Van Horn, C. E. (1975). The policy implementation process: A conceptual framework. *Administration and Society*. 6(4): 445-488.

**แนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาส
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิจิตร เขต 2
Guidelines for Risk Management in Learning Management
of Opportunity Expansion Schools under the Phitsanulok Primary
Educational Service Area Office 2**

ยุทธนา ไพโรสिता¹ พิมพ์กา ธรรมสิทธิ์² ชัชภูมิ สิชมภู³

Yuthana Praisitha, Pimpaka Thammasit, Chatchaphum Srichomphu

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพควรจะเป็นของการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาวิธี กลุ่มตัวอย่าง 170 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นและวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพที่เป็นอยู่ภาพรวมอยู่ในระดับมากและสภาพที่ควรจะเป็นภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ความต้องการจำเป็นเรียงลำดับจากสูงไปต่ำ ได้แก่ ด้านครูผู้สอน ด้านสื่อการจัดการเรียนรู้ ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามลำดับ และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ คือ ด้านครูผู้สอน โรงเรียนเผชิญความเสี่ยงเชิงระบบด้านภาระงานทับซ้อนและการสอนไม่ตรงวิชาเอกจึงนำนวัตกรรมการบริหารขับเคลื่อนร่วมกับ PLC เพื่อยกระดับคุณภาพนักเรียนให้สูงขึ้น ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนพบความเสี่ยงด้านแผนการจัดการเรียนรู้ที่ขาดการเชื่อมโยงและพึ่งพาแผนสำเร็จรูปดังนั้นจึงควรใช้กระบวนการ PLC ร่วมออกแบบการเรียนรู้ให้เป็นนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ด้านสื่อการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนพบความเสี่ยงจากการพึ่งพาสื่อสำเร็จรูปและเทคโนโลยีเสื่อมสภาพ จึงควรใช้นวัตกรรมเชิงกระบวนการสร้างสื่อที่ตอบสนองความแตกต่างของนักเรียน และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โรงเรียนพบความเสี่ยงด้านการวัดผลและประเมินผลที่ขาดความเที่ยงตรงจึงควรใช้กระบวนการ PLC พัฒนาการประเมินตามสภาพจริงเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน

คำสำคัญ (Keywords) : การบริหารความเสี่ยง; การจัดการเรียนรู้; แนวทาง

Received: 2026-06-12 Revised: 2026-07-01 Accepted: 2026-07-06

¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คุรุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Educational Administration Master of Education, Uttaradit Rajabhat University. E-mail: basz.y2@gmail.com

² อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Lecturer, Graduate School Faculty of Education Uttaradit Rajabhat University, Thailand. E-mail: phimpakathamasit@gmail.com

³ อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Lecturer, Graduate School Faculty of Education Uttaradit Rajabhat University, Thailand. E-mail: chat.chomphoo@gmail.com

Abstract

This research aimed to: 1) investigate the current and desirable conditions of risk management in learning management, and 2) examine guidelines for its risk management. The study employed a mixed-methods research design. The sample consisted of 170 participants, and nine experts were selected as key informants. The research instruments included a questionnaire and a semi-structured interview form. The data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, the Modified Priority Needs Index (PNI Modified), and content analysis.

The findings revealed that: 1) the overall current condition of risk management in the learning management was at a high level, whereas the overall desirable condition was at the highest level. The priority needs, ranked from the highest to the lowest, were as follows: teachers, instructional media, lesson plans, and learning measurement and evaluation, respectively; and 2) the guidelines for its risk management in learning management comprised four aspects. Regarding teachers, schools face systemic risks arising from overlapping workloads and assignments outside teachers' areas of specialization. Therefore, administrative innovations integrated with Professional Learning Community (PLC) processes should be implemented to enhance educational quality and student outcomes. Regarding learning management, schools encounter risks associated with fragmented lesson planning and dependence on ready-made instructional plans. Consequently, PLC processes should be employed to collaboratively design innovative learning activities that are responsive to the school context. Regarding learning media, schools face risks stemming from reliance on ready-made materials and obsolete technology. Therefore, process innovations should be adopted to develop learning media that effectively address students' diverse learning needs. Regarding assessment and evaluation, schools experience risks related to the limited validity and reliability of assessment practices. Consequently, PLC processes should be utilized to develop authentic assessment approaches that improve student learning and overall educational quality.

Keywords: Risk Management; Learning Management; Guidelines

บทนำ (Introduction)

ปัจจุบันหน่วยงานราชการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงและได้กำหนดให้หน่วยงานราชการต่าง ๆ จัดทำแผนยุทธศาสตร์ เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ อีกทั้งยังให้สอดคล้องกับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการพ.ศ.2546 และระเบียบคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานการควบคุมภายใน พ.ศ.2544 ซึ่งกำหนดให้ส่วนราชการต้องมีการประเมินความเสี่ยงและปรับปรุงระบบควบคุมภายใน การบริหารความเสี่ยงเป็นการดำเนินงาน ที่ช่วยในการกำหนดกลยุทธ์และการดำเนินงานที่สามารถป้องกันเหตุการณืที่อาจเกิดขึ้นและอาจมีผลกระทบต่อประสิทธิผล

และประสิทธิภาพขององค์กร (ประนอม ศรีดี, 2562: 135-138) เมื่อนำหลักการบริหารความเสี่ยงดังกล่าวมาประยุกต์ในมิติของการจัดการเรียนรู้ การบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษา เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของหลักสูตร และยังช่วยพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โรงเรียนขยายโอกาสส่วนใหญ่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากรซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่งผลให้มีความเสี่ยงทางด้านการจัดการเรียนรู้เกิดเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียน หากไม่มีการบริหารจัดการที่เหมาะสม อาจส่งผลกระทบในระยะยาวต่อความเสมอภาคและโอกาสทางการศึกษาของผู้เรียน การบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาปัจจุบันเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นองค์ประกอบอยู่ในระบบบริหารงานควบคุมภายใน ซึ่งปัจจุบันได้เป็นประเด็นสำคัญในกระบวนการบริหารความเสี่ยง (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2563: 11-13) การจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาถือเป็นภารกิจหลักที่มีผลโดยตรงต่อคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการศึกษาโดยรวม ในปัจจุบันบริบททางการศึกษาได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งจากนโยบายของรัฐ การปฏิรูปการศึกษา ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนความคาดหวังของสังคมและผู้ปกครอง ปัจจัยเหล่านี้ก่อให้เกิดความเสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ เช่น ความเสี่ยงด้านการออกแบบหลักสูตรไม่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา ความเสี่ยงจากการใช้วิธีการสอนที่ไม่เหมาะสม ความเสี่ยงด้านความพร้อมของผู้สอนและผู้เรียน ตลอดจนความเสี่ยงที่เกิดจากทรัพยากรและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน การบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้จึงมีความสำคัญมากเพราะเป็นวิธีการหรือกระบวนการบริหารจัดการกับเหตุการณ์ที่ไม่แน่นอน เพื่อป้องกันและลดความเสียหายที่ส่งผลกระทบต่อองค์กร โดยลดมูลเหตุแต่ละโอกาสที่องค์การจะเกิดความเสียหายเพื่อให้ระดับและขนาดของความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอยู่ในระดับที่องค์กรยอมรับได้ ประเมินได้ควบคุมและตรวจสอบได้ (มัทนียา เพ็ชรนอก, 2563: 22)

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญแนวทางในการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ จึงสนใจที่จะศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็น และพัฒนาแนวทางการการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในด้านการจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมให้โรงเรียนขยายโอกาสมีการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า การศึกษาเรื่องการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาส่วนใหญ่มุ่งเน้นการบริหารความเสี่ยงด้านวิชาการในภาพรวม หรือศึกษาเฉพาะระดับการปฏิบัติและการเปรียบเทียบตามตัวแปรพื้นฐาน เช่น การศึกษาการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนขยายโอกาสที่พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและไม่แตกต่างกันตามขนาดสถานศึกษาและประสบการณ์ของบุคลากร (อดิศักดิ์ เจริญจิต, 2566) แต่ยังขาดการศึกษาที่เจาะลึกเฉพาะมิติของการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นภารกิจหลักที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพผู้เรียน รวมถึงยังขาดการวิเคราะห์ทั้งสภาพที่เป็นอยู่ สภาพที่ควรจะเป็น และลำดับความต้องการจำเป็น (PNI Modified) ที่จะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการบริหารความเสี่ยงที่สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของโรงเรียนขยายโอกาสในเขตพื้นที่ ช่องว่างของงานวิจัยดังกล่าวจึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาในพื้นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพควรจะเป็นของการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัย แนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาส เป็นวิจัยที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Mixed Method) มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาสภาพที่เป็นอยู่ สภาพที่ควรจะเป็น และแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์ระดับสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นด้วยค่าเฉลี่ย และจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาด้วยค่าดัชนี PNI Modified ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านครูผู้สอน ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ ด้านสื่อการจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยประยุกต์และสังเคราะห์กรอบการบริหารความเสี่ยงด้านวิชาการมาสู่การจัดการเรียนรู้ ตามแนวคิดของ สุภาวดี ดวงจันทร์ (2559) ศิริรัษฎ์ ธิตะ (2561) และปิยะดา สุภารส (2566)

1.2 ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยเชิงปริมาณ

สำหรับการเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผู้วิจัยกำหนดประชากรเป็นบุคลากรในโรงเรียนขยายโอกาสในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 จำนวน 52 โรงเรียน มีผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 863 คน แบ่งเป็นผู้บริหาร 52 คน และครู 811 คน

กลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรในโรงเรียนขยายโอกาสในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 จำนวน 52 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 170 คน แบ่งเป็นผู้บริหาร 52 คน และครู 118 คน โดยผู้บริหารสถานศึกษาได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง และครูผู้สอนได้จากการสุ่มอย่างง่าย โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 20 ของจำนวนประชากร (บุญชม ศรีสะอาด, 2545: 41)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้บริหารการศึกษา จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน ศึกษาพิเศษ จำนวน 2 คน และครูวิชาการ จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 9 คน โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้ 1) สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโทในสาขาการบริหารการศึกษาหรือสาขาที่เกี่ยวข้อง 2) มีประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งปัจจุบันไม่น้อยกว่า 5 ปี และ 3) มีประสบการณ์ตรงด้านการบริหารงานวิชาการหรือการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาส หรือมีผลงานหรือความเชี่ยวชาญเป็นที่ยอมรับในประเด็นที่ศึกษา

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

โรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 จำนวน 52 แห่ง

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา เดือนสิงหาคม 2568 ถึง เมษายน 2569

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ฉบับที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นด้วยตนเองโดยเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

เครื่องมือเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นในการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต2 มีค่าความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.8-1.0 มีค่าเฉลี่ยความเชื่อมั่นสภาพที่เป็นอยู่เท่ากับ 0.945 และสภาพที่ควรจะเป็นเท่ากับ 0.972 ซึ่งค่าความเชื่อมั่นดังกล่าวได้จากการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับครูในโรงเรียนขยายโอกาสที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำผลวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ ได้แก่ ตำแหน่ง ระดับการศึกษาสูงสุด และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 สอบถามสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านครูผู้สอน จำนวน 8 ข้อ ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 7 ข้อ ด้านสื่อการจัดการเรียนรู้ จำนวน 8 ข้อ และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 9 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของ Likert และมีลักษณะเป็นการสอบถามที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบคำถามข้อมูล 2 ชุด คือ สภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็น (Dual-Respond Format)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด

เครื่องมือเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ชื่อสกุล ระดับการศึกษา สาขาการศึกษา ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง และประสบการณ์การปฏิบัติงาน

ตอนที่ 2 ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ซึ่งจัดเรียงไว้ตามลำดับก่อนหลังเป็นคำถามที่ต่อเนื่องและรวมคำถามที่เกี่ยวกับแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยนำค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงสุด 3 อันดับแรกของแต่ละด้านมาสร้างเป็นข้อคำถามสำหรับสัมภาษณ์ตามหลักการจัดลำดับความสำคัญตามสูตรการคำนวณค่า $PNI_{modified}$ หาได้จากสมการ $PNI_{modified} = (I - D) / D$ โดยที่ I แทนค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควรจะเป็น และ D แทนค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นอยู่ ซึ่งรายการที่มีค่าสูงสุดถือเป็นความต้องการจำเป็นเร่งด่วนอันดับแรกที่ต้องนำมาพัฒนาหรือแก้ไขก่อนโดยใช้หลักการพิจารณาว่า หากค่า $PNI_{modified}$ มีค่ามากกว่า 0 แสดงว่ามีความต้องการจำเป็นเกิดขึ้น และในการนำไปใช้ประโยชน์พิจารณาจัดลำดับจากค่าตัวเลขที่สูงที่สุดไปหาค่าตัวเลขที่ต่ำที่สุดซึ่งรายการที่มีค่า $PNI_{modified}$ สูงสุดจะถือเป็นประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่สุดที่ต้องได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรก (สุวิมล ว่องวานิช, 2558: 273)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นในการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิษณุโลก เขต2 มีเก็บรวบรวมข้อมูลตามรายละเอียด ดังต่อไปนี้

3.1 ขอนหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ถึงสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นในการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ และขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

3.2 จัดส่งแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ จำนวน 170 คน ได้แก่ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 52 คน และครู จำนวน 118 คน

3.3 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย และตรวจสอบความถูกต้อง ถ้ามีการตอบแบบสอบถามไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมให้ครบถ้วน ซึ่งผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ในระหว่างเดือน ธันวาคม 2568 ถึงเดือน มกราคม 2569

แบบสัมภาษณ์แนวการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิษณุโลก เขต2 โดยดำเนินการ ดังนี้

3.4 ขอนหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเข้าสัมภาษณ์จากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และครูวิชาการ

3.5 ผู้วิจัยเตรียมการแบบสัมภาษณ์ โดยเตรียมอุปกรณ์ที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ให้พร้อม นัดหมายวัน เวลา และสถานที่ที่จะสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า พร้อมส่งประเด็นที่จะสัมภาษณ์ให้กลุ่มเป้าหมายทราบล่วงหน้า โดยดำเนินการสัมภาษณ์ในระหว่างเดือน เมษายน-พฤษภาคม 2569

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีทางสถิติ ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นของการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ มาวิเคราะห์เพื่อหาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified})

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน มาวิเคราะห์เนื้อหา เรียบเรียง และสังเคราะห์ประยুক্তกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสรุปเป็นแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิษณุโลก เขต2

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาส และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified})

ตารางที่ 1 แสดงผลการศึกษาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาส และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified})

รายการ	สภาพที่เป็นอยู่		ระดับ	ลำดับ	สภาพที่ควรจะเป็น		ระดับ	ลำดับ	PNI _{Modified}	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.			$\bar{X}$	S.D.				
1.ด้านครูผู้สอน	3.594	0.592	มาก	4	4.768	0.436	มากที่สุด	3	0.327	1
2.ด้านแผนการจัดการเรียนรู้	3.806	0.740	มาก	2	4.780	0.436	มากที่สุด	1	0.256	3
3.ด้านสื่อการจัดการเรียนรู้	3.756	0.713	มาก	3	4.774	0.422	มากที่สุด	2	0.271	2
4.ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	3.863	0.711	มาก	1	4.766	0.444	มากที่สุด	4	0.234	4
รวม	3.756	0.698	มาก		4.771	0.435	มากที่สุด			

จากตาราง พบว่า สภาพที่เป็นอยู่ของการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิษณุโลก เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.756$, S.D. = 0.698) เมื่อพิจารณารายด้านเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 3.863$, S.D. = 0.711) ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.806$, S.D. = 0.740) ด้านสื่อการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.756$, S.D. = 0.713) และด้านครูผู้สอน ($\bar{X} = 3.594$, S.D. = 0.592) ตามลำดับ

สภาพที่ควรจะเป็นของการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิษณุโลก เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.771$, S.D. = 0.435) เมื่อพิจารณารายด้านเรียงตามลำดับจากสูงไปหาต่ำ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นลำดับแรก ได้แก่ ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.780$, S.D. = 0.436) รองลงมา ด้านสื่อการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.774$, S.D. = 0.422) ด้านครูผู้สอน ($\bar{X} = 4.768$, S.D. = 0.436) และด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.766$, S.D. = 0.444) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI Modified) เพื่อจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนา พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนสูงสุดเป็นลำดับแรก คือ ด้านครูผู้สอน (PNI Modified = 0.327) รองลงมา ได้แก่ ด้านสื่อการจัดการเรียนรู้ (PNI Modified = 0.271) ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ (PNI Modified = 0.256) และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (PNI Modified = 0.234) ตามลำดับ ทั้งนี้ทุกด้านมีค่า PNI Modified มากกว่า 0 แสดงว่ามีความต้องการจำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนาโดยผู้วิจัยได้นำลำดับความต้องการจำเป็นดังกล่าวไปใช้เป็นกรอบในการกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับลำดับความสำคัญของปัญหาในแต่ละด้านต่อไป

2. ผลการศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิษณุโลก เขต 2 ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านครูผู้สอน จากการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนพบกับความเสี่ยงเชิงระบบด้านครูผู้สอนที่เกิดจากความไม่สมดุลของโครงสร้างอัตรากำลังและภาระงาน ปัจจัยเสี่ยงหลักประกอบด้วย ภาระงานสนับสนุนที่มีมาก การจัดการเรียนรู้ไม่ตรงวิชาเอกและการสอนคละชั้น และข้อจำกัดด้านสมรรถนะดิจิทัลของครู ซึ่งภาระงานสนับสนุนที่มากส่งผลต่อการเตรียมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทำให้ครูเกิดความท้อแท้ ประกอบกับการ

ขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ที่ยังขาดการนำไปแก้ปัญหาจริง ตลอดจนอัตราการโยกย้ายบุคลากรสูงที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ต่อเนื่องซึ่งโรงเรียนต้องใช้นวัตกรรมการบริหารจัดการและข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อกำหนดมาตรการความเสี่ยง มุ่งลดภาระงานที่ไม่จำเป็นด้วยการนำระบบสารสนเทศมาใช้พัฒนาสมรรถนะครูผ่านระบบพี่เลี้ยง และยกระดับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ให้เป็นกลไกหลักในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาชั้นเรียนเพื่อให้ครูมีเวลาจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนส่งผลให้ระดับคุณภาพนักเรียนสูงขึ้น

2.2 ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ จากการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนพบความเสี่ยงด้านแผนการจัดการเรียนรู้ในลักษณะความเสี่ยงเชิงกระบวนการทำงานวิชาการที่ขาดการเชื่อมโยง ปัจจัยเสี่ยงหลักเกิดจากการพึ่งพาแผนสำเร็จรูปโดยปราศจากการวิเคราะห์นักเรียนรายบุคคล ทำให้กิจกรรมไม่สอดคล้องกับบริบทที่แท้จริงของแต่ละโรงเรียน นอกจากนี้ยังพบความไม่สอดคล้องระหว่างตัวชี้วัด กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก และการวัดประเมินผล ตลอดจนการจัดทำแผนเพื่อมุ่งเน้นการรองรับการประเมินวิทยฐานะมากกว่าการนำไปใช้สอนจริง ซึ่งแนวทางการบริหารความเสี่ยงที่เป็นรูปธรรม คือ โรงเรียนต้องปรับกระบวนการนิเทศภายในสู่ระบบพี่เลี้ยงชี้แนะ (Coaching and Mentoring) ควบคู่กับการใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อร่วมกันออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ รวมถึงนำบันทึกหลังสอนมาสะท้อนคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับแผนการจัดการเรียนรู้ให้เป็นนวัตกรรมที่พัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้สูงขึ้น

2.3 ด้านสื่อการจัดการเรียนรู้ จากการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนพบความเสี่ยงด้านสื่อการจัดการเรียนรู้ในมิติโครงสร้างและการปรับกระบวนการทัศน์ ปัจจัยเสี่ยงหลักได้แก่ อุปกรณ์และครุภัณฑ์ทางเทคโนโลยีเสื่อมสภาพ โปรแกรมและซอฟต์แวร์ล้าสมัยและขาดงบประมาณซ่อมบำรุง การพึ่งพาสื่อสำเร็จรูปที่ไม่เหมาะสมกับบริบทชุมชน ความเหลื่อมล้ำด้านสมรรถนะดิจิทัลของครู และการผลิตสื่อเพื่อรองรับการประเมินวิทยฐานะมากกว่าแก้ปัญหาชั้นเรียน รวมถึงการใช้สื่อมาตรฐานเดียวที่ไม่รองรับความแตกต่างของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย เฉพาะ แนวทางแก้ไขที่เป็นรูปธรรมคือ ต้องใช้นวัตกรรมเชิงกระบวนการที่ดึงปราชญ์ชุมชนและวัสดุท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ สร้างเครือข่ายการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างโรงเรียนควบคู่กับการใช้กระบวนการ PLC เพื่อพัฒนาทักษะครูในการเลือกและสร้างสื่อให้ตอบสนองบริบทชั้นเรียน ซึ่งจะช่วยให้เรื่องข้อจำกัดด้านงบประมาณและยกระดับคุณภาพนักเรียนได้

2.4 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จากการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนพบความเสี่ยงด้านการวัดและประเมินผลในลักษณะที่แยกส่วนจากการจัดการเรียนรู้ ปัจจัยเสี่ยงหลักเกิดจากความไม่สอดคล้องระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกกับการใช้แบบทดสอบปรนัยที่เน้นวัดความจำ การขาดเกณฑ์การให้คะแนน (Rubrics) ที่เป็นมาตรฐานทำให้ผลประเมินขาดความเที่ยงตรง ตลอดจนมุ่งเน้นการประเมินเพื่อตัดสินผลหรือรองรับการประเมินวิทยฐานะ มากกว่าการนำข้อมูลย้อนกลับมาพัฒนานักเรียน แนวทางการบริหารความเสี่ยงที่เป็นรูปธรรมคือ ผู้บริหารต้องแสดงภาวะผู้นำทางวิชาการโดยใช้การนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตร ขับเคลื่อนร่วมกับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อให้ครูร่วมกันออกแบบเครื่องมือประเมินตามสภาพจริงที่หลากหลายและยืดหยุ่น รวมถึงประยุกต์ใช้นวัตกรรมการวัดผลที่ไม่พึ่งพาเทคโนโลยีเพื่อเปลี่ยนการวัดผลจากการพิจารณาจากคะแนนเพียงอย่างเดียวสู่การเป็นเครื่องมือวิเคราะห์และยกระดับสมรรถนะของนักเรียน

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลจากการศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิชณุโลก เขต 2 เมื่อพิจารณาจากค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นทั้ง 4 ด้าน พบว่า ความต้องการจำเป็นอันดับสูงสุด คือ ด้านครูผู้สอน (PNI Modified = 0.327) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนพบความเสี่ยงเชิงระบบด้านครูผู้สอนที่เกิดจากความไม่สมดุลของโครงสร้างอัตรากำลังและภาระงาน ได้แก่ ภาระงานสนับสนุนมาก การจัดการเรียนรู้ไม่ตรงวิชาเอก และข้อจำกัดด้านสมรรถนะดิจิทัลของครู แนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมคือ โรงเรียนต้องใช้นวัตกรรมการบริหารจัดการเพื่อลดภาระงานที่ไม่จำเป็น ควบคู่กับการส่งเสริมระบบพี่เลี้ยงและใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นกลไกหลักในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาชั้นเรียน เพื่อให้ครูมีเวลาเตรียมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและยกระดับคุณภาพผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปรดี ประทุมสุวรรณ และคณะ (2562: 188-211) พบว่า การกำหนดวัตถุประสงค์ การระบุความเสี่ยง และการประเมินความเสี่ยงในระดับสถานศึกษาเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนาเป็นลำดับต้น โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูในการวิเคราะห์และจัดทำแผนจัดการความเสี่ยงร่วมกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารความเสี่ยงในมิติการจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องอาศัยกลไกการทำงานร่วมกันเชิงวิชาชีพเช่นเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เมธิยา พิงวงษ์ (2567) ที่พบว่า สถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญของครูในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และการส่งเสริมนวัตกรรมการศึกษา โดยแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การจัดอบรมเพื่อพัฒนาทักษะดิจิทัล การสร้างระบบพี่เลี้ยง และการส่งเสริมการจัดตั้งชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนากิจการการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมและการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน

2. จากผลการศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิชณุโลก เขต 2 มี ดังนี้

2.1 ด้านครูผู้สอน พบว่า โรงเรียนพบความเสี่ยงเชิงระบบด้านครูผู้สอน ได้แก่ ภาระงานสนับสนุนมาก การจัดการเรียนรู้ไม่ตรงวิชาเอก และข้อจำกัดด้านสมรรถนะดิจิทัลของครู แนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมคือ โรงเรียนต้องใช้นวัตกรรมการบริหารจัดการเพื่อลดภาระงานที่ไม่จำเป็น ควบคู่กับการส่งเสริมระบบพี่เลี้ยงและใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นกลไกหลักในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาชั้นเรียน เพื่อให้ครูมีเวลาเตรียมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและยกระดับคุณภาพผู้เรียน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การใช้นวัตกรรมการบริหารจัดการเพื่อลดภาระงานที่ไม่จำเป็น ควบคู่กับการส่งเสริมระบบพี่เลี้ยง และใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นกลไกหลักในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาชั้นเรียนนั้น ถือเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการพัฒนาวิชาชีพครูในปัจจุบัน เนื่องจาก PLC เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ครูร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์ปัญหาการจัดการเรียนรู้ และพัฒนานวัตกรรมการสอนร่วมกัน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาศักยภาพครูอย่างต่อเนื่องและส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพผู้เรียน นอกจากนี้ ระบบพี่เลี้ยงยังช่วยให้ครูที่มีประสบการณ์ถ่ายทอดองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่ดีแก่ครูรุ่นใหม่หรือครูที่สอนไม่ตรงวิชาเอก อันเป็นการลดความเสี่ยงด้านคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในระดับห้องเรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภัทรพร เยาวรัตน์ (2565) ที่พบว่า ครูยังมีข้อจำกัดด้านสมรรถนะดิจิทัล และจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน การอบรม และการสนับสนุนจาก

สถานศึกษา และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ มณีรัตน์ เย็นสวัสดิ์ (2564) ที่พบว่า การนิเทศที่บูรณาการกระบวนการ PLC ทำให้ครูสามารถพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีคุณภาพมากขึ้น เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสะท้อนผลการสอน และการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้และผลลัพธ์ของผู้เรียนสูงขึ้นอย่างชัดเจน

2.2 ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า โรงเรียนพบความเสี่ยงเชิงกระบวนการด้านแผนการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะการพึ่งพาแผนสำเร็จรูป การขาดการวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคล ความไม่สอดคล้องระหว่างตัวชี้วัด กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล ตลอดจนการจัดทำแผนเพื่อรองรับการประเมินมากกว่าการนำไปใช้จริงในการจัดการเรียนรู้ สะท้อนให้เห็นว่าแม้สถานศึกษาจะมีการดำเนินงานตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่กระบวนการออกแบบการเรียนรู้ยังขาดการเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบระหว่างหลักสูตร ผู้เรียน และผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง ส่งผลให้แผนการจัดการเรียนรู้ไม่สามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การใช้การนิเทศแบบชี้แนะร่วมกับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อร่วมกันออกแบบการเรียนรู้เชิงรุก นำข้อมูลจากบันทึกหลังสอนมาสะท้อนคิด และปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องนั้น เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ครูเกิดการเรียนรู้ร่วมกันจากปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชั้นเรียน ขณะที่การนิเทศแบบชี้แนะช่วยส่งเสริมให้ครูเกิดการพัฒนาดตนเองจากการปฏิบัติงานจริงมากกว่าการรับคำสั่งหรือข้อเสนอแนะเพียงฝ่ายเดียว ส่งผลให้ครูมีความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้เชิงรุกที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชุติพร สุระโชติ (2563) ที่พบว่าการใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ทำให้ครูร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา ออกแบบ ปรับปรุง และพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ครูสามารถสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและนำไปใช้จริงในห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งช่วยลดปัญหาการพึ่งพาแผนสำเร็จรูปและยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรไท แสงลุน (2564) ที่พบว่า การพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และการศึกษาชั้นเรียน ส่งเสริมให้ครูร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาผู้เรียน ออกแบบและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ สังเกตการสอน และสะท้อนผลการปฏิบัติร่วมกันอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ความสามารถด้านการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดประเมินผลของครูสูงขึ้น

2.3 ด้านสื่อการจัดการเรียนรู้ พบว่า โรงเรียนพบความเสี่ยงด้านสื่อการเรียนรู้จากข้อจำกัดทางเทคโนโลยี ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การพึ่งพาสื่อสำเร็จรูป และความเหลื่อมล้ำด้านสมรรถนะดิจิทัลของครู แนวทางแก้ไขที่เป็นรูปธรรม คือ การส่งเสริมนวัตกรรมเชิงกระบวนการ ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และใช้เครือข่าย PLC เพื่อแบ่งปันทรัพยากร จะช่วยให้ออกแบบสื่อการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างของนักเรียน และแก้ไขข้อจำกัดด้านงบประมาณได้ ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 เนื่องจาก PLC เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ครูแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันสื่อและนวัตกรรมทางการศึกษา ตลอดจนร่วมกันแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้จากสภาพจริงในห้องเรียน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาสื่อที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนและลดข้อจำกัดด้านงบประมาณของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นงลักษณ์ ใจฉลาด และคณะ (2568: 177-178) ที่พบว่า การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้สามารถพัฒนาการมีส่วนร่วมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสอดคล้องกับการศึกษาด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ชี้ให้เห็นว่าการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่

ในชุมชนสามารถลดข้อจำกัดด้านงบประมาณและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ได้ ดังนั้น โรงเรียนขยายโอกาสควรส่งเสริมการสร้างเครือข่าย PLC ควบคู่กับการพัฒนาสื่อจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและสามารถตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บงกช นิมิตระกุล และคณะ (2566: 17-18) ที่พบว่า กระบวนการ PLC ช่วยให้ครูร่วมกันพัฒนาสื่อการเรียนรู้บนพื้นฐานของบริบทจริง เกิดการแบ่งปันทรัพยากรและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการใช้สื่อ ส่งผลให้ครูสามารถออกแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างผู้เรียนได้

2.4 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า โรงเรียนพบความเสี่ยงด้านการวัดผลที่แยกส่วนจากการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า มุ่งใช้ข้อสอบวัดความจำ ขาดเกณฑ์ที่ชัดเจน และเน้นตัดสินผลมากกว่าการพัฒนา แนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม คือ สถานศึกษาต้องใช้นิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรร่วมกับกระบวนการ PLC เพื่อร่วมออกแบบการประเมินตามสภาพจริงที่หลากหลาย และนำผลมาวิเคราะห์เพื่อพัฒนาสมรรถนะของนักเรียนให้มีคุณภาพ ถือเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับแนวคิดการประกันคุณภาพการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากกระบวนการ PLC ช่วยให้ครูร่วมกันวิเคราะห์ตัวชี้วัด ออกแบบภาระงาน พัฒนาเกณฑ์การประเมิน (Rubric) และแลกเปลี่ยนผลการประเมินเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ขณะที่การนิเทศแบบกัลยาณมิตรช่วยสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน ลดความกังวลในการถูกประเมิน และส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูบนพื้นฐานของการช่วยเหลือและการสะท้อนคิดร่วมกัน และนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิมลพรรณ วรรณคำ (2568: 342-343) ที่เสนอว่า PLC เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนางานวิชาการของโรงเรียน โดยเฉพาะการพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลที่ครูสามารถร่วมกันสร้างเกณฑ์การประเมินและใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ ดังนั้น สถานศึกษาควรส่งเสริมการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรและสร้างวัฒนธรรม PLC อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลที่เน้นการประเมินตามสภาพจริง ใช้ผลการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรฐานสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นภาพร วรเนตรสุตาพิทย์ (2564: 347) ที่พบว่า การใช้กระบวนการ PLC ร่วมกับการศึกษาชั้นเรียนช่วยให้ครูร่วมกันออกแบบการจัดการเรียนรู้และการประเมินผลที่สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ สามารถนำผลการประเมินมาสะท้อนคิดและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การประเมินทำหน้าที่เป็นเครื่องมือพัฒนาผู้เรียนมากกว่าการตัดสินผลการเรียนเพียงอย่างเดียว

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Suggestions)

องค์ความรู้ที่นำเสนอต่อไปนี้สังเคราะห์จากผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและการวิเคราะห์ลำดับความต้องการจำเป็นในขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ โดยงานวิจัยที่ศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิษณุโลก เขต 2 พบว่า ด้านครูผู้สอน มีความสำคัญและความต้องการจำเป็น เป็นอันดับแรก การลดความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ จำเป็นต้องเริ่มจากการบริหารจัดการภาระงานและการพัฒนาศักยภาพครู โรงเรียนขยายโอกาสที่มีข้อจำกัดด้านบุคลากร ควรใช้นวัตกรรมการบริหารจัดการเพื่อลดภาระงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอน ควบคู่กับการพัฒนาสมรรถนะครูผ่านระบบพี่เลี้ยงและชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ซึ่งจะช่วยให้ครูสามารถวิเคราะห์ปัญหาพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพผู้เรียนในระยะยาว ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ ต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทางวิชาชีพและการสะท้อน

ผลจากการปฏิบัติจริง ควรเชื่อมโยงระหว่างมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัด ประเมินผลอย่างเป็นระบบ โดยใช้การนิเทศแบบชี้แนะร่วมกับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อร่วมกัน ออกแบบ ปรับปรุง และพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงเชิงกระบวนการและเพิ่มประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ ด้านสื่อการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ใน โรงเรียนขยายโอกาสไม่จำเป็นต้องพึ่งพาเทคโนโลยีหรือทรัพยากรราคาแพงเพียงอย่างเดียว แต่สามารถใช้ นวัตกรรมเชิงกระบวนการที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรชุมชน และเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาชีพ ในการออกแบบสื่อที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน การใช้ PLC เป็นกลไกในการแลกเปลี่ยนและพัฒนาสื่อ ร่วมกันจะช่วยลดข้อจำกัดด้านงบประมาณ เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร และส่งเสริมการเรียนรู้ที่ ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลได้ดียิ่งขึ้น ด้านการวัดและประเมินผล การประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ต้องเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนรู้ มิใช่เป็นเพียงเครื่องมือสำหรับตัดสินผลการเรียน การใช้ PLC ร่วมกับการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรช่วยให้ครูสามารถพัฒนาเครื่องมือประเมินตามสภาพจริง สร้างเกณฑ์ การประเมินที่ชัดเจน และนำข้อมูลสารสนเทศจากการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้และพัฒนา ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การประเมินเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับสมรรถนะและคุณภาพของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัย พบว่า สภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นทางการบริหารความเสี่ยงด้านการ จัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิชณุโลก เขต 2 พบว่า ด้านครูผู้สอน มีความต้องการจำเป็นสูงสุดอันดับแรก และโรงเรียนพบความเสี่ยงด้านครูผู้สอนจากภาระงาน สนับสนุนที่มากเกินไป การสอนไม่ตรงตามความวิชาวอก และข้อจำกัดด้านสมรรถนะดิจิทัลของครู ซึ่งส่งผลต่อ ประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้โดยตรง ดังนั้นข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ในระดับห้องเรียน ระดับ โรงเรียนและระดับเขตพื้นที่การศึกษามี ดังนี้

1.1 ระดับห้องเรียน ครูผู้สอนต้องใช้กระบวนการ PLC ในการวิเคราะห์ผู้เรียน ออกแบบการ จัดการเรียนรู้ พัฒนาสื่อที่สอดคล้องกับบริบท และใช้การประเมินตามสภาพจริงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การ จัดการเรียนรู้ตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียน ลดความเสี่ยงและยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1.2 ระดับโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรบูรณาการการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการ เรียนรู้เข้ากับระบบบริหารงานวิชาการของโรงเรียน โดยใช้การนิเทศภายในแบบ Coaching and Mentoring ร่วมกับ PLC และนวัตกรรมการบริหารจัดการ เพื่อลดภาระงานครู พัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ และ ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

1.3 ระดับเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรขับเคลื่อนนโยบายและระบบ สนับสนุนการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการพัฒนาศักยภาพครูและ ผู้บริหาร การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน และการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสม เพื่อยกระดับ คุณภาพการศึกษาและลดความเหลื่อมล้ำของโรงเรียนขยายโอกาส

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยทางการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิชณุโลก เขต 2 พบว่า สภาพที่เป็นอยู่การบริหารความเสี่ยงด้าน

การจัดการเรียนรู้ในด้านครูผู้สอน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด โรงเรียนควรใช้นวัตกรรมการบริหารเพื่อลดภาระงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ มอบหมายงานให้ตรงวิชาเอกของครู พัฒนาสมรรถนะดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง พัฒนาระบบพี่เลี้ยงและขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ดังนั้นควรศึกษาวิจัยการพัฒนารูปแบบการบริหารความเสี่ยงด้านครูผู้สอนโดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) สำหรับโรงเรียนขยายโอกาส เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์ปัญหา และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน ลดความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา และยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง (References)

- ชูลีพร สุระโชติ. (2563). การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC). ดุษฎีนิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นงลักษณ์ ใจฉลาด และคณะ. (2568). การพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบโดยบูรณาการการจัดการเรียนรู้เชิงรุกกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง มะเขาควยเข้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านสะป็น จังหวัดน่าน. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 14(3): 171-181.
- นภาพร วรเนตรสุตาทิพย์. (2564). การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) จากการศึกษาชั้นเรียน. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. 11(3): 347-358.
- บงกช นิมิตระกูลและคณะ. (2566). ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) กับการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะตามแนวทางของ สสวท. วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์. 38(1): 10-20.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปรีดี ประทุมสุรวรรณ์ บัญชา ชลาภิรมย์ และพฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์. (2562). กลยุทธ์การบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลก. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 47(ฉบับเพิ่มเติม): 188-211.
- ประนอม ศรีดี. (2562). ระบบบริหารความเสี่ยงด้านการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษา. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- ปิยะดา สุภารส. (2566). แนวทางการบริหารความเสี่ยงในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- พิมลพรรณ วรณคำ และคณะ. (2568). แนวทางการพัฒนางานวิชาการโดยใช้กระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาตอยหลวง. วารสารมณีเชษฐารามวัดจอมมณี. 8(2): 333-345.
- ภัทรพร เยาวรัตน์. (2565). การศึกษาสมรรถนะและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1. การค้นคว้าอิสระการศึกษา การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- มณีนรัตน์ เย็นสวัสดิ์. (2564). การพัฒนารูปแบบการนิเทศด้วยชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูระดับประถมศึกษา โรงเรียนในสังกัดเทศบาล นครขอนแก่น. วารสารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ. 1(2): 169-193.

- มัทนียา เพ็ชรนอก. (2563). การพัฒนาแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงานงบประมาณในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เมธิยา พึ่งวงศ์. (2567). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง. งานนิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศิริรัชฎ์ ธิตะ. (2561). การบริหารความเสี่ยงทางวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2563). คู่มือการบริหารความเสี่ยง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563. กรุงเทพฯ: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).
- สุภาวดี ดวงจันทร์. (2559). รูปแบบการบริหารความเสี่ยงของงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคใต้. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดิศักดิ์ เจริญจิต. (2566). การบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 2. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- อรไท แสงลุน. (2564). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยใช้การศึกษาขั้นเรียนผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ. วิทยานิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ
วิทยาเขตลำปาง

Factors Affecting Student Participation in Student Activities at Thailand
National Sports University, Lampang Campus

อนุนพงษ์ ทวีกิจสถาพร¹ สุขุมาล ทองดี² ยุทธพงษ์ เรืองจันทน์³ เจนจิรา ต่องสู⁴ อัญชิภาญณ์ ภูธรใจ⁵
Anupong Thaweekitsathaporn, Sukhuman Thongdee, Yutthapong Ruangjan,
Jenjira tongsu, Ansikan Puthornjai

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร จำนวน 515 คน โดยใช้การเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง มีตัวแปรอิสระจำนวน 3 ตัวแปร ที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง โดยเรียงตามลำดับที่มีผลสูงสุด คือ ด้านสุขภาพร่างกายและทัศนคติจิตสาธารณะ ด้านการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ ด้านความเป็นผู้นำ และกล้าแสดงออก ตามลำดับ โดยค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.535 และสามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ร้อยละ 28.60 และสามารถนำมาแทนค่าในสมการพยากรณ์ได้ดังนี้ $Y = 1.938 + 0.183X_1 + 0.147X_2 + 0.237X_3$

คำสำคัญ (Keywords) : กิจกรรมนักศึกษา; แรงจูงใจ; การมีส่วนร่วมของนักศึกษา

Abstract

The purpose of this research article aimed to investigate the factors affecting student participation in extracurricular activities at Thailand National Sports University, Lampang Campus. This study employed a quantitative research design. The population consisted of 515

Received: 2026-06-13 Revised: 2026-07-01 Accepted: 2026-07-06

¹ อาจารย์ประจำ สาขาการจัดการธุรกิจสุขภาพ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ, Lecturer, Health Business Management, Thailand National Sports University Lampang Campus. E-mail: smallsiblik20873@gmail.com

² อาจารย์ประจำ สาขาการจัดการธุรกิจสุขภาพ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ, Lecturer, Health Business Management, Thailand National Sports University Lampang Campus. E-mail: Sukhuman.13@gmail.com

³ อาจารย์ประจำ สาขาการจัดการธุรกิจสุขภาพ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ, Lecturer, Health Business Management, Thailand National Sports University Lampang Campus. E-mail: Ruangjan@hotmail.com

⁴ อาจารย์ประจำ สาขาการจัดการธุรกิจสุขภาพ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ, Lecturer, Health Business Management, Thailand National Sports University Lampang Campus. E-mail: jub.pai201239@gmail.com

⁵ อาจารย์ประจำ สาขาการจัดการธุรกิจสุขภาพ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ, Lecturer, Health Business Management, Thailand National Sports University Lampang Campus. E-mail: ansikan.p@gmail.com

undergraduate students, and data were collected from the entire population. A structured questionnaire was used as the research instrument. Data were analyzed using descriptive statistics, including mean and standard deviation, as well as multiple regression analysis.

The findings revealed that three independent variables significantly influenced student participation in the extracurricular activities at Thailand National Sports University, Lampang Campus. Ranked in order of their predictive influence, these factors were: (1) physical health and public-minded attitude, (2) knowledge and experience enhancement, and (3) leadership and self-confidence in self-expression. The multiple correlation coefficient (R) was 0.535, indicating that these variables jointly explained 28.60% of the variance in student participation. The resulting predictive equation was developed as follows:

$$Y = 1.938 + 0.183X_1 + 0.147X_2 + 0.237X_3$$

Keywords: student activities; motivation; student participation

บทนำ (Introduction)

การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและตลาดแรงงานในศตวรรษที่ 21 การพัฒนานักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาจึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกิจกรรมนักศึกษาซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยพัฒนาศักยภาพผู้เรียนอย่างรอบด้านทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ งานวิจัยของ Nassar et al. (2024; ผู้นิพนธ์ แปล) พบว่านักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตรมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่าและมีความพึงพอใจในประสบการณ์มหาวิทยาลัยสูงกว่านักศึกษาที่ไม่เข้าร่วม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษามีพันธกิจในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และคุณธรรม กิจกรรมนักศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมวิชาการ กีฬาและนันทนาการ ศิลปวัฒนธรรม และการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม จึงเป็นพื้นที่สำคัญในการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง Soria et al. (2022: 184; ผู้นิพนธ์ แปล) พบว่าการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการและกีฬามีผลเชิงบวกต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจ (resilience) และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสถาบัน (sense of belonging) ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญ

การศึกษาเชิงประจักษ์ยังพบว่าแรงจูงใจเป็นตัวแปรสำคัญที่ขับเคลื่อนพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรม Chapman et al. (2023:138-140; ผู้นิพนธ์ แปล) ชี้ให้เห็นว่าแรงจูงใจในนักศึกษาระดับอุดมศึกษาแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ แรงจูงใจภายนอก (extrinsic) แรงจูงใจภายใน (intrinsic) แรงจูงใจทางสังคม (social) และแรงจูงใจเพื่อสังคม (pro-social) โดยแรงจูงใจแต่ละประเภทส่งผลต่อกิจกรรมประเภทต่าง ๆ แตกต่างกัน ในบริบทของมหาวิทยาลัยด้านการกีฬา ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะในการพัฒนานักศึกษาทั้งด้านวิชาการและสมรรถภาพทางกาย ปัจจัยด้านแรงจูงใจจึงถือเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของนักศึกษา

มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งผลิตบัณฑิตด้านพลศึกษา วิทยาศาสตร์การกีฬา และศิลปศาสตร์การจัดการทางธุรกิจสุขภาพ การจัดกิจกรรมนักศึกษาในบริบทดังกล่าวจึงต้องสอดคล้องกับอัตลักษณ์และพันธกิจขององค์กร ทั้งนี้จากการสำรวจเบื้องต้น พบว่าระดับการเข้า

ร่วมกิจกรรมของนักศึกษายังไม่บรรลุเป้าหมายที่สถาบันกำหนด และขาดข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นตัวพยากรณ์พฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรม ทินกร ชอัมพงษ์ และคณะ (2568: 229) พบว่าแรงจูงใจส่วนบุคคลเป็นปัจจัยที่มีระดับสูงสุดและมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับความจำเป็นในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งจากการสังเคราะห์วรรณกรรม ผู้วิจัยจัดกลุ่มแรงจูงใจที่เกี่ยวข้องกับบริบทของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ 2) ด้านความเป็นผู้นำและกล้าแสดงออก 3) ด้านสุขภาพร่างกายและทัศนคติจิตสาธารณะ ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาปัจจัยแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง เพื่อนำผลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดกิจกรรม นักศึกษาให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของนักศึกษาอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

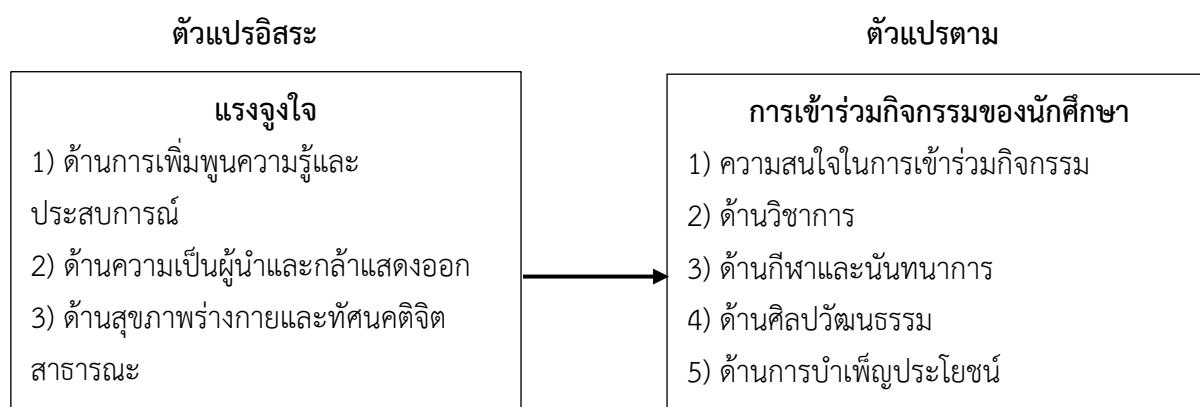
เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง

สมมติฐานการวิจัย (Research Hypothesis)

ปัจจัยแรงจูงใจทั้งด้านการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ ด้านความเป็นผู้นำและกล้าแสดงออก ด้านสุขภาพร่างกายและทัศนคติจิตสาธารณะส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

การศึกษาสมัยใหม่ของ Naaz และ Khalid (2023: 1-7; ผู้นิพนธ์ แปล) เป็นการศึกษาทฤษฎีนี้ในการอธิบายแรงจูงใจของนักศึกษา โดยพบว่าการตอบสนองความต้องการระดับสูงขึ้น เช่น ความต้องการการยอมรับและการบรรลุศักยภาพสูงสุด เป็นแรงผลักดันให้นักศึกษาแสวงหาการเข้าร่วมกิจกรรมที่พัฒนาทักษะความเป็นผู้นำและจิตสาธารณะ การเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาและนันทนาการยังสอดคล้องกับความต้องการด้านสุขภาพร่างกายและสังคม ซึ่งในการวิจัยนี้มีการศึกษาทฤษฎีแรงจูงใจ คือ 1) ด้านการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ โดยกิจกรรมนักศึกษาที่มีคุณภาพช่วยเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ที่ไม่สามารถรับได้จากห้องเรียนเพียงอย่างเดียว Ribeiro et al. (2024: 389; ผู้นิพนธ์ แปล) พบว่านักศึกษาที่มีแรงจูงใจสูงมักปฏิบัติงานได้ดีกว่าทางวิชาการเพราะมีความเต็มใจในการมีส่วนร่วมทำงานมากกว่า และแรงจูงใจทำหน้าที่เป็นตัวแปรกลางที่ประสานความคาดหวังกับประสบการณ์จริงของนักศึกษา 2) ด้านความเป็นผู้นำและกล้าแสดงออก การศึกษาของ Feraco et al. (2022: 550; ผู้นิพนธ์ แปล) พบว่าการเข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตรช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมเพื่อปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (soft skills) ของนักศึกษา ได้แก่ ความสามารถในการปรับตัว ความมุ่งมั่น ความอยากรู้อยากเห็น ภาวะผู้นำ และความตระหนักรู้ทางสังคม 3) จากการศึกษาของ Xu. (2022; ผู้นิพนธ์ แปล) พบว่าความแข็งแกร่งทางจิตใจ (mental toughness) ทำหน้าที่เป็นตัวแปรกลางที่เชื่อมโยงการเข้าร่วมกิจกรรมกับสุขภาวะทางจิตใจของนักศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยตามรายละเอียดดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตเนื้อหา

การกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้

ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยแรงจูงใจ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ 2) ปัจจัยด้านความเป็นผู้นำและกล้าแสดงออก 3) ปัจจัยด้านสุขภาพร่างกายและทัศนคติจิตสาธารณะ (Naaz และ Khalid, 2023: 1-7; ผู้นิพนธ์ แปล)

ตัวแปรตาม คือ การเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง ได้แก่ 1) ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม 2) ด้านวิชาการ 3) ด้านกีฬาและนันทนาการ 4) ด้านศิลปวัฒนธรรม 5) ด้านการบำเพ็ญประโยชน์ (Feraco et al., 2022: 550; Xu., 2022; ผู้นิพนธ์ แปล)

1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง ระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ชั้นปีที่ 1- 4 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 515 คน (ฝ่ายวิชาการและงานทะเบียน, 2566)

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลที่มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาตั้งแต่ มิถุนายน 2566-สิงหาคม 2566

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลคุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษา ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษา เป็นการวิเคราะห์ผลของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง ใช้การคำนวณค่าเฉลี่ยและ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และนำมาจัดระดับโดยการใช้เกณฑ์การแบ่งช่วงเท่าๆ กัน มีลักษณะ คำถามเป็นแบบ Likert's Scale มี 5 ระดับ ใช้ระดับในการวัดข้อมูลประเภท

อันตรภาค (Interval scale) เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามรูปแบบของ Likert's scale (Likert, 1967; ผู้นิพนธ์ แปล) มีการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ระดับ	คะแนน
มากที่สุด	5
มาก	4
ปานกลาง	3
น้อย	2
น้อยที่สุด	1

วิธีการแปลผลแบบสอบถามส่วนนี้ได้ใช้ค่าเฉลี่ย ตามเกณฑ์คะแนนดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 ระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 ระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 ระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 ระดับน้อยที่สุด

การหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบค่า IOC และแก้ไข แบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ มีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 หลังจากนั้นจึงนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับ ประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วจึงนำมาทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีของ Cronbach's Alpha ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.93

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามออนไลน์ โดยให้นักศึกษาทำการสแกนคิวอาร์โค้ด เพื่อทำการตอบแบบสอบถามผ่าน แอปพลิเคชัน Google Forms ในการเก็บข้อมูล แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาบันทึกเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดคะแนนเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการวัดตัวแปร โดยมีการใช้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1 สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.2 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย (Research Results)

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง ผลการวิจัยมี ดังนี้

คุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 515 ราย พบว่า 1) นักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ คือ เพศชาย จำนวน 393 คน คิดเป็น ร้อยละ 76.3 รองลงมา คือ เพศหญิง จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 23.7 2) นักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 38.64 รองลงมา คือ ศึกษาชั้นปีที่ 3 จำนวน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 32.23 ศึกษาชั้น ปีที่

1 จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 21.94 และศึกษาชั้นปีที่ 4 จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 7.18 3) นักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ จำนวน 469 คน คิดเป็นร้อยละ 91.07 รองลงมา คือ คณะวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 6.80 และคณะศิลปศาสตร์ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 2.14 ตามลำดับ

ในส่วนของปัจจัยแรงจูงใจทั้งด้านการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ด้านความเป็นผู้นำและกล้าแสดงออกด้านสุขภาพร่างกายและทัศนคติจิตสาธารณะ มีผลการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง

แรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม	μ	σ	ระดับแรงจูงใจ	ลำดับ
1. ด้านการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์	4.28	0.410	มาก	3
2. ด้านความเป็นผู้นำ และกล้าแสดงออก	4.31	0.424	มาก	2
3. ด้านสุขภาพร่างกายและทัศนคติจิตสาธารณะ	4.32	0.434	มาก	1
เฉลี่ย	4.30	0.422	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า แรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง แรงจูงใจมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.30$, $\sigma = 0.422$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าสูงสุดคือ ด้านสุขภาพร่างกายและทัศนคติจิตสาธารณะแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.32$, $\sigma = 0.434$) รองลงมาคือ ด้านความเป็นผู้นำ และกล้าแสดงออกแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.31$, $\sigma = 0.424$) และด้านการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์แรงจูงใจอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.28$, $\sigma = 0.410$)

นอกจากนี้ข้อมูลในส่วนของการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษามีผลการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง

การเข้าร่วมกิจกรรม	μ	σ	ระดับความสนใจ	ลำดับ
1. ด้านวิชาการ	4.35	0.472	มาก	4
2. ด้านกีฬาและนันทนาการ	4.41	0.434	มาก	1
3. ด้านศิลปวัฒนธรรม	4.39	0.434	มาก	2
4. ด้านการบำเพ็ญประโยชน์	4.37	0.505	มาก	3
เฉลี่ย	4.38	0.461	มาก	

จากตาราง 2 พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติวิทยาเขตลำปาง โดยรวม มีการเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.38$, $\sigma = 0.461$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ากิจกรรมที่นักศึกษามีการเข้าร่วมกิจกรรมสูงสุดคือกิจกรรมด้านกีฬาและนันทนาการมีการเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.41$, $\sigma = 0.434$) รองลงมาด้านด้านศิลปวัฒนธรรมมีการเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ใน

ระดับมาก ($\mu=4.39$, $\sigma=0.434$) ด้านการบำเพ็ญประโยชน์มีการเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ($\mu=4.37$, $\sigma=0.505$) และวิชาการมีการเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ($\mu=4.35$, $\sigma=0.472$) ตามลำดับ

การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยแรงจูงใจทั้งด้านการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ด้านความเป็นผู้นำและกล้าแสดงออก ด้านสุขภาพร่างกายและทัศนคติจิตสาธารณะส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 3 ผล Multiple Regression Analysis ทดสอบความสัมพันธ์ของด้านการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ด้านความเป็นผู้นำและกล้าแสดงออกด้านสุขภาพร่างกายและทัศนคติจิตสาธารณะส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง

Model	Unstandardized Coefficients	Standardized Coefficients		t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่	1.938	.172		11.279	.000
1. ด้านการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์	.183	.058	.188	3.154	.002
2. ด้านความเป็นผู้นำและกล้าแสดงออก	.147	.053	.157	2.758	.006
3. ด้านสุขภาพร่างกายและทัศนคติจิตสาธารณะ	.237	.048	.259	4.919	.000
R	.535 ^a				
R Square	.286				
Adjusted R Square	.282				

p-value ≤ 0.05

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยตามสมการจะมีตัวแปรอิสระทั้งหมด 3 ตัวแปร โดยมีตัวแปรอิสระจำนวน 3 ตัวแปร ที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง โดยเรียงตามลำดับที่มีผลสูงสุด คือ ด้านสุขภาพร่างกายและทัศนคติจิตสาธารณะ ด้านการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ ด้านความเป็นผู้นำและกล้าแสดงออก ตามลำดับ โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.535 และสามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ร้อยละ 28.60 และสามารถนำมาแทนค่าในสมการพยากรณ์ได้ ดังนี้ $Y = 1.938 + 0.183X_1 + 0.147X_2 + 0.237X_3$

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussions)

ผลการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง มีประเด็นที่สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 แรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.30$, $\sigma = 0.422$) ผลการวิจัยพบว่านักศึกษามีแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาให้คุณค่ากับกิจกรรมนักศึกษาในฐานะกลไกพัฒนาตนเอง ทั้งนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการกำหนดตนเองของ Ryan และ Deci (2020; ผู้นิพนธ์ แปล) ที่ระบุว่าเมื่อกิจกรรมสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางจิตวิทยา 3 ประการ ได้แก่ ความต้องการความเป็นตัวของตัวเอง ความต้องการความสามารถ และความต้องการความสัมพันธ์กับผู้อื่น นักศึกษามีแรงจูงใจภายในที่แข็งแกร่งในการเข้าร่วม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Chapman et al. (2023: 138; ผู้นิพนธ์ แปล) ที่พบว่านักศึกษาในระดับอุดมศึกษามีแรงจูงใจทั้งภายในและภายนอกในการเข้าร่วมกิจกรรม โดยแรงจูงใจทางสังคมและเพื่อสังคมมีบทบาทสำคัญเช่นกัน ผลนี้ยังสนับสนุนข้อค้นพบของทินกร ชอัมพงษ์ และคณะ (2568: 229) ที่พบว่าแรงจูงใจส่วนบุคคลเป็นปัจจัยที่มีระดับสูงสุดในการส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์

ประเด็นที่ 2 การเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.38$, $\sigma = 0.461$) โดยกิจกรรมด้านกีฬาและนันทนาการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\mu = 4.41$) ผลการวิจัยนี้สะท้อนอัตลักษณ์เฉพาะของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่มีภูมิหลังและความสนใจด้านกีฬาเป็นทุนเดิม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Soria et al. (2022: 184 ผู้นิพนธ์ แปล) ที่พบว่าการเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาและนันทนาการมีผลเชิงบวกต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันของนักศึกษา นอกจากนี้ Ji et al. (2024; ผู้นิพนธ์ แปล) พบว่าการเข้าร่วมกิจกรรมกีฬายังพัฒนาอัตลักษณ์ทางสังคมและเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของในกลุ่มของนักศึกษา ซึ่งอาจเป็นเหตุผลสำคัญที่นักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติเลือกเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาและนันทนาการในระดับสูงสุด

ประเด็นที่ 3 ปัจจัยแรงจูงใจทั้ง 3 ด้านส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) โดยด้านสุขภาพร่างกายและทัศนคติจิตสาธารณะมีค่า Beta สูงสุด ($\beta = 0.259$) รองลงมาคือด้านการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ ($\beta = 0.188$) และด้านความเป็นผู้นำและกล้าแสดงออก ($\beta = 0.157$) ตามลำดับ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ที่ Naaz และ Khalid (2023: 1-7; ผู้นิพนธ์ แปล) ยืนยันความเกี่ยวข้องในบริบทการศึกษาสมัยใหม่ กล่าวคือ ความต้องการด้านสุขภาพร่างกายสอดคล้องกับความต้องการพื้นฐาน (physiological needs) ขณะที่จิตสาธารณะเชื่อมโยงกับความต้องการขั้นสูงในการบรรลุศักยภาพตนเอง (self-actualization) และ Xu. (2022; ผู้นิพนธ์ แปล) ยังพบว่าการเข้าร่วมกิจกรรมกีฬามีความสัมพันธ์กับสุขภาวะทางจิตใจ (self-harmony) ของนักศึกษา โดยมีความแข็งแกร่งทางจิตใจเป็นตัวแปรกลาง ซึ่งอธิบายได้ว่าทำไมแรงจูงใจด้านสุขภาพร่างกายและทัศนคติจิตสาธารณะจึงเป็นตัวพยากรณ์ที่มีน้ำหนักสูงสุดในการวิจัยนี้

การที่ปัจจัยด้านการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์มีน้ำหนักพยากรณ์สูงเป็นอันดับสอง สอดคล้องกับ Howard et al. (2021: 1300; ผู้นิพนธ์ แปล) ที่พบว่าแรงจูงใจด้าน competence มีความสัมพันธ์สำคัญกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรม และกับ Ribeiro et al. (2024: 389; ผู้นิพนธ์ แปล) ที่พบว่านักศึกษาที่มีแรงจูงใจใฝ่หาความรู้มีแนวโน้มเข้าร่วมกิจกรรมและปฏิบัติงานได้ดีกว่า ส่วนปัจจัยด้านความเป็นผู้นำและกล้าแสดงออกสอดคล้องกับ Feraco et al. (2022: 550; ผู้นิพนธ์ แปล) พบว่าการเข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตร

ช่วยพัฒนาทักษะของนักศึกษาทั้งความสามารถในการปรับตัว ความมุ่งมั่น ความอยากรู้อยากเห็น ภาวะผู้นำ และความตระหนักรู้ทางสังคมด้วย

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ ($R = 0.535$) และความสามารถในการอธิบายความแปรปรวน ($R^2 = 0.286$) แสดงให้เห็นว่าตัวแบบสามารถอธิบายการเข้าร่วมกิจกรรมได้ร้อยละ 28.6 ซึ่งบ่งชี้ว่ายังมีตัวแปรอื่นอีกที่ไม่ได้รับการศึกษาในครั้งนี้ เช่น ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม การสนับสนุนจากสถาบัน หรือเครือข่ายทางสังคม อันสอดคล้องกับ ทินกร ชอัมพงษ์ และคณะ (2568: 229) ที่พบว่าการสนับสนุนจากสถาบันและเพื่อนเป็นปัจจัยสำคัญในการอธิบายการเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มเติมจากแรงจูงใจส่วนบุคคล

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

การวิจัยครั้งนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในด้านการพัฒนากิจกรรมนักศึกษาของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง ใน 3 มิติสำคัญ ได้แก่ มิติที่ 1 องค์ความรู้ด้านตัวพยากรณ์พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรม ผลการวิจัยยืนยันว่าแรงจูงใจด้านสุขภาพร่างกายและทัศนคติจิตสาธารณะเป็นตัวพยากรณ์ที่สำคัญที่สุด ($\beta = 0.259$) รองลงมาคือแรงจูงใจด้านการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ ($\beta = 0.188$) และแรงจูงใจด้านความเป็นผู้นำและกล้าแสดงออก ($\beta = 0.157$) ตามลำดับ โดยทั้งสามตัวแปรอธิบายความแปรปรวนของการเข้าร่วมกิจกรรมได้ร้อยละ 28.6 และสามารถนำไปประกอบเป็นสมการพยากรณ์ $Y = 1.938 + 0.183X_1 + 0.147X_2 + 0.237X_3$ เพื่อใช้ประเมินแนวโน้มการเข้าร่วมกิจกรรมได้ มิติที่ 2 องค์ความรู้ด้านความต้องการของนักศึกษา นักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาและนันทนาการสูงสุดซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์เฉพาะของสถาบันและแนวทางการพัฒนาศักยภาพนักศึกษาที่สอดคล้องกับปรัชญาของมหาวิทยาลัย มิติที่ 3 การนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ ผู้บริหารและผู้จัดการกิจกรรมนักศึกษาสามารถนำผลการวิจัยไปปรับใช้ในการออกแบบกิจกรรมที่กระตุ้นแรงจูงใจด้านสุขภาพร่างกายและจิตสาธารณะเป็นอันดับแรก โดยบูรณาการกับกิจกรรมที่เสริมความรู้ประสบการณ์วิชาชีพและพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำไปพร้อมกัน นอกจากนี้ สถาบันอุดมศึกษาที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยที่เน้นด้านพลศึกษาและวิทยาศาสตร์การกีฬา สามารถนำตัวแบบพยากรณ์นี้ไปทดสอบและปรับใช้กับบริบทของตนเองได้

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้
 - 1.1 ผู้บริหารควรออกแบบกิจกรรมนักศึกษาที่ผสมผสานการพัฒนาสมรรถภาพทางกายและการปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะอย่างบูรณาการ เนื่องจากแรงจูงใจด้านนี้มีอิทธิพลสูงสุดต่อการเข้าร่วมกิจกรรม
 - 1.2 ควรจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลายเพื่อตอบสนองทั้งแรงจูงใจภายในและภายนอก โดยให้นักศึกษามีอำนาจในการเลือก
 - 1.3 ควรสื่อสารประโยชน์และคุณค่าของกิจกรรมในแต่ละด้านอย่างชัดเจนก่อนการจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการรับรู้ถึงประโยชน์ของกิจกรรมและเพิ่มแนวโน้มการเข้าร่วมกิจกรรม
 - 1.4 ควรมีระบบสนับสนุนค่าใช้จ่ายหรืออุปกรณ์ที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมที่มีต้นทุน เพื่อไม่ให้เป็นปัจจัยด้านเศรษฐกิจกลายเป็นอุปสรรค

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาตัวแปรเพิ่มเติม เช่น ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม การสนับสนุนจากสถาบัน และอิทธิพลของเพื่อน

2.2 ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (mixed-methods research) ควบคู่กัน เพื่อให้ได้ความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับแรงจูงใจที่ตัวเลขเชิงปริมาณอาจไม่สามารถสะท้อนได้ครบถ้วน

2.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างวิทยาเขตต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ เพื่อตรวจสอบว่าบริบทที่ต่างกันส่งผลต่อรูปแบบแรงจูงใจอย่างไร

2.4 ควรทำการวิจัยระยะยาว (longitudinal study) เพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลงของแรงจูงใจและพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมตลอดช่วงเวลาการศึกษา 4 ปี

เอกสารอ้างอิง (References)

- ทินกร ชอัมพงษ์, ปพนสรณ์ โพธิพิทักษ์, ปุณณสุทธินา ปรีญาวุฒิวัฒน์, และกัลยาภรณ์ เจริญพร. (2568). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษาของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. *วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร*. 8(4): 220-232. <https://doi.org/10.14456/issc.2025.75>
- ฝ่ายวิชาการและงานทะเบียน. (2566). *จำนวนนักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ปีการศึกษา 2566*. มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง.
- Chapman, G., Emambocus, W., & Obembe, D. (2023). Higher education student motivations for extracurricular activities: evidence from UK universities. *Journal of Education and Work*. 36(2): 138-152. <https://doi.org/10.1080/13639080.2023.2167955>
- Feraco, T., Resnati, D., Fregonese, D., Spoto, A., & Meneghetti, C. (2022). Soft skills and extracurricular activities sustain motivation and self-regulated learning at school. *Journal of Experimental Education*. 90(3): 550-569. <https://doi.org/10.1080/00220973.2021.1873090>
- Howard, J. L., Bureau, J., Guay, F., Chong, J. X., & Ryan, R. M. (2021). Student motivation and associated outcomes: A meta-analysis from self-determination theory. *Perspectives on Psychological Science*. 16(6): 1300-1323. <https://doi.org/10.1177/1745691620966789>
- Ji, S., Chen, S., Yang, X., Liu, T., & Wang, X. (2024). The effect of sports participation on the social identity of Chinese university students. *Frontiers in Psychology*. 15: 1511807. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1511807>
- Likert, R. (1967). *The human organization: Its management and value*. New York: McGraw-Hill.
- Naaz, H., & Khalid, S. (2023). Relevance of Maslow's Hierarchy of Needs in the Education. *International Journal of Physical and Social Sciences*. 13(6): 1-8. ISSN: 2249-5894.

- Nassar, F. S., Abbas, A. O., Al-Saify, H., & Ali, O. M. (2024). The Impact of Extracurricular Activities on Developing Academic Standing, Student Satisfaction, Performance, and Bolstering the Academic Reputation of Higher Education Institutions from the Perspective of SDGs. **Journal of Lifestyle and SDGs Review**. 5(1): e02758. <https://doi.org/10.47172/2965-730X.SDGsReview.v5.n01.pe02758>
- Ribeiro, N., Malafaia, C., Neves, T., & Menezes, I. (2024). The impact of extracurricular activities on university students' academic success and employability. **European Journal of Higher Education**. 14(3): 389–409. <https://doi.org/10.1080/21568235.2023.2202874>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2020). Intrinsic and extrinsic motivation from a self-determination theory perspective: Definitions, theory, practices, and future directions. **Contemporary Educational Psychology**. 61: 101860. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2020.101860>
- Soria, K. M., Boettcher, B., & Hallahan, K. (2022). The effects of participation in recreational activities on students' resilience and sense of belonging. **Recreational Sports Journal**. 46(2): 184-192. <https://doi.org/10.1177/15588661221125201>
- Xu, H. (2022). Research on the relationship between college students' participation in sports activities and self-harmony assessment based on the moderating and mediating effects of mental toughness. **Frontiers in Psychology**. 13: 919247. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.919247>

แนวทางการบริหารการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม DLTV ในโรงเรียนขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1
Guidelines for the Management of Distance Learning Television
(DLTV) at the Small Sized Schools under Uttaradit Primary
Educational Service Area Office 1

นาวิน ฉิมพาลี¹ พิมพกา ธรรมสิทธิ์² ชาวฤทธิ์ จันจัน³
Nawin Chimpalee, Phimpaka Thammasit, Chaowarit Chanjin

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็น 2) ศึกษาแนวทางการบริหารการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 120 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพที่เป็นอยู่ภาพรวมอยู่ในระดับมากและสภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด 2) แนวทางการบริหารการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนจัดตารางสอนยืดหยุ่นผสมผสานสื่อย้อนหลัง จัดสรรเวลาถ่ายทอดเพื่อตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียน ปรับสภาพแวดล้อมสนับสนุนการเรียนรู้ ขับเคลื่อนกระบวนการ PLC นิเทศภายในแบบกัลยาณมิตร และประเมินครูในฐานะผู้อำนวยการความสะอาด ด้านการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนจัดการเรียนรู้โดยปรับบทบาทครูเป็นผู้สอนร่วมเพื่อกระตุ้นนักเรียน ขับเคลื่อนกระบวนการ PLC เตรียมสื่อ บริหารเวลาผ่านสื่อย้อนหลังอย่างเหมาะสม ประเมินผลตามสภาพจริง และจัดสอนซ่อมเสริมเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ และด้านคุณภาพนักเรียน โรงเรียนกำหนดเป้าหมายและเตรียมสื่อล่วงหน้า ประยุกต์เกมสร้างแรงจูงใจให้นักเรียน บูรณาการเรียนรู้เชิงรุก ประเมินผลตามสภาพจริง และใช้ข้อมูล PLC จัดสอนซ่อมเสริมเพื่อยกระดับคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ (Keywords) : การบริหารการศึกษา; การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV); โรงเรียนขนาดเล็ก

Abstract

This research article aimed to 1) investigate the current and desirable conditions of educational management through Distance Learning Television (DLTV) and 2) study the

Received: 2026-06-12 Revised: 2026-07-03 Accepted: 2026-07-09

¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Educational Administration Master of Education, Uttaradit Rajabhat University. E-mail: Nawin.pom7097@gmail.com

² อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Lecturer, Graduate School Faculty of Education Uttaradit Rajabhat University, Thailand. E-mail: phimpakathamassit@gmail.com

³ อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Lecturer, Graduate School Faculty of Education Uttaradit Rajabhat University, Thailand. E-mail: Chaowarit.cha@live.ur.ac.th

guidelines for managing DLTV-based education at the small-sized schools under the Uttaradit Primary Educational Service Area Office 1. A mixed-methods research design was employed. The sample consisted of 120 participants, while 12 key informants were selected for in-depth interviews. The research instruments included questionnaires and interview forms. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, the Priority Needs Index (PNI_{modified}), and content analysis.

The findings revealed that 1) the overall current condition was at a high level, whereas the desirable condition was at the highest level; and 2) the guidelines for managing DLTV comprised three dimensions. First, in terms of school administration, schools should implement flexible timetables integrated with recorded lessons, allocate time at the end of each class to assess students' understanding, provide a supportive learning environment, promote Professional Learning Community (PLC) processes, conduct collegial internal supervision, and evaluate teachers in their roles as learning facilitators. Second, regarding learning management, teachers should adopt co-teaching approaches to enhance student engagement, utilize PLC processes for lesson planning, manage instructional time effectively through recorded media, employ authentic assessment practices, and provide remedial instruction to improve students' academic achievement. Third, with respect to student quality, schools should establish clear learning objectives and prepare instructional materials in advance, use game-based learning strategies to motivate students, integrate active learning approaches, implement authentic assessment practices, and utilize PLC-generated information to organize remedial instruction for the continuous improvement of student learning outcomes.

Keywords: Educational Management; Distance Learning Television (DLTV);
Small Sized Schools

บทนำ (Introduction)

การยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยได้ถูกกำหนดทิศทางไว้อย่างชัดเจนในแผนการศึกษาแห่งชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560–2579) โดยมุ่งเน้นการสร้างโอกาส ลดความเหลื่อมล้ำ และพัฒนาพลเมืองให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ผ่านกระบวนการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 75-92) ซึ่งวิสัยทัศน์ดังกล่าวสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม และทั่วถึง เพื่อจะได้ขับเคลื่อนสังคมไทยก้าวเข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ที่พร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของโลกพลวัตเพื่อตอบสนองต่อเจตนารมณ์ดังกล่าว รัฐบาลจึงได้นำกลยุทธ์ด้านการจัดการศึกษาด้วยการใช้การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ภายใต้การดำเนินงานของมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในพระบรมราชูปถัมภ์ มาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการขยายโอกาสการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นการถ่ายทอดสัญญาณจากโรงเรียนต้นทางไปยังโรงเรียนปลายทางทั่วประเทศ โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลและในโรงเรียนขนาดเล็กที่

มักประสบปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอน ครูจบสอนไม่ตรงสาขาวิชาที่สอน โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่ครูหนึ่งท่านต้องประจำชั้นเรียน และสอนทุกวิชา และบุคลากรไม่ครบชั้นเรียน ซึ่งแนวทางนี้ถือเป็นนวัตกรรมเชิงนโยบายที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนทุกคนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพทัดเทียมกับผู้เรียนในเขตเมือง (มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2561: 3)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการจัดการศึกษาผ่าน DLTV จะถูกขับเคลื่อนมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน แต่ในระดับปฏิบัติการจริงของสถานศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1 จำนวน 106 แห่ง ที่ใช้การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมมากถึง 92 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 86.79 ยังคงเผชิญกับความท้าทายและข้อจำกัดหลายประการ ทั้งในด้านความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน ภาระงานที่ซับซ้อนของบุคลากร (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1, 2566: 20-23) รวมถึงโรงเรียนขนาดเล็กมีจำนวนครูไม่ครบชั้น ครูขาดความเชี่ยวชาญรายวิชาที่สอน ตลอดจนปัญหาการปรับตัวของครูปลายทางที่ต้องทำการเรียนการสอนไปพร้อมกับครูต้นทาง ในการเชื่อมโยงเนื้อหาให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในพื้นที่ (กัลยา ลำพันธ์, 2560) นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของครู การนิเทศติดตามอย่างเป็นระบบ และการจัดสรรเวลาสอนซ่อมเสริม พบว่ายังขาดความต่อเนื่องและรูปแบบการบริหารจัดการที่ชัดเจน ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการใช้สื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม DLTV ไม่เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดตามที่คาดหวังไว้ จึงเป็นช่องว่างที่ควรแก้ไขพัฒนาให้เกิดคุณภาพการศึกษาที่สูงขึ้น (นฤมล จันทร์เรือง, 2563: 118)

จากสภาพปัญหาและบริบทที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ โดยทำให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับสภาพที่เป็นอยู่ สภาพที่ควรจะเป็น และความต้องการจำเป็นในการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ของโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการวางแผนและกำหนดทิศทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็น และพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม DLTV ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1 ให้มีมาตรฐาน มีความยืดหยุ่น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงตามบริบทของพื้นที่ ซึ่งผลสัมฤทธิ์จากงานวิจัยนี้จะไม่เพียงเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการในระดับสถานศึกษาเท่านั้น แต่ยังเป็นข้อมูลสารสนเทศเชิงประจักษ์สำหรับนำไปใช้กำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาการศึกษาของประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นในการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัย เรื่อง แนวทางการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ในโรงเรียนขนาดเล็ก เป็นวิจัยที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Mixed Method) มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นของการบริหารการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เพื่อหาแนวทางและความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของแนวทางการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ได้ขอบเขตเนื้อหาการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม DLTV 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านคุณภาพผู้เรียน (มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในพระบรมราชูปถัมภ์ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561: 8-16)

1.2 ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเชิงปริมาณ

สำหรับการเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผู้วิจัยกำหนดประชากรเป็นบุคลากรในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 จำนวน 92 โรงเรียน แบ่งเป็นผู้บริหาร 92 คน และครู 510 คน รวมเป็น 602 คน

กลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 จำนวน 18 โรงเรียน มีผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 120 คน แบ่งเป็นผู้บริหาร 18 คนและครู 102 คนได้มาโดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้เกณฑ์ร้อยละ 15 (บุญชม ศรีสะอาด, 2545: 41) แล้วสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ สุ่มอย่างง่าย

การวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มเป้าหมายตามวัตถุประสงค์การวิจัยระยะที่ 2 ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ 12 คนได้มาโดยการกำหนดเกณฑ์ดังนี้ ผู้บริหารการศึกษาที่รับผิดชอบนโยบายเขตพื้นที่การศึกษาที่ขับเคลื่อนการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลงานด้านการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จำนวน 4 คน ครูวิทยฐานะชำนาญการขึ้นไปและใช้ DLTV ในการจัดการเรียนการสอน จำนวน 4 คน และศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบงานการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 12 คน

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 จำนวน 92 โรงเรียน

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา เดือนสิงหาคม 2568 ถึง มิถุนายน 2569

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ฉบับ โดยผู้วิจัยสร้างขึ้นด้วยตนเองซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

เครื่องมือเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นการบริหารการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ในโรงเรียนขนาดเล็ก มีค่าความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.8-1.0 มีค่าความเชื่อมั่นสภาพที่เป็นอยู่เท่ากับ 0.926 และ สภาพที่ควรจะเป็นเท่ากับ 0.955 แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ ได้แก่ ตำแหน่ง ระดับการศึกษาสูงสุด และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 สอบถามสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นการบริหารการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ในโรงเรียนขนาดเล็ก ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านคุณภาพผู้เรียน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของ Likert และมีลักษณะเป็นการสอบถามที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบคำถามข้อมูล 2 ชุด คือ สภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็น (Dual – Respond Format)

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบริหารการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด

เครื่องมือเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ชื่อสกุล ระดับการศึกษา สาขาการศึกษา ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง และประสบการณ์การปฏิบัติงาน

ตอนที่ 2 ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยผู้วิจัยนำค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงสุด 3 อันดับแรกของแต่ละด้านมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ตามหลักการจัดลำดับความสำคัญตามสูตรการคำนวณค่า $PNI_{modified}$ หาได้จากสมการ $ค่า PNI_{modified} = (I - D) / D$ โดยที่ I แทนค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควรจะเป็น และ D แทนค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นอยู่ ซึ่งรายการข้อคำถามที่มีค่าสูงสุดถือเป็นความต้องการจำเป็นเร่งด่วนอันดับแรกที่ต้องนำมาพัฒนาหรือแก้ไขก่อน และในการนำค่า $PNI_{modified}$ ไปใช้นั้น พิจารณาจัดลำดับจากค่าตัวเลขที่สูงที่สุดไปหาค่าตัวเลขที่ต่ำที่สุดซึ่งรายการที่มีค่า ($PNI_{modified}$) สูงสุด จะถือเป็นประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่สุดที่ต้องได้รับการแก้ไขและพัฒนาเป็นอันดับแรก (สุวิมล ว่องวาณิช, 2558: 273)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นการบริหารการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 เก็บรวบรวมข้อมูลตามรายละเอียด ดังต่อไปนี้

3.1 ขอนหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีถึงโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาการบริหารการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ในโรงเรียนขนาดเล็ก และขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด

3.2 นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ จำนวน 120 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 18 คนและครู 102 คน

3.3 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนและตรวจสอบความถูกต้องโดยดำเนินการระหว่างเดือนธันวาคม 2568 - มกราคม 2569 ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการติดตามการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยขอความอนุเคราะห์จากโรงเรียนและไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ทำให้ได้แบบสอบถามกลับมาคิดเป็นร้อยละ 100

แบบสัมภาษณ์แนวการบริหารการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ในโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และศึกษานิเทศก์ เพื่อเก็บรวบรวม

ข้อมูลจากบุคคลดังกล่าว แล้วทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลพร้อมสรุปเป็นแนวการบริหารการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยดำเนินการ ดังนี้

3.4 ขอนหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเข้าสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

3.5 ผู้วิจัยเตรียมการสัมภาษณ์โดยมีการติดต่อกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อบันทึกหมาย วัน เวลา และสถานที่ที่จะสัมภาษณ์ไว้ชัดเจนและแจ้งเวลาล่วงหน้า พร้อมส่งประเด็นที่จะสัมภาษณ์ให้กลุ่มเป้าหมายก่อนล่วงหน้า

3.6 ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ตามที่ได้บันทึกหมายไว้ โดยดำเนินการในระหว่างเดือนมีนาคม 2569 ขออนุญาตบันทึกเทปสัมภาษณ์เพื่อเก็บประเด็นคำตอบให้ครบถ้วนมากที่สุด และจะยุติการสัมภาษณ์เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนตรงตามประเด็นตามการสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีทางสถิติ ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พร้อมนำค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นของการบริหารจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) มาวิเคราะห์เพื่อหาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$)

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายจำนวน 12 คน มาวิเคราะห์เนื้อหาและเรียบเรียงพร้อมสังเคราะห์ข้อมูลประยุกต์กับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสรุปเป็นแนวการบริหารการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ในโรงเรียนขนาดเล็กต่อไป

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นการบริหารการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ในโรงเรียนขนาดเล็ก และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$)

ตารางที่ 1 แสดงผลการศึกษาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นการบริหารการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$)

รายการ	สภาพที่เป็นอยู่		ระดับ	ลำดับ	สภาพที่ควรจะเป็น		ระดับ	ลำดับ	PNI Modified	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.			$\bar{X}$	S.D.				
1. ด้านการบริหารจัดการ	3.79	0.450	มาก	2	4.71	0.453	มากที่สุด	2	0.242	3
2. ด้านการจัดการเรียนรู้	3.80	0.515	มาก	1	4.81	0.407	มากที่สุด	1	0.264	1
3. ด้านคุณภาพผู้เรียน	3.74	0.521	มาก	3	4.67	0.484	มากที่สุด	3	0.249	2

โดยภาพรวม	3.78	0.498	มาก	4.73	0.453	มากที่สุด
-----------	------	-------	-----	------	-------	-----------

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพที่เป็นอยู่การบริหารจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการบริหารจัดการ และด้านคุณภาพผู้เรียน ตามลำดับ ส่วนสภาพที่ควรจะเป็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านคุณภาพผู้เรียน และการบริหารจัดการ ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาแนวการบริหารจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ในโรงเรียนขนาดเล็ก ประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการบริหารจัดการ พบว่า โรงเรียนมีการดำเนินการในการบริหารจัดการด้วยการใช้การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษากับหลักสูตรของมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม และจัดทำตารางสอนแบบยืดหยุ่นที่สถานการใช้สื่อรับชมย้อนหลัง (VOD) มีการจัดสรรเวลา 10-15 นาทีท้ายคาบให้ครูปลายทางได้ตรวจสอบความเข้าใจร่วมกับผู้เรียน และร่วมสรุปบทเรียน ส่วนด้านสภาพแวดล้อม โรงเรียนปรับปรุงห้องเรียนให้มีสัดส่วนพื้นที่ตกแต่งสื่อที่นักเรียนสามารถใช้ประกอบการเรียนรู้ไปพร้อมกับโรงเรียนต้นทางได้ มีมุมประสบการณ์เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง นอกจากนี้ โรงเรียนขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อให้คณะครูร่วมกันเตรียมแผนการสอน ผลิตสื่อ และสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้น และร่วมกันแก้ไขปัญหา โรงเรียนมีระบบการนิเทศติดตามผ่านการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตร ด้วยวิธีการเดินเยี่ยมชั้นเรียนอย่างไม่เป็นทางการพูดคุยกับครู เพื่อให้คำปรึกษาและช่วยเหลือครูได้ตลอดเวลา ตลอดจนโรงเรียนปรับเปลี่ยนเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานของครู โดยมุ่งเน้นสมรรถนะการเป็นผู้อำนวยความสะดวก การเตรียมความพร้อมด้านสื่อ และการกำกับดูแลนักเรียนมากกว่าการประเมินทักษะการบรรยายเนื้อหา ซึ่งกลไกบูรณาการเชิงปฏิบัติเหล่านี้ส่งผลให้การบริหารจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม DLTV ในโรงเรียนขนาดเล็ก บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า โรงเรียนดำเนินการจัดการเรียนการสอนด้วยการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) อย่างเป็นระบบ โดยส่งเสริมให้ครูปลายทางปรับบทบาทเป็นผู้ร่วมจัดการเรียนรู้ที่คอยกำกับดูแลและกระตุ้นปฏิสัมพันธ์ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อวิเคราะห์แผนการสอนและจัดเตรียมชุดสื่อการเรียนรู้ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ทั้งนี้ โรงเรียนได้มอบอำนาจให้ครูเป็นผู้บริหารจัดการชั้นเรียนผ่านการใช้สื่อวิดีโอที่สามารถรับชมได้ล่วงหน้าหรือย้อนหลัง ในเว็บไซต์ NEW DLTV โดยสามารถหยุดพักวิดีโอเพื่ออธิบายเสริม สรุปสาระสำคัญในระหว่างการจัดการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา พร้อมกำหนดเวลา 10-15 นาทีท้ายคาบเรียนเพื่อให้ครูจัดกิจกรรมทบทวนและเปิดโอกาสให้นักเรียนสรุปสาระสำคัญด้วยตนเอง นอกจากนี้ โรงเรียนยังประยุกต์ใช้เครื่องมือวัดและประเมินผลระหว่างเรียนตามสภาพจริง เพื่อนำข้อมูลร่องรอยการเรียนรู้มาวิเคราะห์และคัดกรองนักเรียนนำไปสู่การจัดกิจกรรมสอนซ่อมเสริมนอกตารางออกอากาศ โดยใช้สื่อวิดีโอแบบตัดตอนเฉพาะประเด็นควบคู่กับการบูรณาการรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือผ่านระบบเพื่อนช่วยเพื่อน ทั้งในชั่วโมงเรียนปกติ และชั่วโมง

ซ่อมเสริม ซึ่งกลไกเชิงปฏิบัติเหล่านี้ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.3 ด้านคุณภาพผู้เรียน พบว่า โรงเรียนดำเนินการยกระดับคุณภาพนักเรียนในการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) อย่างเป็นระบบผ่านกระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลาย โดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างตัวชี้วัดของหลักสูตรสถานศึกษากับแผนการสอน DLTV เพื่อกำหนดค่าเป้าหมายผลสัมฤทธิ์ และใช้วางแผนการจัดการเรียนรู้ล่วงหน้า ควบคู่ไปกับการจัดเตรียมชุดสื่ออุปกรณ์ ใบงาน ให้มีความพร้อมก่อนการจัดการเรียนรู้ ส่วนการสร้าง ความมุ่งมั่นตั้งใจของนักเรียน โรงเรียนประยุกต์ใช้ระบบการเสริมแรงเชิงบวก แนวคิดเกมมิฟิเคชัน (Gamification) และระบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ โรงเรียนได้บูรณาการเทคนิคการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เข้ากับการรับชมวิดีโอการเรียนการสอนของโรงเรียนต้นทาง รวมทั้งเปิดพื้นที่ให้นักเรียนฝึกทักษะการอ่าน เขียน สื่อสาร และคิดคำนวณ (IQA) แบบโต้ตอบในระหว่างการเรียนรู้ พร้อมทั้งดำเนินการคัดกรองและมีการประเมินผลตามสภาพจริง ตลอดจนโรงเรียนจัดตั้งคลินิกวิชาการนอกตารางออกอากาศ ผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นการสอนซ่อมเสริมให้กับนักเรียนที่ยังเรียนรู้ช้าหรือยังไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งกลไกเหล่านี้ช่วยยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้บรรลุตามมาตรฐานการศึกษาได้

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลจากการศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นการบริหารจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 เมื่อพิจารณาจากค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นทั้ง 3 ด้าน พบว่า ความต้องการจำเป็นอันดับสูงสุด คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ เป็นเพราะโรงเรียนจัดการเรียนรู้ด้วยการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม DLTV ทั้งในระบบการถ่ายทอดสดและการรับชมบนเว็บไซต์ NEW DLTV มีการเตรียมสื่อปฏิบัติการล่วงหน้า โดยปรับบทบาทจากครูเป็นผู้สอนเป็นผู้คอยให้คำแนะนำร่วมกระตุ้นปฏิสัมพันธ์ของนักเรียน สรุปสาระสำคัญในระหว่างการเรียนรู้ รวมถึงครูมีการวัดผลและประเมินผลนักเรียนอยู่เสมอด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมสอนซ่อมเสริมนอกตารางออกอากาศ ซึ่งผลการวิจัยนี้ไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาของ นฤมล จันทร์เรือง (2563) ที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการที่ผู้สอนต้องเตรียมความพร้อมล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านการออกแบบกิจกรรม การใช้เครื่องมือประเมินผลที่ครอบคลุมตลอดกระบวนการเรียนรู้ รวมถึงการจัดกิจกรรมซ่อมเสริมอย่างสม่ำเสมอภายใต้การสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา

2. จากผลการศึกษาแนวการบริหารจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 มี ดังนี้

2.1 ด้านการบริหารจัดการ พบว่า โรงเรียนบริหารจัดการการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม โดยจัดทำตารางสอนที่สอดคล้องกับตารางออกอากาศของโรงเรียนต้นทางเพื่อแก้ปัญหาครูไม่ครบชั้น พร้อมจัดสรรเวลาท้ายคาบให้ครูตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียนอย่างเป็นระบบ ควบคู่ไปกับการปรับปรุงห้องเรียน ติดสื่อการเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถใช้ประกอบการเรียนการสอนไปพร้อมกับโรงเรียนต้นทาง และจัดมุม

ประสบการณ์เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้เชิงรุก นอกจากนี้ โรงเรียนได้ขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและวางแผนเตรียมการสอนต่อไปให้ได้มาตรฐานการจัดการศึกษา ผู้บริหารมีการดำเนินการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตร เพื่อช่วยเหลือครู และปรับเกณฑ์ประเมินผลการปฏิบัติงานโดยมุ่งเน้นสมรรถนะการเป็นผู้อำนวยความสะดวก ซึ่งแนวทางบูรณาการเหล่านี้ช่วยยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กมีข้อจำกัดเรื่องบุคลากรไม่ครบชั้น ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องใช้กลไกจัดการการสอนที่ยืดหยุ่นควบคู่กับการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC เพื่อให้ครูร่วมกันแก้ปัญหา นอกจากนี้การนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรยังช่วยเปลี่ยนบทบาทครูให้เป็นผู้อำนวยความสะดวก ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการก้าวข้ามข้อจำกัดทางกายภาพและบริหารจัดการ DLTV ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเด็นนี้สอดคล้องกับข้อค้นพบของ กรธรรศ ประศาสน์วนิช (2564) ที่เสนอว่า ปัจจัยความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ผ่านระบบดาวเทียมคือ การปรับเวลาการจัดการเรียนรู้ให้พอดีกับโรงเรียนต้นทาง ควบคู่ไปกับการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียน และการใช้วิธีประเมินผลที่หลากหลายให้สอดคล้องกับตัวชี้วัด อีกทั้งประเด็นนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริกานต์ จันทศิริ (2559) ที่ชี้ให้เห็นว่า กลไกสำคัญในการบริหารจัดการคือ ต้องมีการวางระบบติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ผ่าน DLTV อย่างต่อเนื่อง เพื่อตรวจสอบและยืนยันความก้าวหน้าของผู้เรียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า ในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพนั้น ครูผู้สอนจำเป็นต้องจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการเรียนรู้เชิงรุก พร้อมเตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และศึกษาคู่มือหรือแผนการสอนล่วงหน้าเพื่อให้การจัดกิจกรรมสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน ครูปลายทางต้องปรับบทบาทจากผู้เปิดสื่อไปสู่การเป็น “ผู้ร่วมจัดการเรียนรู้” โดยคอยกำกับ ดูแล และอำนวยความสะดวกให้นักเรียนอย่างใกล้ชิด ควบคู่กับการใช้เทคนิค Active Learning เช่น การหยุดวิดิโอเพื่อตั้งคำถาม การทำกิจกรรมกลุ่ม และการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ หนึ่งฤทัย อินทร์ประสงค์ (2568: 15-33) ที่พบว่า ครูต้องเตรียมการสอนล่วงหน้า และช่วยสรุปองค์ความรู้ร่วมกับนักเรียนผ่านเทคนิคที่หลากหลาย เช่น Mind Mapping และการสะท้อนคิด เพื่อพัฒนาความเข้าใจของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังต้องมีการจัดระบบซ่อมเสริมและใช้สื่อย้อนหลังสำหรับนักเรียนที่เรียนไม่ทัน รวมถึงจัดการเรียนรู้ตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตร และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน และที่สำคัญครูต้องมีการวัดและประเมินผลระหว่างเรียนอย่างต่อเนื่อง พร้อมบันทึกผลเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และสร้างนวัตกรรมหรือแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ผลการวิจัยด้านการจัดการเรียนรู้ปรากฏเช่นนี้ เนื่องจากครูในโรงเรียนขนาดเล็กมักต้องรับภาระสอนหลายชั้นและไม่ตรงวิชาเอก การปรับบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกจึงเป็นกลไกสำคัญ นอกจากนี้ ความแตกต่างในการรับรู้ของผู้เรียน ทำให้ครูจำเป็นต้องอาศัยสื่อวิดีโอย้อนหลังควบคู่กับการประเมินตามสภาพจริงเพื่อนำข้อมูลมาสอนซ่อมเสริมและช่วยให้นักเรียนบรรลุตัวชี้วัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับข้อค้นพบของ อนันตชัย ฐามาก (2566) ที่ชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ผ่านระบบดาวเทียมนั้น จำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดสภาพแวดล้อมทางวิชาการที่เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะครูอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นกระบวนการถอดบทเรียนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ เพื่อให้ครูปลายทางเกิดความมั่นใจและสามารถนำเทคนิคเชิงรุกมาประยุกต์ใช้ในชั้นเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะทักษะการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นกระบวนการคิด การเสริมแรงเชิงบวก และการเฝ้าระวังพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างใกล้ชิด ซึ่งกลไกการหนุนเสริมอย่าง

ต่อเนื่องนี้จะช่วยให้ครูสามารถอำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ด้านคุณภาพผู้เรียน พบว่า โรงเรียนยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม โดยวิเคราะห์ความสอดคล้องของหลักสูตรสถานศึกษาเทียบกับหลักสูตรของการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ทำการกำหนดโครงสร้างเวลาเรียนที่เหมาะสมกับตารางออกอากาศของโรงเรียนต้นทาง เพื่อกำหนดเป้าหมาย ควบคู่กับการเตรียมสื่อปฏิบัติการล่วงหน้าเพื่อลดอุปสรรคทางกายภาพ ทั้งนี้ ครูผู้สอนมีการประยุกต์ใช้เทคนิค วิธีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย ทั้งระบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนมุ่งมั่นทำ กิจกรรม พร้อมบูรณาการเทคนิคการเรียนรู้เชิงรุก และประเมินผลตามสภาพจริงในระหว่างการเรียนรู้จากเว็บไซต์ NEW DLTV นอกจากนี้ โรงเรียนยังจัดตั้งชุมชนวิชาการนอกตารางออกอากาศ เพื่อแก้ไขปัญหา นักเรียนที่ยังไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ หรือนักเรียนที่เรียนรู้ช้ารวมไปถึงกลุ่มนักเรียนเรียนร่วมด้วย โดยใช้ข้อมูลจากระบบการ PLC มาออกแบบการสอนซ่อมเสริมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของ นักเรียนให้บรรลุมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เป็นเพราะนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กมีความหลากหลายและ มักขาดแรงจูงใจในการเรียนผ่านหน้าจอ โรงเรียนจึงจำเป็นต้องบูรณาการเทคนิคเชิงรุกและแนวคิดเกมมิฟิเคชัน เพื่อดึงดูดความสนใจ ควบคู่กับการประเมินตามสภาพจริงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกลไกเหล่านี้ช่วยอุดช่องโหว่ของการเรียนทางไกล ทำให้สามารถจัดสอนซ่อมเสริมและยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนให้บรรลุตามมาตรฐานได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งประเด็นความสำเร็จดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางที่กำหนดไว้ในคู่มือการดำเนินงานของ มูลนิธิ การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในพระบรมราชูปถัมภ์ (2561) ซึ่งได้ให้กรอบทรงคนว่า การประเมินคุณภาพ ผู้เรียนที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้นั้น เป็นการสะท้อนผลลัพธ์เชิงประจักษ์ตามมาตรฐานการจัดการศึกษา ทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) อย่างเป็นระบบ โดยการประเมินผลดังกล่าวจะต้องพิจารณาผ่านตัวชี้วัดที่ ครอบคลุมพัฒนาการของผู้เรียนในทุกมิติ กล่าวคือ มิได้มุ่งเน้นเพียงการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นระหว่างการเรียนรู้กิจกรรมการเรียนการสอนผ่านระบบดาวเทียมเท่านั้น แต่ ยังต้องให้ความสำคัญกับการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ ซึ่งต้องบรรลุตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงการใช้สารสนเทศจากผล การประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ ทั้งผลการทดสอบความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (NT) และผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) เข้ามาเป็นองค์ประกอบร่วมในการตัดสิน ซึ่ง ผลลัพธ์จากการวัดและประเมินอย่างรอบด้านนี้ จะเป็นภาพสะท้อนที่ยืนยันถึงความสำเร็จในการยกระดับ คุณภาพผู้เรียนให้ได้มาตรฐานตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนด

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Suggestions)

การบริหารจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก เกิดจากการ สังเคราะห์ผลการศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นร่วมกับการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการ จน สามารถอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบสำคัญในลักษณะของ “แบบจำลองการบริหารจัดการ DLTV แบบบูรณาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก (Integrated DLTV Management Model for Small-Sized Schools)” แบบจำลองดังกล่าวนี้ เป็นการการยกระดับคุณภาพผู้เรียนที่มีได้เกิดจากการใช้สื่อ DLTV เพียง อย่างเดียว แต่เกิดจากการบริหารจัดการเชิงระบบที่เชื่อมโยง 3 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การบริหารจัดการ สถานศึกษา (School Management) การจัดการเรียนรู้ของครูปลายทาง (Learning Management) และ

ระบบพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (Student Quality System) ซึ่งทั้งสามองค์ประกอบมีความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลต่อกันอย่างต่อเนื่อง

การบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นกลไกต้นทางที่กำหนดทิศทางของการดำเนินงาน โดยผู้บริหารต้องวางแผนให้หลักสูตรสถานศึกษาสอดคล้องกับหลักสูตร DLTV จัดตารางเรียนอย่างยืดหยุ่น พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สร้างระบบนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตร และใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นกลไกในการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง จากนั้นครูปลายทางจึงสามารถปรับบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้เป็น “ผู้อำนวยความสะดวกและผู้สอนร่วม (Facilitator and Co-Teacher)” โดยประยุกต์ใช้สื่อ DLTV ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) และการจัดกิจกรรมสอนซ่อมเสริมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ผลลัพธ์ของกระบวนการดังกล่าวสะท้อนผ่านคุณภาพผู้เรียน ทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สมรรถนะการเรียนรู้ และตัวชี้วัดคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา โดยข้อมูลจากการประเมินผลจะถูกนำกลับเข้าสู่กระบวนการ PLC เพื่อใช้ปรับปรุงการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จึงเกิดเป็น วงจรการพัฒนาคุณภาพ (Continuous Improvement Cycle) ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กซึ่งมีข้อจำกัดด้านจำนวนครูไม่ครบชั้น ความเชี่ยวชาญรายวิชา และทรัพยากรทางการศึกษา

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยจึงชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จของการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในโรงเรียนขนาดเล็ก ไม่ได้ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของสื่อ DLTV หากแต่ขึ้นอยู่กับ การสร้างระบบบริหารจัดการที่เชื่อมโยงการบริหารสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนผ่านกลไก PLC การนิเทศแบบกัลยาณมิตร และการใช้ข้อมูลจากการประเมินผลเพื่อการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สามารถประยุกต์ใช้เป็นกรอบเชิงนโยบายของสถานศึกษาในการกำหนดแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา DLTV และใช้เป็นต้นแบบสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่มีบริบทใกล้เคียงกันได้อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นของการบริหารจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ด้านการจัดการเรียนรู้ มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNIModified) สูงสุดเป็นอันดับแรก โดยโรงเรียนควรปรับบทบาทของครูปลายทางให้เป็น "ครูสอนร่วม" ที่ทำหน้าที่กระตุ้นและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) การจัดเตรียมสื่อและนวัตกรรม การบริหารจัดการเวลาเรียนผ่านระบบย้อนหลัง (DLTV on Demand) อย่างเหมาะสม ตลอดจนการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง และการจัดกิจกรรมสอนซ่อมเสริมเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ในระดับห้องเรียน ระดับโรงเรียน และระดับเขตพื้นที่การศึกษา ดังนี้

1.1 ระดับห้องเรียน: ครูปลายทางต้องดำเนินการตามมาตรฐานการจัดการเรียนรู้ทางไกลผ่านดาวเทียมอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการเตรียมการล่วงหน้า (ศึกษาคู่มือครูพระราชทาน แผนการจัดการเรียนรู้ และจัดเตรียมสื่อ/ใบงาน) และการปฏิบัติหน้าที่ขณะจัดการเรียนรู้ โดยทำหน้าที่เป็นผู้สอนร่วมและผู้อำนวยความสะดวกเพื่อคอยสังเกตพฤติกรรม ให้คำแนะนำ ช่วยเหลืออธิบายเพิ่มเติมในจุดที่ผู้เรียนไม่เข้าใจ สรุปบทเรียนร่วมกับผู้เรียน ตลอดจนวัดและประเมินผลตามสภาพจริงเพื่อนำข้อมูลมาจัดกิจกรรมสอนซ่อมเสริม

1.2 ระดับโรงเรียน: ผู้บริหารสถานศึกษาต้องนำยุทธศาสตร์ 4-5-6 มาขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ให้ห้องเรียนมีความพร้อมด้านระบบสัญญาณอุปโภคเทคโนโลยีและขนาดจอโทรทัศน์ที่เหมาะสมกับผู้เรียน พร้อมทั้งจัดทำแผนการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการใช้กระบวนการ PLC เป็นกลไกสะท้อนคิดเพื่อติดตามช่วยเหลือครูปลายทางและแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

1.3 ระดับเขตพื้นที่การศึกษา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยกลุ่มงานนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา ควรปรับบทบาทของศึกษานิเทศก์จากผู้ตรวจประเมินมาเป็นผู้นิเทศที่เป็นมิตร เพื่อให้คำปรึกษา แนะนำ และหนุนเสริมศักยภาพครูปลายทางในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่เชื่อมโยงกับ DLTV ตลอดจนสนับสนุนการจัดหา แหล่งเรียนรู้ คู่มือพระราชทาน และสื่อการเรียนรู้อย่างทั่วถึง

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยการบริหารจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 สภาพที่เป็นอยู่การบริหารจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ด้านการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดและโรงเรียนต้องมุ่งเน้นให้ครูมีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ก่อนเรียน ระหว่างเรียนที่ต้องคอยดูแลเอาใจใส่นักเรียนจนจบคาบเรียน อีกทั้งต้องมีการวัดประเมินผลผู้เรียนอย่างหลากหลาย ดังนั้นควรวิจัยรูปแบบจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) เพื่อยกระดับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการประเมินตามสภาพจริงของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ทั้ง 3 มาตรฐาน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกต่อนักเรียนและคุณภาพการศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรธรรต ประศาสน์วนิช. (2564). แนวทางการบริหารจัดการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- กัลยา ลำพันธ์. (2560). การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาโดยสื่อการศึกษา ทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต 5. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- นฤมล จันทร์เรือง. (2563). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2561). แนวทางการดำเนินงานการจัดการเรียนการสอน โดยใช้การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม(DLTV)ให้ได้มาตรฐาน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในพระบรมราชูปถัมภ์.

- ศิริกานต์ จันทศิริ. (2559). การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ตามแนวคิดวงจร Deming โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจะเข้เขต 1. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1. (2566). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566-2570). อุดรดิตถ์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หนึ่งฤทัย จันทร์ประสงค์. (2568). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจะเข้เขต 2. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. 22(98): 15-33.
- อนันตชัย รุ่งมาก. (2566). การบริหารการใช้สื่อทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ของสถานศึกษาที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปางเขต 3. การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารบุคคล
ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย
Innovative Leadership of Administrators' Impact on Personnel Management
Effectiveness at the Schools under the Sukhothai Secondary Educational
Service Area Office

ชยาภรณ์ กลับทุง¹ ชัชภูมิ สีชมภู² พิมพกา ธรรมสิทธิ์³

Chayabhorn Klubthung, Chatphum Sichomphoo, Phimpaka Thammasit

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา 2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการบริหารบุคคลในสถานศึกษา 3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 290 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเฉลี่ย และการถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง การมีความคิดสร้างสรรค์ การสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรม การบริหารความเสี่ยง และการทำงานเป็นทีม

2. ระดับประสิทธิภาพการบริหารบุคคลในสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การประเมินผลการปฏิบัติงานการพัฒนาบุคลากร การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง และการธำรงรักษาบุคลากร

3. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาด้าน การสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรม การมีความคิดสร้างสรรค์ การบริหารความเสี่ยง ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ส่วนด้านการทำงานเป็นทีม และการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย โดยร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 65.30 ซึ่งสามารถสร้างสมการพยากรณ์ได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 0.943 + 0.563(X_5) + 0.295(X_2) - 0.191(X_4)$$

Received: 2026-06-15 Revised: 2026-07-03 Accepted: 2026-07-09

¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Educational Administration Master of Education, Uttaradit Rajabhat University. E-mail: Chayabhorn.kt@gmail.com

² อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Lecturer, Graduate School Faculty of Education Uttaradit Rajabhat University, Thailand. E-mail: Chat.chomphoo@gmail.com

³ อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Lecturer, Graduate School Faculty of Education Uttaradit Rajabhat University, Thailand. E-mail: phimpakathammasit@gmail.com

สมการในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z}_y = 0.014(Z_5) + 0.083(Z_2) - 0.056(Z_4)$$

คำสำคัญ (Keywords) : ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม; ผู้บริหารสถานศึกษา; ประสิทธิภาพการบริหารบุคคล

Abstract

This research article aimed to study: 1) the level of innovative leadership demonstrated by the school administrators; 2) the level of personnel management effectiveness at the schools; and 3) the innovative leadership factors affecting personnel management effectiveness at the schools under the Sukhothai Secondary Educational Service Area Office. This study employed a quantitative research design. The sample consisted of 290 participants selected through stratified random sampling. Data were collected using a questionnaire. Data analysis was conducted using frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis.

The findings revealed that:

1. The overall level of innovative leadership demonstrated by the school administrators was at the highest level. The dimensions, ranked from the highest to lowest mean scores, were vision for change, creativity, innovation organization building, risk management, and teamwork.

2. The overall level of personnel management effectiveness at the schools and all of its dimensions was at a high level. The dimensions, ranked from highest to lowest mean scores, were recruitment and appointment, personnel development, workforce planning and position allocation, and personnel retention.

3. School administrators' innovative leadership dimensions of innovation organization building, creativity, and risk management significantly affected personnel management effectiveness. In contrast, teamwork and vision for change did not significantly affect personnel management effectiveness. Together, these variables explained 65.30% of the variance in personnel management effectiveness ($R^2 = .653$), indicating a substantial predictive power.

The predictive equations were formulated as follows:

Unstandardized predictive equation:

$$\hat{Y} = 0.943 + 0.563(X_5) + 0.295(X_2) - 0.191(X_4)$$

Standardized predictive equation:

$$\hat{Z}_y = 0.014(Z_5) + 0.083(Z_2) - 0.056(Z_4)$$

Keywords: Innovative Leadership; Administrators; Personnel Management Effectiveness

บทนำ (Introduction)

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในศตวรรษที่ 21 อันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และพลวัตทางสังคม ได้ส่งผลกระทบต่อระบบการจัดการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สถานศึกษาในฐานะองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงจำเป็นต้องปรับรูปแบบการบริหารและการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ทั้งด้านการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการเรียนรู้ตลอดชีวิต สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566–2570) ของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งกำหนดให้การยกระดับคุณภาพการศึกษา การพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 การประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี ตลอดจนการพัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาของประเทศ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2566: 17-19) แนวทางดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แม้จะมีนโยบายส่งเสริมการปฏิรูปการศึกษาอย่างต่อเนื่อง แต่สถานศึกษาจำนวนมากยังประสบปัญหาในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการและการบริหารทรัพยากรบุคคลให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่ ทั้งในด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากร การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน การส่งเสริมการทำงานร่วมกัน และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ ส่งผลให้การดำเนินงานของสถานศึกษาบางแห่งยังไม่สามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติและรายงานของหน่วยงานด้านการศึกษาหลายฉบับยังสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบการบริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารและบุคลากรให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและขับเคลื่อนนวัตกรรมในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความเป็นเลิศและความสำเร็จอย่างยั่งยืน (วันชนก อาจปฐ, 2564: 15) อย่างไรก็ตาม แม้จะมีนโยบายส่งเสริมการปฏิรูปการศึกษาอย่างต่อเนื่อง แต่สถานศึกษาจำนวนมากยังประสบปัญหาในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการและการบริหารทรัพยากรบุคคลให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่ ทั้งในด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากร การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน การส่งเสริมการทำงานร่วมกัน และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ ส่งผลให้การดำเนินงานของสถานศึกษาบางแห่งยังไม่สามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติและรายงานของหน่วยงานด้านการศึกษาหลายฉบับยังสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบการบริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารและบุคลากรให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและขับเคลื่อนนวัตกรรมในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภายใต้บริบทดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและขับเคลื่อนองค์กรสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการแสดงภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารยุคใหม่ที่สามารถสร้างวิสัยทัศน์ เปิดรับการเปลี่ยนแปลง สนับสนุนการคิดสร้างสรรค์ และส่งเสริมการใช้นวัตกรรมในการบริหารงานและการจัดการศึกษา (เดชา ลุนาวงค์, 2564: 13) นอกจากนี้ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมยังช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ภายในองค์กร ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และกระตุ้นให้บุคลากรพัฒนาวิธีการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการและคุณภาพผู้เรียน (ฐิตินันท์ นันทะศรี, 2563: 5)

ขณะเดียวกัน การบริหารบุคคลถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย เนื่องจากบุคลากรเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและเป็นปัจจัยหลักของความสำเร็จในการจัดการศึกษา การบริหารบุคคลที่มีประสิทธิภาพจึงครอบคลุมการวางแผนอัตรากำลัง การสรรหาและคัดเลือก การพัฒนาศักยภาพ การประเมินผลการปฏิบัติงาน การสร้างแรงจูงใจ ตลอดจนการพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพ โดยยึดหลักธรรมาภิบาลและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ (สุดาทิพย์ ถวิลไพร, 2563: 6) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวัชร คณะทรง (2565: 13) ที่อธิบายว่าการบริหารบุคคลเป็นกระบวนการจัดสรรและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เหมาะสมกับภารกิจขององค์กร โดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ และศักยภาพของบุคลากร เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า งานวิจัยที่ผ่านมาได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลการบริหารบุคคลในหลายบริบท โดยผลการศึกษาล้วนชี้ให้เห็นว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีความสัมพันธ์และส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับประสิทธิผลการบริหารบุคคลในบริบทของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัยยังมีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งบริบทด้านทรัพยากร บุคลากร และสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งอาจส่งผลให้รูปแบบและระดับอิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมแตกต่างจากพื้นที่อื่น จึงยังมีช่องว่างขององค์ความรู้ที่ควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติม

จากความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมและการบริหารบุคคลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถอธิบายอิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมต่อการบริหารบุคคลในบริบทพื้นที่ศึกษา อันจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานศึกษา การยกระดับประสิทธิผลการบริหารทรัพยากรบุคคล การวางแผนนโยบายด้านการบริหารสถานศึกษา ตลอดจนใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงสำหรับการวิจัยและการพัฒนาองค์กรทางการศึกษาในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

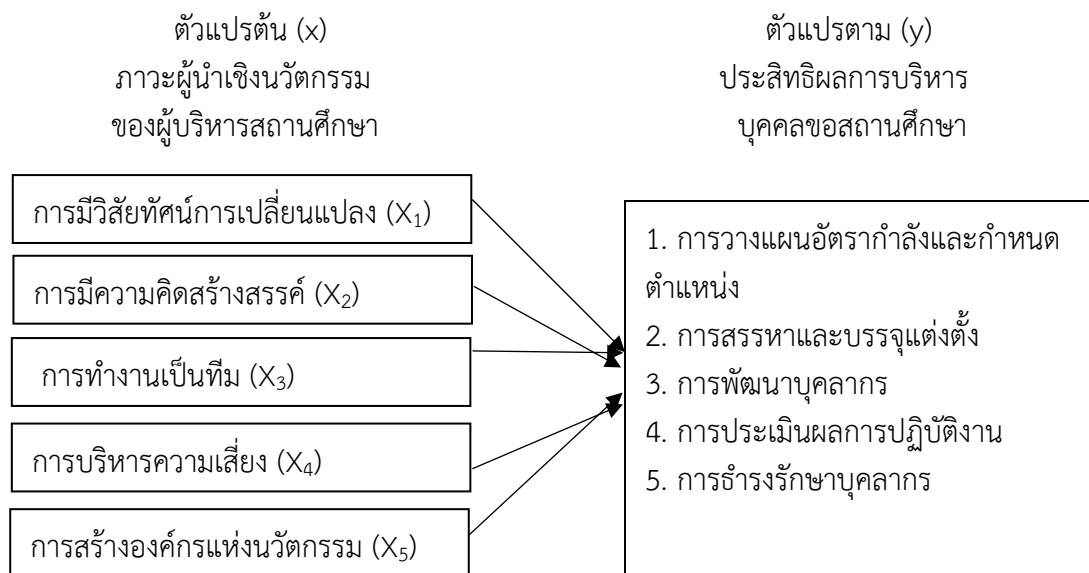
1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย
3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

สมมติฐานการวิจัย (Research Hypothesis)

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

กรอบแนวคิดการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา รวมทั้งประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา แล้วนำแนวทางของงานวิจัย สมพงษ์ เชื้อกพรหม (2564: 6) และ วิษณุกร แต่งแก้ว (2563: 6) มาใช้ในการศึกษา ดังขอบเขตตัวแปรและสรุปเป็นแผนภาพที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีความเชื่อมโยงกันและกันเพื่อให้เกิดภาพที่ใช้เป็นแนวทางการวิจัยที่ชัดเจน ดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย มีวิธีดำเนินการดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ประกอบด้วยขอบเขตของเนื้อหา คือภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลการบริหารบุคคล

ขอบเขตตัวแปร

ตัวแปรต้น ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สมพงษ์ เชื้อกพรหม (2564: 5) ประกอบไปด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง 2) การมีความคิดสร้างสรรค์ 3) การทำงานเป็นทีม 4) การบริหารความเสี่ยง 5) การสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรม

ตัวแปรตาม ประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา วิษณุกร แต่งแก้ว (2563: 5) ประกอบไปด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง 2) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง 3) การพัฒนาบุคลากร 4) การประเมินผลการปฏิบัติงาน 5) การธำรงรักษามูลค่าบุคลากร

1.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ประจำปีการศึกษา 2568 จำนวนทั้งสิ้น 1,050 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 71 คน ข้าราชการครู จำนวน 979 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ปีการศึกษา 2568 การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรคำนวณของ Yamane (1973: 1088) ค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 290 คน การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 290 คน ได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 20 คน และข้าราชการครูจำนวน 270 คน จากสถานศึกษาทั้งหมด 27 แห่ง

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย จำนวน 27 โรงเรียน

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา เดือนสิงหาคม 2568 ถึง มิถุนายน 2569

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ระหว่าง 0.60-1.00 ค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) กำหนดค่าความเชื่อมั่นที่มากกว่าหรือเท่ากับ 0.7 ขึ้นไป ได้ค่าเท่ากับ 0.926 โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

2.1 ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้น จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) โดยสอบถามเกี่ยวกับ ตำแหน่ง ระดับการศึกษาและขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ ตามวิธีของเรนชิส ไคเคอร์ท (Likert's rating scale) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 121) จำแนกตามองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาทั้งสิ้นจำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการบริหารความเสี่ยง และด้านการสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรม

ตอนที่ 3 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับประสิทธิภาพการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย โดยกำหนดลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ ตามวิธีของเรนชิส ไคเคอร์ท (Likert's rating scale) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 121) จำแนกตามขอบข่ายการบริหารบุคคลในสถานศึกษาทั้งสิ้นจำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน

อัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการประเมินผล การปฏิบัติงาน และ ด้านการธำรงรักษาบุคลากร

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ดำเนินการกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย จำนวน 290 คน โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังต่อไปนี้

3.1 ผู้วิจัยเสนอคำร้องต่อคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ เพื่อให้ออกหนังสือขอความ อนุเคราะห์และขอความร่วมมือจากสถานศึกษาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่งถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

3.2 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามทั้งหมด 290 ฉบับ ถึงผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างโดย ดำเนินการจัดส่งแบบสอบถามด้วย ตนเองสำหรับสถานศึกษาที่สามารถดำเนินการได้ บางส่วนผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ลงทะเบียน พร้อมแนบซองเปล่าติดแสตมป์เพื่อส่งคืนผู้วิจัย และบางส่วนผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามทางออนไลน์ผ่านระบบ Google form เพื่อให้สะดวกรวดเร็วในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แจ้งวัตถุประสงค์ในการศึกษาให้ทราบและ ขอรับแบบสอบถามคืนหลังจากตอบแบบสอบถามเสร็จเรียบร้อยแล้ว

3.3 ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามจำนวน 290 ฉบับ และติดตามการตอบกลับจนได้รับคืนครบถ้วน จากนั้นตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์

3.4 นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ไปวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลมาตรวจสอบความสมบูรณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งมีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อแจกแจงลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่ง ระดับการศึกษาและขนาดของสถานศึกษา สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.2 วิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน ของด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการทำงาน เป็นทีม ด้านการบริหารความเสี่ยง และด้านการสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรม โดยใช้เกณฑ์การตีความ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 121)

4.3. วิเคราะห์ระดับประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา โดยหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน ของด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ด้านการสรรหาและบรรจุ แต่งตั้ง ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และ ด้านการธำรงรักษาบุคลากร โดยใช้ เกณฑ์การตีความ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 121)

4.4 วิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาแต่ละด้านส่งผลต่อประสิทธิผลการ บริหารบุคคลในสถานศึกษา ด้วยวิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Multiple Regression) โดยศึกษา ระดับความสัมพันธ์ความสามารถในการอธิบายตัวแปรตาม (ประสิทธิผลการบริหารบุคคลของสถานศึกษา) จากตัวแปรต้น (ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา)

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย โดยภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง	4.58	0.521	มากที่สุด
การมีความคิดสร้างสรรค์	4.55	0.562	มากที่สุด
การทำงานเป็นทีม	4.47	0.592	มาก
การบริหารความเสี่ยง	4.47	0.630	มาก
การสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรม	4.54	0.617	มากที่สุด
รวม	4.52	0.504	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาผลการศึกษาในแต่ละด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง การมีความคิดสร้างสรรค์ การสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรม การบริหารความเสี่ยง และการทำงานเป็นทีม ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ระดับประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย โดยภาพรวมและรายด้าน

ประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา	ระดับประสิทธิผลการบริหารบุคคลของสถานศึกษา		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง	4.44	0.647	มาก
การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง	4.53	0.584	มากที่สุด
การพัฒนาบุคลากร	4.49	0.608	มาก
การประเมินผลการปฏิบัติงาน	4.51	0.566	มากที่สุด
การอำนวยการรักษาบุคลากร	4.43	0.600	มาก
รวม	4.48	0.514	มาก

จากตาราง 2 พบว่า ประสิทธิภาพด้านการบริหารบุคคลโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาผลการศึกษาในแต่ละด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง รองลงมาคือการประเมินผลการปฏิบัติงาน การพัฒนาบุคลากร การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง และการอำนวยการรักษาบุคลากร ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ในการพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ระหว่างตัวต้นกับตัวแปรตาม

ตารางที่ 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

ตัวแปร		X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	Y
การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง	X ₁	1.000	.702	.736	.853	.487	.536
การมีความคิดสร้างสรรค์	X ₂		1.000	.849**	.706**	.521**	.615**
การทำงานเป็นทีม	X ₃			1.000	.774	.538	.577
การบริหารความเสี่ยง	X ₄				1.000	.667	.540**
การสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรม	X ₅					1.000	.754**
ประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา	Y						1.000

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย มีความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .536-.754 ซึ่งภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด คือ การสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรม (X₅) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .754 รองลงมาคือ การมีความคิดสร้างสรรค์ (X₂) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .615 การบริหารความเสี่ยง (X₄) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .540 การทำงานเป็นทีม (X₃) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .577 และต่ำสุดคือ การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง (X₁) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .536

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

ตัวแปร	ค่าขนาดอิทธิพล			t	P - value
	b	S.E.	β		
การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง (X ₁)	0.014	0.072	0.014	0.197	.844
การมีความคิดสร้างสรรค์ (X ₂)	0.295	0.083	0.323	3.569	.000**
การทำงานเป็นทีม (X ₃)	0.096	0.068	0.111	1.410	.160
การบริหารความเสี่ยง (X ₄)	-0.191	0.056	-0.235	-3.440	.001**
การสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรม (X ₅)	0.563	0.041	0.676	13.712	.000**
ค่าคงที่	0.943	0.180	-	5.232	.000**
R = 0.808	R ² = 0.653	F = 97.99	Sig. = .000		

จากตารางที่ 4 พบว่า การสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรม (X₅) การมีความคิดสร้างสรรค์ (X₂) การทำงานเป็นทีม (X₄) ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (R) เท่ากับ 0.808

ส่วนด้านการทำงานเป็นทีม (X_3) และการมีวิสัยทัศน์ การเปลี่ยนแปลง (X_1) ไม่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย และสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ได้ร้อยละ 65.30 ($R^2 = 0.653$) สามารถเรียงลำดับอิทธิพลของตัวแปรพยากรณ์ที่มีตัวแปรเกณฑ์จากมากไปน้อยได้คือ การสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรม ($\beta = 0.676$) การมีความคิดสร้างสรรค์ ($\beta = 0.323$) การทำงานเป็นทีม ($\beta = 0.111$) การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ($\beta = 0.014$) การบริหารความเสี่ยง ($\beta = -0.235$) มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานเท่ากับ 97.99 ซึ่งผลการวิเคราะห์สามารถสร้างสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ และคะแนนมาตรฐานตามลำดับได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 0.943 + 0.563(X_5) + 0.295(X_2) - 0.191(X_4)$$

สมการในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z}_y = 0.014(Z_5) + 0.083(Z_2) - 0.056(Z_4)$$

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการศึกษา และสังคมได้อย่างเหมาะสม ทั้งยังให้ความสำคัญกับการพัฒนานวัตกรรม การส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคลากร และการบริหารจัดการองค์กรให้สอดคล้องกับบริบทของการศึกษาในยุคปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลงมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารกำหนดวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรม เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการดำเนินงานให้สถานศึกษามีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นและท้าทาย บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ผู้บริหารสื่อสารและถ่ายทอดแนวทางการดำเนินงานตามวิสัยทัศน์อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ มีการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาที่ยกระดับคุณภาพการศึกษาไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ สร้างแรงบันดาลใจและแสดงความมุ่งมั่นในการขับเคลื่อนวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติร่วมกัน อีกทั้งผลการวิจัยดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นว่าการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลงเป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม เนื่องจากช่วยให้ผู้บริหารสามารถคาดการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง วางแผนเชิงกลยุทธ์ และกำหนดแนวทางการพัฒนาองค์กรได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังช่วยสร้างความเชื่อมโยงระหว่างบุคลากร เป้าหมายองค์กร และทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระยะยาว สอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัชนิดา การิรัตน์ (2564 : 106) ที่พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมาก โดยผู้บริหารควรมีความสามารถในการกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กร สนับสนุนการสร้างนวัตกรรม ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนองค์กรสู่เป้าหมายร่วมกัน

2. ระดับประสิทธิผลการบริหารบุคคลของสถานศึกษา

ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษามีการดำเนินงานด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ สามารถสนับสนุนการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรได้อย่างเหมาะสม

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้งมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาพิจารณาคัดเลือกบุคคลตามกระบวนการที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด โดยยึดหลักความโปร่งใสและเป็นธรรม กำกับติดตามและประเมินผลตามแผนอัตรากำลัง มีการสรรหาบุคลากรให้ปฏิบัติงานในตำแหน่ง ตามความจำเป็นและความต้องการของสถานศึกษา โดยผ่านการพิจารณาและให้ความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อีกทั้งยังมอบหมายภาระงานให้ครูและบุคลากรอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ตลอดจนจัดทำแผนอัตรากำลัง โดยวิเคราะห์ภารกิจและประเมินสภาพความต้องการอัตรากำลังของสถานศึกษา อีกทั้งยังมีการกำกับติดตามผลการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการพิจารณา ด้านบุคลากร ยังเป็นปัจจัยที่ช่วยให้การบริหารบุคคลมีความเป็นธรรมและตรวจสอบได้ อันนำไปสู่ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรและความสำเร็จขององค์กรโดยรวม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิษณุกร แดงแก้ว (2563: 120) ซึ่งพบว่า การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งของสถานศึกษามีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญกับการกำหนดตำแหน่งงาน การคัดเลือกบุคลากรตามคุณสมบัติที่เหมาะสม และการวางแผนกำลังคนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้ตรงตามบทบาทหน้าที่และตอบสนองต่อภารกิจของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารบุคคลของสถานศึกษา

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรม ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ และด้านการบริหารความเสี่ยง เป็นปัจจัยที่สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารบุคคลของสถานศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.808 และสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัยได้ร้อยละ 65.30 ($R^2 = 0.653$) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่มีความเชื่อมโยงกับความสำเร็จของการบริหารทรัพยากรบุคคลในสถานศึกษา

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรมเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารบุคคลมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสร้างหรือพัฒนานวัตกรรม กำหนดทิศทางการดำเนินงาน โครงสร้างองค์กรและวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจน ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากร โดยให้ความสำคัญต่อการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้หลากหลาย กระตุ้นให้บุคลากรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อต่อยอดนวัตกรรมใหม่ ๆ สร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปวีณา กันถิ่น (2560: 76) ที่พบว่า การสร้างบรรยากาศองค์กรที่สนับสนุนนวัตกรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม โดยผู้บริหารควรส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคลากร สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จัดให้มีชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และสร้างระบบการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรม

อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยยกระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานของสถานศึกษาและส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาในระยะยาว นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่า การมีความคิดสร้างสรรค์ของผู้บริหารช่วยส่งเสริมการแสวงหาแนวทางใหม่ในการพัฒนางานบุคคล ขณะที่การบริหารความเสี่ยงช่วยให้สถานศึกษาสามารถเตรียมความพร้อมและรับมือกับปัจจัยที่อาจส่งผลกระทบต่อการทำงานได้อย่างเหมาะสม องค์ประกอบทั้งสามด้านจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพผลการบริหารบุคคล และสนับสนุนการพัฒนาสถานศึกษาให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืนภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

การวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัยทำให้เกิดองค์ความรู้ ดังนี้

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ประสิทธิภาพด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลในสถานศึกษามีความเชื่อมโยงกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมหลายมิติ ซึ่งทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง การมีความคิดสร้างสรรค์ การสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรม การบริหารความเสี่ยง และการทำงานเป็นทีม ซึ่งร่วมกันอธิบายความแปรปรวนได้ถึงร้อยละ 65.30 แสดงให้เห็นว่าประสิทธิผลการบริหารบุคคลของสถานศึกษาไม่ได้เกิดจากภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมด้านใดด้านหนึ่งเพียงลำพัง โดยพบว่าการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง มีบทบาทเด่นที่สุดในภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม นำสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถมองเห็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง วางแผนเชิงกลยุทธ์ และสื่อสารเป้าหมายการพัฒนาให้บุคลากรเข้าใจร่วมกัน จะสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งยังเป็นตัวชี้วัดสำคัญของประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา แสดงให้เห็นถึงการได้มาซึ่งบุคลากรที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับตำแหน่งงานเป็นจุดเริ่มต้นของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

การนำผลการวิจัยมาใช้ให้เกิดประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา ผู้บริหารควรใช้ผลการวิจัยเป็นข้อมูลในการวางแผนและพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของตนเอง มุ่งเสริมสร้างการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง มีความคิดสร้างสรรค์ สร้างองค์กรแห่งนวัตกรรม บริหารความเสี่ยง และทำงานเป็นทีม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ อีกทั้งสามารถยังใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ด้านการบริหารบุคคล การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งบุคลากร การพัฒนาศักยภาพบุคลากร ตลอดจนการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรมร่วมกัน ซึ่งจะช่วยยกระดับประสิทธิผลการบริหารบุคคลและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไปควรพัฒนาให้มีความครอบคลุมมากขึ้น โดยศึกษาปัจจัยเพิ่มเติมที่อาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลการบริหารบุคคลในสถานศึกษา เช่น วัฒนธรรมองค์กร บรรยากาศองค์กร แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และสมรรถนะของผู้บริหาร รวมทั้งขยายขอบเขตการศึกษาไปยังสถานศึกษาสังกัดอื่นหรือพื้นที่

ที่มีบริบทแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบและตรวจสอบความสอดคล้องของผลการวิจัย นอกจากนี้ควรที่จะต้องใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ อันจะช่วยให้เข้าใจกระบวนการ แนวปฏิบัติ และปัจจัยความสำเร็จของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารบุคคลได้อย่างรอบด้าน และสามารถนำข้อค้นพบไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการบริหารทรัพยากรบุคคลของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- จิราภา ประพันธ์พัฒน์. (2560). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร สถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- เดชา ลุนาวงค์. (2564). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ฐิตินันท์ นันทะศรี. (2563). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปวีณา กันถิ่น. (2560). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระราชรัฐ เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5. การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รัชนิดา การรัตน์. (2564). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- วัชรระ คณะทรง. (2565). การบริหารบุคคลตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- วันชนก อัจจุ. (2564). แนวทางการพัฒนาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในเขตภาคกลาง. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
- วิษณุกร แต่งแก้ว. (2563). ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารบุคคลของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- สมพงษ์ เชือกพรหม. (2564). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของโรงเรียน สังกัดสำนักงานการศึกษาเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2566). **แผนปฏิบัติการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570)** ของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. กลุ่มยุทธศาสตร์และแผน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์.

สุดาทิพย์ ถวิลไพร. (2563). **ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารบุคคลกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22.** วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

Yamane, T. (1973). **Statistics: An introductory analysis (3rd ed.).** New York: Harper and Row.

ความคิดเห็นของผู้ประกอบการต่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมือง
พัทยาตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

Entrepreneurs' Opinions on Organizing Activities for Promoting Tourism in
Pattaya City According to Sustainable Tourism

พิสุทธิณี ปลั่งกลาง¹ อุษณกร ทาวะรัมย์²
Pisutthinee, Plangklang, Ausanakorn Tavarom

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ประกอบการต่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพัทยาตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และ 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพัทยาตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จำแนกตามคุณลักษณะของผู้ประกอบการ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ประกอบการในเขตพื้นที่เมืองพัทยา 376 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ประกอบการมีความคิดเห็นว่าเมืองพัทยามีการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.79$, $SD=0.22$) โดยดำเนินงานในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนมากที่สุด ($\bar{X}=4.19$, $SD=0.37$) รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ($\bar{X}=3.98$, $SD=0.33$) และด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ($\bar{X}=3.68$, $SD=0.32$) ตามลำดับ และ 2) ผู้ประกอบการที่มีระดับการศึกษา ระยะเวลาในการประกอบกิจการ และรายได้จากการประกอบกิจการเฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพัทยาตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่ ผู้ประกอบการที่มี อายุ และ ประเภทการประกอบกิจการ ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพัทยาตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ (Keywords) : การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน; เมืองพัทยา; ผู้ประกอบการ

Abstract

This research article aimed to: 1) examine entrepreneurs' opinions toward the implementation of tourism promotion activities in Pattaya City in accordance with sustainable

Received: 2026-05-22 Revised: 2026-07-05 Accepted: 2026-07-09

¹ นิสิต หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา A Graduate Student of Master Degree of Public Administration, Faculty of Political Science and law Burapha University, E-mail: pisutthineepk.tk@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำภาควิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, Asst. Prof. Dr., Department of Public Administration, Faculty of Political Science and law Burapha University, E-mail: ausanakorn@buu.ac.th, ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

tourism guidelines; and 2) compare entrepreneurs' opinions toward such implementation based on their individual characteristics. This study employed a quantitative research design. The sample consisted of 376 entrepreneurs operating within the Pattaya City administrative area. Data were collected through a structured questionnaire and analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and one-way analysis of variance (One-Way ANOVA).

The findings revealed that: (1) entrepreneurs perceived Pattaya City's implementation of tourism promotion activities based on sustainable tourism principles to be at a high level overall ($M = 3.79$, $SD = 0.22$). Among the dimensions examined, sustainable resource management received the highest mean score ($M = 4.19$, $SD = 0.37$), followed by community participation and stakeholder engagement ($M = 3.98$, $SD = 0.33$) and the conservation and promotion of local cultural heritage ($M = 3.68$, $SD = 0.32$); and (2) entrepreneurs with different levels of educational attainment, years of business operation, and average monthly business income differed significantly in their perceptions of Pattaya City's implementation of sustainable tourism promotion activities based on sustainable tourism principles ($p < .05$). In contrast, no statistically significant differences were found among entrepreneurs with different ages or business types.

Keywords: Sustainable Tourism; Pattaya City; Entrepreneurs

บทนำ (Introduction)

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งด้านการสร้างรายได้เงินตราต่างประเทศ การจ้างงาน และการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค โดยในปี พ.ศ. 2562 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศด้านการท่องเที่ยว (Tourism Gross Domestic Product: TGDP) สูงถึง 3,005,552 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 17.79 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลให้ภาคการท่องเที่ยวอยู่ในภาวะเปราะบางและต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเห็นชอบและประกาศใช้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2566–2570 เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวในทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติ ระดับพื้นที่ และท้องถิ่น ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566: 14-15)

ในบริบทดังกล่าว แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) ได้กลายเป็นกรอบแนวทางสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวโลก โดย UNWTO ได้ให้นิยามว่าการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหมายถึงการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว อุตสาหกรรม สิ่งแวดล้อม และชุมชนเจ้าของพื้นที่อย่างสมดุล (World Tourism Organization, 2019; ฟูนิพนธ์ แปล) นอกจากนี้ UNWTO ยังกำหนดให้การท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 8 ว่าด้วยการเติบโตทางเศรษฐกิจและการจ้างงานที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 12 ว่าด้วยการผลิตและการบริโภคที่รับผิดชอบ และเป้าหมายที่ 14 ว่าด้วยการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล และมีศักยภาพในการสนับสนุนเป้าหมายทั้ง 17

ประการโดยอ้อม (United Nations Development Programme & World Tourism Organization, 2017; ผู้นิพนธ์ แปล)

เมืองพัทยาเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่จัดตั้งตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2542 มีวิสัยทัศน์มุ่งสู่การเป็น "เมืองแห่งโอกาส เศรษฐกิจสมดุล คุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับทุกคน" โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเป็นลำดับแรก (เมืองพัทยา, 2566) ทั้งนี้เมืองพัทยามีสถานประกอบการด้านการท่องเที่ยวครอบคลุมธุรกิจโรงแรม รีสอร์ท สถานบันเทิง ร้านอาหาร และการให้บริการนักท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ จำนวนมาก (เมืองพัทยา, 2566) ประกอบกับ กิตติชัย วรรณไกรรุ่ง (2561) พบว่าปัจจัยด้านกายภาพและทรัพยากรการท่องเที่ยวของเมืองพัทยามีศักยภาพสูง เมืองพัทยาจึงมีความพร้อมในการพัฒนาสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระดับนานาชาติ

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่เมืองพัทยา ได้แก่ กิตติชัย วรรณไกรรุ่ง (2561) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในมิติด้านกายภาพและทรัพยากร และธนวัฒน์ ตาลทอง (2563) ที่ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนและผู้ประกอบการต่อผลกระทบจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองพัทยา อย่างไรก็ตาม งานวิจัยดังกล่าวยังมิได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้ประกอบการที่ใช้กรอบแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนครบทั้ง 5 มิติ ตามเกณฑ์ของ Global Sustainable Tourism Council (2019; ผู้นิพนธ์ แปล)

แม้ว่าจะมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและผลกระทบจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองพัทยาแล้วก็ตาม แต่ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม หรือสิ่งแวดล้อมในภาพรวม ขณะที่ยังขาดการศึกษาที่มุ่งประเมินการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากมุมมองของผู้ประกอบการซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยเฉพาะการประเมินภายใต้กรอบแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ครอบคลุมทั้งมิติด้านการบริหารจัดการทรัพยากร การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การอนุรักษ์วัฒนธรรม การสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการจัดการสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างองค์ความรู้ดังกล่าว

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

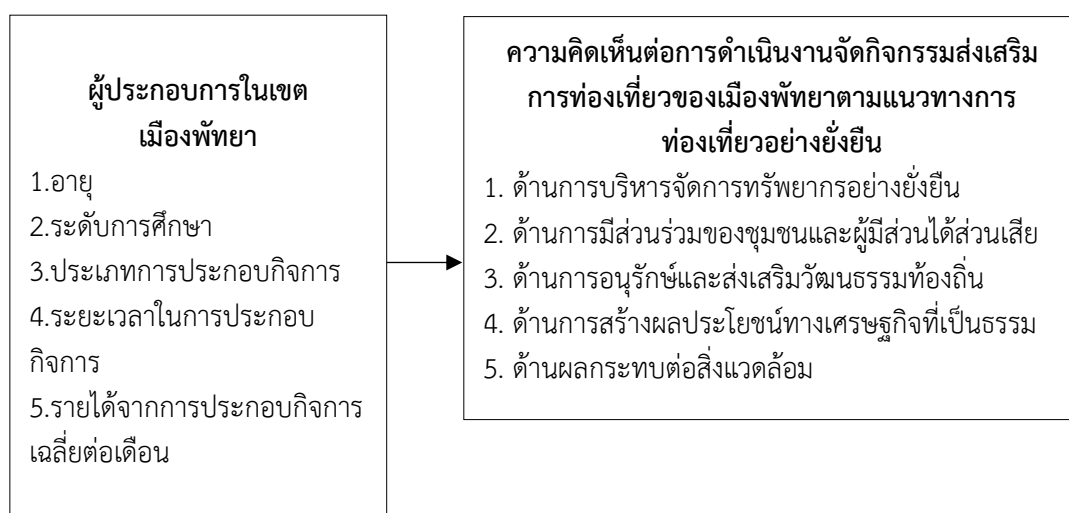
1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ประกอบการต่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพัทยาตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพัทยาตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จำแนกตามคุณลักษณะของผู้ประกอบการ

สมมติฐานการวิจัย (Research Hypothesis)

ผู้ประกอบการในเขตเมืองพัทยาที่มีอายุต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน ประเภทการประกอบกิจการต่างกัน ระยะเวลาในการประกอบกิจการต่างกัน มีรายได้จากการประกอบกิจการเฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพัทยาตามแนวทาง การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำเกณฑ์ Global Sustainable Tourism Council (GSTC) มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยเกณฑ์ดังกล่าวจัดทำโดย Global Sustainable Tourism Council (2019) ซึ่งกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระดับสากล ประกอบด้วย 4 หมวดหลัก ได้แก่ (1) การบริหารจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Management) (2) ผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจ (Socio-economic Impacts) (3) ผลกระทบทางวัฒนธรรม (Cultural Impacts) และ (4) ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Impacts) (Global Sustainable Tourism Council, 2019: 3-7; ผู้นิพนธ์ แปล) ประกอบกับแนวคิดของ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และ เพ็ญศิริ ศรีคำภา (2557: 18) ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมี 3 มิติ คือ มิติด้านการสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย มิติด้านการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว และมิติด้านการสร้างความมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น มาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวทางในการศึกษาดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

งานวิจัยนี้ดำเนินการวิจัยด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) สำหรับวิธีดำเนินการวิจัยมี ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ประกอบการเกี่ยวกับการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพัทยาตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านการสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เป็นธรรม และ ด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งประยุกต์จากแนวคิดเกณฑ์การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของโลก (Global Sustainable Tourism Council, 2019: 3-7) และการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และ เพ็ญศิริ ศรีคำภา, 2557: 18) นอกจากนี้ ทำการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ประกอบการจำแนกตามคุณลักษณะ

ของผู้ประกอบการด้วย ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทการประกอบกิจการ ระยะเวลาในการประกอบกิจการ และรายได้จากการประกอบกิจการต่อเดือน

1.2 ขอบเขตด้านประชากร ประชากรวิจัยนี้คือ ผู้ประกอบการในเขตพื้นที่เมืองพัทยา จำนวน 6,398 ราย (เมืองพัทยา, 2566) เป็นการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการในเขตพื้นที่เมืองพัทยา จำนวน 376 คน ซึ่งคำนวณจากสูตรของ ทาโร ยามาเน่ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 และเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มที่คำนึงถึงความเป็น (Probability sampling) แบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) ตามสัดส่วน (proportional to size) โดยจำแนกตามประเภทสถานประกอบการ และสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic random sampling)

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ เป็นการสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบการในเขตพื้นที่เมืองพัทยาคครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองปรือ ตำบลนาเกลือ ตำบลหนองปลาไหล และตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา ดำเนินการเก็บข้อมูลในช่วงเดือนกรกฎาคม 2568 - เดือนกันยายน 2568

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยคือ แบบสอบถาม 1 ชุดที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ทั้งความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และนำไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้ประกอบการในพื้นที่พัทยาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้เท่ากับ 0.905

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบ ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพัทยา แบ่งออกเป็น 5 ด้าน จำนวนทั้งหมด 39 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราวัดประเมินค่า (Rating scales) 5 ระดับ ได้แก่ ระดับมากที่สุด (5 คะแนน) ระดับมาก (4 คะแนน) ระดับปานกลาง (3 คะแนน) ระดับน้อย (2 คะแนน) และระดับน้อยที่สุด (1 คะแนน)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขออนุญาตเมืองพัทยาเพื่อดำเนินการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยชี้แจงรายละเอียดและวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างครบถ้วน และขอความยินยอมให้ข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัยเท่านั้น

ทั้งนี้ งานวิจัยนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมโครงการวิจัยในมนุษย์ จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา เมื่อวันที่ 16 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2568 รหัสโครงการวิจัย G-HU205/2568

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและความคิดเห็นของผู้ประกอบการ ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพัทยาตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จำแนกตามคุณลักษณะของผู้ประกอบการ ด้วยสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way

ANOVA) และวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธี Scheffe เพื่อใช้เปรียบเทียบประชาชนตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทการประกอบกิจการ ระยะเวลาในการประกอบกิจการ รายได้จากการประกอบกิจการเฉลี่ยต่อเดือน โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยความคิดเห็น ดังนี้ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2550: 69) เมืองพัทยา จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในระดับ มากที่สุด (4.50-5.00) มาก (3.50-4.49) ปานกลาง (2.50-3.49) น้อย (1.50-2.49) และ น้อยที่สุด (1.00-1.49) ตามลำดับ

ผลการวิจัย (Research Results)

การวิจัยนี้เป็นความความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ประกอบการในเขตพื้นที่เมืองพัทยา จำนวน 376 คน ซึ่งส่วนใหญ่อายุระหว่าง 41-60 ปี (ร้อยละ 66.22) มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ร้อยละ 39.89) รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือต่ำกว่า (ร้อยละ 26.60) และระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 25.80)

ประเภทการประกอบกิจการ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นประเภทกิจการอาหารและเครื่องดื่ม (ร้อยละ 44.41) รองลงมาคือ ประเภทกิจการสถานบันเทิงและนันทนาการ (ร้อยละ 29.79) ประเภทกิจการที่เป็นที่พักแรม (ร้อยละ 16.49) และประเภทกิจการอื่น ๆ (เช่น เช่าเตียงผ้าใบพร้อมร่ม) (ร้อยละ 9.31) ตามลำดับ สำหรับด้านรายได้จากการประกอบกิจการเฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้น้อยกว่า 50,000 บาท (ร้อยละ 38.30) รองลงมาคือ มีรายได้ระหว่าง 50,001-100,000 บาท (ร้อยละ 34.12) และมีรายได้ระหว่าง 100,001-150,000 บาท (ร้อยละ 15.69) ตามลำดับ

1. ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพัทยาทตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในภาพรวมและรายด้าน

ผู้ประกอบการมีความคิดเห็นว่าเมืองพัทยามีการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$, $SD = 0.22$) โดยดำเนินงานด้านการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน มากที่สุด ($\bar{X} = 4.19$, $SD = 0.37$) รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ($\bar{X} = 3.98$, $SD = 0.33$) และ ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.68$, $SD = 0.32$) ตามลำดับ ดังตาราง

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นของผู้ประกอบการต่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพัทยาทตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ภาพรวมและรายด้าน

ความคิดเห็น	$\bar{X}$	SD	ระดับ	อันดับ
1. ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน	4.19	0.37	มาก	1
2. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	3.98	0.33	มาก	2
3. ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น	3.68	0.32	มาก	3
4. ด้านการสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เป็นธรรม	3.49	0.29	มาก	5
5. ด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	3.58	0.47	มาก	4
ภาพรวม	3.79	0.22	มาก	

เมื่อพิจารณารายละเอียดรายด้าน 5 ด้าน พบว่ามีประเด็นความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้ประกอบการมากที่สุดสามลำดับแรก ดังต่อไปนี้

1.1 ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน พบว่า ความคิดเห็นในประเด็นเมืองพัทยา มีการจัดทำแผนฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่น การฟื้นฟูแนวปะการังและพื้นที่ชายหาด หลังจากการจัดกิจกรรมที่มีนักท่องเที่ยวหนาแน่น มากเป็นอันดับ 1 ($\bar{X} = 4.44$, $SD = 0.66$) รองลงมาคือ เมืองพัทยามีการจัดเก็บข้อมูลและติดตามสถานะของทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่น คุณภาพน้ำทะเล คุณภาพมลพิษในอากาศ ปริมาณขยะและน้ำเสีย อย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.31$, $SD = 0.60$) และ เมืองพัทยามีการวางแผนและจัดสรรทรัพยากร เช่น งบประมาณ บุคลากร และอุปกรณ์สาธารณูปโภค เพื่อรองรับกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ ($\bar{X} = 4.24$, $SD = 0.55$) ตามลำดับ

1.2 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่า ความเห็นในประเด็นเมืองพัทยา เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการ หรือชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว มากเป็นอันดับ 1 ($\bar{X} = 4.28$, $SD = 0.71$) รองลงมาคือ เมืองพัทยาเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการในพื้นที่มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.17$, $SD = 0.63$) และเมืองพัทยามีช่องทางการสื่อสารออนไลน์ เช่น เว็บไซต์, เพจเฟซบุ๊ก หรือ สายด่วน 1337max ที่มีประสิทธิภาพในการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ($\bar{X} = 4.11$, $SD = 0.82$) ตามลำดับ

1.3 ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่า ความเห็นในประเด็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพัทยา เช่น เทศกาลเดินกินถิ่นนาเกลือหรืองานประเพณีกองข้าว สะท้อนเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างชัดเจน มากเป็นอันดับ 1 ($\bar{X} = 3.88$, $SD = 0.45$) รองลงมาคือ เมืองพัทยาสับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.80$, $SD = 0.54$) และเมืองพัทยาส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.78$, $SD = 0.64$) กับ เมืองพัทยามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น เช่น ประเพณีวันไหล การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับกลุ่มประมงต้นแบบบ้านนาเกลือ ($\bar{X} = 3.78$, $SD = 0.52$) ตามลำดับ

1.4 ด้านการสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เป็นธรรม พบว่า ความคิดเห็นในประเด็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพัทยาช่วยสร้างโอกาสทางธุรกิจให้แก่ผู้ประกอบการในชุมชนท้องถิ่น เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพหลัง Covid-19 มากเป็นอันดับ 1 ($\bar{X} = 3.77$, $SD = 0.82$) รองลงมาคือ กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพัทยาก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ผู้ประกอบการทุกระดับ ($\bar{X} = 3.72$, $SD = 0.52$), เมืองพัทยาส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน เช่น จัดอบรมการใช้เทคโนโลยีส่งเสริมการขายสินค้าแก่ผู้ประกอบการในชุมชนท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.72$, $SD = 0.51$) และเมืองพัทยาส่งเสริมการจ้างงานในท้องถิ่นผ่านกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.38$, $SD = 0.52$) ตามลำดับ

1.5 ด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พบว่า ความคิดเห็นในประเด็นเมืองพัทยามีการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ปริมาณขยะ หรือเสียงรบกวนก่อนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น เทศกาลดนตรี หรือกิจกรรมชายหาด มากเป็นอันดับ 1 ($\bar{X} = 3.85$, $SD = 0.55$) รองลงมาคือ กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพัทยามีองค์ประกอบหรือสื่อประชาสัมพันธ์ที่ช่วยสร้างความตระหนักเรื่องสิ่งแวดล้อมให้กับนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ ($\bar{X} = 3.65$, $SD = 0.71$) และกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของ เมือง

พหุวิทยา มีระบบการจัดการขยะและของเสียที่มีประสิทธิภาพ เช่น โครงการสะอาดก่อนสว่าง ระบบบำบัดน้ำเสีย ($\bar{X} = 3.63$, $SD = 0.72$), เมืองพหุวิทยาจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น อนุรักษ์แพะพันธุ์สัตว์ทะเล จัดทำบ้านปลาและปะการังเทียม เก็บขยะชายหาด หรือทัวร์ระบบนิเวศเพื่อฟื้นฟูและรักษาสีงแวดล้อม ($\bar{X} = 3.63$, $SD = 0.72$) ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ประกอบการต่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพหุวิทยาตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยด้วยสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) พบว่า

2.1 ผู้ประกอบการที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพหุวิทยาตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($F=2.88$, $sig < 0.05$) และเมื่อเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีทดสอบ Scheffe พบว่า มี 1 คู่ที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันคือ ผู้ประกอบการที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่ากับ ผู้ประกอบการที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี

2.2 ผู้ประกอบการที่มีระยะเวลาในการประกอบกิจการต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพหุวิทยาตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($F=10.34$, $sig < 0.05$) และเมื่อเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีทดสอบ Scheffe พบว่า มี 2 คู่ที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันคือ คู่ที่ 1 ผู้ประกอบการที่มีระยะเวลาในการประกอบกิจการ 1-5 ปี กับผู้ประกอบการที่มีระยะเวลาในการประกอบกิจการ 6-10 ปี และคู่ที่ 2 ผู้ประกอบการที่มีระยะเวลาในการประกอบกิจการ 1-5 ปี กับผู้ประกอบการที่มีระยะเวลาในการประกอบกิจการ มากกว่า 10 ปีขึ้นไป

2.3 ผู้ประกอบการที่มีรายได้จากการประกอบกิจการเฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพหุวิทยาตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($F=35.29$, $sig < 0.05$) และเมื่อเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีทดสอบ Scheffe พบว่า มี 3 คู่ที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันคือ คู่ที่ 1 ผู้ประกอบการที่มีรายได้จากการประกอบกิจการเฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 50,000 บาท กับผู้ประกอบการที่มีรายได้จากการประกอบกิจการเฉลี่ยต่อเดือน 50,001-100,000 บาท คู่ที่ 2 ผู้ประกอบการที่มีรายได้จากการประกอบกิจการเฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 50,000 บาท กับผู้ประกอบการที่มีรายได้จากการประกอบกิจการเฉลี่ยต่อเดือน 100,001-150,000 บาท และคู่ที่ 3 ผู้ประกอบการที่มีรายได้จากการประกอบกิจการเฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 50,000 บาท กับผู้ประกอบการที่มีรายได้จากการประกอบกิจการเฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 150,000 บาทขึ้นไป

อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการที่มี อายุ และ ประเภทการประกอบกิจการ ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพหุวิทยาตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

1. ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้ประกอบการต่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพหุวิทยาตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนพบว่า ผู้ประกอบการมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพหุวิทยาตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

แสดงให้เห็นว่าเมืองพัทยาสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเมืองพัทยาเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการเมืองท่องเที่ยวระดับนานาชาติ จึงมีการกำหนดนโยบายและมาตรการที่มุ่งสร้างสมดุลระหว่างการส่งเสริมเศรษฐกิจการท่องเที่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรและคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การการท่องเที่ยวโลก (UNEP & World Tourism Organization, 2017: 16-21; ผู้นิพนธ์ แปล) ซึ่งอธิบายว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล เพื่อสร้างประโยชน์แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และเพ็ญศิริ ศรีคำภา (2557: 18) ที่เสนอว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องดำเนินควบคู่กันทั้งด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร การสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว และการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชนท้องถิ่น

เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนให้เห็นว่าผู้ประกอบการรับรู้ถึงความสามารถของเมืองพัทยาในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นการฟื้นฟูชายหาด การติดตามคุณภาพน้ำทะเล การจัดการขยะและน้ำเสีย ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรเพื่อรองรับกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว การดำเนินงานดังกล่าวสอดคล้องกับเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ Global Sustainable Tourism Council (GSTC) ที่ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรและการติดตามผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Gao et al. (2024: 1-16; ผู้นิพนธ์ แปล) ซึ่งศึกษาการรับรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเมืองไห่โข่ว (Haikou) ประเทศจีน และพบว่า การอนุรักษ์ระบบนิเวศ การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม และการรักษาคุณภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้ความสำคัญต่อการรักษาสมดุลระหว่างการใช้นโยบายและการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิจัยยังพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอยู่ในระดับมากและเป็นลำดับรองจากด้านการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน แสดงให้เห็นว่าเมืองพัทยาเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการและชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น การวางแผน และการดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ข้อค้นพบดังกล่าวสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Theory) ของ Freeman (1984: 46-52; ผู้นิพนธ์ แปล) ซึ่งเสนอว่าความสำเร็จขององค์กรหรือโครงการสาธารณะขึ้นอยู่กับความร่วมมือและการตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม การเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการ ชุมชน และภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความยอมรับและความยั่งยืนของการดำเนินงานในระยะยาว

ผลการศึกษาวิจัยยังสอดคล้องกับ Al Mahrizi et al. (2024: 885-889; ผู้นิพนธ์ แปล) ที่ศึกษาการวางแผนการท่องเที่ยวของประเทศโอมานและพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอนของการกำหนดนโยบายและการวางแผนการท่องเที่ยวส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิผลของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รวมทั้งช่วยเพิ่มความชอบธรรมของนโยบายและลดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมตั้งแต่ระยะเริ่มต้นมักมีแนวโน้มสนับสนุนการดำเนินงานของภาครัฐในระยะยาวมากขึ้น

ในด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่าอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพัทยาสามารถเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนได้อย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นประเพณีวันไหลนาเกลือ ประเพณีกองข้าว หรือกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ซึ่งเป็นการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้สร้างคุณค่าและความแตกต่างทางการท่องเที่ยว ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ United Nation Development Programme และ World Tourism Organization (2017: 18-21; ผู้นิพนธ์ แปล) ที่ระบุว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชนเจ้าของพื้นที่ควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่าด้านการสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เป็นธรรมมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น แม้จะยังอยู่ในระดับมากก็ตาม ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนว่าผู้ประกอบการบางส่วนอาจยังมองว่าผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวยังไม่กระจายอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ประกอบการรายย่อยหรือธุรกิจที่ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจกรรมหลักทางการท่องเที่ยว สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของคณะกรรมการบรันตแลนด์ (Brundtland Commission) หรือ World Commission on Environment and Development (WCED) (1987: 43-49; ผู้นิพนธ์ แปล) ที่เน้นว่าการพัฒนาจะเกิดความยั่งยืนได้ก็ต่อเมื่อมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในสังคม

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพัทยาด้านแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จำแนกตามคุณลักษณะของผู้ประกอบการพบว่า ผู้ประกอบการที่มีระดับการศึกษา ระยะเวลาในการประกอบกิจการ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ประกอบการแต่ละกลุ่มมีประสบการณ์ ความรู้ และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารแตกต่างกัน ส่งผลต่อการรับรู้และการประเมินผลการดำเนินงานของเมืองพัทยาแตกต่างกัน โดยเฉพาะผู้ประกอบการที่มีประสบการณ์ดำเนินกิจการมาเป็นเวลานานหรือมีการศึกษาสูง มักมีความคาดหวังต่อคุณภาพการบริหารจัดการและผลสัมฤทธิ์ของนโยบายสาธารณะสูงกว่ากลุ่มอื่น

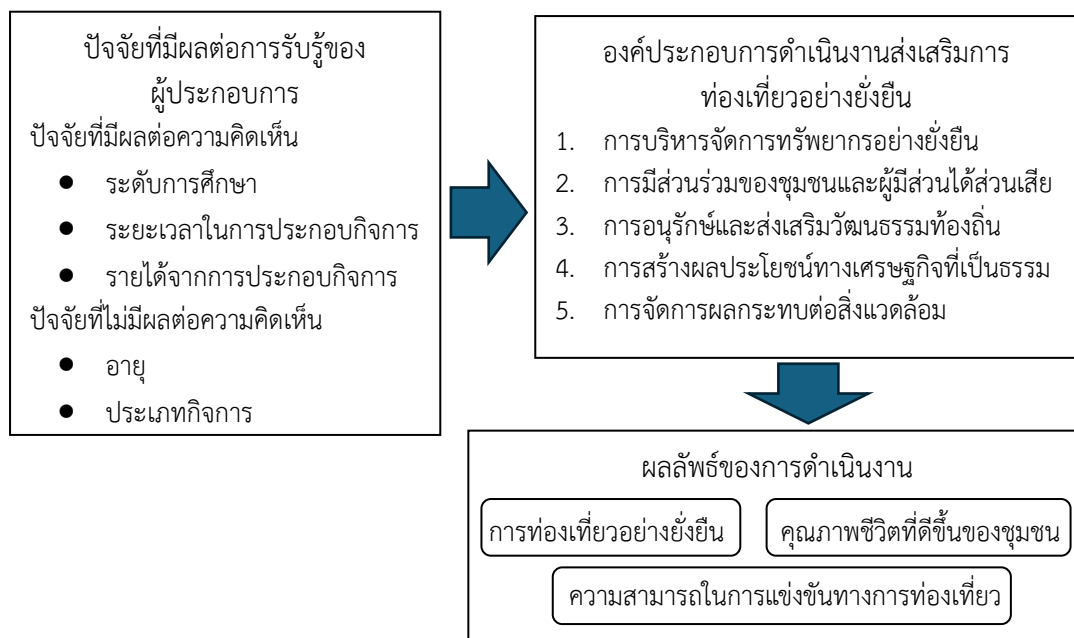
อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยในภาพรวมสะท้อนให้เห็นว่า ความสำเร็จของการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเมืองพัทยาก่อเกิดจากการบูรณาการการบริหารจัดการทรัพยากร การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และการจัดการผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่กัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Panagiotopoulou และ Skoultzos (2025: 11-15; ผู้นิพนธ์ แปล) ที่พบว่าแหล่งท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาอย่างยั่งยืนมักอาศัยกรอบความร่วมมือแบบพหุภาคี (Multi-stakeholder Framework) ที่เปิดโอกาสให้ภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนา การติดตามผล และการจัดการปัญหาาร่วมกัน อันนำไปสู่การสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่อย่างยั่งยืน

ข้อค้นพบดังกล่าวยังสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของ United Nations Development Programme และ World Tourism Organization (2017: 18-21; ผู้นิพนธ์ แปล) ที่มองว่าการท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจที่

ครอบคลุม การจ้างงานที่มีคุณค่า และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ Global Sustainable Tourism Council (2019: 3-7; ผู้นิพนธ์ แปล) ที่กำหนดให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องครอบคลุมการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน การสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมแก่ชุมชน การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และการจัดการผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบที่ปรากฏอย่างชัดเจนจากผลการศึกษาครั้งนี้ สะท้อนให้เห็นว่าแนวทางการดำเนินงานของเมืองพัทยามีความสอดคล้องกับมาตรฐานการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระดับสากล

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

งานวิจัยครั้งนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ โดยพบว่า ความสำเร็จของการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ เกิดจากการบูรณาการการบริหารจัดการทรัพยากร การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การจัดการผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม โดยปัจจัยด้านทุนมนุษย์และประสบการณ์ทางธุรกิจของผู้ประกอบการเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อการรับรู้และการยอมรับนโยบาย ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาเป็นกรอบแนวคิด “Pattaya Sustainable Tourism Governance Model (PSTGM)” ที่เน้นการบูรณาการระหว่างการบริหารจัดการทรัพยากร การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม เพื่อยกระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเมืองท่องเที่ยวในอนาคต

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย
(ที่มา: พิสุทธิณี ปลั่งกลาง และ อุษณกร ทาวะรัมย์)

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 เมืองพัทยาควรกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่สอดคล้องกับเกณฑ์ GSTC และพัฒนาช่องทางการสื่อสารแบบโต้ตอบเพื่อให้ผู้ประกอบการทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและรับรู้ข้อมูลได้อย่างเท่าเทียม
 - 1.2 ส่งเสริมการจัดตั้งเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยว ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนท้องถิ่น เพื่อร่วมกันวางแผนและกำหนดกิจกรรมที่สร้างความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
 - 1.3 กำหนดมาตรการกระจายรายได้สู่ผู้ประกอบการรายย่อยอย่างเป็นรูปธรรม เช่น จัดสรรพื้นที่พิเศษในงานเทศกาลสำหรับวิสาหกิจชุมชน และจัดอบรมการตลาดดิจิทัลเพื่อเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียม
 - 1.4 พัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตท้องถิ่นควบคู่กับการกำหนดแนวปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวด้านมารยาททางวัฒนธรรมและเผยแพร่ผ่านสื่อหลากหลายช่องทาง
 - 1.5 ส่งเสริมวิถีกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น Green Tourism และการใช้พลังงานหมุนเวียนในงานเทศกาล เพื่อลดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสร้างโอกาสทางธุรกิจที่ยั่งยืน
2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรขยายกลุ่มผู้ให้ข้อมูลครอบคลุมนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ รวมถึงชุมชนในพื้นที่เพื่อให้ได้มุมมองที่รอบด้านและนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองทุกกลุ่มได้อย่างสมดุล
 - 2.2 ควรใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ที่บูรณาการแบบสอบถามกับแบบสัมภาษณ์เพื่อทำความเข้าใจอุปสรรคการมีส่วนร่วมของชุมชนและปัจจัยเชิงลึกอื่น ๆ
 - 2.3 ควรขยายพื้นที่วิจัยไปยังเมืองท่องเที่ยวอื่นในตะวันออก เช่น ระยอง ชลบุรี และจันทบุรี เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการและพัฒนาข้อเสนอแนะนโยบายในระดับภูมิภาค
 - 2.4 ควรศึกษาผลลัพธ์ระยะยาวด้วยการวิจัยเชิงติดตาม (Longitudinal Study) เพื่อวัดผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อชุมชนเมืองพัทยอย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง (References)

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566–2570). กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://kalasin.mots.go.th/images/v2022_c99020fa-db21-496a-b7fe-960c173bfe65.pdf สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2569.
- กิตติชัย วรรณไกรรุ่ง. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเมืองพัทยา. การค้นคว้าอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2550). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 10. นนทบุรี: ไทเนรมิตกิจ อินเตอร์โพรเกรสซิฟ.

- ธนวัฒน์ ตาลทอง. (2563). **ความคิดเห็นของประชาชนและผู้ประกอบการต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองพัทยา**. งานนิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา เพ็ญศิริ ศรีคำภา. (2557). **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: ธรรมสาร.
- เมืองพัทยา. (2566). **การทบทวนแผนพัฒนาเมืองพัทยา ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2566-2570 ครั้งที่ 1/2566**. เมืองพัทยา.
- Al Mahrizi, A. S. K., Gray, T., & Stead, S. M. (2024). **The role of stakeholder participation in Oman's tourism planning system**. *Tourism Planning & Development*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/21568316.2024.2379904>
- Freeman, R. E. (1984). **Strategic management: A stakeholder approach**. Pitman.
- Gao, J., Sakcharoen, T., Suwanteep, K., & Niyommaneerat, W. (2024). Stakeholder perceptions of sustainable tourism development: A case study in Haikou, China. *Sustainability*. 16(16): Article 6742. <https://doi.org/10.3390/su16166742>
- Global Sustainable Tourism Council. (2019). **GSTC destination criteria (Version 2.0)**. Global Sustainable Tourism Council.
- Panagiotopoulou, P., & Skoultzos, S. (2025). Stakeholders' involvement in sustainable destination management: A systematic literature review of existing multi-stakeholder frameworks and approaches. *Tourism and Hospitality*. 6(5): Article 250. <https://doi.org/10.3390/tourhosp6050250>
- United Nations Development Programme, & World Tourism Organization. (2017). **Tourism and the Sustainable Development Goals: Journey to 2030**. UNDP & UNWTO. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.undp.org/publications/tourism-and-sustainable-development-goals-journey-2030> สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2569
- World Commission on Environment and Development. (1987). **Our common future**. Oxford University Press.
- World Tourism Organization. (2019). **Sustainable development**. [online]. แหล่งที่มา: <https://www.unwto.org/sustainable-development> สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2569

ข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1
Policy Proposals for Community Participatory Management
for Small School under District Uttaradit Primary Educational
Service Area Office 1

นุชนารถ ปานคำ¹ พิมพกา ธรรมสิทธิ์² ชัชภูมิ สีชมภู³

Nuchanart Pankum, Phimpaka Thammasit, Chatphum Sichomphoo

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 และ 2) เพื่อศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครู และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวม 311 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI Modified) และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) ความต้องการจำเป็นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน เรียงลำดับจากสูงไปต่ำ ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนและตั้งเป้าหมาย ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ 2) ข้อเสนอเชิงนโยบาย ประกอบด้วย หลักการของนโยบาย วัตถุประสงค์ของนโยบาย และแนวทางการปฏิบัติตามนโยบายที่มุ่งเน้นการสร้างกลไกความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างโรงเรียนและชุมชนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา

คำสำคัญ (Keywords) : ข้อเสนอเชิงนโยบาย; การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม; โรงเรียนขนาดเล็ก

Abstract

This research article aimed to: 1) assess the priority needs for community participatory management and 2) study policy proposals for community participatory management the small schools under the Uttaradit Primary Educational Service Area Office 1. A mixed-methods research design was employed. The sample consisted of 311 participants, including school

Received: 2026-06-08 Revised: 2026-07-07 Accepted: 2026-07-15

¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คุรุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Educational Administration Master of Education, Uttaradit Rajabhat University. E-mail: toeicroissant@gmail.com

² อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Lecturer, Graduate School Faculty of Education Uttaradit Rajabhat University, Thailand. E-mail: phimpakathamassit@gmail.com

³ อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Lecturer, Graduate School Faculty of Education Uttaradit Rajabhat University, Thailand. E-mail: chat.chomphoo@gmail.com

administrators, teachers, and chairpersons of basic education school committees. Additionally, the target group comprised 9 key informants. The research instruments used for data collection were a questionnaire and an interview form. The data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, the Modified Priority Needs Index (PNI Modified), and content analysis.

The research findings revealed that: 1) the priority needs for community participatory management, ranked from highest to lowest, were participation in evaluation, participation in planning and goal setting, participation in decision-making, participation in implementation, and participation in benefit sharing, respectively; and 2) the policy proposals consisted of policy principles, objectives, and implementation guidelines focusing on establishing strong collaborative mechanisms between schools and communities to enhance educational quality.

Keywords: Policy Proposal; Community Participatory Management; Small School

บทนำ (Introduction)

การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 21 ที่บริบททางเศรษฐกิจและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างพลวัต การยกระดับคุณภาพการศึกษาจึงไม่อาจพึ่งพากลไกของรัฐเพียงฝ่ายเดียวได้ แต่จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ดังที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 8 (2) ได้กำหนดหลักการสำคัญให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 – 2580) ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาที่มุ่งเน้นการสร้างระบบนิเวศแห่งการเรียนรู้ โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน และชุมชน เข้ามาเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่อย่างยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564: 1-2)

เมื่อพิจารณาในบริบทพื้นที่ศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 พบว่ามีโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดคิดเป็นสัดส่วนที่สูงมากและกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ที่มีลักษณะภูมิสังคมหลากหลาย ทั้งพื้นที่ราบและพื้นที่หุบเขา แม้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะมีนโยบายและพันธกิจในการขับเคลื่อนการบริหารโดยใช้เครือข่ายสถานศึกษาเป็นฐาน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1, 2567: 22-27) แต่ในระดับปฏิบัติการจริงกลับพบว่า กลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนยังมีลักษณะตั้งรับ และไม่เป็นระบบ ชุมชนและภาคีเครือข่ายยังมีข้อจำกัดด้านความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ตามกฎหมาย การมีส่วนร่วมส่วนใหญ่มักจำกัดอยู่เพียงมิติเชิงกายภาพและทรัพยากร เช่น การบริจาคเงิน ทุนการศึกษา หรือการสนับสนุนแรงงานปรับปรุงภูมิทัศน์เป็นครั้งคราว ทว่ากลับขาดการมีส่วนร่วมในมิติเชิงอำนาจและกระบวนการบริหารจัดการ เช่น การร่วมวางแผน การร่วมตัดสินใจ หรือการร่วมประเมินผลการจัดกิจกรรม ส่งผลให้ภาระงานและแรงกดดันทั้งหมดตกอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษา และทำให้โรงเรียนขนาดเล็กไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของชุมชนได้อย่างยั่งยืน จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่าที่ผ่านมาการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาอยู่บ้าง เช่น การศึกษาของ ศุภเมธา ธาดาชลวัฒน์ (2567) และ กชพร พลศักดิ์ (2567) ซึ่งผลการวิจัยส่วนใหญ่ระบุว่า สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนใน

ภาพรวมอยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตาม บริบทของโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 กลับมีบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดอุดรธานีมีความเฉพาะตัวด้านโครงสร้างชุมชนเกษตรกรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการคิดและวิถีการมีส่วนร่วม การทราบเพียงระดับสภาพการมีส่วนร่วมในอดีตไม่สามารถชี้ชัดได้ว่า ประเด็นใดเป็นความต้องการจำเป็นลำดับแรกที่ต้องเร่งแก้ไข การประเมินความต้องการจำเป็น (Need Assessment) จึงเป็นระเบียบวิธีที่จะช่วยเติมเต็มช่องว่างนี้ได้ และงานวิจัยส่วนใหญ่ขาดการพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่กลั่นกรองมาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ทรงคุณวุฒิอย่างเป็นระบบ ทำให้นโยบายขาดการเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติจริง

ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและประเมินความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนใน 5 มิติ ได้แก่ ด้านการวางแผนและตั้งเป้าหมาย ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติ ด้านผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล เพื่อนำข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้มา บูรณาการกับมุมมองของผู้ทรงคุณวุฒิ สังเคราะห์เป็นข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยผลการวิจัยในครั้งนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ คือ จะเป็นสารสนเทศเชิงประจักษ์ให้แก่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในการออกแบบมาตรการทางระเบียบปฏิบัติและสร้างแรงจูงใจที่เอื้อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างถูกต้องกฎหมาย และจะช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กมีแนวทางและคู่มือเชิงยุทธศาสตร์ในการปรับบทบาทจากการทำงานเชิงเดี่ยวไปสู่การเป็นผู้นำร่วม ที่สามารถสร้างระบบนิเวศการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ท้องถิ่น ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเข้มแข็งให้สถานศึกษาและชุมชนควบคู่กันไปอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัย เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิจัยเชิงปริมาณ และวิจัยคุณภาพ มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยศึกษาเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 2 ระยะ ดังนี้

1. ศึกษาความต้องการจำเป็นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ที่ได้จากการสังเคราะห์จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามองค์ประกอบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมใน

การวางแผนและตั้งเป้าหมาย ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (กชพร พลศักดิ์ 2567: 37-42)

2. ศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์เขต 1 ที่ประกอบด้วยหลักการของนโยบายวัตถุประสงค์ของนโยบาย และแนวทางการนำนโยบายไปปฏิบัติ

1.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ระยะที่ 1 ประเมินความต้องการจำเป็นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์เขต 1

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 1 ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 จำนวน 99 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน หรือรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการ จำนวน 99 คน ครู จำนวน 458 คน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 99 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 656 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 1 ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 จำนวน 40 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนหรือรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการ จำนวน 40 คน ครู จำนวน 231 คน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 40 คน รวม 311 คน ได้มาโดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ ที่ระดับความเชื่อมั่น 90% ซึ่งเป็นที่นิยมใช้ (ทิพย์สิริ กาญจนวาสี และ ศิริชัย กาญจนวาสี, 2567: 167-169) แล้วเก็บตามสัดส่วนแล้วทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

ระยะที่ 2 ศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์เขต 1

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 ได้แก่ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 จำนวน 1 คน ศึกษาพิเศษ จำนวน 2 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน และครู จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 9 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก กลุ่มเป้าหมายดังนี้

1. รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 จำนวน 1 คน มีคุณสมบัติดังนี้ มีประสบการณ์ในการทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปี มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ และควบคุม ดูแล กลุ่มนโยบายและแผน

2. ศึกษาพิเศษ จำนวน 2 คน มีคุณสมบัติดังนี้ มีประสบการณ์ในการทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ

3. ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน มีคุณสมบัติดังนี้ มีประสบการณ์การบริหารสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ

4. ครูโรงเรียนขนาดเล็ก/ขนาดกลาง จำนวน 3 คน มีคุณสมบัติดังนี้ มีหน้าที่รับผิดชอบงานสัมพันธ์ชุมชนอย่างน้อย 4 ปี และมีประสบการณ์สอนไม่น้อยกว่า 5 ปี

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์เขต 1 ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็กในอำเภอเมืองอุตรดิตถ์ อำเภอลับแล อำเภอรอน อำเภอฟิชัย และอำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 99 แห่ง

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

เดือนกันยายน 2568 ถึง พฤษภาคม 2569

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

2.1 แบบสอบถามเพื่อประเมินความต้องการจำเป็นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์เขต 1 มีผลการทดลองใช้ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพที่เป็นอยู่เท่ากับ 0.982 และได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพที่ควรจะเป็นเท่ากับ 0.962 ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 สอบถามระดับสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์เขต 1 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert Scale) และมีลักษณะเป็นการสอบถามให้ผู้ตอบแบบสอบถาม ตอบคำถามข้อมูล 2 ชุด คือ สภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็น (Dual - Respond format) จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนและตั้งเป้าหมาย ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์เขต 1 มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด

2.2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) แบบปลายเปิด ที่สัมภาษณ์เป็นรายบุคคล มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า เพื่อรวบรวมข้อมูลข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์เขต 1 ประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ชื่อสกุล ระดับการศึกษา สาขาการศึกษา ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง และประสบการณ์การปฏิบัติงาน

ตอนที่ 2 เป็นกรอบประเด็นคำถามที่จะใช้สัมภาษณ์ซึ่งจัดเรียงไว้ตามลำดับก่อนหลัง เป็นคำถามที่ต่อเนื่องและรวมด้วยคำถามทั่วไปเกี่ยวกับข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์เขต 1 โดยนำสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นของแต่ละด้าน มาหาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index: PNI) ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนและตั้งเป้าหมาย ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการ

ประเมินผล แล้วเลือกค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงสุด 3 ลำดับแรก ในแต่ละด้านเพื่อนำมากำหนดประเด็นข้อคำถามการสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และสรุปหาข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์เขต 1 ที่ประกอบด้วยหลักการของนโยบาย วัตถุประสงค์ของนโยบาย และแนวทางของนโยบายที่นำไปสู่การปฏิบัติ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินความต้องการจำเป็นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์เขต 1 มีการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขออนุญาตจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ถึงโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

2. จัดส่งแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้จำนวน 311 คน ได้แก่ผู้บริหารโรงเรียนหรือข้าราชการในตำแหน่งผู้อำนวยการ ครู และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1

3. ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนและตรวจสอบความถูกต้อง ถ้ามีการตอบแบบสอบถามไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมให้ครบถ้วน เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.2 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นข้อมูลปฐมภูมิที่ผู้วิจัยวางแผนจัดเก็บ ลงมือจัดเก็บและวิเคราะห์ด้วยตนเองเพื่อสรุปเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์เขต 1 ซึ่งผู้วิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยดำเนินการ ดังนี้

1. ขออนุญาตจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ ในการเข้าสัมภาษณ์จากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู จำนวน 9 คน

2. ผู้วิจัยเตรียมการสัมภาษณ์โดยเตรียมอุปกรณ์ที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ให้พร้อม นัดหมายวัน เวลา และสถานที่ที่จะสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าพร้อมส่งประเด็นที่จะสัมภาษณ์ให้กลุ่มเป้าหมาย และดำเนินการสัมภาษณ์ในระหว่างเดือนเมษายน 2569 โดยผู้ถูกสัมภาษณ์ทุกคนจะถูกถามด้วยคำถามเดียวกัน และอาจมีการตั้งคำถามเพิ่มเติม ขยายความหรือมีคำถามที่เกิดขึ้นใหม่ระหว่างการสัมภาษณ์ ขออนุญาตบันทึกเทปสัมภาษณ์และเมื่อได้คำตอบครบถ้วนตามประเด็นข้อคำถามแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลมีความครบถ้วน ถูกต้อง และสามารถตรวจสอบย้อนหลังได้ หากมีข้อมูลไม่ครบถ้วนผู้วิจัยขออนุญาตสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์เพิ่มเติม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ (Frequency), ร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4.2 การจัดลำดับความความต้องการจำเป็น: ใช้สูตร $PNI\ Modified = (I - D) / D$ เพื่อระบุประเด็นที่ต้องพัฒนาเร่งด่วน

4.3 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปอุปนัย (Inductive Analysis) หรือการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากบทสัมภาษณ์ เช่น สังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบาย

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ความต้องการจำเป็นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 โดยเรียงลำดับจากสูงไปต่ำ ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนและตั้งเป้าหมาย ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์เขต 1 และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNIModified)

รายการ	สภาพที่เป็นอยู่		ระดับ	ลำดับ	สภาพที่ควรจะเป็น		ระดับ	ลำดับ	PNIModified	ลำดับ
	μ	σ			μ	σ				
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนและตั้งเป้าหมาย	4.160	0.048	มาก	4	4.906	0.044	มากที่สุด	3	0.179	2
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.218	0.030	มาก	3	4.886	0.069	มากที่สุด	4	0.158	3
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	4.325	0.031	มาก	1	4.913	0.031	มากที่สุด	2	0.136	4
4. ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์	4.322	0.027	มาก	2	4.771	0.022	มากที่สุด	5	0.104	5
5. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	4.136	0.046	มาก	5	4.918	0.059	มากที่สุด	1	0.189	1
รวม	4.232	0.010	มาก		4.879	0.019	มากที่สุด			

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับสภาพที่เป็นอยู่การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.232$, $\sigma = 0.010$) เมื่อพิจารณาเรียงตามลำดับจากสูงไปหาต่ำ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นลำดับแรก ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ($\mu = 4.325$, $\sigma = 0.031$) รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ($\mu = 4.322$, $\sigma = 0.027$) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\mu = 4.218$, $\sigma = 0.030$) ด้าน

การมีส่วนร่วมในการวางแผนและตั้งเป้าหมาย ($\mu = 4.160$, $\sigma = 0.048$) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\mu = 4.136$, $\sigma = 0.046$) ตามลำดับ

ส่วนระดับสภาพที่ควรจะเป็นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.879$, $\sigma = 0.019$) เมื่อพิจารณาเรียงตามลำดับจากสูงไปหาต่ำ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นลำดับแรก ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\mu = 4.918$, $\sigma = 0.059$) รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ($\mu = 4.913$, $\sigma = 0.031$) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนและตั้งเป้าหมาย ($\mu = 4.906$, $\sigma = 0.044$) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\mu = 4.886$, $\sigma = 0.069$) และด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ($\mu = 4.771$, $\sigma = 0.022$) ตามลำดับ

ทั้งนี้ พิจารณาคำดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็นของสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์เขต 1 เป็นรายด้าน เรียงลำดับจากสูงไปหาต่ำ 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (PNI = 0.189) รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนและตั้งเป้าหมาย (PNI = 0.179) และด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (PNI = 0.158) ตามลำดับ

ส่วนความต้องการจำเป็นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 เป็นรายด้าน ทั้ง 5 ด้าน สรุปดังนี้

1.1 ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนและตั้งเป้าหมาย มีค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น (PNI) เรียงลำดับจากสูงไปหาต่ำ 3 อันดับแรก ได้แก่ โรงเรียนเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ (3-5 ปี) โดยกำหนดเป้าหมายให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน มีการแต่งตั้งคณะทำงานระหว่างครู ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี และมีการจัดประชุมร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อติดตามและทบทวนเป้าหมาย ปรับเป้าหมายให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน

1.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น (PNI) เรียงลำดับจากสูงไปหาต่ำ 3 อันดับแรก ได้แก่ โรงเรียนให้ชุมชนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทางการพัฒนาโรงเรียนตามอัตลักษณ์หรือจุดเน้นเฉพาะ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาโรงเรียน/แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม และให้ชุมชนร่วมในการตัดสินใจเลือกกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน

1.3 ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ มีค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น (PNI) เรียงลำดับจากสูงไปหาต่ำ 3 อันดับแรก ได้แก่ โรงเรียนให้ชุมชนร่วมจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ และสร้างภาพลักษณ์โรงเรียน ให้ชุมชนร่วมปฏิบัติหน้าที่ดูแลความปลอดภัยในโรงเรียน และให้ชุมชน ผู้ปกครองร่วมติดตาม ดูแลและให้คำปรึกษานักเรียนที่มีปัญหาพฤติกรรมเรียน

1.4 ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ มีค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น (PNI) เรียงลำดับจากสูงไปหาต่ำ 3 อันดับแรก ได้แก่ โรงเรียนให้ชุมชนได้รับองค์ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพ และเทคโนโลยีที่โรงเรียนถ่ายทอดสู่ชุมชน ให้ชุมชนได้ใช้ทรัพยากรบุคลากรและอุปกรณ์ของโรงเรียนร่วมกัน ลดภาระค่าใช้จ่ายของชุมชน และให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากความรู้และทักษะของนักเรียนที่สามารถนำกลับไปใช้ในครอบครัว เช่น การดูแลสุขภาพ การออม เป็นต้น

1.5 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น (PNI) เรียงลำดับจากสูงไปหาต่ำ 3 อันดับแรก ได้แก่ โรงเรียนให้ชุมชนสะท้อนผลการประเมินสมรรถนะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ให้ชุมชนร่วมประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพและแผนปฏิบัติการประจำปี และให้ชุมชนประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาและการให้บริการนักเรียน

2. ข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์เขต 1 ประกอบด้วยหลักการของนโยบาย วัตถุประสงค์ของนโยบายและแนวทางการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ สามารถสรุปได้ ดังนี้

2.1 หลักการของนโยบายเป็นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 ยึดกระบวนการทัศน์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือบนหลักธรรมาภิบาล โดยบูรณาการทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อขับเคลื่อนโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน ผ่านระบบและกลไกการร่วมในการวางแผนและตั้งเป้าหมาย การร่วมตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ การร่วมในผลประโยชน์ และการร่วมประเมินผลอย่างโปร่งใส อันนำไปสู่การยกระดับคุณภาพนักเรียนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทของพื้นที่ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2.2 เพื่อบูรณาการความร่วมมือและทุนทางสังคมในการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งยกระดับคุณภาพนักเรียนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตท้องถิ่น และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการเป็นภาคีเครือข่ายเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2.3 แนวทางการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย

2.3.1 ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนและตั้งเป้าหมาย โรงเรียนเปลี่ยนกระบวนการทัศน์จากระบบสั่งการจากบนลงล่าง เป็นการสร้างความร่วมมือกัน โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องปรับบทบาทจากผู้สั่งการเป็นผู้อำนวยความสะดวก กระบวนการเริ่มต้นจากการเปิดเวทีประชาคมแบบไม่เป็นทางการหรือสุนทรีสนทนา เพื่อร่วมวิเคราะห์บริบท (SWOT Analysis) และรับฟังความต้องการ จากนั้นนำข้อมูลมากำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมกันโดยระบุเป้าหมายที่มาจากชุมชนอย่างน้อย 1-2 เป้าหมาย โดยมีการขับเคลื่อนที่มีความยืดหยุ่น ผ่านการแต่งตั้งคณะทำงานแบบบูรณาการที่ประกอบด้วยครู ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ปกครอง มีศึกษานิเทศก์ต้องทำหน้าที่บูรณาการเป้าหมายของชุมชนให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดระดับชาติ พร้อมทั้งปรับระบบประเมินผลให้เน้นบริบทพื้นที่ ขณะที่ครูผู้สอนเชิญชุมชนมาร่วมออกแบบการจัดการเรียนรู้และมีการสื่อสารความก้าวหน้าแบบเรียลไทม์ นอกจากนี้มีข้อกำหนดให้จัดประชุมทบทวนแผนงานร่วมกับชุมชนอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง เพื่อปรับปรุงเป้าหมายให้ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับสถานการณ์จริง สร้างความเป็นเจ้าของร่วม และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2.3.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โรงเรียนมุ่งเน้นการขับเคลื่อนด้วยหลักธรรมาภิบาล และกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม จัดตั้งเวทีประชาคมเพื่อเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชนร่วมวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศและสร้างฉันทามติในการกำหนดทิศทางการบริหารจัดการงบประมาณและโครงการของสถานศึกษา นอกจากนี้ส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการร่วมพิจารณา กำหนดอัตลักษณ์และจุดเน้นของสถานศึกษา โดยบูรณาการทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการศึกษา ตลอดจนร่วมตัดสินใจออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้สอดคล้องกับวิถี

ชีวิตจริง กระบวนการเปิดรับการตัดสินใจร่วมกันจะช่วยเสริมสร้างความโปร่งใส ความไว้วางใจ และสร้างความตระหนักรู้ถึงความเป็นเจ้าของร่วม อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

2.3.3 ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ โรงเรียนมุ่งเน้นการยกระดับชุมชนให้เป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์ จัดตั้งคณะกรรมการร่วมปฏิบัติการเฉพาะกิจ เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรแบบร่วมใช้ประโยชน์ และกระจายบทบาทการนำให้แก่ผู้นำชุมชน ตลอดจนส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบร่วมสอนโดยบูรณาการปราชญ์ท้องถิ่นเข้าสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ ต้องบูรณาการความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในการสร้างระบบความปลอดภัยเพื่อเฝ้าระวังภัยรอบด้าน ควบคู่กับการขับเคลื่อนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนผ่านการลงพื้นที่เยี่ยมบ้านร่วมกับผู้นำชุมชนและอาสาสมัคร รวมถึงการใช้ช่องทางการสื่อสารสาธารณะของชุมชนในการประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานเพื่อสร้างภาพลักษณ์และความเชื่อมั่น ทั้งนี้ การดำเนินการดังกล่าวจะช่วยลดข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนขนาดเล็ก และเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ

2.3.4 ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ โรงเรียนมุ่งเน้นการยกระดับสถานศึกษาให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และทรัพยากรของชุมชนโดยโรงเรียนมีนโยบายเปิดพื้นที่และแบ่งปันทรัพยากรเพื่อสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของท้องถิ่น พร้อมทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารและบริการวิชาการเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ตลอดจนส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียน นอกจากนี้บูรณาการการจัดการเรียนรู้เพื่อรับใช้สังคมโดยมุ่งเน้นการนำผลลัพธ์ทางทักษะต่างๆ ของนักเรียนไปช่วยลดรายจ่ายและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ครอบครัว ควบคู่กับการพัฒนาระบบประเมินคุณภาพที่สะท้อนคุณค่ารวมทั้งจัดตั้งระบบยกย่องเชิดชูเกียรติเครือข่ายผู้สนับสนุนและรายงานผลลัพธ์เป็นรูปธรรม เพื่อสร้างสมดุลแห่งผลประโยชน์ร่วมกันจะนำไปสู่การพัฒนาความร่วมมือกันในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2.3.5 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โรงเรียนมุ่งเน้นการเปลี่ยนผ่านสู่การประเมินเพื่อเสริมพลัง โดยโรงเรียนจัดตั้งคณะกรรมการประเมินผลร่วมที่ประกอบด้วยตัวแทนชุมชนและผู้ปกครอง เพื่อประเมินผลการดำเนินโครงการและสะท้อนความพึงพอใจอย่างเป็นระบบผ่านเครื่องมือที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ในระดับปฏิบัติการ ส่งเสริมการวัดผลตามสภาพจริงแบบ 360 องศาโดยเปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมประเมินสมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน เมื่อนักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ จัดทำรายงานผลการประเมินตนเองและจัดเวทีสรุปบทเรียน หรือนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียน เพื่อเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส การบูรณาการข้อมูลสะท้อนกลับจากชุมชนเข้าสู่ระบบประกันคุณภาพภายในจะช่วยให้โรงเรียนสามารถนำข้อค้นพบเชิงประจักษ์ไปปรับปรุงแผนปฏิบัติการ และยกระดับคุณภาพของนักเรียนได้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผล ดังนี้

1. จากผลการศึกษาความต้องการจำเป็นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 เมื่อพิจารณาจากค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นทั้ง 5 ด้าน พบว่า ความต้องการจำเป็นที่มีค่าสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทั้งนี้เป็นเพราะว่า โครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนขนาดเล็กในปัจจุบันเป็นการบริหารงานภายในเชิงเดี่ยว ที่ภาระงานด้านการตรวจสอบ ควบคุมคุณภาพ และการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาถูก

กำหนดให้เป็นบทบาทหน้าที่ตามกฎหมายและระเบียบราชการของผู้บริหารและครูเป็นหลัก ส่งผลให้สถานศึกษาขาดกลไกหรือช่องทางเชิงระบบที่จะเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และภาคส่วนต่าง ๆ ในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมสะท้อนคิด หรือร่วมตรวจสอบอย่างเป็นรูปธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชนที่ผ่านมาจึงติดอยู่เพียงระดับมิติกายภาพ เช่น การสนับสนุนทุนทรัพย์หรือแรงงานเป็นครั้งคราว ทว่าในสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งชุมชนเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยตรงต่อคุณภาพชีวิตและการศึกษาของบุตรหลาน ชุมชนจึงมีความคาดหวังในสภาพที่พึงประสงค์สูงมากที่จะเข้ามามีบทบาทในการประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดการศึกษา เพื่อให้มั่นใจว่าโรงเรียนขนาดเล็กในท้องถิ่นจะสามารถดำเนินงานได้อย่างโปร่งใส น่าเชื่อถือ และตอบสนองความต้องการของบริบทภูมิสังคมอย่างแท้จริง เมื่อสภาพที่เป็นอยู่จริงยังเป็นลักษณะตั้งรับ แต่ความคาดหวังของชุมชนขับเคลื่อนไปข้างหน้า จึงส่งผลให้ด้านการประเมินผลกลายเป็นจุดวิกฤตที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่สุด การนำผลการประเมินไปใช้ในการวางแผนพัฒนาโรงเรียนร่วมกับชุมชน ซึ่งจะช่วยยกระดับประสิทธิผลของการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก ผลลัพธ์ดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับรายงานการวิจัยของกชพร พลศักดิ์ขวา (2567) ที่ศึกษาผลกระทบมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาคประชาชนในการจัดการศึกษา ซึ่งพบข้อค้นพบเชิงลึกในทิศทางเดียวกันว่า มิติด้านการตรวจสอบและประเมินผลสัมฤทธิ์เป็นด้านที่ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุด เนื่องด้วยข้อจำกัดทางกฎหมายและทัศนคติเดิมที่มองว่าการประเมินผลเป็นหน้าที่เฉพาะทางของบุคลากรทางการศึกษา และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ศุภเมธา ธาดาชลวัฒน์ (2567) ที่ระบุว่า แม้ภาพรวมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายจะอยู่ในระดับที่ดี แต่ในส่วนของการกำกับติดตามและประเมินผลยังคงเป็นจุดที่ต้องการนวัตกรรมเชิงนโยบายเข้ามาพัฒนา เพื่อเปลี่ยนบทบาทของชุมชนจากการเป็นเพียงผู้สนับสนุนทรัพยากร มาสู่การเป็นหุ้นส่วนร่วมตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กอย่างเป็นระบบ

2. ข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ที่ประกอบด้วยหลักการของนโยบาย วัตถุประสงค์ของนโยบาย และแนวทางการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ทั้งนี้เป็นเพราะข้อเสนอเชิงนโยบายจำเป็นต้องมีโครงสร้างครบถ้วนทั้ง 3 ส่วนนี้ เนื่องจากตามหลักวิชาการการวิเคราะห์และออกแบบนโยบายสาธารณะ (Public Policy) โครงสร้างทั้งสามส่วนทำหน้าที่เป็นกลไกที่เกื้อหนุนกันเชิงเหตุผลและขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ได้ โดยหลักการของนโยบาย จะทำหน้าที่สร้างคุณค่าและความเข้าใจร่วมกัน อธิบายเหตุผลและความจำเป็นเชิงคุณธรรมว่าทำไมชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนขนาดเล็ก จากนั้น วัตถุประสงค์ของนโยบาย จะทำหน้าที่แปลงหลักการให้เป็นเป้าหมายที่จับต้องได้และมีตัวชี้วัดที่ชัดเจน เพื่อกำหนดทิศทางล่วงหน้า และสุดท้าย แนวทางการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ จะเป็นแผนยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ที่แปลงความคิดนามธรรมให้เกิดการลงมือทำจริงในสถานศึกษา ลดความสับสนเชิงบทบาทหน้าที่ระหว่างครูกับชาวบ้าน หากข้อเสนอเชิงนโยบายขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไป นโยบายนั้นจะไม่สามารถขับเคลื่อนได้จริงในทางปฏิบัติ ยิ่งในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรมนุษย์และงบประมาณอย่างเข้มงวด การจัดทำนโยบายที่มีโครงสร้างระบบที่ชัดเจนและสมบูรณ์เช่นนี้ จึงเป็นปัจจัยเอื้อสำคัญที่จะช่วยลดความซ้ำซ้อน ช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นคู่มือปฏิบัติการ และสร้างแรงจูงใจให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกันได้อย่างราบรื่นและเป็นรูปธรรม ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ พรนัชชา แก้วมาตย์ และคณะ (2565: 1) ได้พัฒนารูปแบบและข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษา โดยชี้ให้เห็นว่า ข้อเสนอเชิงนโยบายที่มีประสิทธิภาพและผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิในระดับสูงที่สุดนั้น จะต้องไม่

เป็นเพียงข้อเสนอแนะลอย ๆ แต่ต้องจำแนกโครงสร้างนโยบายออกเป็นสาเหตุ ผล เป้าหมาย และแนวทางปฏิบัติการที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้งระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งการวางองค์ประกอบเชิงระบบที่สมบูรณ์นี้ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาในระดับปฏิบัติการสามารถนำนโยบายไปแปลงสู่การจัดทำแผนกลยุทธ์ประจำปีของโรงเรียนได้อย่างมีทิศทาง สะท้อนให้เห็นว่าโครงสร้างนโยบายแบบ 3 ส่วน (หลักการ วัตถุประสงค์ แนวปฏิบัติ) คือหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การประเมินความต้องการจำเป็นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ข้อค้นพบเชิงประจักษ์จากค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น (PNI modified) ชี้ชัดว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นประเด็นที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด และต้องได้รับการพัฒนาเป็นลำดับแรก ทั้งนี้เนื่องมาจากข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและแนวคิดสนับสนุนทางการบริหารที่พบว่า สถานศึกษาขนาดเล็กส่วนใหญ่มักติดอยู่กับการบริหารงานภายในเชิงเดี่ยวตามระเบียบปฏิบัติราชการเดิม ส่งผลให้ขาดช่องทางที่เป็นระบบในการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีบทบาทตรวจสอบและสะท้อนคิด สภาพที่เป็นอยู่จริงในปัจจุบันจึงเกิดช่องว่างที่ห่างจากความคาดหวังของชุมชนในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียค่อนข้างมาก ซึ่งผลการวิจัยและเหตุผลสนับสนุนในมิตินี้มีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับงานวิจัยของ กขพร พลศักดิ์ (2567) ที่พบว่ามิติด้านการตรวจสอบและประเมินผลเป็นด้านที่เครือข่ายภาคประชาชนมีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุด และสอดคล้องกับข้อค้นพบของ ศุภเมธา ธาดาชลวัฒน์ (2657) ที่ระบุว่ากลไกการกำกับติดตามของภาคีเครือข่ายยังมีลักษณะตั้งรับและเป็นจุดอ่อนสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขเชิงระบบเป็นอันดับแรก เชื่อมโยงไปสู่วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ผลการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิยืนยันว่า ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยความสำเร็จดังกล่าวเกิดจากการวางโครงสร้างนโยบายที่สมบูรณ์และบูรณาการร่วมกัน 3 ส่วนหลัก ได้แก่ หลักการของนโยบาย ที่ทำหน้าที่สร้างคุณค่าและความเข้าใจร่วมกันในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจแนวตั้ง วัตถุประสงค์ของนโยบาย ที่แปรสภาพเป้าหมายให้เป็นหมวดหมู่เชิงกลยุทธ์ที่จับต้องได้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และ แนวทางการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนบทบาทผู้บริหารสู่การเป็นผู้นำร่วมที่สร้างเครือข่ายและการจัดตั้งเวทีประชาคมสะท้อนคิดในพื้นที่ศึกษา ซึ่งโครงสร้างและการร้อยเรียงทั้ง 3 ส่วนนี้สอดคล้องอย่างเป็นเอกภาพกับแนวคิดและรายงานวิจัยของ พรนัชชา แก้วมัตย์ และคณะ (2565) ที่ชี้ให้เห็นว่า ข้อเสนอเชิงนโยบายที่มีประสิทธิภาพสูงและเอื้อต่อการนำไปใช้งานจริงในสถานศึกษา จำเป็นต้องมีการกำหนดหลักการ วัตถุประสงค์ และแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้งระบบการบริหารและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ สรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการประเมินความต้องการจำเป็น (PNI Modified) ของการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุดเป็นอันดับแรก สาเหตุหลักมาจากสภาพการดำเนินงานในปัจจุบันยังมุ่งเน้นการบริหารจัดการและประเมินผลภายในโดยผู้บริหารและครูเป็นหลัก ทำให้ชุมชนขาดช่องทางในการสะท้อนความคิดเห็นและประเมินผลอย่างเป็นระบบ การพัฒนากลไกการประเมินเพื่อเสริมพลังที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ จึงเป็นความเร่งด่วนอันดับแรกในการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมและยกระดับคุณภาพการศึกษา ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1.1 ระดับคณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาควรปรับวิธีการจากการใช้แบบสอบถามเชิงวิชาการ เป็นการจัดกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อสะท้อนความเห็นอย่างเป็นธรรมชาติ พร้อมเข้าร่วมเวทีสรุปบทเรียน (AAR) ประจำปีเพื่อร่วมพิจารณากำหนดทิศทางการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม ตลอดจนร่วมประเมินพฤติกรรมและสมรรถนะผู้เรียนตามสภาพจริงเมื่อปฏิบัติกิจกรรมในชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลป้อนกลับที่รอบด้าน เป็นรูปธรรม และนำไปปรับปรุงได้อย่างตรงจุด

1.2 ระดับโรงเรียน โรงเรียนควรจัดทำรายงานประเมินตนเองฉบับประชาชน (Public SAR) ในรูปแบบที่ชุมชนเข้าใจง่ายเพื่อสร้างความโปร่งใส ส่งเสริมการวัดผลตามสภาพจริงแบบ 360 องศาที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองร่วมประเมินทักษะ ปรับรูปแบบการสอบเป็นนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียน (Student Showcase) และใช้สมุดพกแบบสื่อสารสองทางเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลพฤติกรรม อันจะนำไปสู่การร่วมประเมินและดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคลได้

1.3 ระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 สำนักงานเขตพื้นที่ฯ ควรจัดทำคู่มือแนวปฏิบัติเพื่อบูรณาการเสียงสะท้อนของชุมชนเข้าสู่ระบบประกันคุณภาพภายใน (IQA) สนับสนุน

ให้ศึกษานิเทศก์สร้างเครื่องมือประเมินที่อิงบริบทพื้นที่ร่วมกับโรงเรียน ตลอดจนสร้างกลไกการประเมินแบบ
กัลยาณมิตรเพื่อลดอคติในการประเมินตนเอง และเสริมสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ในการยกระดับคุณภาพ
สถานศึกษาขนาดเล็ก

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยที่พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ มีค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น (PNI
Modified) ต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับองค์ประกอบด้านอื่น ๆ ดังนั้นควรมีการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการ
บริหารจัดการสถานศึกษาแบบบูรณาการศาสตร์พระราชา เพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์และ
สร้างมูลค่าเพิ่มทางสังคมแก่ชุมชน สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก

เอกสารอ้างอิง (References)

- กชพร พลศักดิ์ (2567). ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในโรงเรียน
ประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน: กรณีศึกษา สำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ
บริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2566.
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.moe.go.th/360policy-and-focus-moe-2023/> สืบค้นเมื่อ
7 มิถุนายน 2568.
- ทิพย์สิริ กาญจนวาสี และ ศิริชัย กาญจนวาสี. (2567). วิธีวิทยาการวิจัย (Research Methodology). พิมพ์
ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: พิมพ์ทันใจ.
- พรนัชชา แก้วมาตย์ และคณะ. (2565). ข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาสู่คุณภาพ
สำนักงานศึกษาธิการภาค 14. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุตรศน์. 17(3): 1-13.
- ศุภเมธา ชาติชาลวัฒน์. (2567). การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียน
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตรต์ เขต 1. (2567). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.
2566-2570 ฉบับทบทวน. อุดรดิตรต์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตรต์ เขต 1.

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของ
สถานศึกษา ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำ
จังหวัดเชียงราย

Innovative Leadership of Administrators Affecting Digital Technology
Management of District Learning Encouragement Centers Under the
Chiang Rai Provincial Office of Learning Encouragement

กฤติณา จินตะนุ¹ อินทร์ จันทร์เจริญ² วีรพันธ์ ศรีฤทธิ์³
Kittina Jintanu, In Chancharoen, Weeraphan Siririth

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดเชียงราย 2) ศึกษาการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดเชียงราย และ 3) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 201 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า

1) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม รองลงมาคือ การคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม การสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม และการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมเชิงนวัตกรรม

2) การบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการบริหารจัดการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาผู้เรียน และด้านการจัดการเรียนรู้

3) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยองค์ประกอบที่สามารถร่วมกันพยากรณ์การบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา ได้แก่ การคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม การสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม และการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม สามารถอธิบายความแปรปรวนของการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาได้ร้อยละ 58.00 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .762

คำสำคัญ (Keywords): ภาวะผู้นำ; นวัตกรรม; เทคโนโลยีดิจิทัล

Received: 2026-06-15 Revised: 2026-07-05 Accepted: 2026-07-09

¹ สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยเชียงราย Master of Educational Administration, Graduate School, Chiang Rai College. E-mail: kittina024@gmail.com

² อาจารย์ประจำ วิทยาลัยเชียงราย Lecturer of Chiangrai College. E-mail: inchenjarean@gmail.com

³ อาจารย์ประจำ วิทยาลัยเชียงราย Lecturer of Chiangrai College. Corresponding author E-mail: Dr.W.siririth@gmail.com

Abstract

This research aimed to study: 1) the level of innovative leadership of administrators of District Learning Encouragement Centers under the Chiang Rai Provincial Office of Learning Encouragement; 2) the level of digital technology management in educational institutions; and 3) the innovative leadership of administrators affecting digital technology management at the educational institutions. This study employed a quantitative research approach. The sample consisted of 201 participants. The research instrument was a questionnaire. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and stepwise multiple regression analysis.

The findings revealed that:

1) the overall level of innovative leadership among administrators was high. The dimension with the highest mean score was innovative vision, followed by innovative creative thinking, innovative organizational atmosphere, and innovative teamwork and participation, respectively.

2) the overall level of digital technology management at the educational institutions was high. Administration and management received the highest mean score, followed by learner development and learning management, respectively.

3) the innovative leadership was positively correlated with digital technology management at the .01 level of statistical significance. Furthermore, creative thinking, a conducive organizational climate, and an innovation-oriented vision significantly predicted digital technology management. These variables jointly explained 58.00 percent of the variance in digital technology management. with a multiple correlation coefficient of .762.

Keywords: Leadership; Innovation; Digital Technology

บทนำ (Introduction)

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของประชาชนและขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ ภายใต้บริบทของสังคมดิจิทัล สถานศึกษาจำเป็นต้องประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาผู้เรียน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติและการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) ทั้งนี้ พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 และนโยบายของกรมส่งเสริมการเรียนรู้ ได้กำหนดทิศทางให้สถานศึกษาพัฒนาระบบดิจิทัลและนวัตกรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ ให้รองรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566, 2566; กรมส่งเสริมการเรียนรู้, 2567)

อย่างไรก็ตาม รายงานสภาวะการศึกษาไทยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) และจุดเน้นการดำเนินงานกรมส่งเสริมการเรียนรู้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 (กรมส่งเสริมการเรียนรู้, 2567) สะท้อนว่า สถานศึกษาหลายแห่งยังประสบข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

และสมรรถนะด้านดิจิทัลของครูและบุคลากร ส่งผลให้การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการ และการจัดการเรียนรู้ยังไม่บรรลุผลตามเป้าหมาย แสดงให้เห็นว่าความสำเร็จของการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลมิได้ขึ้นอยู่กับความพร้อมด้านเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้บริหารในการ กำหนดทิศทางและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงขององค์กร

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารที่สามารถกำหนดวิสัยทัศน์ ส่งเสริม ความคิดสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วม และสร้างบรรยากาศองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2562) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมดังกล่าวช่วยให้ผู้บริหารสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนา เทคโนโลยีดิจิทัล จัดสรรทรัพยากร พัฒนาศักยภาพบุคลากร และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการใช้ นวัตกรรม ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของบริพัทธ์ สารผล (2565) และวีระวุฒน์ ชัยนุ (2567) ที่พบว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีบทบาท สำคัญต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษา

ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดเชียงราย มี บทบาทในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ประชาชนในพื้นที่ที่มีความหลากหลาย ทั้งพื้นที่เมือง ชนบท พื้นที่สูง และพื้นที่ชายแดน โดยมีศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอจำนวน 18 แห่ง ซึ่งมีความแตกต่างด้านโครงสร้าง พื้นฐาน การเข้าถึงระบบเครือข่าย และความพร้อมด้านเทคโนโลยีดิจิทัล (สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำ จังหวัดเชียงราย, 2568) ความหลากหลายของบริบทดังกล่าวทำให้ผู้บริหารจำเป็นต้องอาศัยภาวะผู้นำเชิง นวัตกรรมในการกำหนดทิศทาง พัฒนาศักยภาพ และขับเคลื่อนการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลให้ เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิตอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า งานวิจัยที่ผ่านมาให้ความสำคัญกับการศึกษาภาวะผู้นำเชิง นวัตกรรมหรือการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลในโรงเรียนขั้นพื้นฐานและสถานศึกษาทั่วไปเป็นส่วนใหญ่ (ศิริพร พงษ์เนตร, 2564; บริพัทธ์ สารผล, 2565; เกื้อกุล วัชรุม, 2566; อภิชาติ มุงธิสาร, 2566) แม้ว่า วีระ วุฒน์ ชัยนุ (2567) จะศึกษาศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ แต่ยังมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำ เชิงนวัตกรรมกับคุณภาพการบริหารจัดการโดยรวม มิได้ศึกษาผลของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่มีต่อการบริหาร จัดการเทคโนโลยีดิจิทัลโดยตรง จึงยังขาดหลักฐานเชิงประจักษ์ที่อธิบายอิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมต่อ การบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลในบริบทของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริม การเรียนรู้ประจำจังหวัดเชียงรายโดยตรง ซึ่งเป็นช่องว่างขององค์ความรู้ (Research Gap) ที่การวิจัยครั้งนี้มุ่ง เติมเต็ม

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการ เทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ ประจำจังหวัดเชียงราย เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร การบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา และการกำหนดนโยบายของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัล

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ สังกัด สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดเชียงราย

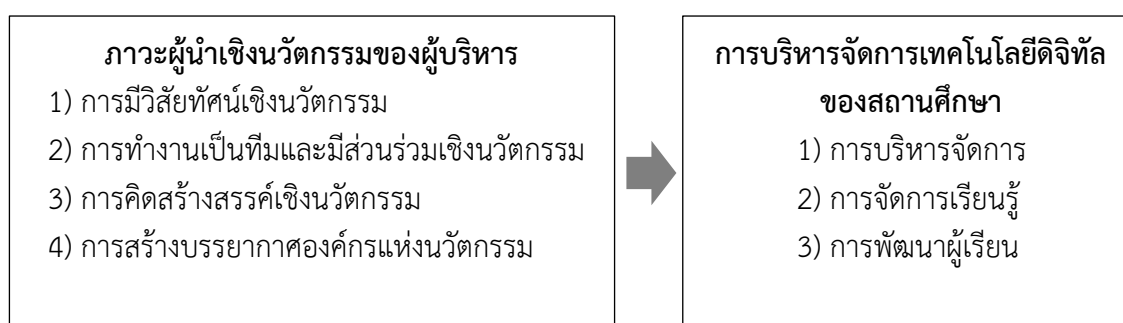
2. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดเชียงราย

3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดเชียงราย

สมมติฐานการวิจัย (Research Hypothesis)

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร ส่งผลต่อการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดเชียงราย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารและการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดเชียงราย โดยผู้วิจัยสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม 2) การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วมเชิงนวัตกรรม 3) การคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม และ 4) การสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม ส่วนการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา ศึกษาจากเป้าหมายการจัดการศึกษาตามมาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2562 : 15) ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารจัดการ 2) การจัดการเรียนรู้ และ 3) การพัฒนาผู้เรียน

1.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษาในศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดเชียงราย จำนวน 414 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 201 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie และ Morgan (1970) และสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยกำหนดให้ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอทั้ง 18

แห่งเป็นชั้นภูมิ (Strata) จัดสรรกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละชั้นภูมิ (Proportionate Stratified Random Sampling) แล้วสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ภายในแต่ละชั้นภูมิ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างเป็นตัวแทนของประชากรอย่างเหมาะสม (Krejcie & Morgan, 1970)

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ จำนวน 18 แห่ง สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอเมืองเชียงราย เวียงชัย เวียงเชียงรุ้ง ดอยหลวง แม่จัน แม่ฟ้าหลวง แม่สาย เชียงแสน เชียงของ เวียงแก่น เทิง ขุนตาล พญาเม็งราย ป่าแดด พาน แม่ลาว แม่สรวย และเวียงป่าเป้า

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการระหว่างวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2568 ถึงวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2568

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารและการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา จากนั้นสังเคราะห์สาระสำคัญเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ตัวแปร นิยามเชิงปฏิบัติการ และตัวบ่งชี้ ก่อนพัฒนาเป็นข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมของเนื้อหา และความชัดเจนของภาษา ก่อนปรับปรุงแก้ไขและนำไปตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร ประกอบด้วย 4 ด้าน จำนวน 26 ข้อ ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วมเชิงนวัตกรรม การคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม และการสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม และตอนที่ 3 การบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา ประกอบด้วย 3 ด้าน จำนวน 19 ข้อ ได้แก่ การบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาผู้เรียน โดยข้อคำถามในตอนที่ 2 และตอนที่ 3 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแนวคิดของ Likert (1932)

ผู้วิจัยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามโดยเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย นิยามเชิงปฏิบัติการ ความเหมาะสมของเนื้อหา และความชัดเจนของภาษา พร้อมทั้งหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยกำหนดเกณฑ์การยอมรับที่ค่า IOC ตั้งแต่ .50 ขึ้นไป เนื่องจากแบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จึงไม่นำมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ส่วนแบบสอบถามตอนที่ 2 ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร และตอนที่ 3 การบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 ทุกข้อ แสดงว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและสามารถนำไปทดลองใช้ได้

จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยตัดข้อคำถามที่ไม่ผ่านเกณฑ์การพิจารณาและมีเนื้อหาซ้ำซ้อนออก จำนวน 3 ข้อ ทำให้แบบสอบถามคงเหลือจำนวน 45 ข้อ ก่อนนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับบุคลากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's

Alpha Coefficient) ตามแนวคิดของ Cronbach (1970) ผลการวิเคราะห์พบว่า แบบสอบถามภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.980 แบบสอบถามการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษามีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.973 และแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.986 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูงมาก ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อคำถามและพบว่าแต่ละข้อสอดคล้องกับตัวบ่งชี้ตามนิยามเชิงปฏิบัติการและมุ่งวัดคุณลักษณะของตัวแปรในมิติที่แตกต่างกัน จึงแสดงให้เห็นว่าค่าความเชื่อมั่นที่อยู่ในระดับสูงสะท้อนความสอดคล้องภายในของเครื่องมือ มากกว่าการเกิดจากความซ้ำซ้อนของข้อคำถาม ส่งผลให้เครื่องมือมีความเหมาะสมสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยประสานงานกับบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยเชียงราย เพื่อจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลไปยังศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดเชียงราย

3.2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและแนวทางการตอบแบบสอบถามแก่ผู้ตอบแบบสอบถาม

3.3 ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถาม ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูล ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

4.2 วิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.3 วิเคราะห์ระดับการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.4 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

4.5 วิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย (Research Results)

จากผลการวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดเชียงราย สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง เป็นบุคลากรของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดเชียงราย จำนวน 201 คน จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 62.70 มีอายุ

ระหว่าง 41–50 ปี จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 41.30 มีการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 83.10 และมีประสบการณ์การทำงานระหว่าง 6–15 ปี จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 41.80

2. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.38, S.D. = 0.40) และเมื่อพิจารณาเรียงลำดับจากสูงไปหาต่ำ พบว่า การมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม ($\bar{X}$ = 4.42, S.D. = 0.46) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ การคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม ($\bar{X}$ = 4.41, S.D. = 0.46) การสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม ($\bar{X}$ = 4.40, S.D. = 0.48) และการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วมเชิงนวัตกรรม ($\bar{X}$ = 4.30, S.D. = 0.40) ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร

ด้านที่	ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1	การมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม	4.42	0.46	มาก
2	การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วมเชิงนวัตกรรม	4.30	0.40	มาก
3	การคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม	4.41	0.46	มาก
4	การสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม	4.40	0.48	มาก
	ค่าเฉลี่ยรวม	4.38	0.40	มาก

3. การบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.33, S.D. = 0.48) และเมื่อพิจารณาเรียงลำดับจากสูงไปหาต่ำ พบว่า ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.51) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการพัฒนาผู้เรียน ($\bar{X}$ = 4.31, S.D. = 0.52) และด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.31, S.D. = 0.51) ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา

ด้านที่	การบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัล	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1	ด้านการบริหารจัดการ	4.36	0.51	มาก
2	ด้านการจัดการเรียนรู้	4.31	0.51	มาก
3	ด้านการพัฒนาผู้เรียน	4.31	0.52	มาก
	ค่าเฉลี่ยรวม	4.33	0.48	มาก

4. ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ การคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม (β = .285) การสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม (β = .266) และการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม (β = .263) ตามลำดับ โดยตัวแปรทั้ง 3 ด้านสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาได้ร้อยละ 58.00 (R^2 = .580, Adjusted R^2 = .574) และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .762 ดังตารางที่ 3

ผลการวิจัยจึงสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ กล่าวคือ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารส่งผลต่อการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	p	Tolerance	VIF
ค่าคงที่ (Constant)	0.643	0.225		2.856	.005		
X3 การคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม	0.299	0.100	0.285	2.999	.003	.237	4.221
X1 การมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม	0.273	0.089	0.263	3.050	.003	.286	3.495
X4 การสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม	0.264	0.087	0.266	3.036	.003	.278	3.595

$$R = .762, R^2 = .580, \text{Adjusted } R^2 = .574$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y = 0.643 + 0.299(X3) + 0.273(X1) + 0.264(X4)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z_y = 0.285(Zx3) + 0.266(Zx4) + 0.263(Zx1)$$

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

1. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดเชียงราย พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.38, S.D. = 0.40) และเมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม ($\bar{X}$ = 4.42, S.D. = 0.46) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม ($\bar{X}$ = 4.41, S.D. = 0.46) ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม ($\bar{X}$ = 4.40, S.D. = 0.48) และด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วมเชิงนวัตกรรม ($\bar{X}$ = 4.30, S.D. = 0.40) ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอมิมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้และการศึกษาตลอดชีวิต จึงจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาองค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วม ความคิดสร้างสรรค์ และสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนา ส่งผลให้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ สุกัญญา แซ่มซ้อย (2562) ที่อธิบายว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นความสามารถของผู้นำในการกำหนดวิสัยทัศน์ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และสร้างบรรยากาศองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง ผลการวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บริพัฒน์ สารผล (2565) ที่พบว่าผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรม สามารถยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาได้ โดยเฉพาะด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลงและการสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรมที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิภาพขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และผู้บริหารมีภาวะ

ผู้นำเชิงนวัตกรรมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วีระวุฒน์ ชัยนุ (2567: 11-22) ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภออยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษา โดยผู้บริหารที่สามารถกำหนดทิศทางองค์กร ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการพัฒนา จะช่วยยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้สามารถพัฒนาและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า ผู้บริหารศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนให้เห็นว่าการกำหนดวิสัยทัศน์ การส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการสร้างบรรยากาศองค์กรที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง เป็นกลไกสำคัญในการยกระดับการบริหารจัดการของสถานศึกษา

2. การบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดเชียงราย พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.33, S.D. = 0.48) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.51) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการพัฒนาผู้เรียน ($\bar{X}$ = 4.31, S.D. = 0.52) และด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.31, S.D. = 0.51) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ได้กำหนดนโยบายส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้สถานศึกษานำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารงาน การสื่อสาร และการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลอยู่ในระดับมาก โดยด้านการบริหารจัดการมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านการจัดการเรียนรู้ อาจเป็นเพราะการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในงานบริหาร เช่น การจัดเก็บข้อมูล การติดต่อสื่อสาร และการบริหารสารสนเทศ สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบและมีรูปแบบการปฏิบัติที่ชัดเจน ขณะที่การนำเทคโนโลยีไปใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างต้องอาศัยสมรรถนะด้านดิจิทัลของครู ความพร้อมของผู้เรียน และความเหมาะสมของบริบทการเรียนรู้ จึงทำให้การดำเนินงานด้านการจัดการเรียนรู้มีความซับซ้อนและมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านการบริหารจัดการเล็กน้อย ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการศึกษาในยุคดิจิทัลที่มุ่งส่งเสริมการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เกื้อกุล วะชุม (2566) ที่พบว่า การบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากสถานศึกษามีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการข้อมูล การสื่อสาร และการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา พบว่า การคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม (β = .285) การสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม (β = .266) และการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม (β = .263) สามารถร่วมกันอธิบายการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาได้ร้อยละ 58.00 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารที่มีความคิดสร้างสรรค์สามารถแสวงหาแนวทางใหม่ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาการบริหารงานและการจัดการเรียนรู้ ขณะเดียวกัน การสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรมยังช่วยส่งเสริมให้บุคลากรกล้าคิด กล้าทดลอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมกันพัฒนานวัตกรรมในการปฏิบัติงาน ส่วนการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรมช่วย

ให้ผู้บริหารสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กรและเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ส่งผลให้การบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษามีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุญญพัฒน์ สิงห์จารย์ (2564) พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา และสอดคล้องกับศิริพร พงษ์เนตร (2564) พบว่า การมีวิสัยทัศน์ การคิดสร้างสรรค์ และการสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม เป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของสถานศึกษา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับบริพัทธ์ สารผล (2565) พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิผลการบริหารงานของสถานศึกษา โดยเฉพาะด้านการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาองค์กร ตลอดจนสอดคล้องกับ เกื้อกุล วัชรม (2566) พบว่า การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผล จำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารที่สามารถส่งเสริมการเปลี่ยนแปลง สนับสนุนการเรียนรู้ และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลภายในองค์กร

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ ประจำจังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ในรูปแบบ "รูปแบบการขับเคลื่อนการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาด้วยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร" ซึ่งอธิบายว่า การบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพไม่ได้เกิดจากการนำเทคโนโลยีมาใช้เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการบูรณาการองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ได้แก่ การคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม การสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม และการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม ให้ทำงานเชื่อมโยงและเกื้อหนุนกันอย่างเป็นระบบ

การคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมเป็นแรงขับเคลื่อนในการพัฒนาแนวทางการบริหารและการจัดการเรียนรู้รูปแบบใหม่ การสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของบุคลากร ส่วนการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรมทำหน้าที่กำหนดทิศทางและเป้าหมายการพัฒนาองค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัล องค์ประกอบทั้งสามจึงทำงานร่วมกันจนเกิดการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลที่ครอบคลุม การบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

องค์ความรู้ดังกล่าวช่วยเติมเต็มองค์ความรู้เดิม โดยแสดงให้เห็นกลไกการทำงานร่วมกันขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในบริบทของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ ซึ่งเป็นบริบทของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตที่แตกต่างจากสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสามารถใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาผู้บริหาร การกำหนดนโยบาย และการยกระดับการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของหน่วยงานด้านการศึกษาตลอดชีวิตได้อย่างเป็นรูปธรรม

ภาพที่ 1 รูปแบบการขับเคลื่อนการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลด้วยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร
ที่มา: ผู้วิจัยสังเคราะห์จากผลการวิจัย (2569)

รูปแบบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม การสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม และการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม มีได้ทำงานแยกจากกัน แต่เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวพันกันอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้เกิดการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพในด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาผู้เรียน อันนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า การคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลมากที่สุด ผู้บริหารควรส่งเสริมการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของครูและบุคลากร โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ สนับสนุนการสร้างนวัตกรรม และเปิดโอกาสให้ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

1.2 จากผลการวิจัยที่พบว่า การสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญต่อการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารควรส่งเสริมการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการทำงานร่วมกัน เพื่อพัฒนานวัตกรรมและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา

1.3 จากผลการวิจัยที่พบว่า การมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรมส่งผลต่อการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา ผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์และแผนพัฒนาด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ พร้อมทั้งสนับสนุนทรัพยากรและสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ เพื่อยกระดับการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรพัฒนาและทดสอบรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ เพื่อประเมินผลต่อการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา

2.2 ควรศึกษาบทบาทของสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารและครูในฐานะตัวแปรส่งผ่านหรือตัวแปรกำกับ เพื่ออธิบายกลไกความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.3 ควรดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพหรือการวิจัยแบบผสมผสาน เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมและการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลในบริบทของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ

2.4 ควรศึกษาวิจัยในศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอในพื้นที่หรือสังกัดอื่น เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการขับเคลื่อนการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลด้วยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในบริบทที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง (References)

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). **มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- เกื้อกูล วะชุม. (2566). **ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- กรมส่งเสริมการเรียนรู้. (2567). **จุดเน้นการดำเนินงานกรมส่งเสริมการเรียนรู้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568**. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเรียนรู้.
- บริพัทธ์ สารผล. (2565). **ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- บุญญพัฒน์ สิงห์จรรย์. (2564). **การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566. (2566, 19 มีนาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 140 ตอนที่ 20 ก.
- วีระวัฒน์ ชัยนุ. (2567). **ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริหารจัดการของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดกลุ่มเจ้าพระยาป่าสัก**. **วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. 7(4): 11-22.
- สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2562). **แนวทางการประเมินคุณภาพการศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2562**. กรุงเทพฯ: สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). **รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2562-2563**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

- สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดเชียงราย. (2568). **ข้อมูลสารสนเทศศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดเชียงราย ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568**. เชียงราย: สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดเชียงราย.
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2562). **การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร พงษ์เนตร. (2564). **การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- อภิชาติ มุงธิสาร. (2566). **ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสกลนคร**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- Cronbach, L. J. (1970). **Essentials of Psychological Testing**. 3rd ed.). New York: Harper & Row.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). **Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement**. 30(3): 607-610.
- Likert, R. (1932). **A technique for the measurement of attitudes**. Archives of Psychology. 140: 1-55.

คุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการในทัณฑสถานหญิงชลบุรี
QUALITY OF WORKING LIFE OF CIVIL SERVANTS AT CHONBURI WOMEN'S
CORRECTIONAL INSTITUTION

ปัทมิตา พัดสี¹ สุปราณี ธรรมพิทักษ์²
Pathita Padsee, Supranee Thammaphithak

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.ศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการในทัณฑสถานหญิงชลบุรี และ 2.เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการในทัณฑสถานหญิงชลบุรีจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ข้าราชการในทัณฑสถานหญิงชลบุรี จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามคุณภาพชีวิตการทำงาน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า 1.คุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการในทัณฑสถานหญิงชลบุรีโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.45$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านลักษณะงานที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์และเป็นประโยชน์ต่อสังคม มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด อยู่ในระดับดี ($\bar{X}=3.94$) รองลงมา ได้แก่ ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ($\bar{X}=3.67$) และด้านการบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน ($\bar{X}=3.63$) ขณะที่ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X}=2.65$) 2.ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ข้าราชการที่มีเพศแตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตในการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศชายมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเพศหญิง ส่วนปัจจัยด้านอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน ตำแหน่งงาน และอายุในการปฏิบัติงาน ไม่พบความแตกต่างของคุณภาพชีวิตในการทำงาน

คำสำคัญ (Keywords): คุณภาพชีวิตในการทำงาน; ข้าราชการราชทัณฑ์; ทัณฑสถานหญิงชลบุรี

Abstract

This research article aimed to: 1) examine the level of quality of work life among civil servants at the Chonburi Women's Correctional Institution, and 2) compare the quality of work life of civil servants classified by personal factors. This study employed a quantitative research design. The sample consisted of 60 civil servants working at the Chonburi Women's Correctional Institution. The research instrument was a Quality of Work Life questionnaire. Data were collected by administering questionnaires to the sample group and analyzed using

Received: 2026-05-20 Revised: 2026-07-11 Accepted: 2026-07-18

¹ นิสิตปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา Master's Degree Student, Faculty of Political Sciences and Law, Burapha University. E-mail: pathita.ps@hotmail.com

² ผู้ประพันธ์บรรณกิจ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา Corresponding Author, Assistant Professor. Faculty of Political Sciences and Law, Burapha University. E-mail: supranee@buu.ac.th

descriptive statistics (frequencies, percentages, means, and standard deviations) and inferential statistics (t-tests and one-way analysis of variance [ANOVA]).

The findings revealed that: 1) the overall quality of work life of civil servants at the Chonburi Women's Correctional Institution was at a moderate level ($\bar{X} = 3.45$). With consideration of each dimension, the aspect of socially relevant and beneficial work characteristics had the highest mean score, which was at a high level ($\bar{X} = 3.94$), followed by job security and career advancement ($\bar{X} = 3.67$), and social integration or teamwork ($\bar{X} = 3.63$). In contrast, work-life balance had the lowest mean score ($\bar{X} = 2.65$). 2) The hypothesis testing indicated that civil servants with different genders demonstrated significantly different levels of quality of work life at the .05 level of statistical significance, with male officers reporting higher mean scores than female officers. However, no statistically significant differences were found in relation to age, marital status, educational level, monthly income, job position, or years of work experience.

Keywords: Quality of Working Life; Correctional Civil Servants;
Chonburi Women's Correctional Institution

บทนำ (Introduction)

งานราชทัณฑ์มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากงานราชการทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญ บุคลากรต้องปฏิบัติงานในสภาพแวดล้อมที่มีความเสี่ยงและความกดดันสูง ทั้งจากภาระงานที่หนัก การขาดแคลนอัตรากำลังเมื่อเทียบกับจำนวนผู้ต้องขัง การสัมผัสกับความรุนแรงและเหตุการณ์วิกฤตอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนการทำงานเป็นกะหมุนเวียนที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต จากผลการศึกษาของ Finney et al. (2013: 1-13; ปทิตตา พัดสี แพล) พบว่า ปัจจัยด้านโครงสร้างองค์การ บรรยากาศองค์การ และความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชามีความสัมพันธ์กับระดับความเครียดและภาวะหมดแรง (burnout) ในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับการศึกษาของ Schultz et al. (2025: 1-12; ปทิตตา พัดสี แพล) และ Coulling et al. (2024: 1-10; ปทิตตา พัดสี แพล) ที่สะท้อนว่า บุคลากรราชทัณฑ์เป็นกลุ่มวิชาชีพที่เผชิญความเสี่ยงด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตในระดับสูงจากลักษณะงานที่มีความตึงเครียดและการเผชิญเหตุการณ์กระทบกระเทือนทางจิตใจอย่างต่อเนื่อง โดยพบอัตราการเกิดภาวะเครียดหลังเหตุการณ์รุนแรง (Post-Traumatic Stress Disorder: PTSD) และปัญหาสุขภาพจิตอื่นในระดับสูงเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มวิชาชีพด้านความมั่นคงและการบังคับใช้กฎหมายบางประเภท คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรราชทัณฑ์จึงไม่เพียงส่งผลต่อสุขภาวะของบุคลากรในระดับบุคคลเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน บรรยากาศองค์การ และคุณภาพการดำเนินงานของหน่วยงานโดยรวมด้วย

สำหรับบริบทของทัณฑสถานหญิง กล่าวได้ว่ามีความซับซ้อนและละเอียดอ่อนยิ่งกว่าทัณฑสถานชาย เนื่องจากบุคลากรต้องดูแลผู้ต้องขังที่มีความต้องการพิเศษเฉพาะเพศภาวะ อาทิ การดูแลหญิงตั้งครรภ์ มารดาที่มีบุตรเล็กภายในสถานกักกัน และผู้ต้องขังที่มีปัญหาสุขภาพจิต ซึ่งต้องการทักษะและความอดทนในการจัดการที่แตกต่างออกไป สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Venâncio et al. (2020: 312-321; ปทิตตา พัดสี แพล) พบว่า เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์มีแนวโน้มเผชิญความเสี่ยงต่อภาวะหมดแรง (burnout) และความเครียด

จากการปฏิบัติงานในระดับสูง โดยปัจจัยดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นได้กับบุคลากรหลายระดับตำแหน่งภายในองค์กร นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่าการวิจัยที่มุ่งเน้นคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรราชทัณฑ์ โดยเฉพาะในทัณฑสถานหญิง ยังมีจำนวนจำกัด จึงควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเพื่อขยายองค์ความรู้ในประเด็นดังกล่าว สำหรับในบริบทของประเทศไทยจากรายงาน Thailand Annual Prison Report 2023 ระบุว่า ในปี พ.ศ. 2565 ประเทศไทยมีผู้ต้องขังรวมจำนวน 261,919 คน โดยในจำนวนดังกล่าวเป็นผู้ต้องขังหญิง 30,413 คน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบบริหารจัดการทัณฑสถานหญิง ให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะด้านของผู้ต้องขังหญิง ทั้งในมิติสุขภาพ การคุ้มครองสวัสดิการ และการฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อเตรียมความพร้อมในการกลับคืนสู่สังคม (FIDH & UCL, 2023; ปัทมิตา พัดสี แบล) ในพื้นที่ภาคตะวันออกของประเทศไทย ทัณฑสถานหญิงชลบุรี ถือเป็นหน่วยงานราชทัณฑ์ที่มีบทบาทสำคัญในการดูแลผู้ต้องขังหญิงในเขตจังหวัดชลบุรีและพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) การขยายตัวทางเศรษฐกิจและการเพิ่มขึ้นของประชากรในพื้นที่ดังกล่าวส่งผลให้เกิดความซับซ้อนของปัญหาสังคมและอาชญากรรมมากขึ้น ทำให้ภารกิจของทัณฑสถานหญิงชลบุรีไม่ได้จำกัดเพียงการควบคุมผู้ต้องขังเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการฟื้นฟูพฤติกรรม การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว และการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างยั่งยืน

ด้วยบริบทและสถานการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการศึกษาคูณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการในทัณฑสถานหญิงชลบุรีมีความจำเป็น เนื่องจากแม้จะมีงานวิจัยด้านคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรภาครัฐไทยในบริบทต่าง ๆ อยู่บ้าง แต่การศึกษาที่เจาะจงในบริบทของงานราชทัณฑ์ โดยเฉพาะทัณฑสถานหญิงในระดับภูมิภาค ยังมีจำนวนจำกัด ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีคุณค่าสำหรับผู้บริหารในการกำหนดนโยบายพัฒนาคุณภาพชีวิต จัดสรรทรัพยากร และออกแบบโปรแกรมสนับสนุนบุคลากรที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง อันจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากร ลดอัตราการลาออก และการขาดงาน และยกระดับคุณภาพการปฏิบัติงานราชทัณฑ์ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและพันธกิจขององค์กรอย่างยั่งยืนต่อไป

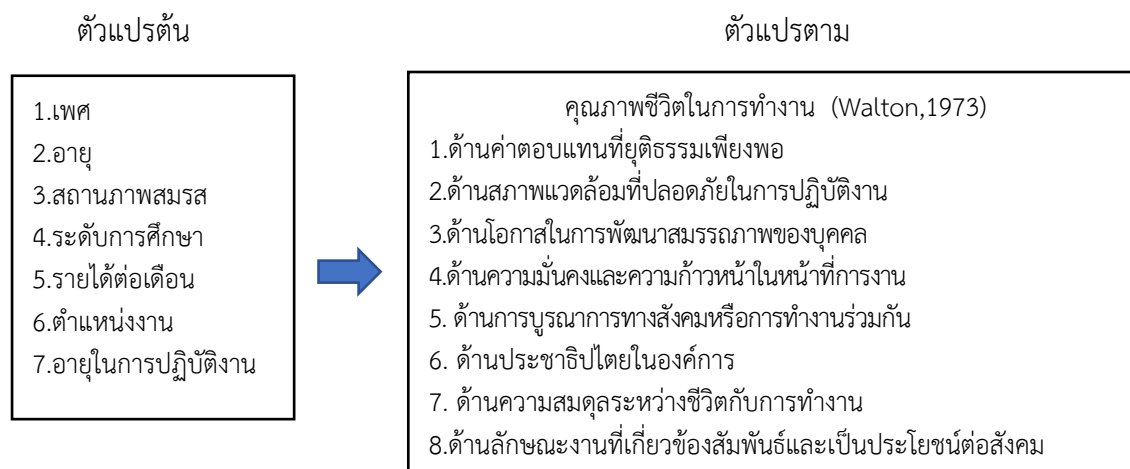
วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการในทัณฑสถานหญิงชลบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการในทัณฑสถานหญิงชลบุรี

สมมติฐานการวิจัย (Research Hypothesis)

ข้าราชการในทัณฑสถานหญิงชลบุรีที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน ตำแหน่งงาน และอายุในการปฏิบัติงาน ต่างกันมีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยมุ่งเน้นศึกษาและวิเคราะห์คุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรี ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1) ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน ตำแหน่งงาน อายุในการปฏิบัติงาน

2) ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรี ตามแนวคิดของ Walton (1973: 11-21; ปัทมิตา พัดสี แพล) ประกอบด้วย 8 ด้าน ได้แก่ ด้านค่าตอบแทนที่ยุติธรรมเพียงพอ ด้านสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยในการปฏิบัติงาน ด้านโอกาสในการพัฒนาสมรรถภาพของบุคคล ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ด้านการบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน ด้านประชาธิปไตยในองค์กร ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน และด้านลักษณะงานที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์และเป็นประโยชน์ต่อสังคม

1.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการวิจัย คือ ข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรี จำนวน 70 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970: 607-610; ปัทมิตา พัดสี แพล) ที่ขนาดประชากร 70 คน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 59 คน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ปรับเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็น 60 คน จากนั้นใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่ายด้วยวิธีจับสลาก

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยจำกัดการศึกษาเฉพาะในทัศนสถานหญิงชลบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาเดียวในการวิจัย โดยไม่ขยายการศึกษานี้ไปยังทัศนสถานหญิงหรือทัศนสถานอื่น ๆ ในพื้นที่หรือภูมิภาคอื่น

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

พฤษภาคม 2568-เมษายน 2569

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับ คุณภาพชีวิตของข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรี แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างลักษณะขอแบบสอบถามเป็นแบบปลายปิด จำนวน 7 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน ตำแหน่งงาน และอายุในการปฏิบัติงาน

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรี ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่นๆ ลักษณะของข้อคำถามเป็นแบบปลายเปิด

แบบสอบถามได้ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item Objective Congruence Index: IOC) ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.667-1.00

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 งานวิจัยนี้ได้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสโครงการวิจัย G-HU133/2568 เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2568

3.2 ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพาไปยังผู้บัญชาการทัศนสถานหญิงชลบุรี เพื่อขออนุญาตแจกแบบสอบถามให้กับข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรี

3.3 แจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 60 คน

3.4 ผู้วิจัยรับแบบสอบถามกลับคืน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน โดยผู้วิจัยเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของข้อมูล และตอบวัตถุประสงค์ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน ตำแหน่งงาน อายุในการปฏิบัติงาน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าแจกแจงค่าความถี่ และหาค่าร้อยละ

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์คุณภาพชีวิตของข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรี วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ใช้เกณฑ์การประเมินมาตราประมาณค่า 5 ระดับของ บุญชม ศรีสะอาด (2554: 121) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	ความหมาย
4.51-5.00	คุณภาพชีวิตดีมาก
3.51-4.50	คุณภาพชีวิตดี
2.51-3.50	คุณภาพชีวิตปานกลาง
1.51-2.50	คุณภาพชีวิตไม่ดี
1.00-1.50	คุณภาพชีวิตไม่ดีมาก

ส่วนที่ 3 การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรี วิเคราะห์โดยใช้สถิติ t-test ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ที่เป็นอิสระต่อกัน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - Way ANOVA) กรณี 2 กลุ่มขึ้นไป กรณีพบความแตกต่างทำการทดสอบรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe' ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรี จำนวน 60 คน ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 58 คน (ร้อยละ 96.67) และเพศชาย จำนวน 2 คน (ร้อยละ 3.33) ด้านอายุ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 41-50 ปี จำนวน 24 คน (ร้อยละ 40.00) รองลงมาคือช่วงอายุ 31-40 ปี จำนวน 22 คน (ร้อยละ 36.67) สำหรับสถานภาพสมรส ส่วนใหญ่มีสถานภาพ สมรส จำนวน 26 คน (ร้อยละ 43.33) รองลงมาคือโสด จำนวน 25 คน (ร้อยละ 41.67) ด้านการศึกษา ส่วนใหญ่จบ อนุปริญญา/ปวส. จำนวน 39 คน (ร้อยละ 65.00) ด้านรายได้ต่อเดือน ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 20,001-30,000 บาท จำนวน 25 คน (ร้อยละ 41.67) ขณะที่ตำแหน่งงานปัจจุบันส่วนใหญ่อยู่ในระดับ ชำนาญการ/ชำนาญงาน จำนวน 29 คน (ร้อยละ 48.33) และมีอายุการปฏิบัติงาน 1-5 ปี จำนวน 27 คน (ร้อยละ 45.00) มากที่สุด

ตารางที่ 1 จำนวน ร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ปัจจัยส่วนบุคคล		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	2	3.33
	หญิง	58	96.67
อายุ	20-30 ปี	5	8.33
	31-40 ปี	22	36.67
	41-50 ปี	24	40.00
	51-60 ปี	9	15.00
สถานภาพสมรส	โสด	25	41.67
	สมรส	26	43.33
	หย่าร้าง	9	15.00
ระดับการศึกษา	มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช	11	18.33
	อนุปริญญา/ปวส.	39	65.00
	ปริญญาตรี	10	16.67
ไม่เกิน 20,000 บาท		14	23.34

	ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ต่อเดือน	20,001-30,000 บาท	25	41.67
	30,001-40,000 บาท	13	21.67
	มากกว่า 40,000 บาท	8	13.33
ตำแหน่งงานปัจจุบัน	ระดับปฏิบัติการ/ปฏิบัติงาน	26	43.33
	ระดับชำนาญการ/ชำนาญงาน	29	48.33
	ระดับชำนาญการพิเศษ	5	8.33
อายุในการปฏิบัติงาน	1-5 ปี	27	45.00
	6-10 ปี	9	15.00
	11-15 ปี	8	13.33
	16-20 ปี	16	26.67

2. ผลการวิเคราะห์คุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรี

จากการวิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรี พบว่าระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.45$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านลักษณะงานที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์และเป็นประโยชน์ต่อสังคม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.94$) อยู่ในระดับ ดี รองลงมาคือ ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ($\bar{X} = 3.67$) และ ด้านบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน ($\bar{X} = 3.63$) ด้านประชาธิปไตยในองค์กร ($\bar{X} = 3.63$) ซึ่งอยู่ในระดับ ดี ส่วนด้านที่อยู่ในระดับ ปานกลาง ได้แก่ ด้านโอกาสในการพัฒนาสมรรถภาพของบุคคล ($\bar{X} = 3.49$) ด้านสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยในการทำงาน ($\bar{X} = 3.27$) และ ด้านค่าตอบแทนที่ยุติธรรม ($\bar{X} = 3.23$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน ($\bar{X} = 2.65$) ซึ่งอยู่ในระดับ ปานกลาง

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์คุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรี

ลำดับ	คุณภาพชีวิตในการทำงาน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1	ด้านค่าตอบแทนที่ยุติธรรม	3.23	0.77	ปานกลาง	6
2	ด้านสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยในการทำงาน	3.27	0.77	ปานกลาง	5
3	ด้านโอกาสในการพัฒนาสมรรถภาพของบุคคล	3.49	0.80	ปานกลาง	4
4	ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน	3.67	1.31	ดี	2
5	ด้านบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน	3.63	0.83	ดี	3
6	ด้านประชาธิปไตยในองค์กร	3.63	1.27	ดี	3
7	ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน	2.65	1.19	ปานกลาง	7

8	ด้านลักษณะงานที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์และเป็นประโยชน์ต่อสังคม	3.94	0.86	ดี	1
	ภาพรวมคุณภาพชีวิตในการทำงาน	3.45	0.69	ปานกลาง	

3. ผลการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรี

3.1 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรีจำแนกตามอายุ

จากผลการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรีจำแนกตามเพศ พบว่า ข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรีที่มีเพศแตกต่างกันมีระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพบว่า ข้าราชการเพศชายมีค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่าเพศหญิง โดยเพศชายมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 ขณะที่เพศหญิงมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรีจำแนกตามอายุ

เพศ	จำนวน	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ชาย	2	4.52	0.67	2.45	0.02*
หญิง	58	3.40	0.64		

3.2 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรีจำแนกตามอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน ตำแหน่งงานในปัจจุบัน อายุในการปฏิบัติงาน

จากการทดสอบความแตกต่างของระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรี จำแนกตาม อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน ตำแหน่งงานในปัจจุบัน และอายุในการปฏิบัติงาน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) พบว่า ข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรีที่มีอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน ตำแหน่งงานในปัจจุบัน และอายุในการปฏิบัติงานต่างกัน มีคุณภาพชีวิตไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวเพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตกับตัวแปร อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน ตำแหน่งงานในปัจจุบัน อายุในการปฏิบัติงาน

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
อายุ	ระหว่างกลุ่ม	3	2.69	0.90	1.84	0.15
	ภายในกลุ่ม	56	25.59	0.46		
	รวม	59	28.28			
สถานภาพสมรส	ระหว่างกลุ่ม	2	0.68	0.34	0.70	0.50
	ภายในกลุ่ม	57	27.60	0.48		
	รวม	59	28.28			
ระดับการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	2	0.56	0.28	0.58	0.56
	ภายในกลุ่ม	57	27.72	0.49		
	รวม	59	28.28			
รายได้ต่อเดือน	ระหว่างกลุ่ม	3	0.70	0.23	0.515	0.674
	ภายในกลุ่ม	56	25.37	0.45		
	รวม	59	26.07			

ตำแหน่งงานใน	ระหว่างกลุ่ม	2	1.22	0.61	1.28	0.29
ปัจจุบัน	ภายในกลุ่ม	57	27.07	0.47		
	รวม	59	28.28			
อายุในการ	ระหว่างกลุ่ม	3	2.61	0.87	1.90	0.14
ปฏิบัติงาน	ภายในกลุ่ม	56	25.67	0.46		
	รวม	59	28.28			

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

1. การศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรี พบว่า ข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรี มีคุณภาพชีวิตในการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.45$) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบุคลากรรับรู้ทั้งด้านบวกและข้อจำกัดของการทำงานในระบบราชทัณฑ์พร้อมกัน กล่าวคือ งานราชทัณฑ์เป็นงานที่มีคุณค่าทางสังคมสูง แต่ในเวลาเดียวกันก็เป็นงานที่มีความกดดัน มีข้อจำกัดด้านเวลา และมีภาระหน้าที่ที่เข้มข้นกว่างานราชการทั่วไป ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กนกวรรณ ทองคำ และศิริภัสสร วงศ์ทองดี (2561: 26-46) ที่พบว่า ข้าราชการราชทัณฑ์ในเรือนจำพิเศษ กรุงเทพมหานครและทัศนสถานหญิงกลางมีคุณภาพชีวิตการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และยังชี้ว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในองค์กรและคุณลักษณะงานมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสะท้อนลักษณะเฉพาะของงานราชทัณฑ์ ที่เป็นงานควบคุมและแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขัง ซึ่งต้องใช้ทั้งวินัย ความอดทน ความรอบคอบ และการปฏิบัติงานต่อเนื่อง แตกต่างจากงานพลเรือนทั่วไป ขณะที่ภารกิจของกรมราชทัณฑ์ครอบคลุมทั้งการควบคุม การฟื้นฟู และการพัฒนาผู้ต้องขังให้กลับคืนสู่สังคมอย่างปกติ จึงทำให้บุคลากรต้องรับแรงกดดันทั้งจากภารกิจด้านความมั่นคงและภารกิจเชิงมนุษยธรรมไปพร้อมกัน เมื่อเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของ ธาราวรรณ ชุกกลิน และ เกวลิน ศีลพิพัฒน์ (2558: 173-180) ซึ่งพบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการเรือนจำและทัศนสถานเขต 2 อยู่ในระดับดี และด้านที่สูงที่สุดคือ สภาพการทำงานที่มีความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ พร้อมทั้ง พบว่า บรรยากาศองค์การมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 ผลการวิจัยครั้งนี้จึงมีนัยสำคัญเชิงเปรียบเทียบ กล่าวคือ ถึงแม้ว่างานราชทัณฑ์จะมีภารกิจคล้ายกัน แต่คุณภาพชีวิตในการทำงานอาจแตกต่างกันตามบริบทของหน่วยงาน สภาพแวดล้อมภายใน การจัดการกำลังคน และบรรยากาศองค์การในแต่ละแห่ง

2. การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรี พบว่า ข้าราชการที่มี เพศแตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศชายมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเพศหญิง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากประสบการณ์การรับรู้งานราชทัณฑ์ของบุคลากรหญิงกับชายไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะในบริบทของทัศนสถานหญิง ซึ่งลักษณะงานอาจเกี่ยวข้องกับความกดดันทางอารมณ์ ความละเอียดอ่อนในการดูแลผู้ต้องขังหญิง และภาระทางสังคม/ครอบครัว ที่อาจตกอยู่กับบุคลากรหญิงมากกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่า ตัวแปรด้านเพศในการศึกษาในครั้งนั้น ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยที่ผ่านมา เช่น ผลการศึกษาของ ธาราวรรณ ชุกกลิน และเกวลิน ศีลพิพัฒน์ (2558: 173-180) พบว่า ข้าราชการเรือนจำและทัศนสถานเขต 2 ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานไม่แตกต่างกัน จึงอาจกล่าวได้ว่า ผลของความแตกต่างทางเพศในเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรราชทัณฑ์ขึ้นกับบริบทหน่วยงาน โครงสร้างกำลังคน ภารกิจเฉพาะ

ขณะที่ปัจจัยอื่น ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน ตำแหน่งงานปัจจุบัน และอายุในการปฏิบัติงาน ไม่ทำให้คุณภาพชีวิตในการทำงานแตกต่าง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรในทัศนสถานหญิงชลบุรี น่าจะได้รับอิทธิพลจากสภาพงานร่วมกันขององค์กร มากกว่าความแตกต่างเฉพาะตัวของบุคลากร กล่าวคือ เมื่อบุคลากรอยู่ภายใต้ระบบการบริหารเดียวกัน ปฏิบัติงานภายใต้ระเบียบเดียวกัน รับแรงกดดันจากภารกิจขององค์กรในลักษณะคล้ายกัน และอยู่ในสภาพแวดล้อมการทำงานที่ใกล้เคียงกัน ความแตกต่างทางอายุ การศึกษา หรือประสบการณ์ จึงอาจไม่เพียงพอที่จะทำให้ระดับคุณภาพชีวิตแตกต่างอย่างชัดเจน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ธาราวรรณ ชุกกลิน และเกวลิน ศิลพิพัฒน์ (2558: 173-180) ที่พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลต่างกันไม่มีผลให้คุณภาพชีวิตการทำงานแตกต่างกัน แต่บรรยากาศองค์กรกลับมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตการทำงานอย่างมีนัยสำคัญ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กนกวรรณ ทองคำ และศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี (2561: 26-46) ที่เสนอว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในองค์กรและคุณลักษณะงานเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการราชทัณฑ์มากกว่าปัจจัยภายนอกองค์กร เมื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับผลการศึกษาในครั้งนี้ จะเห็นได้ว่าคุณภาพชีวิตในการทำงานอาจไม่ใช่ใครเป็นใคร แต่เป็นการพิจารณาว่าองค์การจัดสภาพการทำงานอย่างไร หรืออาจกล่าวได้ว่า บุคลากรทุกกลุ่มอาจรับผลกระทบจากระบบงานเดียวกันจนทำให้ความต่างเชิงประชากรศาสตร์ลดความสำคัญลง สอดคล้องกับแนวคิดของ สิริรัตน์ พงษ์สินธุ์ และคณะ (2563: 138-148) พบว่า ปัจจัยการบริหารทรัพยากรมนุษย์มีผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของบุคลากรเรือนจำกลางบางขวาง อย่างมีนัยสำคัญ และงานของ วรดา วสันต์นนท์สิริ (2560: 23-34) พบว่า ภาวะผู้นำ แรงจูงใจ ความผูกพันต่อองค์กร และความสามารถแก้ไขปัญหา ส่งผลต่อการปฏิบัติตามจรรยาข้าราชการราชทัณฑ์ แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่กำหนดคุณภาพชีวิตในการทำงานและผลลัพธ์การทำงานของบุคลากรราชทัณฑ์ อาจเป็นปัจจัยระดับองค์กรและปัจจัยจิตวิทยาในการทำงาน มากกว่าปัจจัยประชากรศาสตร์พื้นฐาน ดังนั้น ถึงแม้ว่าผลการศึกษาในครั้งนี้จะพบความต่างตามตัวแปรเพศเพียงตัวแปรเดียว แต่ภาพรวมกลับชี้ไปในทิศทางเดียวกันว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงาน ควรมุ่งที่การปรับปรุงระบบงาน บรรยากาศองค์กร การพัฒนาบุคลากร และกลไกสนับสนุนภายใน มากกว่าการออกแบบมาตรการแยกตามกลุ่มประชากรเป็นหลัก

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

ผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการในทัศนสถานหญิงชลบุรีเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่าง คุณค่าของงาน กับ ข้อจำกัดของระบบงานราชทัณฑ์ ถึงแม้บุคลากรจะรับรู้ว่างานราชทัณฑ์เป็นงานที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อสังคมในระดับสูง แต่ยังคงเผชิญข้อจำกัดด้านภาระงาน ความเครียด และความไม่สมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวกับการทำงาน ซึ่งส่งผลให้คุณภาพชีวิตในการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้องค์ความรู้สำคัญที่ได้จากการวิจัย คือ คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรราชทัณฑ์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคลเป็นหลัก แต่ขึ้นอยู่กับปัจจัยเชิงองค์กร และ ลักษณะเฉพาะของงานราชทัณฑ์ โดยเฉพาะการจัดสภาพแวดล้อมในการทำงาน การบริหารภาระงาน ระบบสนับสนุนบุคลากร และการสร้างสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า คุณค่าทางสังคมของงาน เป็นปัจจัยเชิงจิตวิทยาที่ช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจและความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรราชทัณฑ์ แม้อยู่ภายใต้สภาพงานที่มีแรงกดดันสูงการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรราชทัณฑ์ควรมุ่งเน้นการพัฒนาระบบการบริหารจัดการภายในองค์กร ควบคู่กับการเสริมสร้าง

สวัสดิการ การสนับสนุนด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ และการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและความยั่งยืนของระบบราชทัณฑ์ในระยะยาว

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย
(ที่มา: ปัทิตา พัดสี สุปราณี ธรรมพิทักษ์)

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานที่กำกับดูแล เช่น กรมราชทัณฑ์และกระทรวงยุติธรรม สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลประกอบในการกำหนดนโยบายหรือแนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นการสนับสนุนสภาพแวดล้อมการทำงานที่เหมาะสม การสร้างขวัญกำลังใจ และการส่งเสริมสวัสดิการที่เอื้อต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร

1.2 จากลักษณะงานราชทัณฑ์ที่มีความสำคัญและต้องอาศัยความรับผิดชอบสูง หน่วยงานอาจใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบบริหารกำลังคนให้สอดคล้องกับภารกิจมากยิ่งขึ้น เพื่อสนับสนุน

การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้เกิดความคล่องตัว มีประสิทธิภาพ และเอื้อต่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรในระยะยาว

1.3 หน่วยงานสามารถส่งเสริมการจัดกิจกรรมฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เช่น การเสริมสร้างทักษะด้านการสื่อสาร การบริหารความขัดแย้ง และการดูแลสุขภาพทางจิตใจในการทำงาน ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีในองค์กร และสนับสนุนบรรยากาศการทำงานที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติงานราชทัณฑ์อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรราชทัณฑ์ เช่น ภาวะผู้นำ บรรยากาศองค์การ ความเครียดในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์การ เพื่อให้เข้าใจกลไกของปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2.2 ควรใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่อให้สามารถอธิบายบริบทและสาเหตุของปัญหาคุณภาพชีวิตในการทำงานได้อย่างครอบคลุมมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- กนกวรรณ ทองคำ และศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี. (2561). คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการราชทัณฑ์: ศึกษากรณีเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครและทัณฑสถานหญิงกลาง. **วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**. 5(1): 26-46.
- ธาราวรรณ ชุกกลิน และเกวลิณ ศิลพิพัฒน์. (2558). ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การและคุณภาพชีวิตการทำงาน: กรณีศึกษาข้าราชการเรือนจำ และทัณฑสถาน เขต 2. **วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา**. 4(4): 173-180.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). **การวิจัยเบื้องต้น**. (พิมพ์ครั้งที่ 9, ฉบับปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วรดา วสันต์นันทสิริ. (2560). อิทธิพลภาวะผู้นำ แรงจูงใจ ความผูกพันต่อองค์การ และความสามารถเชิงปัญญาที่มีต่อการปฏิบัติตามจรรยาข้าราชการราชทัณฑ์ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในเรือนจำกลางบางขวาง. **วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา**. 7(1): 23-34.
- สิริรัตน์ ท่งสินธุ์ เอลิมพงศ์ มีสมนัย และจำเนียร ราชแพทยาคม. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของบุคลากรเรือนจำกลางบางขวางจังหวัดนนทบุรี. **วารสารพุทธมณฑล ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิศิฐาราม**. 5(1): 138-148.
- Coulling, R., Johnston, M. S., & Ricciardelli, R. (2024). "We must be mentally strong" Exploring barriers to mental health in correctional services. **Frontiers in Psychology**. 15: 1-10. Article 1258944. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1258944>
- da Silva Venâncio, L., Coutinho, B. D., Mont'Alverne, D. G. B., & Andrade, R. F. (2020). Burnout and quality of life among correctional officers in a women's correctional facility. **Revista Brasileira de Medicina do Trabalho**. 18(3): 312-321. <https://doi.org/10.47626/1679-4435-2020-561>

- Finney, C., Stergiopoulos, E., Hensel, J., Bonato, S., & Dewa, C. S. (2013). Organizational stressors associated with job stress and burnout in correctional officers: A systematic review. **BMC Public Health**. 13 (1): (82) 1–13. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-13-82>
- International Federation for Human Rights (FIDH) & Union for Civil Liberty (UCL). (2 0 2 3) . **Thailand annual prison report 2023**. https://www.fidh.org/IMG/pdf/thailand_prison804a.pdf
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. **Educational and Psychological Measurement**. 30(3): 607-610.
- Schultz, W. J., & Ricciardelli, R. (2025). Correctional officers and the ongoing health implications of prison work. **Health & Justice**. 13(1): 1-12. <https://doi.org/10.1186/s40352-024-00308-2>
- Walton, R. E. (1973). Quality of working life: What is it?. **Sloan Management Review**. 15(1): 11–21.

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารกับคุณภาพการบริหารจัดการ
โรงเรียนบนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดเชียงราย
The Relationship between Digital Leadership of School Administrators
and the Quality of School Management at the Highland Schools under the
Chiang Rai Primary Educational Service Area Office, Chiang Rai Province

รพีภรณ์ รวมจิตร¹ อินทร์ จันทร์เจริญ² วีรพันธุ์ ศิริฤทธิ์³
Rapeeporn Ruamchit, In Chancharoen, Weeraphan Siririth

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนบนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย 2) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนบนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารกับคุณภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนบนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 317 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า

1) ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านความรู้และทักษะดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาบุคลากรด้านดิจิทัล ด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล ด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล และด้านการสื่อสารและสร้างเครือข่ายดิจิทัล ตามลำดับ

2) คุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนบนพื้นที่สูงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณภาพของผู้เรียนและด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน รองลงมา คือ ด้านการบริหารและการจัดการ โดยทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

3) ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนบนพื้นที่สูงในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .766$)

คำสำคัญ (Keywords): ภาวะผู้นำดิจิทัล; คุณภาพการบริหารจัดการ; โรงเรียนบนพื้นที่สูง

Abstract

This research article aimed to: 1) study the level of digital leadership among administrators of highland schools; 2) examine the level of management quality of highland

Received: 2026-06-15 Revised: 2026-07-23 Accepted: 2026-07-25

¹ สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยเชียงราย Master of Educational Administration, Graduate School, Chiang Rai College. E-mail: Rapeeporn001@gmail.com

² อาจารย์ประจำ วิทยาลัยเชียงราย Lecturer of Chiangrai College. E-mail: inchenjarean@gmail.com

³ อาจารย์ประจำ วิทยาลัยเชียงราย Lecturer of Chiangrai College. Corresponding author E-mail: Dr.W.siririth@gmail.com

schools; and 3) investigate the relationship between the administrators' digital leadership and the management quality of highland schools under the Chiang Rai Primary Educational Service Area Office, Chiang Rai Province. This study employed a quantitative research approach. The sample consisted of 317 school personnel. The research instrument was a questionnaire. The statistical instruments used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient.

1) The overall digital leadership of the school administrators was at the highest level. Digital knowledge and skills had the highest mean score, followed by digital personnel development, digital learning culture, digital vision, and digital communication and networking, respectively.

2) The overall management quality of the highland schools was at the highest level. When considered by dimension, learner quality and student-centered teaching and learning shared the highest mean score, followed by administration and management. All dimensions were rated at the highest level.

3) Digital leadership of the school administrators was positively correlated with school management quality at a high level with statistical significance at the .01 level ($r = .766$).

Keywords: Digital Leadership; School Management Quality; Highland Schools

บทนำ (Introduction)

การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้ภาคการศึกษาต้องปรับรูปแบบการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับสังคมดิจิทัลและการเรียนรู้ในอนาคต เทคโนโลยีดิจิทัลจึงมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารข้อมูลสารสนเทศ การสื่อสารภายในองค์กร การตัดสินใจบนฐานข้อมูล การติดตามประเมินผล และการบริหารทรัพยากรของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ที่มุ่งยกระดับคุณภาพการศึกษาและการบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล โดยส่งเสริมการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการบริหารสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2568) ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีภาวะผู้นำดิจิทัลเพื่อขับเคลื่อนองค์กรให้สามารถปรับตัวและพัฒนาการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาวะผู้นำดิจิทัลเป็นสมรรถนะสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน เนื่องจากเป็นความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการบริหาร ใช้ข้อมูลสารสนเทศประกอบการตัดสินใจ พัฒนาศักยภาพครูและบุคลากร ตลอดจนสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้และนวัตกรรม (ทินกร บัวชู และทิพภาพร บัวชู, 2562) (เลอศักดิ์ ตามา และสุมาลี ศรีพุทธรินทร์, 2564) (กิตติวิทย์ จันทสี, 2566) (สิทธิราช ชื่นชม และคณะ, 2568) สังเคราะห์ว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลประกอบด้วยการกำหนดวิสัยทัศน์ การบริหารข้อมูลและเทคโนโลยี การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของบุคลากร การส่งเสริมนวัตกรรม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งช่วยให้ผู้บริหารสามารถบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

คุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นผลลัพธ์ของการดำเนินงานที่สะท้อนความสามารถของสถานศึกษาในการกำหนดทิศทาง วางแผน บริหารทรัพยากร พัฒนาบุคลากร สร้างการมีส่วนร่วม และจัดการกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อบรรลุเป้าหมายทางการศึกษา โดยการบริหารจัดการสถานศึกษาของประเทศไทยดำเนินการภายใต้หลักการกระจายอำนาจทางการศึกษา ซึ่งครอบคลุมการบริหาร 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) (กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550, 2550) ในบริบทของยุคดิจิทัล ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำดิจิทัลสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการวางแผน การบริหารข้อมูลสารสนเทศ การตัดสินใจบนฐานข้อมูล การสื่อสาร การติดตาม ประเมินผล และการบริหารทรัพยากร ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีความคล่องตัว โปร่งใส และพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2561 ที่มุ่งพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน กระบวนการบริหารและการจัดการ และกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

สำหรับโรงเรียนบนพื้นที่สูงมีบริบทการบริหารจัดการที่แตกต่างจากโรงเรียนทั่วไป เนื่องจากส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่ภูเขาและพื้นที่ทุรกันดาร มีข้อจำกัดด้านการคมนาคม ระบบสาธารณูปโภค การเข้าถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และทรัพยากรทางการศึกษา รวมทั้งประสบปัญหาการขาดแคลนครู งบประมาณ และการโยกย้ายผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลกระทบต่อต่อเนื่องในการบริหารและพัฒนาคุณภาพการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) จังหวัดเชียงรายมีโรงเรียนบนพื้นที่สูงในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาทั้ง 4 เขต รวมจำนวน 119 แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่มีบริบทด้านภูมิประเทศและทรัพยากรที่แตกต่างจากโรงเรียนทั่วไป ส่งผลให้การบริหารจัดการสถานศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายทั้งด้านการสื่อสาร การติดตามข้อมูลสารสนเทศ และการเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษา ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1, 2568; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2, 2568; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3, 2568; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4, 2568) ภายใต้บริบทดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องอาศัยภาวะผู้นำดิจิทัลในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการบริหารข้อมูล การสื่อสาร การประสานงาน การติดตามผล และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ อันจะช่วยลดข้อจำกัดด้านพื้นที่ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ และสนับสนุนการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการและคุณภาพการศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง

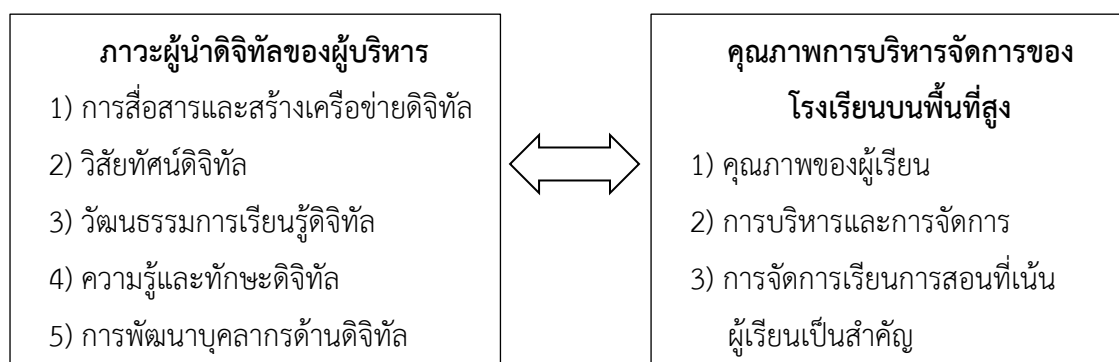
ผลการวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา การบริหารงานวิชาการ การดำเนินงานระบบประกันคุณภาพ และระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (นารีพรรณ เขียวเล่ง, 2565; พิมพ์ลา อำนาจ, 2566; อดุลย์ วรรณะปะกะ, 2566; ศศิวิมล บ่อคำ และจิตติมา วรรณศรี, 2567) อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลในบริบทของโรงเรียนทั่วไป โรงเรียนขนาดเล็ก หรือโรงเรียนในเขตเมือง ขณะที่การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารกับคุณภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงรายยังมีอยู่อย่างจำกัด จึงยังขาดข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สะท้อนบริบทเฉพาะของสถานศึกษาที่มีข้อจำกัดด้านภูมิประเทศ การเข้าถึงเทคโนโลยี และทรัพยากรทางการศึกษา

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารกับคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนบนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย โดยมุ่งศึกษาระดับภาวะผู้นำดิจิทัล ระดับคุณภาพการบริหารจัดการ และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสอง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สะท้อนความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำดิจิทัลกับคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบาย การวางแผนพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา และการออกแบบแนวทางส่งเสริมภาวะผู้นำดิจิทัลให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนบนพื้นที่สูง ตลอดจนเป็นองค์ความรู้ที่สนับสนุนการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาและการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนบนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนบนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารกับคุณภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนบนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Method)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (Correlational Research) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหาร ระดับคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนบนพื้นที่สูง และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารกับคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนบนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนบนพื้นที่สูง โดยสังเคราะห์องค์ประกอบจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ (1) การสื่อสารและสร้างเครือข่ายดิจิทัล (2) วิสัยทัศน์ดิจิทัล (3) วัฒนธรรมการ

เรียนรู้ดิจิทัล (4) ความรู้และทักษะดิจิทัล และ (5) การพัฒนาบุคลากรทางดิจิทัล ส่วนคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนบนพื้นที่สูงศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2561 ของกระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ (1) คุณภาพของผู้เรียน (2) กระบวนการบริหารและการจัดการ และ (3) กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

1.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครู บุคลากรทางการศึกษา พนักงานราชการ และครูอัตราจ้างที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนบนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย ทั้ง 4 เขต จำนวน 1,774 คน โดยหน่วยวิเคราะห์ คือ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้ประเมินภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารจากการรับรู้ในการปฏิบัติงานจริง มิใช่การประเมินตนเองของผู้บริหาร กลุ่มตัวอย่างจำนวน 317 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan (1970) จากนั้นใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน โดยกำหนดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาทั้ง 4 เขตเป็นชั้น และสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ภายในแต่ละชั้นตามสัดส่วนของประชากร

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โรงเรียนบนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย ทั้ง 4 เขต จำนวน 119 โรงเรียน

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยระหว่างวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2568 ถึงวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2568

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (2) แบบสอบถามภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหาร จำนวน 28 ข้อ ครอบคลุม 5 ด้าน และ (3) แบบสอบถามคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนบนพื้นที่สูง จำนวน 19 ข้อ ครอบคลุม 3 ด้าน รวมทั้งสิ้น 47 ข้อ แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60–1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับบุคลากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่าแบบสอบถามด้านภาวะผู้นำดิจิทัลมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.946 แบบสอบถามด้านคุณภาพการบริหารจัดการมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.907 และแบบสอบถามทั้งฉบับมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.962 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูงและสามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยเชียงราย ถึงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย ทั้ง 4 เขต และโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามทั้งในรูปแบบเอกสารและแบบออนไลน์ (Google Forms) พร้อมติดตามการตอบกลับของแบบสอบถามผ่านผู้ประสานงานของแต่ละโรงเรียน เพื่อให้ได้รับข้อมูลครบถ้วนตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ได้รับแบบสอบถามกลับคืนจำนวน

317 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00 และตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามก่อนนำข้อมูลไปวิเคราะห์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ส่วนระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารและคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนบนพื้นที่สูงวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) พร้อมแปลผลค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2560: 121) ซึ่งจำแนกระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด สำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารกับคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนบนพื้นที่สูง ใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient) และแปลผลระดับความสัมพันธ์ตามเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2560: 121) โดยจำแนกระดับความสัมพันธ์เป็น ระดับต่ำ ระดับปานกลาง ระดับสูง และระดับสูงมาก ทั้งนี้ กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

ผลการวิจัย (Research Results)

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารกับคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนบนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดเชียงราย สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างจำนวน 317 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 221 คน คิดเป็นร้อยละ 69.70 อายุส่วนใหญ่ไม่น้อยกว่า 30 ปี จำนวน 186 คน คิดเป็นร้อยละ 58.70 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ปริญญาตรี จำนวน 269 คน คิดเป็นร้อยละ 84.90 และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 มากที่สุด จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 43.20

2. ระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนบนพื้นที่สูง พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.66 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.29 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านความรู้และทักษะดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาบุคลากรด้านดิจิทัล ด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล ด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล และด้านการสื่อสารและสร้างเครือข่ายดิจิทัล ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารในภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหาร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1	การสื่อสารและสร้างเครือข่ายดิจิทัล	4.45	0.27	มาก
2	วิสัยทัศน์ดิจิทัล	4.68	0.37	มากที่สุด
3	วัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล	4.72	0.35	มากที่สุด
4	ความรู้และทักษะดิจิทัล	4.74	0.33	มากที่สุด
5	การพัฒนาบุคลากรด้านดิจิทัล	4.72	0.36	มากที่สุด
	ภาพรวม	4.66	0.29	มากที่สุด

3. ระดับคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนบนพื้นที่สูง พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.74 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.29 เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า ด้านคุณภาพของผู้เรียน และด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน รองลงมา คือ ด้านการบริหารและการจัดการ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนบนพื้นที่สูง ในภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	คุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนบนพื้นที่สูง	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1	คุณภาพของผู้เรียน	4.75	0.32	มากที่สุด
2	การบริหารและการจัดการ	4.73	0.32	มากที่สุด
3	การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.75	0.32	มากที่สุด
	ภาพรวม	4.74	0.29	มากที่สุด

4. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารกับคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียน บนพื้นที่สูง พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพ การบริหารจัดการโรงเรียนบนพื้นที่สูงโดยภาพรวมในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .766$) เมื่อพิจารณาารายด้านพบว่า ทุกด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนโดยภาพรวม โดยด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัลมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด ($r = .694$) รองลงมา คือ ด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัลและด้านความรู้และทักษะดิจิทัล ซึ่งมีค่าเท่ากัน ($r = .688$)

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารกับคุณภาพการบริหาร จัดการโรงเรียนบนพื้นที่สูง

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหาร (X)	ด้านคุณภาพของผู้เรียน (Y1)	ด้านการบริหารและการจัดการ (Y2)	ด้านการจัดการเรียนการสอน (Y3)	คุณภาพการบริหารจัดการภาพรวม (Y_Total)
การสื่อสารและสร้างเครือข่ายดิจิทัล (X1)	.548**	.561**	.544**	.601**
วิสัยทัศน์ดิจิทัล (X2)	.640**	.634**	.619**	.688**
วัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล (X3)	.657**	.623**	.632**	.694**
ความรู้และทักษะดิจิทัล (X4)	.595**	.643**	.657**	.688**
การพัฒนาบุคลากรด้านดิจิทัล (X5)	.608**	.609**	.648**	.677**
ภาวะผู้นำดิจิทัลภาพรวม (X_Total)	.698**	.702**	.709**	.766**

**p < .01

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

1. ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนบนพื้นที่สูง ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนบนพื้นที่สูงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจอธิบายได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนบนพื้นที่สูงต้องบริหารจัดการภายใต้ข้อจำกัดด้านภูมิประเทศ การคมนาคม และการเข้าถึงเทคโนโลยี จึงจำเป็นต้องใช้ความรู้และทักษะด้านดิจิทัลในการวางแผน การบริหารข้อมูล การสื่อสาร และการตัดสินใจบนฐานข้อมูล เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัล

ผลการวิจัย พบว่า ด้านความรู้และทักษะดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด สะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการและการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ รุจาภรณ์ ลักษณะดี (2565) ที่อธิบายว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล มีความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยี และสามารถส่งเสริมการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการบริหารและการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของ ทินกร บัวชู และทิพาพร บัวชู (2562: 285-294) ที่อธิบายว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลเป็นการบูรณาการความรู้ ทักษะ วิสัยทัศน์ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารองค์กรและรองรับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล ผลการวิจัยครั้งนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลเป็นสมรรถนะสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนบนพื้นที่สูงที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีเป็นกลไกสำคัญในการลดข้อจำกัดด้านพื้นที่และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

2. คุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนบนพื้นที่สูง ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนบนพื้นที่สูงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า แม้โรงเรียนบนพื้นที่สูงจะมีข้อจำกัดด้านภูมิประเทศ การคมนาคม ทรัพยากร และการเข้าถึงเทคโนโลยี แต่สถานศึกษายังคงสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านคุณภาพของผู้เรียน กระบวนการบริหารและการจัดการ และกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลร่วมกับข้อมูลสารสนเทศและการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการบริหารงานให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ซึ่งสะท้อนถึงการดำเนินงานของสถานศึกษาที่มีความคล่องตัว โปร่งใส และมุ่งพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการบริหารสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 ซึ่งกำหนดให้สถานศึกษาบริหารงานทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และงานทั่วไปอย่างเป็นระบบ รวมทั้งสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2561 ที่มุ่งพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ควบคู่กับการพัฒนากระบวนการบริหารและการจัดการ ตลอดจนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับรายงานของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2565) ที่สะท้อนว่า โรงเรียนบนพื้นที่สูงสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ หากผู้บริหารสามารถบริหารจัดการให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสม ผลการวิจัยครั้งนี้จึงสะท้อนว่า คุณภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนมิได้ขึ้นอยู่กับทรัพยากรเพียงอย่างเดียว หากยังขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้บริหารในการบริหารจัดการองค์กรให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

3. ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนบนพื้นที่สูง ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนบนพื้นที่สูงในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .766$) แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรทั้งสอง

มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารอยู่ในระดับสูง คุณภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนก็มีแนวโน้มอยู่ในระดับสูงเช่นเดียวกัน ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่า ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำดิจิทัลสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารข้อมูล การสื่อสาร การตัดสินใจ และการติดตามประเมินผล พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะด้านดิจิทัลของครูและบุคลากร ซึ่งมีความสัมพันธ์กับคุณภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนบนพื้นที่สูง

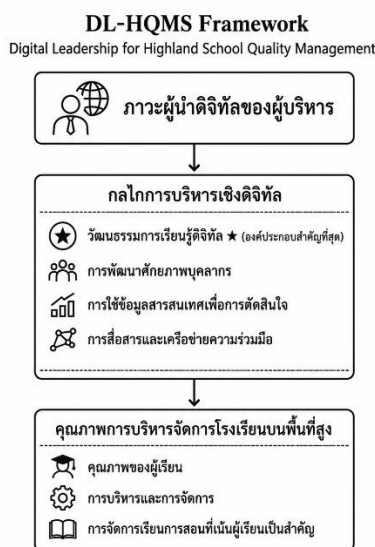
ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ รุจาภรณ์ ลักษณะดี (2565) ทินกร บัวชู และทิพภาพร บัวชู (2562) และผลการศึกษาของเลอศักดิ์ ตามา และสุมาลี ศรีพุทธรินทร์ (2564) ที่ชี้ว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม งานวิจัยครั้งนี้แตกต่างจากการศึกษาที่ผ่านมา เนื่องจากศึกษาในบริบทโรงเรียนบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีข้อจำกัดด้านภูมิประเทศ การเข้าถึงเทคโนโลยี และทรัพยากรทางการศึกษา จึงช่วยขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลกับคุณภาพการบริหารจัดการในบริบทดังกล่าว

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า วัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล มีความสัมพันธ์กับคุณภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนบนพื้นที่สูงในระดับสูงที่สุด ($r = .694$) สะท้อนให้เห็นว่า การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และการสนับสนุนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์กับคุณภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษาในระดับสูง โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนบนพื้นที่สูงที่ต้องอาศัยการเรียนรู้ร่วมกัน และการปรับตัวของบุคลากรทุกฝ่ายต่อข้อจำกัดของพื้นที่ ข้อค้นพบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนบนพื้นที่สูงมิได้ขึ้นอยู่กับพัฒนาเทคโนโลยีหรือโครงสร้างพื้นฐานเพียงอย่างเดียว แต่ยังสัมพันธ์กับการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัลภายในองค์กรที่เปิดโอกาสให้บุคลากรได้เรียนรู้แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และพัฒนาสมรรถนะด้านดิจิทัลร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น วัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัลจึงนับเป็นองค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนบนพื้นที่สูงเด่นชัดกว่าองค์ประกอบด้านอื่น อันเป็นข้อค้นพบที่ช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ด้านการบริหารสถานศึกษาในบริบทของโรงเรียนบนพื้นที่สูง และสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดแนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาและส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัลให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

ผลการวิจัยนำไปสู่การสังเคราะห์องค์ความรู้ในรูปแบบ DL-HQMS Framework: Digital Leadership for Highland School Quality Management ซึ่งอธิบายว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารเชื่อมโยงกับคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนบนพื้นที่สูงผ่านกลไกสำคัญ ได้แก่ การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล การพัฒนาศักยภาพบุคลากร การใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ โดยผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล เป็นองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพการบริหารจัดการสูงที่สุด จึงนับเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนบนพื้นที่สูง จึงเป็นกลไกสำคัญที่ควรได้รับการส่งเสริมเป็นลำดับแรกในการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนบนพื้นที่สูง

ดังนั้น องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จึงสามารถสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเชิงอธิบาย (Explanatory Framework) ในรูปแบบ DL-HQMS Framework (Digital Leadership for Highland School Quality Management) ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 DL-HQMS Framework (Digital Leadership for Highland School Quality Management)

ที่มา: ผู้วิจัยสังเคราะห์และพัฒนาขึ้นจากผลการวิจัย (2568)

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงรายควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายและจัดทำแผนพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนบนพื้นที่สูงอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งพัฒนาสมรรถนะด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล การใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านดิจิทัลผ่านการอบรม การนิเทศ ติดตาม และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยคำนึงถึงข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานและบริบทเฉพาะของโรงเรียนบนพื้นที่สูง เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา

1.2 โรงเรียนบนพื้นที่สูงควรพัฒนาระบบบริหารจัดการโดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และการบริหารทั่วไป รวมทั้งพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการวางแผน การติดตาม และการประเมินผลการดำเนินงาน ตลอดจนส่งเสริมการสื่อสารและสร้างความร่วมมือกับครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอกผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและสนับสนุนการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและความหลากหลายทางวัฒนธรรม

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาชีพผ่านระบบดิจิทัล แลกเปลี่ยนองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่ดีระหว่างโรงเรียนบนพื้นที่สูง ตลอดจนสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหาร การสื่อสาร และการตัดสินใจบน

ฐานข้อมูล ซึ่งจะช่วยให้ประสิทธิภาพการบริหารจัดการและยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนบนพื้นที่สูง โดยพิจารณาตัวแปรด้านภาวะผู้นำดิจิทัลที่ร่วมกับปัจจัยด้านองค์กร เทคโนโลยี วัฒนธรรมองค์กร และสมรรถนะของครู รวมทั้งใช้สถิติขั้นสูง เช่น การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง หรือการวิเคราะห์เส้นทาง เพื่ออธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและสร้างแบบจำลองการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนบนพื้นที่สูง

2.2 ควรดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน หรือการวิจัยเชิงกรณีศึกษา เพื่อศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนบนพื้นที่สูง รวมทั้งวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะช่วยให้ทราบผลการวิจัยเชิงปริมาณได้อย่างครอบคลุมยิ่งขึ้น

2.3 ควรดำเนินการวิจัยและพัฒนา หรือการวิจัยกึ่งทดลอง เพื่อพัฒนารูปแบบหรือโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนบนพื้นที่สูง และประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมต่อการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา นอกจากนี้ ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนบนพื้นที่สูง โรงเรียนในพื้นที่ทั่วไป โรงเรียนชายแดน และโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาแต่ละประเภท

เอกสารอ้างอิง (References)

- กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550. (2550, 16 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 124 ตอนที่ 24 ก. หน้า 29-36.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561, 24 กันยายน). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ให้ใช้มาตรฐาน การ ศี ก ษา ระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์การศึกษาพิเศษ. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอนพิเศษ 235 ง.
- กิตติวิทย์ จันทสี. (2566). การศึกษาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1. Journal of Integration Social Sciences and Development. 3(2): 23-32.
- ทินกร บัวชู, และทิพภาพร บัวชู. (2562). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา. วารสารครุศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. 13(2): 285-294.
- นาริพรรณ เขียวเล้ง. (2565). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาและบรรยากาศขององค์การที่ ส่งผลต่อการบริหารระบบการแนะแนวในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. ปริญญานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

- พิมพิลา อำนาง. (2566). **ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- รุจาภรณ์ ลักษณะดี. (2565). **ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตบ้านบึง 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1**. การค้นคว้าอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเกริก.
- เลอศักดิ์ ตามา, และสุมาลี ศรีพุทธรินทร์. (2564). **ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อ การดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 22**. **วารสารรัชต์ภาคย์**. 15(38): 224-240.
- ศศิวิมล บ่อคำ, และ จิติมา วรรณศรี. (2567). **แนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 2**. **วารสารบริหาร การศึกษา มศว**. 21(40): 289-301.
- สิทธิราช ชื่นชม พรรัชต์ ลังกะสูตร และอติพงษ์ เพชรสุทธิ. (2568). **องค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของ ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพราคาร .วารสารสหศาสตร์การพัฒนาลังคม**. 3(2): 901-921.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). **คู่มือเกณฑ์การคัดกรองโรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ ลักษณะพิเศษ (โรงเรียนพื้นที่ภูเขาสูงในถิ่นทุรกันดาร)**. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนการ ศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2568). **นโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1. (2568). **ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา ปีการศึกษา 2568**. เชียงราย: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2. (2568). **ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา ปีการศึกษา 2568**. เชียงราย: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3. (2568). **ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา ปีการศึกษา 2568**. เชียงราย : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4. (2568). **ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา ปีการศึกษา 2568**. เชียงราย : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). **แนวทางการสนับสนุนการจัดการศึกษาในพื้นที่ทุรกันดาร ห้างไกล**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- อดุลย์ วรรณะปะกะ. (2566). **ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม . วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร**.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*. 30(3): 607-610.

ปัจจัยด้านครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ จังหวัดกระบี่

Family-Related Factors Influencing to Juvenile Delinquency in Krabi Province

กาญจน์กนก อุดลกาญจน์¹ เสาวธาร โพธิ์กลัด²

Kankanok Aubonkan, Saowathan Phoglad

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยด้านครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในจังหวัดกระบี่ และ 2) เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในจังหวัดกระบี่ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด 2) เจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน 3) เจ้าหน้าที่ตำรวจ 4) พนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัว และ 5) เจ้าหน้าที่คุมประพฤติ รวมทั้งสิ้น 17 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัจจัยด้านครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย 4 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) กระบวนการภายในครอบครัว ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู และการกำกับดูแลพฤติกรรม ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญสูงสุด 2) โครงสร้างครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวที่บิดามารดาแยกทางหรือขาดผู้ดูแลใกล้ชิด 3) อาชีพและสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและโอกาสทางสังคมของเด็กและเยาวชน และ 4) สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยและบริบททางสังคมที่เอื้อต่อพฤติกรรมเสี่ยง 2. แนวทางการแก้ไข้ปัญหา ควรดำเนินการอย่างบูรณาการในระดับครอบครัว โรงเรียน ชุมชน กระบวนการยุติธรรม และใช้เทคโนโลยีในการเฝ้าระวังและป้องกันปัญหา โดยมุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ส่งเสริมการสื่อสารเชิงบวก และพัฒนาระบบสนับสนุนทางสังคมที่เหมาะสม อันจะนำไปสู่การป้องกันการกระทำผิดซ้ำและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ (Keywords): ปัจจัยด้านครอบครัว; การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน; เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

Abstract

This research article aimed to: (1) examine family-related factors influencing delinquent behavior among children and youth in Krabi Province, and (2) propose guidelines for preventing and addressing juvenile delinquency in the province. This study employed a qualitative research design using semi-structured in-depth interviews. Data were collected from 17 key informants representing five groups: (1) juvenile offenders, (2) officers from the

Received: 2026-06-27 Revised: 2026-07-25 Accepted: 2026-07-26

¹ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ Faculty of Social Administration, Thammasat University E-mail kkn2203@gmail.com

² คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ Faculty of Social Administration, Thammasat University E-mail dear_tarn@hotmail.com

Juvenile Observation and Protection Center, (3) police officers, (4) juvenile and family prosecutors, and (5) probation officers. The data were analyzed using content analysis.

The findings revealed that: (1) the family-related factors influencing to juvenile delinquency consisted of four major dimensions: (a) family processes, particularly parenting practices and behavioral supervision, which were identified as the most influential factors; (b) family structure, especially parental separation and the absence of close parental supervision; (c) family occupation and socioeconomic status, which affected children's quality of life and social opportunities; and (d) residential environment and social context that facilitated risk-taking behaviors. (2) The proposed guidelines for addressing juvenile delinquency emphasize an integrated approach involving families, schools, communities, the justice system, and the application of technology for monitoring and prevention. Priority should be given to strengthening family relationships, promoting positive family communication, and developing appropriate social support systems to prevent reoffending and enhance the long-term well-being of children and youth.

Keywords: Family Factors; Juvenile Delinquency; Juvenile Offenders

บทนำ (Introduction)

ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนยังคงเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม แม้หน่วยงานภาครัฐจะดำเนินมาตรการป้องกันและแก้ไขอย่างต่อเนื่อง แต่สถิติการกระทำผิดยังคงอยู่ในระดับที่น่ากังวล โดยในปี พ.ศ. 2568 มีเด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีทั่วประเทศจำนวน 12,733 คดี และร้อยละ 89.23 เป็นเพศชาย (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2568) ลักษณะการกระทำผิดที่พบ ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ความผิดเกี่ยวกับประมวลกฎหมายยาเสพติด การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนมีความเกี่ยวข้องกับหลายปัจจัย ทั้งปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมทางสังคม กลุ่มเพื่อน และครอบครัว โดยครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่มีบทบาทสำคัญต่อการหล่อหลอมพฤติกรรม พัฒนาการทางอารมณ์ และการตัดสินใจของเด็ก ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ตลอดจนการดูแลและกำกับพฤติกรรมของผู้ปกครอง จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่อาจช่วยลดหรือเพิ่มความเสี่ยงต่อการกระทำผิด หากครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม เด็กและเยาวชนอาจมีแนวโน้มเข้าสู่พฤติกรรมเสี่ยงมากขึ้น (ณัฐกิตติมา จิตรานูเคราะห์, 2566: 231-232)

สำหรับจังหวัดกระบี่ แม้มีการเติบโตทางเศรษฐกิจจากภาคการท่องเที่ยว แต่ยังคงพบเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอย่างต่อเนื่องในช่วงปี พ.ศ. 2562-2568 สะท้อนว่าปัญหาดังกล่าวยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในครอบครัวที่บิดามารดาแยกกันอยู่หรือไม่ได้อยู่ร่วมกัน คิดเป็นร้อยละ 71.95 ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของบริบทครอบครัวต่อพฤติกรรมและการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน (สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดกระบี่, 2568)

นอกจากนี้ การอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนยังสามารถพิจารณาได้ผ่านกรอบแนวคิดทางอาชญาวิทยาและสังคมวิทยาหลายประการ โดยเฉพาะทฤษฎีการควบคุมทางสังคมของ Hirschi (1969, อ้างถึงใน Siegel & Welsh, 2018 , ผู้วิจัยแปล)

ซึ่งอธิบายว่า ความผูกพันระหว่างเด็กกับครอบครัวเป็นกลไกสำคัญในการยับยั้งพฤติกรรมเบี่ยงเบน หากเด็กขาดความผูกพันทางอารมณ์กับผู้ปกครอง ย่อมมีแนวโน้มเข้าสู่การกระทำผิดมากขึ้น ขณะเดียวกัน ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura (1977, อ้างถึงใน Siegel & Welsh, 2018, ผู้วิจัยแปล) และแนวคิดการเรียนรู้ทางสังคมของ Akers (1998, อ้างถึงใน Siegel & Welsh, 2018) อธิบายว่า เด็กและเยาวชนสามารถเรียนรู้พฤติกรรมผ่านการสังเกต การเลียนแบบ และการได้รับแรงเสริมจากบุคคลใกล้ชิด โดยเฉพาะสมาชิกในครอบครัวและกลุ่มเพื่อน เด็กก็มีโอกาสซึมซับและพัฒนาพฤติกรรมดังกล่าวด้วย

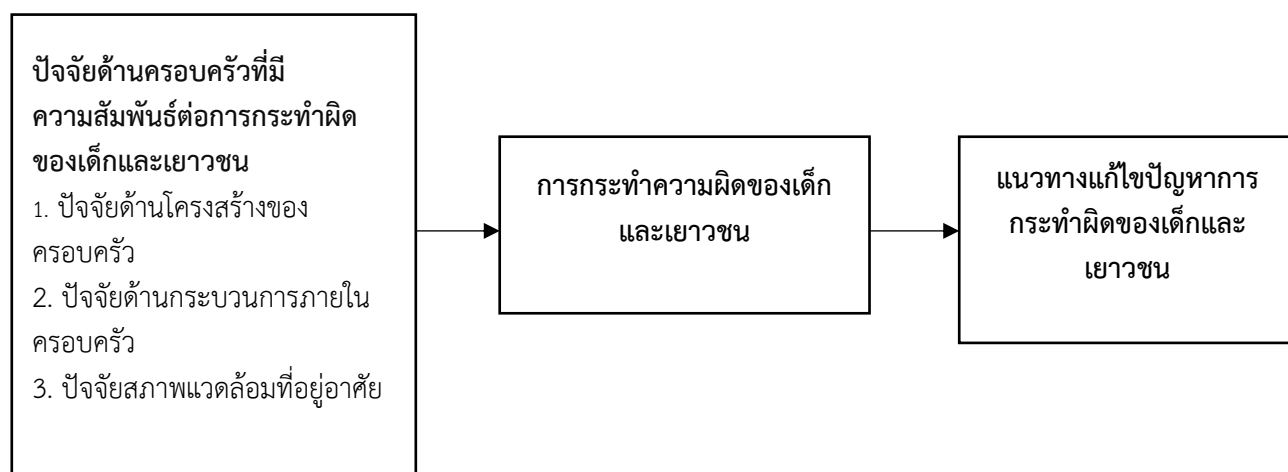
นอกจากนี้ ทฤษฎีความตึงเครียดทางสังคมของ Merton (1938, อ้างถึงใน Siegel & Welsh, 2018, ผู้วิจัยแปล) อธิบายผลกระทบของปัจจัยทางเศรษฐกิจภายในครอบครัวว่า เมื่อเด็กและเยาวชนเผชิญข้อจำกัดในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา หรือเป้าหมายที่สังคมคาดหวัง อาจนำไปสู่ความเครียดและแสวงหาทางเลือกอื่นที่เบี่ยงเบนจากบรรทัดฐานทางสังคม ผลการศึกษาหลายชิ้นสนับสนุนแนวคิดดังกล่าว โดย Siegel และ Welsh (2018, ผู้วิจัยแปล) พบว่า เด็กที่เติบโตในครอบครัวที่มีความไม่มั่นคงทางโครงสร้างมีแนวโน้มกระทำผิดมากกว่าเด็กในครอบครัวที่มีความมั่นคง

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว การศึกษาปัจจัยด้านครอบครัวที่มีผลต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในจังหวัดกระบี่จึงมีความจำเป็นทั้งในเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย เพื่อทำความเข้าใจกลไกที่เชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจ กระบวนการภายในครอบครัวและสภาพแวดล้อม การดำรงชีวิตกับพฤติกรรมกระทำผิดของเด็กและเยาวชน อันจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และส่งเสริมให้ครอบครัวสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในจังหวัดกระบี่
2. เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในจังหวัดกระบี่

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาปัจจัยด้านครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในจังหวัดกระบี่ และศึกษาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดกระบี่ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษานี้มุ่งศึกษาปัจจัยด้านครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย 4 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ (1) โครงสร้างครอบครัว (2) สถานะทางเศรษฐกิจ (3) กระบวนการภายในครอบครัว และ (4) สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ซึ่งการกำหนดประเด็นการศึกษาดังกล่าวเป็นผลจากการสังเคราะห์วรรณกรรม แนวคิดทางอาชววิทยา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการศึกษานี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในจังหวัดกระบี่ โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวนทั้งสิ้น 17 คน แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ เด็กและเยาวชนที่เคยกระทำความผิดและถูกส่งตัวไปยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดกระบี่ จำนวน 5 คน เจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดกระบี่ จำนวน 3 คน เจ้าหน้าที่ตำรวจ สังกัดตำรวจภูธรจังหวัดกระบี่ จำนวน 3 คน อัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดกระบี่ จำนวน 3 คน และเจ้าหน้าที่คุมประพฤติจังหวัดกระบี่ จำนวน 3 คน

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาดำเนินการในพื้นที่จังหวัดกระบี่ โดยมุ่งศึกษาเด็กและเยาวชนที่เคยกระทำความผิดและเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ตลอดจนหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในจังหวัดกระบี่

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยดำเนินการระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2569 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2569

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งพัฒนาขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับโครงสร้างครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจ กระบวนการภายในครอบครัว และสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมของข้อคำถาม และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ และทดลองใช้กับบุคคลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับผู้ให้ข้อมูล แต่ไม่ใช่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจริง เพื่อประเมินความชัดเจนของภาษา ลำดับคำถาม และระยะเวลาในการสัมภาษณ์ ก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นรายบุคคลโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง พร้อมบันทึกข้อมูลและตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากเอกสารและผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่ม

เนื่องจากการวิจัยมีเด็กและเยาวชนเป็นผู้ให้ข้อมูล ซึ่งถือเป็นกลุ่มเปราะบาง ผู้วิจัยจึงดำเนินการตามหลักจริยธรรมการวิจัยในคน โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอน สิทธิในการปฏิเสธหรือลาออกจากการวิจัย การรักษาความลับ และการไม่เปิดเผยข้อมูลที่สามารถระบุตัวบุคคลได้ พร้อมขอความยินยอมจากผู้ปกครองหรือผู้แทนโดยชอบธรรม และขอความยินยอมจากเด็กและเยาวชนก่อนการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ โครงการวิจัยได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์ รหัสโครงการวิจัย SSTU-EC 169/2567 มีระยะเวลารับรองตั้งแต่วันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2568 ถึงวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2569

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการศึกษาเอกสารถูกวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่และตีความข้อมูลตามประเด็นการศึกษา พร้อมเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่ออธิบายปัจจัยด้านครอบครัวที่สัมพันธ์กับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน และสังเคราะห์แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหามาให้เหมาะสมกับบริบทของจังหวัดกระบี่

ผลการวิจัย (Research Results)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในจังหวัดกระบี่

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในจังหวัดกระบี่สามารถจำแนกได้เป็น 4 ด้านหลัก

1. ปัจจัยด้านโครงสร้างครอบครัว

1.1 ครอบครัว ครอบครัวแตกแยกจากการหย่าร้าง การแยกทาง การต้องโทษจำคุกของบิดาหรือมารดา หรือการย้ายถิ่นไปทำงานต่างพื้นที่ เป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน เนื่องจากทำให้เด็กขาดความใกล้ชิดทางอารมณ์ การดูแลอย่างต่อเนื่อง และผู้ดูแลหลักที่มีบทบาทชัดเจน ส่งผลต่อพัฒนาการทางอารมณ์ การควบคุมตนเอง และเพิ่มความเสี่ยงต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบน ดังคำให้สัมภาษณ์ว่า “พ่อแม่เลิกกันตั้งแต่ผมอยู่ประถม ผมอยู่กับยายมาตลอด ยายก็ไม่ค่อยรู้ว่าผมไปไหนกับใคร เลยใช้เวลาอยู่กับเพื่อนเป็นส่วนใหญ่” (เด็กและเยาวชน อายุ 15 ปี)

1.2 การอาศัยอยู่กับญาติ เด็กและเยาวชนบางส่วนอาศัยอยู่กับปู่ย่า ตายาย หรือญาติ เนื่องจากปัญหาครอบครัวและข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ แม้ญาติจะตั้งใจดูแล แต่ข้อจำกัดด้านอายุ สุขภาพ ภาระหน้าที่ และความเข้าใจพัฒนาการของวัยรุ่น อาจทำให้การกำกับดูแลและการสื่อสารไม่ทั่วถึง ดังคำให้สัมภาษณ์ว่า “ผมอยู่กับตาและยาย ท่านแก่แล้ว เวลามีปัญหาไม่ค่อยกล้าปรึกษา เพราะคิดว่าท่านคงไม่เข้าใจเรื่องของวัยรุ่น” (เด็กและเยาวชน อายุ 16 ปี) ช่องว่างระหว่างวัยจึงอาจทำให้เด็กขาดที่พึ่งทางอารมณ์และหันไปแสวงหาการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ซึ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบน

2. ปัจจัยด้านอาชีพและฐานะทางเศรษฐกิจ

อาชีพและฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน โดยครอบครัวส่วนใหญ่มีรายได้ไม่มั่นคงและผู้ปกครองต้องทำงานนอกบ้านเป็นเวลานาน ทำให้มีเวลาดูแลติดตามพฤติกรรม และสื่อสารกับบุตรลดลง ดังคำให้สัมภาษณ์ว่า “แม่ทำงานตั้งแต่เช้าถึงดึก บางวันแทบไม่ได้คุยกันเลย ส่วนผมก็ออกไปอยู่กับเพื่อนมากกว่าอยู่บ้าน” (เด็กและเยาวชน อายุ 15 ปี) นอกจากนี้ ความ

ยากจน หนี้สิน และข้อจำกัดด้านทรัพยากรยังสร้างแรงกดดันต่อครอบครัว และลดโอกาสทางการศึกษาและการพัฒนาตนเองของเด็ก บางรายจึงออกจากระบบการศึกษาหรือเข้าสู่กิจกรรมเสี่ยงเพื่อหารายได้ ดังคำให้สัมภาษณ์ว่า “ที่บ้านมีหนี้เยอะ ผมออกจากโรงเรียนมาช่วยทำงาน พอมีเพื่อนชวนไปส่งของก็ทำโดยไม่รู้ว่ามีกฎหมาย” (เด็กและเยาวชน อายุ 17 ปี)

3. ปัจจัยด้านกระบวนการภายในครอบครัว

3.1 การเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ผู้ปกครองจำนวนหนึ่งขาดเวลาในการดูแล ติดตาม และรับรู้พฤติกรรมของบุตรอย่างต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากภาระด้านการงานและปัญหาทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้เด็กขาดการกำกับดูแล ขาดกรอบในการควบคุมพฤติกรรม และมีแนวโน้มแสวงหาการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนหรือบุคคลภายนอกครอบครัวมากขึ้น ซึ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อการเข้าสู่พฤติกรรมเบี่ยงเบนและการกระทำผิด ดังคำให้สัมภาษณ์ของเด็กและเยาวชนรายหนึ่งว่า “พอกับแม่ออกไปทำงานตั้งแต่เช้า กลับมาก็ดึก ไม่ค่อยรู้ว่าผมไปไหนหรืออยู่กับใคร ส่วนใหญ่ผมจึงออกไปอยู่กับเพื่อน พอเพื่อนชวนไปทำอะไรก็ตาม เพราะไม่มีใครคอยเตือนหรือห้าม” (เด็กและเยาวชน อายุ 17 ปี)

3.2 การใช้ความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงในครอบครัวทั้งในรูปแบบการทำร้ายร่างกาย การใช้วาจารุนแรง หรือความขัดแย้งภายในบ้าน ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางอารมณ์และความรู้สึกปลอดภัยของเด็ก เด็กที่เติบโตในสภาพแวดล้อมดังกล่าวมีแนวโน้มเรียนรู้และซึมซับรูปแบบการแก้ไขปัญหาด้วยความก้าวร้าว จนนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมรุนแรงหรือการกระทำผิดในอนาคต โดยเด็กคนหนึ่งเล่าว่า “ที่บ้านทะเลาะกันบ่อย พ่อเคยทำร้ายแม่ เวลามีปัญหาผมก็คิดว่าการใช้กำลังเป็นเรื่องปกติ” (เด็กและเยาวชน อายุ 18 ปี)

3.3 ความไม่พร้อมในการดูแลบุตร ผู้ปกครองบางส่วนยังขาดความพร้อมทั้งด้านวุฒิภาวะ ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก และทักษะในการเลี้ยงดู ส่งผลให้ไม่สามารถให้คำปรึกษา สนับสนุนทางอารมณ์ หรือชี้แนะการดำเนินชีวิตแก่บุตรได้อย่างเหมาะสม เด็กจึงขาดที่พึ่งพิงทางจิตใจและอาจหันไปพึ่งพากลุ่มเพื่อนหรือบุคคลภายนอกแทน ดังคำให้สัมภาษณ์ของเด็กและเยาวชนรายหนึ่งว่า “เวลามีปัญหาผมไม่ค่อยกล้าปรึกษาคนที่บ้าน เพราะพ่อแม่ไม่ค่อยเข้าใจเรื่องของวัยรุ่น บางครั้งก็ใช้วิธีดุด่ามากกว่ารับฟัง ผมจึงไปคุยกับเพื่อนและทำตามที่เพื่อนแนะนำมากกว่า” (เด็กและเยาวชน อายุ 18 ปี)

3.4 ความห่างเหินและการขาดการสื่อสารภายในครอบครัว หลายครอบครัวมีข้อจำกัดด้านเวลา และรูปแบบการสื่อสาร ส่งผลให้เด็กและผู้ปกครองมีความสัมพันธ์ที่ห่างเหิน เด็กไม่กล้าเปิดเผยปัญหาหรือปรึกษาผู้ปกครองเมื่อประสบปัญหา ขณะที่ผู้ปกครองไม่สามารถรับรู้หรือเข้าใจความต้องการของบุตรได้อย่างแท้จริง ส่งผลให้เด็กแสวงหาการยอมรับและคำแนะนำจากบุคคลภายนอกครอบครัวมากขึ้น ยกตัวอย่างข้อมูลสัมภาษณ์ เช่น “เวลามีปัญหาผมไม่เคยเล่าให้พ่อแม่ฟัง เพราะคิดว่าท่านไม่เข้าใจ เลยไปปรึกษาเพื่อนมากกว่า” (เด็กและเยาวชน อายุ 18 ปี)

3.5 การเลียนแบบพฤติกรรมจากบุคคลใกล้ชิด เด็กและเยาวชนมีแนวโน้มเรียนรู้พฤติกรรมจากบุคคลใกล้ชิด โดยเฉพาะผู้ปกครองและสมาชิกในครอบครัว หากบุคคลเหล่านั้นมีพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การใช้ความรุนแรง เด็กอาจซึมซับและเลียนแบบพฤติกรรมดังกล่าว จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของค่านิยมและการดำเนินชีวิตของตน ดังคำให้สัมภาษณ์ของเด็กและเยาวชนรายหนึ่งว่า “ตอนเด็กผมเห็นคนในบ้านเล่นพนันและทะเลาะกันเป็นประจำ พอโตขึ้นก็รู้สึกว่าเป็นเรื่องธรรมดา เวลาเพื่อนชวนเล่นพนันหรือมีเรื่องกัน ผมจึงไม่ได้คิดว่ามันร้ายแรง เพราะเห็นพฤติกรรมแบบนี้มาตลอด” (เด็กและเยาวชน อายุ 16 ปี)

3.6 ความกดดันภายในครอบครัว ความคาดหวังที่สูงเกินไป การเลี้ยงดูแบบควบคุมเข้มงวด หรือ การตำหนิอย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างแรงกดดันทางอารมณ์แก่เด็กและเยาวชนได้ เด็กบางรายเกิดความเครียด ความรู้สึกกลัว หรือรู้สึกว่าตนไม่ได้รับการยอมรับจากครอบครัว จึงแสดงออกผ่านพฤติกรรมต่อต้าน พฤติกรรมเสี่ยง หรือการเข้าไปเกี่ยวข้องกับกากระทำผิดเพื่อแสวงหาการยอมรับจากบุคคลหรือกลุ่มอื่น มีเด็กคนหนึ่งกล่าวว่า “พ่อแม่ชอบเปรียบเทียบผมกับพี่ตลอด รู้สึกว่าทำอะไรก็ไม่ดีพอ เลยไม่อยากอยู่บ้าน” (เด็กและเยาวชน อายุ 15 ปี)

4. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย

4.1 กลุ่มเพื่อนเสี่ยง กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะเมื่อครอบครัวขาดการดูแลและกำกับอย่างใกล้ชิด เด็กมักต้องการการยอมรับจากกลุ่มและมีแนวโน้มทำตามเพื่อนเพื่อรักษาความสัมพันธ์ หากกลุ่มเพื่อนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด การทะเลาะวิวาท หรือการกระทำผิดกฎหมาย เด็กย่อมมีโอกาสเข้าสู่พฤติกรรมเสี่ยงมากขึ้น โดยผลการสัมภาษณ์สะท้อนประเด็นสำคัญ ได้แก่ การถูกเพื่อนชักชวน ความต้องการได้รับการยอมรับจากกลุ่ม และการตัดสินใจทำตามเพื่อน ดังคำให้สัมภาษณ์ของเด็กและเยาวชนรายหนึ่งว่า “ตอนแรกไม่ได้คิดจะอยู่กับยาเสพติด แต่เพื่อนในกลุ่มเขาทำกันหมด ถ้าไม่ทำตามก็เหมือนจะอยู่กับเขาไม่ได้” (เด็กและเยาวชน อายุ 16 ปี)

4.2 สภาพสังคมและชุมชนที่อยู่อาศัย สภาพสังคมและชุมชนมีอิทธิพลต่อค่านิยมและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน หากพื้นที่มีปัญหา ยาเสพติด ความรุนแรง หรือการกระทำผิดเกิดขึ้นเป็นประจำ เด็กอาจเกิดความคุ้นชินและมองว่าเป็นเรื่องปกติ ขณะเดียวกัน การขาดกิจกรรมสร้างสรรค์ พื้นที่เรียนรู้ และกลไกดูแลจากชุมชน อาจทำให้เด็กใช้เวลาว่างอย่างไม่เหมาะสมและคบหากับกลุ่มเพื่อนเสี่ยง ดังคำให้สัมภาษณ์ว่า “แถวบ้านมีคนเสพยาอยู่บ่อย ๆ เห็นจนชิน บางคนก็เป็นคนรู้จักในชุมชน ทำให้รู้สึกว่าเป็นเรื่องปกติของคนแถวนี้” (เด็กและเยาวชน อายุ 16 ปี)

4.3 สภาพแวดล้อมทางสังคมออนไลน์ สื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน เนื่องจากสามารถเข้าถึงข้อมูลและเนื้อหาต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว หากขาดการกำกับดูแลจากผู้ปกครอง เด็กอาจได้รับอิทธิพลจากเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม เลียนแบบพฤติกรรมรุนแรงหรือผิดกฎหมาย และเข้าร่วมกลุ่มออนไลน์ที่ส่งเสริมพฤติกรรมเสี่ยง สภาพแวดล้อมทางสังคมออนไลน์จึงเป็นอีกปัจจัยที่เชื่อมโยงกับการแสดงออกทางพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน ดังคำให้สัมภาษณ์ของเด็กและเยาวชนรายหนึ่งว่า “ส่วนใหญ่ผมเล่นโซเชียลทุกวัน เห็นคลิปทะเลาะวิวาท แข่งรถ หรือชวนเล่นพนันบ่อย ๆ บางครั้งก็รู้สึกว่าเป็นเรื่องปกติ เพราะคนกดถูกใจและแชร์กันเยอะ” (เด็กและเยาวชน อายุ 17 ปี)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในจังหวัดกระบี่

จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า การป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนควรดำเนินการแบบบูรณาการใน 5 ระดับ ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน กระบวนการยุติธรรม และเทคโนโลยี โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ระดับครอบครัว

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการภายในครอบครัวเป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนมากที่สุด โดยเฉพาะการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย การขาดการสื่อสาร ความห่างเหิน และความไม่

พร้อมของผู้ปกครอง ดังนั้น การป้องกันและแก้ไขปัญหาคควรเริ่มจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการหล่อหลอมพฤติกรรม ค่านิยม และการตัดสินใจของเด็ก

1.1 ความเข้มแข็งของครอบครัวและการเลี้ยงดู ผู้ปกครองควรได้รับการพัฒนาทักษะการเลี้ยงดู การสื่อสารเชิงบวก การรับฟังปัญหา และการกำกับดูแลเด็กอย่างเหมาะสมตามวัย รวมทั้งส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวใช้เวลาด้วยกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความผูกพัน ลดช่องว่างระหว่างวัย และช่วยให้ผู้ปกครองสามารถรับรู้และแก้ไขพฤติกรรมเสี่ยงได้ตั้งแต่ระยะเริ่มต้น

1.2 ความร่วมมือและการยอมรับปัญหา ผู้ปกครองควรตระหนักและยอมรับปัญหาพฤติกรรมของบุตรโดยไม่ปกปิดหรือมองข้าม พร้อมมีส่วนร่วมในการติดตาม แก้ไข และฟื้นฟูอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งประสานความร่วมมือกับโรงเรียน ชุมชน นักจิตวิทยา เจ้าหน้าที่สถานพินิจ เจ้าหน้าที่คุมประพฤติ และหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้การช่วยเหลือเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ลดการกระทำผิดซ้ำ และสนับสนุนให้เด็กกลับคืนสู่สังคมได้อย่างยั่งยืน

2. ระดับโรงเรียน

โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการเฝ้าระวัง คัดกรอง และป้องกันพฤติกรรมเสี่ยง เนื่องจากครูสามารถสังเกตการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม อารมณ์ และความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กได้อย่างใกล้ชิด จึงควรมีระบบติดตาม ช่วยเหลือ และประสานงานกับครอบครัวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อนที่ปัญหาจะพัฒนาไปสู่การกระทำผิด

2.1 การป้องกันเชิงรุกในสถานศึกษา เด็กและเยาวชนจำนวนหนึ่งเริ่มแสดงพฤติกรรมเสี่ยงตั้งแต่ช่วงวัยเรียน โรงเรียนควรเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงตั้งแต่ระยะเริ่มต้น เช่น การขาดเรียน การคบเพื่อนกลุ่มเสี่ยง พฤติกรรมก้าวร้าว และการเกี่ยวข้องกับสารเสพติด พร้อมจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต การควบคุมอารมณ์ การแก้ปัญหา การตัดสินใจ และการปฏิเสธแรงกดดันจากเพื่อน รวมทั้งจัดพื้นที่ปลอดภัยให้เด็กสามารถปรึกษาครู และติดตามนักเรียนกลุ่มเปราะบางอย่างต่อเนื่องก่อนที่ปัญหาจะรุนแรงขึ้น

2.2 ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พบว่าโรงเรียนควรมีระบบคัดกรอง ติดตาม และช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยงอย่างเป็นรูปธรรม โดยประสานความร่วมมือระหว่างครูประจำชั้น ครูแนะแนว ผู้ปกครอง นักจิตวิทยา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างโรงเรียนกับครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถช่วยเหลือเด็กได้ตรงจุดและลดโอกาสเข้าสู่พฤติกรรมเสี่ยง

2.3 หลักสูตรและความรู้กฎหมาย โรงเรียนควรให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย สิทธิ หน้าที่ และผลกระทบของการกระทำผิด โดยเฉพาะเรื่องยาเสพติด การทะเลาะวิวาท และความผิดผ่านสื่อออนไลน์ ผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย เช่น การศึกษากรณีตัวอย่าง การจำลองสถานการณ์ และการเรียนรู้จากเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้เด็กตระหนักถึงผลของการตัดสินใจ เคารพกติกา และปฏิบัติตนในสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ระดับชุมชน

ชุมชนมีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะเมื่อครอบครัวไม่สามารถดูแลได้อย่างใกล้ชิด หากชุมชนขาดกิจกรรมสร้างสรรค์ กลไกดูแล หรือมีปัญหายาเสพติดและอาชญากรรม เด็กอาจซึมซับพฤติกรรมเสี่ยงได้ง่าย ดังนั้น การป้องกันและแก้ไขปัญหาก็ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างชุมชน ครอบครัว และโรงเรียน

3.1 การเตรียมชุมชนและรองรับหลังปล่อยตัว จากการศึกษาพบว่า ชุมชนควรมีระบบติดตามและช่วยเหลือเด็กหลังพ้นจากระบบการยุติธรรม โดยเปิดโอกาสให้กลับเข้าสู่วัยศึกษา การฝึกอาชีพ หรือกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เพื่อลดการตีตรา สร้างแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และลดโอกาสกลับไปคบกลุ่มเพื่อนเดิมหรือกระทำผิดซ้ำ

3.2 พื้นที่ปลอดภัยและกิจกรรมสร้างสรรค์ ชุมชนควรจัดพื้นที่ปลอดภัยและกิจกรรมที่เหมาะสม เช่น กีฬา ดนตรี ศิลปะ จิตอาสา และการพัฒนาทักษะชีวิต เพื่อให้เด็กใช้เวลาว่างอย่างสร้างสรรค์ ลดการเข้าสู่กลุ่มเพื่อนเสี่ยง และเสริมความภาคภูมิใจในตนเองและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

3.3 การให้ความรู้แก่ชุมชน การป้องกันปัญหาเด็กและเยาวชนไม่ใชหน้าที่ของครอบครัว โรงเรียน เพียงอย่างเดียว แต่ชุมชนและประชาชนในพื้นที่ก็มีบทบาทสำคัญในการเฝ้าระวังและช่วยเหลือเด็กกลุ่มเสี่ยงเช่นเดียวกัน ดังนั้น จึงควรส่งเสริมความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก สิทธิเด็ก กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก ตลอดจนวิธีสังเกตและช่วยเหลือเด็กกลุ่มเสี่ยง โดยประสานความร่วมมือระหว่างผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังและดูแลเด็กในระดับพื้นที่

4. ระดับกระบวนการยุติธรรม

การแก้ไขปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนไม่ควรมุ่งเน้นเพียงการบังคับใช้กฎหมายหรือการลงโทษ แต่ควรให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือ พื้นฟู และสร้างโอกาสให้เด็กสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงสาเหตุของการกระทำผิดที่มักเกี่ยวข้องกับปัญหาครอบครัว สภาพแวดล้อม และข้อจำกัดด้านโอกาสในการดำรงชีวิต

4.1 การใช้มาตรการเชิงฟื้นฟู ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่า ควรให้ความสำคัญกับการให้คำปรึกษา การปรับพฤติกรรม การฟื้นฟูสภาพจิตใจ และการเตรียมความพร้อมก่อนกลับคืนสู่สังคม ควบคู่กับการมีส่วนร่วมของครอบครัว เพื่อแก้ไขสาเหตุของปัญหาและลดการกระทำผิดซ้ำ

4.2 การพัฒนาบุคลากรเฉพาะทาง ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนสะท้อนว่า ควรพัฒนาศักยภาพของพนักงานสอบสวน นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ครูแนะแนว และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ให้มีความรู้ด้านจิตวิทยา พัฒนาการเด็ก และกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก เพื่อให้สามารถประเมินปัญหาและให้ความช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม

4.3 การสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากร ผู้ให้ข้อมูลหลายกลุ่มให้ความเห็นว่า ควรจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรให้เพียงพอสำหรับการฟื้นฟู พัฒนาทักษะชีวิต และติดตามเด็กหลังพ้นจากระบบการยุติธรรม เนื่องจากการลงทุนด้านการป้องกันและฟื้นฟูเป็นการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุและช่วยลดปัญหาในระยะยาว

4.4 การปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายและกระบวนการ ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่า การดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนควรคำนึงถึงพัฒนาการและศักยภาพในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยเฉพาะคดีที่ไม่ร้ายแรง ควรส่งเสริมการใช้มาตรการทางเลือก เช่น การคุมประพฤติ การบำเพ็ญประโยชน์ การเข้าร่วมกิจกรรมปรับพฤติกรรม และการฟื้นฟูเฉพาะด้าน พร้อมยึดหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม เพื่อสนับสนุนการกลับคืนสู่สังคมอย่างยั่งยืน

5. มิติเทคโนโลยี

แม้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์อาจเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ส่งเสริมการเลียนแบบพฤติกรรมไม่เหมาะสม แต่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการป้องกัน ฝ้าระวัง ติดตาม และฟื้นฟูเด็กและเยาวชนได้ หากประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมกับบริบทของกระบวนการยุติธรรม

5.1 การใช้เทคโนโลยีในกระบวนการยุติธรรม จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เจ้าหน้าที่ตำรวจ และอัยการคดีเยาวชนและครอบครัว พบว่า ควรนำระบบประชุมทางไกลมาใช้ในการสอบสวน การประชุม และการรายงานตัว โดยเฉพาะกรณีที่เด็กและผู้ปกครองอยู่ห่างไกล เพื่อลดภาระด้านเวลา ค่าใช้จ่าย และผลกระทบต่อการศึกษา รวมทั้งช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องประสานงานได้รวดเร็วและต่อเนื่องมากขึ้น

5.2 การติดตามและฟื้นฟูผ่านระบบดิจิทัล ผลการศึกษาพบว่า ควรพัฒนาระบบรายงานตัวออนไลน์ ระบบติดตามความก้าวหน้าด้านการศึกษาและอาชีพ และช่องทางสื่อสารระหว่างเด็ก ครอบครัว และเจ้าหน้าที่ เพื่อให้สามารถติดตามและช่วยเหลือเด็กหลังพ้นจากระบบการยุติธรรมได้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะช่วงที่มีความเสี่ยงต่อการกระทำผิดซ้ำ

5.3 การให้คำปรึกษาและสนับสนุนด้านสุขภาพจิตออนไลน์ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ควรเป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาช่องทางให้คำปรึกษาด้านสุขภาพจิตที่เข้าถึงได้ง่าย เช่น ระบบปรึกษานักจิตวิทยาออนไลน์หรือแอปพลิเคชันด้านสุขภาพจิต โดยบูรณาการความร่วมมือกับ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข โรงเรียน และหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เพื่อประเมินความเสี่ยง ให้คำแนะนำเบื้องต้น และช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาด้านอารมณ์ ความเครียด ปัญหาครอบครัว หรือการปรับตัว ก่อนพัฒนาไปสู่พฤติกรรมเสี่ยง

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในจังหวัดกระบี่ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ โครงสร้างครอบครัว อาชีพและฐานะทางเศรษฐกิจ กระบวนการภายในครอบครัว และสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย

ประเด็นแรก โครงสร้างครอบครัว โดยเฉพาะการหย่าร้าง การแยกทาง และการขาดผู้ดูแลหลัก ทำให้เด็กขาดความใกล้ชิดทางอารมณ์และการกำกับดูแลที่เหมาะสม จึงเพิ่มความเสี่ยงต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบน สอดคล้องกับทฤษฎีการควบคุมทางสังคมของ Hirschi ซึ่งอธิบายว่า ความผูกพันกับครอบครัวเป็นกลไกสำคัญในการยับยั้งการกระทำผิด หากความผูกพันอ่อนแอลง เด็กย่อมมีแนวโน้มกระทำผิดมากขึ้น (Hirschi, 1969, อ้างถึงใน Siegel & Welsh, 2018, ผู้วิจัยแปล) และสอดคล้องกับ Siegel และ Welsh (2018) ที่พบว่า เด็กจากครอบครัวที่มีโครงสร้างไม่มั่นคงมีแนวโน้มเข้าสู่พฤติกรรมเบี่ยงเบนมากกว่าเด็กจากครอบครัวที่มั่นคง

ประเด็นที่สอง อาชีพและฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ส่งผลต่อคุณภาพการดูแลและโอกาสในการพัฒนาของเด็ก ครอบครัวที่มีรายได้น้อยหรือไม่มั่นคงมักเผชิญข้อจำกัดด้านการศึกษา ทรัพยากร และเวลาในการดูแลบุตร ทำให้เด็กมีโอกาสน้อยกว่ากลุ่มเพื่อนเสี่ยงหรือแสวงหารายได้ด้วยวิธีที่ไม่เหมาะสม ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับทฤษฎีความตึงเครียดทางสังคมของ Merton ซึ่งเสนอว่า การไม่สามารถบรรลุเป้าหมายผ่านวิถีทางที่สังคมยอมรับ อาจก่อให้เกิดความกดดันและนำไปสู่การเลือกวิถีทางที่เบี่ยงเบน (Merton, 1938, อ้างถึงใน Siegel & Welsh, 2018, ผู้วิจัยแปล)

ประเด็นที่สาม กระบวนการภายในครอบครัว เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด โดยเฉพาะการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย การใช้ความรุนแรง ความห่างเหิน และการขาดการสื่อสาร ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางอารมณ์ การควบคุมตนเอง และการตัดสินใจของเด็ก สอดคล้องกับแนวคิดรูปแบบการเลี้ยงดูของ Baumrind ที่เน้นความสมดุลระหว่างความรัก ความเอาใจใส่ และการกำกับดูแล (Baumrind, 1991, อ้างถึงใน Font & Maguire-Jack, 2016, ผู้วิจัยแปล) รวมทั้งสอดคล้องกับ ญัตติมติมา จิตรานุเคราะห์ (2566: 229) ที่พบว่า การสื่อสารเชิงบวกและความผูกพันภายในครอบครัวช่วยลดความเสี่ยงต่อการกระทำผิดได้ เด็กที่ขาดการดูแลและความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวจึงมักหันไปแสวงหาการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนภายนอกมากขึ้น

นอกจากนี้ เด็กและเยาวชนยังอาจเรียนรู้และเลียนแบบพฤติกรรมเสี่ยงจากผู้ปกครองหรือสมาชิกในครอบครัว เช่น การใช้สารเสพติด การพนัน และความรุนแรง สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura ซึ่งอธิบายว่าพฤติกรรมเกิดจากการสังเกตและเลียนแบบบุคคลต้นแบบ และแนวคิดของ Akers ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการคบหาสมาคม การได้รับแรงเสริม และการยอมรับจากกลุ่ม (Bandura, 1977; Akers, 1998, อ้างถึงใน Siegel & Welsh, 2018, ผู้วิจัยแปล)

ประเด็นที่สี่ สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ทั้งกลุ่มเพื่อน ชุมชน และสังคมออนไลน์ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็ก เด็กที่คบเพื่อนกลุ่มเสี่ยง อาศัยในชุมชนที่มีปัญหาสารเสพติดหรือความรุนแรง หรือเข้าถึงเนื้อหาออนไลน์ที่ไม่เหมาะสมโดยขาดการกำกับดูแล มีแนวโน้มซึมซับและเลียนแบบพฤติกรรมเบี่ยงเบนมากขึ้น ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ทางสังคมของ Akers (1998) ซึ่งชี้ว่า พฤติกรรมสามารถเรียนรู้ผ่านการคบหาสมาคม การเลียนแบบ และแรงเสริมจากบุคคลหรือกลุ่ม ทั้งในชีวิตจริงและในสังคมออนไลน์

โดยสรุป การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในครอบครัวกับสภาพแวดล้อมภายนอก มิได้เกิดจากสาเหตุใดเพียงประการเดียว อย่างไรก็ตาม ครอบครัวยังคงเป็นกลไกพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการกำกับดูแล สร้างความผูกพัน และเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่เด็กและเยาวชน

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวทางป้องกันและแก้ไขการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในจังหวัดกระบี่ควรดำเนินการอย่างบูรณาการใน 4 ด้าน ได้แก่ ครอบครัว การศึกษาและชุมชน กระบวนการยุติธรรม และเทคโนโลยี

ประเด็นแรก แนวทางด้านครอบครัว ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวเป็นกลไกพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน จึงควรส่งเสริมทักษะการเลี้ยงดู การสื่อสารเชิงบวก การรับฟังปัญหา การกำกับดูแล และการสร้างความผูกพันระหว่างผู้ปกครองกับบุตร รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการติดตามและแก้ไขพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กอย่างจริงจัง ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดรูปแบบการเลี้ยงดูของ Baumrind ซึ่งเสนอว่า การเลี้ยงดูที่เหมาะสมควรมีความสมดุลระหว่างความรัก ความอบอุ่น และการกำกับดูแล เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และพฤติกรรมของเด็ก (Baumrind, 1991, อ้างถึงใน Font & Maguire-Jack, 2016, ผู้วิจัยแปล) อีกทั้งยังสอดคล้องกับทฤษฎีการควบคุมทางสังคมของ Hirschi ที่อธิบายว่า ความผูกพันระหว่างเด็กกับครอบครัวเป็นกลไกสำคัญในการยับยั้งพฤติกรรมเบี่ยงเบน เด็กที่ได้รับความรัก ความเอาใจใส่ และการกำกับดูแลอย่างเหมาะสมจึงมีแนวโน้มเข้าสู่พฤติกรรมเสี่ยงน้อยลง (Hirschi, 1969, อ้างถึงใน Siegel & Welsh, 2018, ผู้วิจัยแปล)

ประเด็นที่สอง แนวทางด้านการศึกษาและชุมชน โรงเรียนและชุมชนควรมีบทบาทในการเฝ้าระวัง คัดกรอง และช่วยเหลือเด็กกลุ่มเสี่ยงตั้งแต่วัยเริ่มต้น เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เด็กใช้ชีวิตและมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบตัวเป็นประจำ แนวทางสำคัญ ได้แก่ การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การติดตามพฤติกรรม

เสี่ยง การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต การสร้างพื้นที่ปลอดภัยและกิจกรรมสร้างสรรค์ ตลอดจนการประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การดำเนินงานดังกล่าวจะช่วยลดโอกาสที่เด็กจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับกลุ่มเพื่อนเสี่ยง และส่งเสริมให้เด็กได้รับแบบอย่างทางพฤติกรรมที่เหมาะสม ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ทางสังคมของ Akers (1998) ซึ่งอธิบายว่า บุคคลเรียนรู้พฤติกรรมผ่านการคบหาสมาคม การเลียนแบบ และการได้รับแรงเสริมจากบุคคลหรือกลุ่มรอบตัว ดังนั้น การสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมเชิงบวกจึงช่วยลดการเรียนรู้พฤติกรรมเบี่ยงเบนได้ (Akers, 1998, อ้างถึงใน Siegel & Welsh, 2018, ผู้วิจัยแปล)

ประเด็นที่สาม แนวทางด้านกระบวนการยุติธรรม ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานกับเด็กและเยาวชนควรมุ่งเน้นการฟื้นฟูและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมากกว่าการลงโทษเพียงอย่างเดียว โดยควรจัดให้มีการให้คำปรึกษา การบำบัดและฟื้นฟูสภาพจิตใจ การพัฒนาทักษะชีวิต การศึกษาและการฝึกอาชีพ การมีส่วนร่วมของครอบครัว ตลอดจนการเตรียมความพร้อมและติดตามภายหลังพ้นจากระบบการยุติธรรม แนวทางดังกล่าวช่วยแก้ไขสาเหตุพื้นฐานของการกระทำผิดและลดความเสี่ยงต่อการกระทำผิดซ้ำ สอดคล้องกับ Lipsey (2009, ผู้วิจัยแปล) ที่พบว่า มาตรการบำบัดและฟื้นฟูมีประสิทธิภาพในการลดการกระทำผิดซ้ำมากกว่ามาตรการที่มุ่งลงโทษเพียงอย่างเดียว และสอดคล้องกับ Mulvey (2011, ผู้วิจัยแปล) ที่ชี้ว่า การสนับสนุนจากครอบครัว โอกาสทางการศึกษาและอาชีพ รวมทั้งการติดตามอย่างต่อเนื่อง เป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ การลงโทษเพียงอย่างเดียวไม่สามารถแก้ไขปัญหาครอบครัว เศรษฐกิจ และสังคมที่เป็นสาเหตุพื้นฐานของการกระทำผิดได้อย่างยั่งยืน

ประเด็นที่สี่ แนวทางด้านเทคโนโลยีและการบริหารจัดการข้อมูล เทคโนโลยีสามารถนำมาใช้สนับสนุนการติดตาม การประสานงาน การให้คำปรึกษา และการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง เช่น การประชุมทางไกล ระบบรายงานตัวออนไลน์ บริการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพจิต และฐานข้อมูลกลางสำหรับติดตามเด็กกลุ่มเสี่ยงและเด็กหลังพ้นจากระบบการยุติธรรม ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับ Grove et al. (2021, ผู้วิจัยแปล) ซึ่งพบว่า ระบบทางไกลและบริการสุขภาพจิตออนไลน์ช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงบริการ ลดข้อจำกัดด้านระยะทาง และเพิ่มประสิทธิภาพในการให้ความช่วยเหลือ อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีต้องคำนึงถึงข้อจำกัดด้านอุปกรณ์ อินเทอร์เน็ต ทักษะดิจิทัล ความเป็นส่วนตัว และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก จึงควรนำมาใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการทำงานของบุคลากร ไม่ใช่ทดแทนการดูแลและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้งหมด

โดยสรุป การป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนจะมีประสิทธิภาพเมื่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมร่วมกันดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว การเฝ้าระวังและช่วยเหลือเด็กกลุ่มเสี่ยงตั้งแต่วัยเริ่มต้น การใช้มาตรการเชิงฟื้นฟู และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม การดำเนินงานแบบบูรณาการดังกล่าวจะช่วยลดการกระทำผิดซ้ำและสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge) ข

การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนไม่ได้เกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งโดยลำพัง แต่เป็นผลจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในครอบครัวและปัจจัยแวดล้อมภายนอก โดยสามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้

ใหม่ในรูปแบบ K-FAMILY Model (Krabi Family-Based Juvenile Delinquency Prevention Model) ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่

K – Kinship Structure (โครงสร้างและความมั่นคงของครอบครัว) ครอบครัวที่มีความมั่นคงและมีผู้ดูแลอย่างต่อเนื่องช่วยลดความเสี่ยงต่อการกระทำผิด ขณะที่ครอบครัวแตกแยกหรือการขาดผู้ดูแลหลักเพิ่มโอกาสเกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบน

F – Family Process (กระบวนการภายในครอบครัว) การเลี้ยงดู การสื่อสาร ความผูกพันทางอารมณ์ และการกำกับดูแล เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการหล่อหลอมพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน

A – Adequate Economic Support (ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครอบครัว) ฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงช่วยเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการพัฒนาตนเอง ขณะที่ความยากจนและความไม่มั่นคงทางรายได้อาจเพิ่มความเสี่ยงต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบน

M – Multidimensional Social Environment (สภาพแวดล้อมทางสังคมแบบพหุมิติ) กลุ่มเพื่อน ชุมชน และสภาพแวดล้อมทางสังคมออนไลน์ เป็นปัจจัยภายนอกที่สามารถส่งเสริมหรือยับยั้งพฤติกรรม การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

ILY – Integrated Lifelong Youth Support (ระบบสนับสนุนเด็กและเยาวชนแบบบูรณาการ) การป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน กระบวนการยุติธรรม และเทคโนโลยี เพื่อสร้างระบบดูแลช่วยเหลือที่ต่อเนื่องและยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนควรมุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวควบคู่กับการพัฒนาระบบสนับสนุนทางสังคมแบบบูรณาการ โดยให้ครอบครัวเป็นกลไกหลักในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม ขณะที่โรงเรียน ชุมชน กระบวนการยุติธรรม และเทคโนโลยี ทำหน้าที่เป็นกลไกสนับสนุนในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ระดับครอบครัว ควรส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีทักษะการเลี้ยงดูและการสื่อสารกับบุตรอย่างเหมาะสม รวมทั้งเพิ่มบทบาทในการกำกับดูแลและติดตามพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะครอบครัวกลุ่มเสี่ยงและครอบครัวแตกแยก

1.2 ระดับโรงเรียน โรงเรียนควรพัฒนาระบบคัดกรอง ติดตาม และช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยงอย่างเป็นรูปธรรม พร้อมส่งเสริมทักษะชีวิต ความรู้ด้านกฎหมาย และการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงอย่างต่อเนื่อง

1.3 ระดับชุมชน ชุมชนควรจัดกิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน รวมทั้งสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาและอาชีพแก่เด็กที่เคยกระทำผิด เพื่อลดการกลับไปกระทำผิดซ้ำ

1.4 ระดับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรบูรณาการการทำงานร่วมกันตั้งแต่ต้นทาง เน้นมาตรการฟื้นฟูควบคู่กับการติดตามและช่วยเหลือเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่องหลังพ้นจากระบบการยุติธรรม

1.5 ระดับนโยบายและเทคโนโลยี ภาครัฐควรสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการติดตาม ดูแล และให้คำปรึกษาเด็กและเยาวชน รวมทั้งพัฒนาระบบฐานข้อมูลร่วมระหว่างหน่วยงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและแก้ไขปัญหา

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างจังหวัดที่มีบริบทสังคมแตกต่างกัน เพื่อวิเคราะห์ผลของโครงสร้างชุมชนต่ออัตราการกระทำผิด

2.2 ควรศึกษาผลสัมฤทธิ์ของมาตรการฟื้นฟูในชุมชน เช่น โปรแกรมฝึกอาชีพหรือกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต ว่ามีผลต่อการลดการกระทำผิดซ้ำในระยะยาวมากน้อยเพียงใด

2.3 ควรศึกษามิติทางจิตวิทยาเชิงลึก เช่น ความรู้สึกตีตรา (stigma) และการรับรู้คุณค่าในตนเองของเด็กที่เคยกระทำผิด เพื่อพัฒนาแนวทางฟื้นฟูที่สอดคล้องกับบริบทจริงมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2568). สถิติเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดี ประจำปี พ.ศ. 2568. กรุงเทพฯ: กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน.
- ณัฐกิตติมา จิตรานูเคราะห์. (2566). การเสริมสร้างสันติสุขครอบครัวเพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*. 6(5): 229-241.
- สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดกระบี่. (2568). รายงานสถิติเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม จังหวัดกระบี่ พ.ศ. 2562-2568. กระบี่: สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดกระบี่.
- Akers, R. L. (1998). *Social learning and social structure: A general theory of crime and deviance*. Northeastern University Press.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice Hall.
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*. 11(1): 56-95.
- Font, S. A., & Maguire-Jack, K. (2016). Pathways from childhood abuse and other adversities to adult health risks: The role of adult socioeconomic conditions. *Child Abuse & Neglect*. 51: 390-399.
- Grove, L., King, C. M., Bomysoad, R., Vasquez, L., & Kois, L. E. (2021). Technology for assessment and treatment of justice-involved youth: A systematic literature review. *Law and Human Behavior*. 45(5): 413-426.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. University of California Press.
- Lipsey, M. W. (2009). The primary factors that characterize effective interventions with juvenile offenders: A meta-analytic overview. *Victims & Offenders*. 4(2): 124-147.
- Merton, R. K. (1938). Social structure and anomie. *American Sociological Review*. 3(5): 672-682.
- Mulvey, E. P. (2011). *Highlights from Pathways to Desistance: A longitudinal study of serious adolescent offenders*. Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, Office of Justice Programs, U.S. Department of Justice.
- Siegel, L. J., & Welsh, B. C. (2018). *Juvenile delinquency: Theory, practice, and law*. (13th ed.). Cengage Learning.

แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารงานวิชาการร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกล
ผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1

Good Practices in Academic Administration Combined with the Use of
Distance Education via Satellite at the Small Schools under the Uttaradit
Primary Educational Service Area Office, Area 1

พานุการ์ กลิ่นพินิจ¹ หยกแก้ว กมลวรเดช² สุรเชษฐ์ บุญยรักษ์³
Panukar Klinpinit, Yokkaew Kamolvoradej, Surachet Boonyarug

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารงานวิชาการร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็ก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวม 18 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย การวางแผน คือ บริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม การดำเนินงาน คือ บูรณาการหลักสูตรสถานศึกษากับการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม การตรวจสอบการปฏิบัติงาน คือ นิเทศภายใน การปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงาน คือ สร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย การวางแผน คือ วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาและศึกษาคู่มือการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม การดำเนินงาน คือ จัดการเรียนรู้ตามตารางออกอากาศ การตรวจสอบการปฏิบัติงาน คือ นิเทศภายใน การปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงาน คือ สร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 3) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา ประกอบด้วย การวางแผน คือ สำรวจปัญหาและวิเคราะห์ความต้องการ การดำเนินงาน คือ เตรียมระบบก่อนจัดการเรียนรู้ การตรวจสอบการปฏิบัติงาน คือ นิเทศภายใน การปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงาน คือ สร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 4) การนิเทศการศึกษา ประกอบด้วย การวางแผน คือ แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน การดำเนินงาน คือ นิเทศภายใน การตรวจสอบการปฏิบัติงาน คือ ตรวจสอบความครบถ้วนและความต่อเนื่อง การปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงาน คือ สร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 5) การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ประกอบด้วย การวางแผน คือ วิเคราะห์ตัวชี้วัด กำหนดเกณฑ์และศึกษาระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ การดำเนินงาน คือ วัดและประเมินผลตามสภาพจริงและเทียบโอนผลการเรียนตาม

Received: 2026-06-11 Revised: 2026-07-26 Accepted: 2026-07-29

¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คุรุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Educational Administration Master of Education, Uttaradit Rajabhat University. E-mail: cactus2713@gmail.com

² อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Lecturer, Graduate School Faculty of Education Uttaradit Rajabhat University, Thailand. E-mail: yokkaew.kamol@gmail.com

³ อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Lecturer, Graduate School Faculty of Education Uttaradit Rajabhat University, Thailand. E-mail: edboonyarug7@gmail.com

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ การตรวจสอบการปฏิบัติงาน คือ นิเทศภายใน การปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงาน คือ สร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

คำสำคัญ (Keywords) : การบริหารงานวิชาการ; แนวปฏิบัติที่ดี;

รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

Abstract

This research study aimed to find good practices in academic administration in conjunction with the use of distance education via satellite at the small schools. It was qualitative research. The key informants consisted of 18 people. The research instrument was a structured interview. The data were analyzed using content analysis.

The results showed that 1) developing school curriculum consisted of planning, participatory academic administration, operations, integrating school curriculum with distance education via satellite. Inspecting work performance was internal supervision. Improving and developing work performance was creating a professional learning community. 2) Development of the learning process consisted of planning, namely analyzing school curriculum and studying the distance learning manual via satellite. Operation was organizing learning according to the broadcast schedule. Inspecting work performance was internal supervision. Improving and developing work performance was creating a professional learning community. 3) Development of educational media, innovation, and technology consisted of planning, which was surveying problems and analyzing needs, operations, which was preparing the system before organizing learning. Inspecting work performance was internal supervision. Improving and developing work performance was creating a professional learning community. 4) Educational supervision consisted of planning, i.e. appointing an operating committee, operations, i.e. checking completeness and continuity. Improving and developing work practices was creating a professional learning community. 5) Measuring, evaluating, and disseminating academic results involved planning, including the analysis of performance indicators. The process involved establishing evaluation criteria and reviewing the regulations of the Ministry of Education to ensure compliance with institutional and national standards. The operation involved measuring and evaluating learning outcomes based on actual conditions and transferring academic results in accordance with the regulations of the Ministry of Education. Work performance was monitored through internal supervision to ensure quality and compliance. Continuous improvement and professional development were promoted by establishing and sustaining a Professional Learning Community.

Keywords: Academic Administration; Good practice;

Distance education management format via satellite

บทนำ (Introduction)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 ระบุว่า รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแล และพัฒนาก่อนเข้ารับการศึกษาเพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ ด้วยรัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการกำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพ และได้มาตรฐานสากล ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างมาก (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54, 2560)

ปัจจุบันอัตราการเกิดของประชากรลดลง ผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลานเข้าไปเรียนโรงเรียนในเมืองที่มีความพร้อมและมีคุณภาพทั้งในโรงเรียนของรัฐและเอกชน และการคมนาคมสะดวกขึ้น จึงเป็นสาเหตุให้มีโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมาก และโรงเรียนขนาดเล็กประสบปัญหาครูไม่ครบชั้น เนื่องจากเกณฑ์การจัดสรรอัตราครูต่อจำนวนนักเรียน ส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กมีครูไม่ครบชั้น การจัดการเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1, 2562: 1)

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (Distance Learning Television: DLTV) ถือได้ว่าเป็นการจัดการศึกษาที่ใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนในทุกห้องเรียน เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนครูในโรงเรียนขนาดเล็ก ครูสามารถจัดการเรียนรู้ในทุกสาระได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนและครูได้เข้าถึงสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย นักเรียนและครูมีเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การนำเทคโนโลยีการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมมาดำเนินงานโดยเร่งด่วน เพื่อแก้ปัญหาคุณภาพการศึกษา มีการจัดสภาพการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของครูอย่างครบถ้วน ทั้งกระบวนการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการสร้างความรู้จากการลงมือปฏิบัติ เนื้อหา ตลอดจนสื่อและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดการเรียนการสอน อันจะเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ลดช่องว่างและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพให้กับประชาชนไทยทุกคน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558: 2)

จากการดำเนินการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมที่ผ่านมา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นหน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียน ได้จัดทำคู่มือการจัดการศึกษาด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยมีองค์ประกอบในการดำเนินการที่เป็นแนวทางให้โรงเรียนนำไปใช้กับการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม มีแนวทางการดำเนินการให้โรงเรียนนำไปใช้ แต่ยังขาดรายละเอียดที่เป็นรูปธรรมในการดำเนินการอย่างชัดเจน และแนวทางไม่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ (นิดา หมั่นดี, 2562: 48)

การบริหารงานวิชาการร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็ก จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากในหลากหลายบริบท ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีที่เป็นผลลัพธ์จากประสบการณ์ที่ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าประสบผลสำเร็จ มีวิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนการปฏิบัติที่ทำให้ห้องเรียนประสบความสำเร็จหรือนำไปสู่ความเป็นเลิศตามเป้าหมายและเป็นที่ยอมรับ จำเป็นต้องอาศัย

ระบบการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ เพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่ต่อเนื่องและยั่งยืน วงจรคุณภาพของเดมมิง (Deming Cycle) หรือ PDCA ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (P Plan) การปฏิบัติตามแผน (D Do) การตรวจสอบ (C Check) และการปรับปรุงแก้ไข (A Act) ถือเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการบริหารจัดการคุณภาพที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย การนำวงจร PDCA มาใช้เป็นฐานในการขับเคลื่อนขอบข่ายการบริหารงานวิชาการทั้ง 5 ด้าน จะช่วยให้สถานศึกษามีกระบวนการทำงานที่เป็นระบบ สามารถตรวจสอบและถอดบทเรียนเพื่อค้นหาแนวปฏิบัติที่ดีที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการสรุปวิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนการปฏิบัติ ตลอดจนความรู้และประสบการณ์ที่ได้บันทึกเป็นเอกสาร และเผยแพร่ให้หน่วยงานภายในหรือภายนอกสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ (มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในพระบรมราชูปถัมภ์และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558: 1)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 มีโรงเรียนทั้งหมด 133 แห่ง เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก 99 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 74.43 ของโรงเรียนทั้งหมด มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่เป็นไปตามค่าเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนด เนื่องจากประสบปัญหาการขาดแคลนครู มีครูผู้สอนไม่ครบชั้นเรียน ส่งผลให้การติดตามผลและการให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียนเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึง ครูผู้สอนบางส่วนขาดทักษะด้านเทคโนโลยีการศึกษา ทำให้ไม่สามารถใช้การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่มีการดำเนินการโดยไม่ได้มีการวางแผนการปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรม ไม่มีการวิเคราะห์แนวนโยบายมาจัดทำเป็นคู่มือการดำเนินงานของผู้บริหารและครูผู้สอน เพียงแต่ให้นักเรียนเรียนรู้และทำกิจกรรมไปกับครูต้นทาง จึงทำให้การใช้สื่อทางไกลผ่านดาวเทียมไม่เกิดผลกับผู้เรียนอย่างคุ้มค่า หากได้มีแนวทางที่ชัดเจน สามารถเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเกิดขึ้นมาเป็นตัวแบบให้กับโรงเรียนขนาดเล็กได้ ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กที่ครูไม่ครบชั้นและไม่ตรงตามวิชาเอก ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของนโยบายการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมที่ต้องการทดแทนครูวิชาเอกสำคัญที่ขาดแคลน เป็นการขยายโอกาสให้นักเรียนได้เข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของผู้เรียนในพื้นที่ห่างไกล (นิตา หมั่นดี, 2562: 49)

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญ จึงสนใจทำวิจัยเรื่อง แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารงานวิชาการร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การวิจัยครั้งนี้จะเกิดแนวปฏิบัติที่ดี ซึ่งสามารถใช้เป็นต้นแบบในการบริหารงานวิชาการร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็กและเป็นแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปปรับใช้ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

เพื่อหาแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารงานวิชาการร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยเรื่อง แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารงานวิชาการร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 เป็นวิจัยที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาของการวิจัยมุ่งเน้นการศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารงานวิชาการร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยมีขอบเขตเนื้อหา ได้แก่ 1) แนวปฏิบัติที่ดี 2) การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก และ 3) การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็ก (มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2558: 1)

แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารงานวิชาการร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้วิจัยได้พิจารณาคัดเลือกเฉพาะ 5 ขอบข่ายงาน ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา 4) การนิเทศการศึกษา และ 5) การวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน แม้ว่าตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและแนวทางการกระจายอำนาจการบริหารงานวิชาการได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาไว้ทั้งหมด 17 งาน แต่เนื่องจาก 5 ขอบข่ายงานดังกล่าว เป็นกรอบงานวิชาการที่มีความสำคัญและมีความสอดคล้องโดยตรงกับบริบทของการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในโรงเรียนขนาดเล็ก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550: 29-30)

1.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ที่ใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จำนวน 94 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกจากโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ที่ใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จำนวน 94 โรงเรียน ที่มีผลการทดสอบการประเมินความสามารถพื้นฐานระดับชาติ (National Test : NT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และผลการประเมินการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สูงกว่าระดับประเทศต่อเนื่อง 3 ปีการศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2565 – 2567 และมีผลการตรวจเยี่ยมพื้นที่เชิงประเมินผล จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 อยู่ในระดับ B1 ขึ้นไป จำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนวัดดอยแก้ว 2) โรงเรียนบ้านหาดจั่ว และ 3) โรงเรียนบ้านห้วยทราย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) รวมทั้งสิ้น 18 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน ครูหัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการ จำนวน 3 คน ครูผู้สอน โรงเรียนละ 2 คน รวมจำนวน 6 คน และตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษา โรงเรียนละ 2 คน รวมจำนวน 6 คน โดยการคัดเลือกจากผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมภายในสถานศึกษาดังกล่าว

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 จำนวน 99 โรงเรียน

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

เดือนกันยายน 2568 ถึง กุมภาพันธ์ 2569

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือวิจัย จำนวน 1 ฉบับ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) ของโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ตำแหน่ง อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์การบริหารงานวิชาการร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็กประกอบด้วย การบริหารงานวิชาการด้วยวงจรคุณภาพของเดมมิง (Deming Cycle) หรือ PDCA ประกอบด้วย P (Plan) การวางแผน D (Do) ปฏิบัติตามแผน C (Check) ตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน และ A (Act) ปรับปรุงแก้ไขพัฒนาต่อเนื่อง ตามขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ 5 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา การนิเทศการศึกษา และการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและแนวทางการกระจายอำนาจการบริหารงานวิชาการได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาไว้ทั้งหมด 17 งาน แต่เนื่องจาก 5 ขอบข่ายงานดังกล่าว เป็นกรอบงานวิชาการที่มีความสำคัญและมีความสอดคล้องโดยตรงกับบริบทของการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในโรงเรียนขนาดเล็ก

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการศึกษารวบรวมข้อมูลเอกสารวิชาการ รายงานการประเมินการทดสอบระดับชาติ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และเอกสารที่เกี่ยวข้อง และ 2) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การยุติการสัมภาษณ์และการได้ข้อมูลครบถ้วน เมื่อข้อมูลเกิดภาวะอิ่มตัว (Data Saturation) คือ เมื่อการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในลำดับถัดไปเริ่มให้ข้อมูล คำตอบ ข้อคิดเห็น หรือแบบแผนแนวปฏิบัติที่ซ้ำเดิมกับข้อมูลที่ได้รับมาจากผู้ให้สัมภาษณ์คนก่อนหน้า และไม่พบประเด็นหรือแนวคิดใหม่เพิ่มเติมที่เป็นสาระสำคัญในขอบข่ายงานวิชาการทั้ง 5 ด้าน ซึ่งแสดงว่าข้อมูลที่ได้รับมีความลึก แน่นนอน และเพียงพอที่จะนำไปวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตกับกลุ่มตัวอย่าง และการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย (Research Results)

แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารงานวิชาการร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 มีองค์ประกอบ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม มีกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้

1.1 การวางแผนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จากการสัมภาษณ์ พบว่า มีการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์บริบทและความต้องการของผู้เรียน โดยเน้นการบูรณาการโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับตารางออกอากาศ และแผนการจัดการเรียนรู้ของการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม พร้อมทั้งเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับครูปลายทางและกำหนดระบบการนิเทศติดตามผลอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1.2 การดำเนินงานตามแผนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จากการสัมภาษณ์ พบว่า ใช้การบูรณาการหลักสูตรสถานศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการหลักสูตรแบบเชิงรุก มีการดำเนินการปรับปรุงโครงสร้างรายวิชาและคำอธิบายรายวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมอย่างเป็นระบบและมีความสอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างครบถ้วน

1.3 การตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จากการสัมภาษณ์ พบว่า มีการใช้กระบวนการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับ ติดตาม และประเมินผลที่ชัดเจน

1.4 การปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานตามแผนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จากการสัมภาษณ์ พบว่า ใช้กระบวนการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในการปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานตามแผนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม โดยผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครูนำผลการนิเทศภายในและผลการประเมินการใช้หลักสูตรสถานศึกษามาวิเคราะห์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกัน เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการวางแผนและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในปีการศึกษาต่อไปให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม มีกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้

2.1 การวางแผนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้อำนวยการสถานศึกษามอบหมายให้ครูผู้สอนวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด ควบคู่ไปกับการศึกษาคู่มีแนวทางจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

2.2 การดำเนินงานตามแผนการพัฒนาระบบการเรียนรู้ร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จากการสัมภาษณ์ พบว่า มีการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามตารางออกอากาศของมูลนิธิการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในบรมราชูปถัมภ์ โดยมีครูประจำชั้นหรือครูประจำวิชาเป็นผู้กำกับดูแลและคอยอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ

2.3 การตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาระบบการเรียนรู้ร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จากการสัมภาษณ์ พบว่า มีการใช้ระบบการนิเทศติดตามผลการจัดระบบการเรียนรู้ร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม โดยมีรูปแบบการนิเทศที่หลากหลายและเป็นกัลยาณมิตร ที่มุ่งเน้นการเยี่ยมชั้นเรียนเพื่อสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนและการให้ข้อเสนอแนะเชิงบวก

2.4 การปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานตามแผนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาระบบการเรียนรู้ร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จากการสัมภาษณ์ พบว่า ใช้กระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้ เป็นพื้นที่ให้ผู้อำนวยการและครูร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสะท้อนปัญหาที่พบจากการปฏิบัติงานจริง

3. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม มีกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้

3.1 การวางแผนการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จากการสัมภาษณ์ พบว่า มีการสำรวจสภาพปัญหาและวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ อุปกรณ์รับสัญญาณดาวเทียม โทรศัพท์และระบบอินเทอร์เน็ตในทุกห้องเรียนต้องพร้อมใช้งาน มีการประชุมร่วมกันเพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของครูผู้สอน เพื่อวางแผนพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมให้สอดคล้องกับสภาพจริง

3.2 การดำเนินงานตามแผนการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จากการสัมภาษณ์ พบว่า มีการจัดเตรียมระบบก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน ครูผู้รับผิดชอบจะดำเนินการทดสอบสัญญาณล่วงหน้า เพื่อตรวจสอบความคมชัดของภาพและเสียง หากพบปัญหาเทคนิคจะดำเนินการแก้ไขตามคู่มือทันที นอกจากนี้ยังมีการจัดเตรียมสื่อสำรองผ่านระบบอินเทอร์เน็ต เช่น YouTube หรือเว็บไซต์ DLTV เพื่อให้การเรียนการสอนมีความต่อเนื่องแม้ในสภาวะสัญญาณขัดข้อง

3.3 การตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จากการสัมภาษณ์ พบว่า มีการใช้ระบบการนิเทศติดตามการปฏิบัติงานตามแผนการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เพื่อสังเกตว่าครูมีการปฏิบัติงานตามแผนการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมและนำสื่อที่เตรียมไว้มาใช้ควบคู่กับการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมได้อย่างถูกต้องเหมาะสม รวมถึงสามารถกระตุ้นการเรียนรู้ของนักเรียนได้จริงหรือไม่

3.4 การปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานตามแผนการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จากการสัมภาษณ์ พบว่า มีการใช้

กระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นพื้นที่หลักในการสะท้อนผลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้อำนวยการโรงเรียนและครู

4. การนิเทศการศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมมีกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้

4.1 การวางแผนการนิเทศการศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้อำนวยการโรงเรียนดำเนินการประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายในและร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนและผู้เรียน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำคู่มือและแผนการนิเทศชั้นเรียนที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

4.2 การดำเนินงานตามแผนการนิเทศการศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จากการสัมภาษณ์ พบว่า มีการดำเนินการนิเทศอย่างเป็นระบบตามแผนการนิเทศการศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม โดยมีผู้อำนวยการโรงเรียนและครูวิชาการร่วมเป็นคณะกรรมการนิเทศ มุ่งเน้นการเข้าเยี่ยมชั้นเรียนเพื่อสังเกตกระบวนการจัดการเรียนรู้จริง โดยใช้รูปแบบการนิเทศแบบกัลยาณมิตร มุ่งเน้นการสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและเป็นธรรมชาติ เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถแสดงศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ และให้ข้อมูลสะท้อนผลเชิงบวกย้อนกลับทันที หลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการนิเทศและการสังเกตการสอน ผ่านกระบวนการพูดคุยแลกเปลี่ยนสั้น ๆ เพื่อชี้จุดเด่นที่ควรคงไว้และให้ข้อเสนอแนะในจุดที่ควรพัฒนา

4.3 การตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนการนิเทศการศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จากการสัมภาษณ์ พบว่า มีการตรวจสอบความครบถ้วนและความต่อเนื่องของการนิเทศตามปฏิทินที่กำหนด โดยพิจารณาจากเครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศที่หลากหลายและมีคุณภาพ ได้แก่ แบบบันทึกการนิเทศ แบบสังเกตการสอน และบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ของครู

4.4 การปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานตามแผนการนิเทศการศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จากการสัมภาษณ์ พบว่า ใช้กระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในการขับเคลื่อนการปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานตามแผนการนิเทศการศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เพื่อนำผลการนิเทศและข้อสังเกตเชิงลึกมาถอดบทเรียนร่วมกัน ซึ่งกระบวนการนี้ช่วยให้คณะครูได้ร่วมกันวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและแสวงหาแนวทางปฏิบัติที่ดี (Best Practices) เพื่อนำมาปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ร่วมกับรูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

5. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียนร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม มีกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้

5.1 การวางแผนการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียนร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จากการสัมภาษณ์ พบว่า มีการร่วมกันวิเคราะห์ตัวชี้วัดและกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงและศึกษาระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการเทียบโอนผลการเรียนอย่างละเอียด เพื่อนำมาวางแผนรองรับการย้ายสถานศึกษาหรือการเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ ภายใต้อายุความยืดหยุ่นและบริบทที่เอื้อต่อผลประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

5.2 การดำเนินงานตามแผนการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียนร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จากการสัมภาษณ์ พบว่า มีการดำเนินการวัดและประเมินผล

ตามสภาพจริงที่เน้นความหลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน ให้ความสำคัญกับการประเมินผลที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด โดยบูรณาการเครื่องมือวัดผลร่วมกับการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม และมีการดำเนินงานเทียบโอนผลการเรียนอย่างเป็นระบบ ตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการอย่างเคร่งครัด โดยเน้นประโยชน์สูงสุดของผู้เรียนเป็นสำคัญ

5.3 การตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จากการสัมภาษณ์ พบว่า มีการใช้กระบวนการนิเทศภายใน ในการตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน เพื่อสนับสนุนให้ครูปลายทางสามารถดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมได้อย่างยุติธรรมและมีมาตรฐาน ในส่วนของการเทียบโอนผลการเรียน มีการกำกับดูแล โดยคณะกรรมการดำเนินงานที่ร่วมกันพิจารณาและตรวจสอบความถูกต้องของขั้นตอนการเทียบโอนผลการเรียนให้เป็นไปตามระเบียบที่สถานศึกษาและกระทรวงศึกษาธิการกำหนด เพื่อรักษาสีทธิและประโยชน์สูงสุดของนักเรียนที่ย้ายสถานศึกษาหรือเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้

5.4 การปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานตามแผนการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จากการสัมภาษณ์ พบว่า มีการใช้กระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) โดยร่วมกันนำข้อมูลจากการนิเทศและผลการเรียนรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานตามแผนการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียนร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียน

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารงานวิชาการร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 มีองค์ประกอบ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม พบว่า การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมวิเคราะห์บริบทและความต้องการของผู้เรียน มีการบูรณาการหลักสูตรสถานศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เพื่อปรับปรุงโครงสร้างและคำอธิบายรายวิชาให้สอดคล้องกับตารางออกอากาศ แต่ยังคงความครบถ้วนตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กประสบปัญหาขาดแคลนครูและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่เป็นไปตามเป้าหมาย การปรับปรุงหลักสูตรเชิงรุกจึงช่วยแก้ปัญหาความไม่สอดคล้องระหว่างเนื้อหาของโรงเรียนปลายทางและต้นทางได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปฐมพงษ์ สุขเล็ก และคณะ (2567: 56-57) ที่พบว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในโรงเรียนขนาดเล็ก ต้องมีระบบและขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน เริ่มตั้งแต่การวางแผนจัดการหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ การปฏิบัติตามแผน การติดตาม ตลอดจนการประเมินและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยยกระดับประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้และส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กได้อย่างมีรูปธรรม

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม พบว่า ในขั้นการวางแผนและปฏิบัติ ครูผู้สอนจะได้รับการมอบหมายให้วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาควบคู่ไป

กับการศึกษาคู่มือการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม และจัดการเรียนรู้ตามตารางออกอากาศของมูลนิธิ การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมฯ โดยมีครูประจำชั้นหรือครูประจำวิชาคอยกำกับดูแลและอำนวยความสะดวก แสดงให้เห็นว่าครูปลายทางมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของ มูลนิธิการศึกษา ทางไกลผ่านดาวเทียม ในพระบรมราชูปถัมภ์และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558: 91-95) ที่มุ่งเน้นการขับเคลื่อนโรงเรียนขนาดเล็กโดยให้ครูเติมต่อเพื่อเน้นคุณภาพผู้เรียนด้วยการจัดการศึกษาทางไกล ผ่านดาวเทียม และการที่ผู้บริหารใช้การนิเทศชั้นเรียนแบบกัลยาณมิตรและใช้กระบวนการสร้างชุมชนการ เรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในการสะท้อนปัญหาและแลกเปลี่ยนประสบการณ์จริง ส่งผลให้ช่วยลดทอนปัญหา การขาดทักษะด้านเทคโนโลยีของครูลงได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธมย์ ทองแดง (2564: 166-167) ที่ ระบุว่าแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารงานวิชาการร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อแก้ไขข้อผิดพลาดในการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

3. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษา ทางไกลผ่านดาวเทียม พบว่า โรงเรียนมีการสำรวจสภาพปัญหาและวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับ ระบบโครงสร้างพื้นฐานให้พร้อมใช้งาน และมีการจัดเตรียมระบบทดสอบสัญญาณล่วงหน้ารวมถึงเตรียมสื่อ สำรอง เช่น YouTube หรือเว็บไซต์ DLTV ในกรณีที่สัญญาณขัดข้อง กระบวนการนี้สะท้อนถึงการบริหาร ความเสี่ยงที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ปฐมพงษ์ สุขเล็ก และคณะ (2567: 57-58) ที่มีการระบุขั้นตอนการเตรียมความพร้อมด้านเทคโนโลยีและสื่อ การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ

4. การนิเทศการศึกษาร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม พบว่า มีการ แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายในที่ชัดเจนร่วมกับการจัดทำคู่มือและแผนการนิเทศ โดยมุ่งเน้น การนิเทศแบบ กัลยาณมิตร สังเกตการสอนในชั้นเรียนจริง สร้างบรรยากาศการนิเทศที่ผ่อนคลาย และให้ข้อมูลสะท้อนผลเชิง บวกย้อนกลับทันที ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริินภา อินตา (2569: 365) ที่พบว่า รูปแบบการบริหาร จัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น คือ POME Model ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การดำเนินการ การ ติดตามผล และการประเมินผลและปรับปรุง รูปแบบดังกล่าวมีลักษณะเป็นกระบวนการเชิงระบบที่เชื่อมโยง อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพผ่านกระบวนการ Plan-Do-Check-Act โดยการนิเทศจัดอยู่ใน กระบวนการดังกล่าว และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัชกร พรเวียง (2565: 37) ที่พบว่า การพัฒนาแนว ทางการนิเทศ กำกับ ติดตาม โดยจัดให้มีศึกษานิเทศก์รับผิดชอบติดตามผ่านการลงพื้นที่จริงควบคู่กับการใช้ นวัตกรรมการนิเทศทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยการมีระบบการนิเทศที่ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ย่อมนำไปสู่แนวปฏิบัติที่ดีขององค์กร

5. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียนร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกล ผ่านดาวเทียม พบว่า มีการร่วมกันวิเคราะห์หัวชี้วัดและกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตาม สภาพจริงอย่างยืดหยุ่น โดยยึดผลประโยชน์และความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ พร้อมทั้งศึกษาระเบียบ กระทรงศึกษาธิการว่าด้วยการเทียบโอนผลการเรียนอย่างละเอียดและดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีการ ตรวจสอบและปรับปรุงงานผ่านกระบวนการนิเทศภายในและกระบวนการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) สอดคล้องกับแนวปฏิบัติการเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการ อาชีวศึกษา (2562: 20-21) ที่มุ่งเน้นการรักษาประโยชน์สูงสุดของผู้เรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ

พัชญ์พิชา จันทา (2563) ที่พบว่า ระบบการวัดและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใสเป็นเสาหลักสำคัญของการบริหารงานวิชาการที่จะช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้นได้

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การบริหารงานวิชาการร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม คือ การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในโรงเรียนขนาดเล็กให้ประสบความสำเร็จ เกิดจากการดำเนินการบริหารงานวิชาการตามขอบข่ายทั้ง 5 ด้าน ด้วยวงจรคุณภาพเดมมิง (Deming Cycle) หรือ PDCA ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มีการปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรและคำอธิบายรายวิชาแบบเชิงรุกให้มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับตารางออกอากาศของโรงเรียนต้นทาง ควบคู่กับการยึดมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วยแก้ปัญหาความไม่สอดคล้องของเนื้อหาและยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียนปลายทางได้

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ คือ การส่งเสริมบทบาทครูปลายทางให้จัดการเรียนรู้อย่างยืดหยุ่น วางแผนวิเคราะห์ตัวชี้วัดควบคู่กับการปฏิบัติตามคู่มือการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม และการนำกระบวนการนิเทศชั้นเรียนแบบกัลยาณมิตรร่วมกับการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) มาสะท้อนปัญหาจากการปฏิบัติจริง ช่วยลดทอนข้อจำกัดด้านทักษะทางเทคโนโลยีของครูปลายทางและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้

3. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา โดยการบริหารความเสี่ยงด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเป็นระบบ โดยการตรวจสอบความพร้อมและการจัดเตรียมช่องทางสื่อสารรองรับ ช่วยลดอุปสรรคจากสัญญาณขัดข้อง และทำให้การจัดการเรียนรู้ดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง

4. การนิเทศการศึกษา มีการนิเทศภายในที่เป็นระบบ โดยเน้นบรรยากาศการนิเทศแบบกัลยาณมิตร การสังเกตการสอนจริง การให้ข้อมูลเชิงบวกย้อนกลับทันทีและการถอดบทเรียนผ่านสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการสอนของครูอย่างมีประสิทธิภาพ

5. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน กำหนดหลักเกณฑ์การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง มีความยืดหยุ่น โปร่งใส และยึดประโยชน์สูงสุดของผู้เรียนเป็นสำคัญ ควบคู่กับการดำเนินการตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการอย่างเคร่งครัด ช่วยให้การเทียบโอนผลการเรียนและการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนเป็นไปอย่างยุติธรรมและมีมาตรฐาน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านการบริหารและยกระดับนโยบาย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 หรือเขตพื้นที่การศึกษาอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน ควรนำแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ที่ค้นพบจากงานวิจัยนี้ ทั้ง 5 ขอบข่ายงาน ไปจัดทำเป็นคู่มือแนวทางการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัด เพื่อเป็นทางเลือกในการยกระดับคุณภาพการศึกษาและช่วยลดปัญหาการขาดแคลนครูอย่างเป็นรูปธรรม

1.2 ด้านการนำไปปฏิบัติในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กควรนำกระบวนการบริหารงานวิชาการร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม โดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ไปปรับใช้ในการขับเคลื่อนงานวิชาการในโรงเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนได้ร่วมกันวางแผนและสะท้อนปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การขยายขอบเขตการวิจัยและระเบียบวิธีวิจัย มีการศึกษาและพัฒนา รูปแบบการบริหารงานวิชาการร่วมกับการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยใช้วิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) เพื่อให้ได้โมเดลการบริหารที่ผ่านการทดลองใช้และยืนยันประสิทธิภาพเชิงประจักษ์ในวงกว้าง

2.2 การศึกษาปัจจัยและตัวแปรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงอย่างต่อเนื่องจากการใช้ รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เพื่อถอดบทเรียนความสำเร็จเชิงลึกในมิติอื่น ๆ เช่น ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารหรือเจตคติของครูปลายทาง

เอกสารอ้างอิง (References)

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550, 16 พฤษภาคม). กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ.2550. **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 124 ตอน 24 ก.
- ธวัชกร พรเวียง (2565). แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยใช้การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมแนวใหม่ (New DLTV) สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่มีความต้องการเฉพาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1. **วารสารวิชาการนอร์ทเทิร์น**. 9(1): 24-38.
- นิตา หมั่นดี และคณะ. (2562). การบริหารงานวิชาการสำหรับการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็กในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. **วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์**. 30(2): 47-58.
- ปฐมพงษ์ สุขเล็ก และคณะ. (2567). ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยสื่อวีดิทัศน์เทคโนโลยีการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ในพระบรมราชูปถัมภ์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย. **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**. 18(1): 54-70.
- พัชญ์พิชา จันทา. (2563). แนวทางการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก. **วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี**.
- พัชรมัย ทองแดง. (2564). แนวปฏิบัติที่ดีของการบริหารงานวิชาการในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์**.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560, 6 เมษายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก

- มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในพระบรมราชูปถัมภ์และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). **แนวทางการดำเนินงานการจัดการเรียนการสอนโดย ไซการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ให้ได้มาตรฐาน**. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล.
- ศิริินา อินตา. (2569). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3. **วารสารสถาบันวิจัยพัฒนธรรม**. 13(1): 355-365.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1. (2562). **แผนบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ปีการศึกษา 2562-2565**. อุตรดิตถ์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1. (2566). **แผนการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา โรงเรียน Stand Alon ปีงบประมาณ 2566-2575**. อุตรดิตถ์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). **คู่มือการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2562). **แนวปฏิบัติการเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์**. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานอาชีวศึกษาและวิชาชีพ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.

แนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน
ของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1

Guidelines for Enhancing Teachers' Learning Management through
Lesson Study at the Small Primary Schools under Uttaradit Primary
Educational Service Area Office 1

ปราณี ชมสม¹ พิมพ์กา ธรรมสัท² วัทัญญู ขลิบเงิน³

Pranee Chomsom, Pimpaka Thammasit, Wathanyu Khlib-ngoen

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็น และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็กเป็นการวิจัยเชิงผานวิธี กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน 94 คน ครูวิชาการ 94 คน รวม 188 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 9 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพที่เป็นอยู่ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่ควรจะเป็นภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 2) แนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ โรงเรียนควรนำข้อมูลด้านผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนมาวิเคราะห์แบบมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ ด้านการวางแผนพัฒนาการเรียนรู้ ควรส่งเสริมการวิเคราะห์ปัญหานักเรียนเพื่อกำหนดแผนการเรียนรู้ กำหนดประเด็นสังเกตชั้นเรียนให้ชัดเจนก่อนปฏิบัติจริงด้านการจัดการเรียนรู้และการสังเกตในชั้นเรียน ควรใช้แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียนจริง สังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการสะท้อนผล ด้านการสะท้อนผลในชั้นเรียน ควรจัดเวทีสะท้อนผลทางวิชาชีพอย่างสร้างสรรค์ ใช้ข้อมูลพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนเชิงประจักษ์เป็นฐานเพื่อนำไปปรับปรุงการจัดการเรียนรู้และด้านการปรับปรุงแก้ไขบทเรียน ควรนำข้อค้นพบจากการสะท้อนผลมาปรับปรุงให้สอดคล้องกับนักเรียน และนำไปทดลองสอนซ้ำเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพ

คำสำคัญ (Keywords) : การพัฒนาครู; การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน; การจัดการเรียนรู้

Received: 2026-06-28 Revised: 2026-07-26 Accepted: 2026-07-29

¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Educational Administration Master of Education, Uttaradit Rajabhat University. E-mail: praneechomsom.k@gmail.com

² อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Lecturer, Graduate School Faculty of Education Uttaradit Rajabhat University, Thailand. E-mail: pimphakathamassit@gmail.com

³ อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Education Administration Master of Education, Uttaradit Rajabhat University. E-mail: krupong007@gmail.com

Abstract

This research aimed to 1) examine the current and desirable conditions of teacher development in learning management and 2) investigate guidelines for developing teachers' learning management through the Lesson Study process at the small schools. A mixed-methods research design was employed. The population consisted of 188 participants, including 94 school directors and 94 academic affairs teachers, together with nine experts. The research instruments were a questionnaire and a semi-structured interview form. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, the Priority Needs Index, and content analysis.

The findings revealed that 1) the overall current condition was at a high level, whereas the overall desirable condition was at the highest level; and 2) the guidelines for developing teachers' learning management through the Lesson Study process comprised five areas. First, in setting learning goals, the schools should collaboratively analyze student achievement data to establish appropriate learning goals. Second, in learning development planning, teachers should analyze the students' learning problems to design lesson plans and clearly determine classroom observation focuses before implementation. Third, in learning management and classroom observation, active learning lesson plans should be implemented in actual classrooms, while the students' learning behaviors should be systematically observed and used as evidence for reflection. Fourth, in classroom reflection, constructive professional reflection sessions should be organized using empirical evidence of students' learning behaviors as a basis for improving learning management. Finally, in lesson revision, findings from the reflection process should be used to revise lessons in accordance with students' needs, and the revised lessons should be retaught to examine their effectiveness.

Keywords: Teacher Development; Lesson Study; Learning Management

บทนำ (Introduction)

ในยุคของการปฏิรูปการศึกษา ประเทศไทยได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561–2580 เป็นกรอบสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์และการยกระดับคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคนไทยให้มีความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาประเทศในอนาคต แนวทางดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้และความสามารถในการจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อและเทคโนโลยี ตลอดจนการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับความแตกต่างของผู้เรียน รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาครูบนฐานการปฏิบัติงานจริงในชั้นเรียนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2561: 30–34)

อย่างไรก็ตาม โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กยังประสบปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ ครูไม่ครบชั้น ครูต้องรับผิดชอบการสอนหลายชั้นเรียนหรือหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีภาระงานอื่นนอกเหนือจากการสอน และมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ สื่อ เทคโนโลยี ตลอดจนเวลาในการพัฒนาตนเอง นอกจากนี้ โรงเรียนบางแห่งยังขาดระบบนิเทศภายในที่ต่อเนื่อง ขาดผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา และขาดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพ ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้อย่างไม่สามารถตอบสนองต่อความแตกต่างและความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ อีกทั้งการพัฒนาครูส่วนใหญ่มักดำเนินการในรูปแบบการอบรมระยะสั้นที่เน้นภาคทฤษฎีและการติดตามผล ทำให้การพัฒนาครูยังไม่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (ดวงเดือน วิจิณัย, 2561: 3)

สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ซึ่งอยู่ในขอบเขตของการวิจัย จำนวน 94 โรงเรียน แต่ละแห่งมีความแตกต่างกันทั้งด้านจำนวนผู้เรียน จำนวนครู ความพร้อมของงบประมาณ สื่อและเทคโนโลยี ตลอดจนสภาพครอบครัวและชุมชนของผู้เรียน ครูในโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนหนึ่งต้องปฏิบัติหน้าที่หลายด้านควบคู่กับการจัดการเรียนรู้ จึงมีข้อจำกัดในการจัดเวลาสำหรับการร่วมวิเคราะห์ปัญหาของผู้เรียน วางแผนบทเรียน สังเกตชั้นเรียน สะท้อนผล และปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน แม้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาครู การนิเทศภายใน และการส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ แต่จากการศึกษาเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ยังไม่ปรากฏการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับจำนวนโรงเรียนขนาดเล็กที่นำกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันมาใช้ ระดับความต่อเนื่องและความครบถ้วนของการดำเนินงาน ตลอดจนปัญหาและข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในแต่ละโรงเรียน จึงยังไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่าโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ที่มีการนำกระบวนการดังกล่าวไปใช้มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ โรงเรียนบางแห่งอาจดำเนินกิจกรรมที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เช่น การประชุมวางแผนการสอน การนิเทศชั้นเรียน การประชุมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และการสะท้อนผลหลังการสอน แต่การดำเนินงานอาจยังไม่ครบถ้วนและต่อเนื่องตามกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน การขาดข้อมูลเชิงประจักษ์ดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการศึกษาสภาพการดำเนินงานและความต้องการพัฒนาครูในบริบทพื้นที่อย่างเป็นระบบ

กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน หรือ Lesson Study เป็นแนวคิดการพัฒนาวิชาชีพครูที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกันจากการปฏิบัติงานจริง โดยครูร่วมกันกำหนดเป้าหมาย วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของผู้เรียน วางแผนบทเรียน นำบทเรียนไปใช้ สังเกตพฤติกรรมและการเรียนรู้ของผู้เรียน สะท้อนผล และปรับปรุงบทเรียนอย่างต่อเนื่อง กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ครูสามารถนำข้อมูลจากชั้นเรียนมาพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อ กิจกรรม และการวัดและประเมินผลให้เหมาะสมกับผู้เรียน อีกทั้งยังส่งเสริมการทำงานร่วมกันในลักษณะชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ลดการทำงานแบบต่างคนต่างทำ และสร้างวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในสถานศึกษา (รัชฎาภรณ์ กอโพธิ์ศรี, 2566: 8-10) จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งศึกษาผลของการใช้กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันในรายวิชาใดรายวิชาหนึ่ง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ หรือการพัฒนาครูในโรงเรียนและบริบทเฉพาะ ขณะที่การศึกษาสภาพที่เป็นอยู่สภาพที่ควรจะเป็น และแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ซึ่งครอบคลุมข้อจำกัดและสภาพการปฏิบัติงานของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ยังมีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งยังขาดแนวทางที่พัฒนาขึ้นจากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบงานวิชาการในพื้นที่โดยตรง ประเด็นดังกล่าวจึงเป็นช่องว่างขององค์ความรู้และการปฏิบัติที่ควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติม

จากสภาพปัญหา แนวคิด และช่องว่างขององค์ความรู้ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 โดยมีมุ่งศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็น วิเคราะห์ความต้องการจำเป็น และศึกษาแนวทางการพัฒนาครูที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ผลการวิจัยจะทำให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาครู สามารถนำไปใช้ประกอบการกำหนดนโยบาย วางแผน และจัดกิจกรรมพัฒนาครูได้อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับข้อจำกัดของโรงเรียนขนาดเล็ก นอกจากนี้ แนวทางที่ได้จากการวิจัยยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมให้ครูร่วมกันกำหนดเป้าหมาย วางแผนบทเรียน สังเกตการเรียนรู้ของผู้เรียน สะท้อนผล และปรับปรุงบทเรียนอย่างต่อเนื่อง อันจะช่วยเสริมสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ พัฒนาความสามารถของครูด้านการจัดการเรียนรู้ และนำไปสู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัย เรื่องแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็น แนวทาง ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ประกอบด้วยกระบวนการ 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ 2. ด้านการวางแผนพัฒนาการเรียนรู้ 3. ด้านการจัดการเรียนรู้และการสังเกตในชั้นเรียน 4. ด้านการสะท้อนผลในชั้นเรียน และ 5. ด้านการปรับปรุงแก้ไขบทเรียน (รัชฎาภรณ์ กอโพธิ์ศรี, 2566: 32-34) ของครูโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1

1.2 ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 ได้แก่ สถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์เขต1 จำนวน 94 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 94 คน และครูวิชาการ จำนวน 94 คน รวมทั้งสิ้น 188 คน

การวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 ได้แก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ จำนวน 3 คน ศึกษาพิเศษ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ จำนวน 3 คน และครูวิชาการวิทยฐานะชำนาญการขึ้นไป จำนวน 3 คน ได้มาโดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือก

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1 ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองอุดรดิตถ์ อำเภอลับแล อำเภอพิชัย อำเภอตรอน และอำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน 94 โรงเรียน

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา เดือนสิงหาคม 2568 ถึง พฤษภาคม 2569

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ฉบับที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

เครื่องมือเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มีค่าความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.6-1.0 มีค่าเฉลี่ยความเชื่อมั่นสภาพที่เป็นอยู่เท่ากับ 0.913 และสภาพที่ควรจะเป็นเท่ากับ 0.975 แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check list) ประกอบด้วย ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 สอบถามสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นในการการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ท (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 121) และมีลักษณะเป็นการสอบถามที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบคำถามข้อมูล 2 ทาง คือ สภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็น (Dual-Respond format)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด

เครื่องมือเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นรายบุคคลจำนวน 9 คน มีการเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้าแบบปลายเปิดเพื่อรวบรวมข้อมูลแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นกรอบประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ซึ่งจัดเรียงไว้ตามลำดับก่อนหลังเป็นคำถามที่ต่อเนื่องและรวมคำถามที่เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก โดยผู้วิจัยนำค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงสุด 3 อันดับแรกของแต่ละด้านมาสร้างเป็นข้อคำถามสำหรับสัมภาษณ์ตามหลักการจัดลำดับความสำคัญตามสูตรการคำนวณค่า ค่า PNI_{modified} หาได้จากสมการ ค่า PNI_{modified} = (I - D) / D โดยที่ I แทนค่าเฉลี่ยของสภาพที่

ควรจะเป็น และ D แทนค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นอยู่ ซึ่งรายการที่มีค่าสูงสุดถือเป็นความต้องการจำเป็นเร่งด่วน อันดับแรกที่ต้องนำมาพัฒนาหรือแก้ไขก่อนโดยใช้หลักการพิจารณาว่า หากค่า $PNI_{modified}$ มีค่ามากกว่า 0 แสดงว่ามีความต้องการจำเป็นเกิดขึ้น และในการนำไปใช้ประโยชน์พิจารณาจัดลำดับจากค่าตัวเลขที่สูงที่สุดไปหาค่าตัวเลขที่ต่ำที่สุดซึ่งรายการที่มีค่า $PNI_{modified}$ สูงสุด จะถือเป็นประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่สุดที่ต้องได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรก (สุวิมล ว่องวานิช, 2558: 273)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นในการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 ขอนหนังสือจากคณะกรรมการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ถึงโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

3.2 จัดส่งแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับประชากรที่กำหนดไว้จำนวน 188 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1

3.3 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนและตรวจสอบความถูกต้อง ถ้ามีการตอบแบบสอบถามไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมให้ครบถ้วน เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป ซึ่งผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ในระหว่างเดือน ธันวาคม 2568 ถึงเดือน มกราคม 2569

แบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1 โดยดำเนินการ ดังนี้

3.4 ขอนหนังสือจากคณะกรรมการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเข้าสัมภาษณ์จากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และครูวิชาการ

3.5 ผู้วิจัยเตรียมการแบบสัมภาษณ์ โดยเตรียมอุปกรณ์ที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ให้พร้อม นัดหมายวันเวลาและสถานที่ที่จะสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า พร้อมส่งประเด็นที่จะสัมภาษณ์ให้กลุ่มเป้าหมายทราบล่วงหน้า (รัตนะ บัวสนธ์, 2558: 105) และดำเนินการสัมภาษณ์ตามที่นัดหมายในระหว่าง วันที่ 26 มีนาคม 2569 ถึง วันที่ 31 มีนาคม 2569 ขออนุญาตบันทึกเทปการสัมภาษณ์ และยุติการสัมภาษณ์เมื่อถึงเวลาที่เหมาะสม และประเด็นที่ต้องการสัมภาษณ์ครบ และรีบถอดเทป บันทึกการสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนและรักษาความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นของการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็ก มาวิเคราะห์เพื่อหาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$) แบบปรับปรุง (สุวิมล ว่องวานิช, 2562: 279) เลือกค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงสุด 3 ลำดับแรก มาใช้เพื่อสร้างกลุ่มคำถามที่จะสัมภาษณ์ และสังเคราะห์เนื้อหาประเด็นสำคัญ เพื่อจัดทำแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้

ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 9 คน มาวิเคราะห์เนื้อหา เรียบเรียง และสังเคราะห์ประยুক্তกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็ก

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI Modified)

ตารางที่ 1 แสดงผลการศึกษาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI Modified)

รายการ	สภาพที่เป็นอยู่		ระดับ	สภาพที่ควรจะเป็น		ระดับ	PNI Modified	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.		$\bar{X}$	S.D.			
1.ด้านการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้	3.604	0.718	มาก	4.732	0.450	มากที่สุด	0.313	1
2.ด้านการวางแผนพัฒนาการเรียนรู้	3.729	0.737	มาก	4.725	0.447	มากที่สุด	0.267	3
3.ด้านการจัดการเรียนรู้และการสังเกตชั้นเรียน	3.615	0.745	มาก	4.737	0.440	มากที่สุด	0.310	2
4.ด้านการสะท้อนผลในชั้นเรียน	3.756	0.711	มาก	4.755	0.447	มากที่สุด	0.266	4
5.ด้านการปรับปรุงแก้ไขบทเรียน	3.823	0.635	มาก	4.798	0.407	มากที่สุด	0.255	5
โดยภาพรวม	3.696	0.722	มาก	4.744	0.442	มากที่สุด		

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพที่เป็นอยู่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.696$, S.D. = 0.722) และสภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.744$, S.D. = 0.442) เมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็นรายด้านเรียงลำดับจากสูงไปหาต่ำ ได้แก่ ด้านการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนรู้และการสังเกตชั้น

เรียน ด้านการวางแผนพัฒนาการเรียนรู้ ด้านการสะท้อนผลในชั้นเรียน และด้านการปรับปรุงแก้ไขบทเรียนตามลำดับ

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็ก ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ จากการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนควรนำข้อมูลเชิงประจักษ์รายบุคคลและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมาวิเคราะห์สภาพปัญหาผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อเป็นฐานในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจนและวัดผลได้อย่างเป็นระบบ โดยเปิดโอกาสให้ผู้บริหาร คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา และตัวแทนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายร่วมกันให้สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก เป้าหมายที่กำหนดต้องมุ่งเน้นการแก้ปัญหาและสะท้อนผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เกิดกับนักเรียน นอกจากนี้ ควรมีการสื่อสารเป้าหมายอย่างชัดเจนเพื่อสร้างวัฒนธรรมความสำเร็จร่วมกัน ซึ่งช่วยสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาวิชาชีพของครู และส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่าและเกิดความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง

2.2 ด้านการวางแผนพัฒนาการเรียนรู้ พบว่า โรงเรียนควรนำข้อมูลเชิงประจักษ์รายบุคคลและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมาวิเคราะห์สภาพปัญหาผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อเป็นฐานในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจนและวัดผลได้อย่างเป็นระบบ โดยเปิดโอกาสให้ผู้บริหาร คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา และตัวแทนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายร่วมกันให้สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก เป้าหมายที่กำหนดต้องมุ่งเน้นการแก้ปัญหาและสะท้อนผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เกิดกับนักเรียน นอกจากนี้ ควรมีการสื่อสารเป้าหมายอย่างชัดเจนเพื่อสร้างวัฒนธรรมความสำเร็จร่วมกัน ซึ่งช่วยสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาวิชาชีพของครู และส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่าและเกิดความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง

2.3 ด้านการจัดการเรียนรู้และการสังเกตในชั้นเรียน จากการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนควรนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านกระบวนการพัฒนาร่วมกันมาประยุกต์ใช้ปฏิบัติการสอนจริงในชั้นเรียน โดยมุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่สอดคล้องกับบริบท พร้อมจัดสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพและบรรยากาศทางจิตวิทยาที่ปลอดภัยให้อื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ ได้ลงมือปฏิบัติ และมีส่วนร่วม ในกระบวนการสังเกตชั้นเรียน ควรส่งเสริมให้ผู้บริหารและคณะครูมีส่วนร่วมสังเกตการณ์อย่างเป็นระบบในฐานะกัลยาณมิตรทางวิชาชีพ โดยมุ่งไปที่การบันทึกข้อมูลพฤติกรรมและการบรรลุเป้าหมายของนักเรียนเป็นสำคัญ มากกว่าการมุ่งประเมินเพื่อจับผิดครูผู้สอน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์อันเป็นประโยชน์ต่อการสะท้อนผลและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2.4 ด้านการสะท้อนผลในชั้นเรียน จากการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนควรจัดกระบวนการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ภายหลังการสังเกตชั้นเรียนอย่างเป็นระบบและทันท่วงที โดยขับเคลื่อนผ่านกลไกชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ท่ามกลางบรรยากาศกัลยาณมิตรที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ ซึ่งต้องอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสังเกตพฤติกรรมและการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการเสวนาแลกเปลี่ยน ทั้งนี้ ควรมุ่งเน้นการสื่อสารแบบสองทางและใช้สุนทรียสนทนา โดยเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนได้สะท้อนผลการปฏิบัติงานของตนเองเป็นลำดับแรก จากนั้นผู้ร่วมสังเกตชั้นเรียนจึงให้ข้อเสนอแนะเชิงบวกที่ชี้ให้เห็นถึงจุดเด่นและประเด็นที่ควรพัฒนา โดยหลีกเลี่ยงการวิพากษ์วิจารณ์เพื่อตัดสินตัวบุคคล เพื่อนำข้อ

ค้นพบไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้ตอบสนองต่อนักเรียน ตลอดจนยกระดับสู่การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

2.5 ด้านการปรับปรุงแก้ไขบทเรียน จากการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนควรส่งเสริมการปรับปรุงแก้ไขบทเรียนอย่างเป็นระบบ โดยให้คณะครูนำข้อค้นพบเชิงประจักษ์จากการสะท้อนผลในวงชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) มาวิเคราะห์เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อเทคโนโลยี และเครื่องมือวัดประเมินผลให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความแตกต่างของนักเรียน ทั้งนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนทรัพยากร งบประมาณ และเวลาเพื่ออำนวยความสะดวก นอกจากนี้ ควรผลักดันให้นำบทเรียนที่ผ่านการปรับปรุงแล้วไปปฏิบัติการสอนซ้ำ เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพและติดตามพัฒนาการการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม กระบวนการดังกล่าวจะก่อให้เกิดวงจรคุณภาพ (PDCA) ที่มีความต่อเนื่อง นำไปสู่การยกระดับสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู และการสร้างคลังนวัตกรรมบทเรียนที่มีมาตรฐานสำหรับสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลจากการศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 เมื่อพิจารณาจากค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นทั้ง 5 ด้าน พบว่า ความต้องการจำเป็นอันดับสูงสุด คือ ด้านการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนขนาดเล็กส่วนหนึ่งยังมีการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่อาจไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่แท้จริงของผู้เรียนอย่างรอบด้าน การนำข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการเรียนรู้ และข้อมูลรายบุคคลของนักเรียนมาใช้ในการวางแผนยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร บางครั้งเป้าหมายการเรียนรู้ถูกกำหนดจากภาพรวมของโรงเรียนหรือจากนโยบายเป็นหลัก มากกว่าการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ส่งผลให้การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูอาจยังไม่ตรงกับความต้องการจำเป็นของนักเรียนอย่างแท้จริง อีกทั้งการมีส่วนร่วมของครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องในการกำหนดเป้าหมายร่วมกันยังไม่ชัดเจน ทำให้เป้าหมายการเรียนรู้ขาดความเป็นเจ้าของร่วม และไม่สามารถขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่องและโรงเรียนควรนำข้อมูลเชิงประจักษ์ทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการเรียนรู้ ความสามารถพื้นฐาน จุดแข็ง จุดอ่อน และความต้องการจำเป็นของนักเรียนรายบุคคลมาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ หรือ PLC เป็นกลไกสำคัญในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และกำหนดเป้าหมายร่วมกัน เป้าหมายการเรียนรู้ควรสะท้อนปัญหาจริงของผู้เรียน สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของหลักสูตร มีความชัดเจน สามารถวัดและประเมินผลได้ และมุ่งเน้นผลลัพธ์เชิงสมรรถนะของผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วน ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้เกิดเป้าหมายที่มีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ญัฐวุฒิ ใจแน่น (2563) ที่พบว่า การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพควรให้ความสำคัญกับการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย การศึกษาผู้เรียน และการนำผลการประเมินนักเรียนรายบุคคลมาใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธนัชชา

เขียวหวาน (2559) ที่เสนอว่ากระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเริ่มจากการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาบทเรียนร่วมกันก่อนนำไปสู่การวางแผน การสังเกตชั้นเรียน การสะท้อนผล และการปรับปรุงบทเรียน

2. จากผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 มี ดังนี้

2.1 ด้านการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ พบว่า โรงเรียนควรที่จะต้องนำข้อมูลเชิงประจักษ์ด้านผลสัมฤทธิ์และพฤติกรรมของนักเรียนรายบุคคลมาวิเคราะห์ผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อใช้เป็นฐานในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน โดยบูรณาการการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งนี้ อาจเนื่องจากว่า เป้าหมายต้องสะท้อนสภาพปัญหาจริง สอดรับกับมาตรฐานการเรียนรู้ วัดผลได้ชัดเจน และมุ่งผลลัพธ์เชิงสมรรถนะของผู้เรียนเป็นสำคัญ พร้อมทั้งสื่อสารเป้าหมายเพื่อสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาวิชาชีพอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จตุภูมิ เขตจัตุรัส และสัมพันธ์ พันธุ์พุกษ์ (2561) พบว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาควรสร้างวัฒนธรรมการขับเคลื่อนคุณภาพบนฐานข้อมูลที่เชื่อถือได้ และควรใช้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รวมถึงฐานข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการกำหนดจุดพัฒนา โอกาส และศักยภาพของสถานศึกษา แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่ชี้ให้เห็นว่า การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ควรตั้งอยู่บนข้อมูลเชิงประจักษ์ของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการเรียนรู้ และข้อมูลรายบุคคล เพื่อให้เป้าหมายมีความชัดเจน วัดผลได้ และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาครูและนักเรียนได้จริง

2.2 ด้านการวางแผนพัฒนาการเรียนรู้ พบว่า โรงเรียนควรที่จะต้องส่งเสริมให้คณะครูนำข้อมูลสภาพปัญหาของนักเรียนมาวิเคราะห์ผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ทั้งนี้ อาจเนื่องจากว่า เพื่อร่วมกันออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) อย่างเป็นระบบ โดยบูรณาการวัตถุประสงค์ กิจกรรม สื่อ และการประเมินผลให้สอดคล้องกัน พร้อมทั้งสร้างข้อตกลงเพื่อกำหนดประเด็นการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ให้ชัดเจนก่อนนำไปสู่ปฏิบัติการสอนจริง เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณัฐฉา ใจแน่น (2563) ที่ได้ดำเนินการวิจัย พบว่า การจัดการเรียนรู้ของครูควรที่จะต้องเริ่มจากการศึกษาผู้เรียน โดยครูนำข้อมูลการสำรวจมาวิเคราะห์เพื่อจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน และครูในสถานศึกษามีการวางแผนร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาให้กับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง นอกจากนี้ ผลจากการสัมภาษณ์ในงานวิจัยยังสะท้อนว่า คณะครูและผู้บริหารควรร่วมกันวางแผนโดยใช้กระบวนการ PLC เพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ จัดทำหน่วยการเรียนรู้ และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการนำไปใช้ได้จริงในชั้นเรียน แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่เสนอว่า โรงเรียนควรที่จะต้องนำข้อมูลปัญหาของนักเรียนมาวิเคราะห์ร่วมกันผ่าน PLC เพื่อออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มีความเป็นระบบและตอบสนองต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง ดังนั้น การวางแผนพัฒนาการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพราะเป็นขั้นตอนที่ช่วยให้ครูร่วมกันออกแบบการเรียนรู้บนฐานข้อมูลจริงของผู้เรียน มีการกำหนดกิจกรรม สื่อ และการประเมินผลอย่างสอดคล้องกัน รวมทั้งกำหนดแนวทางการสังเกตชั้นเรียนก่อนนำไปปฏิบัติจริง เมื่อโรงเรียนสามารถขับเคลื่อนการวางแผนร่วมกันผ่าน PLC ได้อย่างต่อเนื่อง จะช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู และส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน

2.3 ด้านการจัดการเรียนรู้และการสังเกตในชั้นเรียน พบว่า โรงเรียนควรที่จะต้องนำแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ร่วมกันออกแบบมาปฏิบัติการสอนจริง ทั้งนี้ อาจเนื่องจากว่า ภายใต้อาณาเขตที่เอื้อ

ต่อการมีส่วนร่วมของนักเรียน พร้อมขับเคลื่อนการสังเกตชั้นเรียนแบบกัลยาณมิตรอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งบันทึกพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนเชิงประจักษ์มากกว่าการประเมินผู้สอน เพื่อนำข้อมูลไปสะท้อนผลและยกระดับคุณภาพการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทศนีย์พร กลิ่นแก้ว และคณะ (2568: 21-22) ที่พบว่า รูปแบบ PLC ร่วมกับการศึกษาชั้นเรียนมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การกำหนดเป้าหมาย การศึกษาชั้นเรียน และการประเมินผล ผลการใช้รูปแบบพบว่า ครูมีความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ส่วนความสามารถในการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยภาพรวมอยู่ในระดับพอใช้ นอกจากนี้ นักเรียนมีความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความคิดเห็นเชิงบวกต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จากผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การนำแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไปใช้จริงในชั้นเรียนร่วมกับการสังเกตชั้นเรียนอย่างเป็นระบบ เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ครูได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และได้รับข้อมูลจากพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อนำไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนรู้ต่อไป ดังนั้น โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูดำเนินการจัดการเรียนรู้และสังเกตชั้นเรียนในลักษณะของการเรียนรู้ร่วมกัน มิใช่การจับผิดหรือประเมินตัวบุคคล แต่เป็นการร่วมกันพิจารณาว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างไร มีปัญหาใด และควรปรับปรุงบทเรียนอย่างไร เพื่อให้กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันสามารถยกระดับคุณภาพครูและคุณภาพผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง

2.4 ด้านการสะท้อนผลในชั้นเรียน พบว่า โรงเรียนควรที่จะต้องจัดเวทีสะท้อนผลหลังการสังเกตชั้นเรียนผ่านกลไกชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพอย่างเป็นระบบ โดยนำข้อมูลเชิงประจักษ์ด้านพฤติกรรม การเรียนรู้ของนักเรียนมาเป็นฐานในการเสวนาเชิงสร้างสรรค์แบบกัลยาณมิตร ทั้งนี้ อาจเนื่องจากว่า เพื่อมุ่งชี้ประเด็นอันควรที่จะต้องพัฒนาโดยหลีกเลี่ยงการจับผิดบุคคล เพื่อนำข้อค้นพบไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธนัชชา เขียวหวาน (2559) ที่พบว่า กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันประกอบด้วย การวางแผนบทเรียน การนำแผนไปใช้ การสังเกตชั้นเรียน การสืบสอบผล การปรับปรุงบทเรียน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สะท้อนให้เห็นว่า การสะท้อนผลหลังการสังเกตชั้นเรียนเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ครูร่วมกันพิจารณาผลการจัดการเรียนรู้จากข้อมูลจริง และนำข้อค้นพบไปใช้ปรับปรุงบทเรียนให้เหมาะสมกับผู้เรียนมากขึ้น

2.5 ด้านการปรับปรุงแก้ไขบทเรียน พบว่า โรงเรียนควรที่จะต้องนำผลสะท้อนทางวิชาชีพมาปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อ และการประเมินผลให้สอดคล้องกับความแตกต่างของนักเรียนอย่างเป็นระบบ ภายใต้การสนับสนุนทรัพยากรจากผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งนี้ อาจเนื่องจากว่า เป็นการส่งเสริมให้นำบทเรียนที่พัฒนาแล้วไปปฏิบัติการสอนซ้ำเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของบทเรียนและยกระดับพัฒนาการของนักเรียน ซึ่งจะนำไปสู่วงจรการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Lewis, Perry, and Hurd (2009 : ผู้วิจัยแปล) ที่พบว่า กระบวนการ Lesson Study ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ การศึกษาปัญหา การวางแผน บทเรียนวิจัย และการสะท้อนผล โดยกระบวนการดังกล่าวช่วยพัฒนาการจัดการเรียนรู้ผ่านการเปลี่ยนแปลงความรู้และความเชื่อของครู การพัฒนาชุมชนวิชาชีพ และการพัฒนาทรัพยากรการเรียนการสอน และยิ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Fernandez and Yoshida (2004 : ผู้วิจัยแปล) ที่พบว่า การนำข้อมูลจากการอภิปรายและการสะท้อนผลมาปรับปรุงบทเรียน

แล้วนำบทเรียนที่ปรับปรุงแล้วไปใช้สอนอีกครั้ง เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ทำให้เกิดองค์ความรู้การพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เป็นกระบวนการพัฒนาวิชาชีพครูที่เน้นการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และเชื่อมโยงกับบริบทจริงของสถานศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านบุคลากร ทรัพยากร และความแตกต่างของผู้เรียน องค์ความรู้ที่ได้สามารถสังเคราะห์เป็นกระบวนการการพัฒนาครู 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ด้านการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ โดยใช้ข้อมูลผู้เรียนเป็นฐาน 2) ด้านการวางแผนพัฒนาการเรียนรู้ โดยครูร่วมกันออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 3) ด้านการจัดการเรียนรู้และการสังเกตในชั้นเรียน โดยนำแผนไปใช้จริงและสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน 4) ด้านการสะท้อนผลในชั้นเรียนโดยครูร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างสร้างสรรค์ และ 5) ด้านการปรับปรุงแก้ไขบทเรียน โดยนำข้อค้นพบจากการสะท้อนผลไปพัฒนาบทเรียนให้เหมาะสมกับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น กล่าวโดยสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ การพัฒนาครูในโรงเรียนขนาดเล็กควรดำเนินการผ่านวงจร “ใช้ข้อมูลผู้เรียนกำหนดเป้าหมายวางแผนร่วมกัน จัดการเรียนรู้และสังเกตชั้นเรียน สะท้อนผลอย่างสร้างสรรค์ และปรับปรุงบทเรียนอย่างต่อเนื่อง” ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยให้ครูเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน พัฒนาการจัดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และนำไปสู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัย พบว่า ความต้องการจำเป็นอันดับสูงสุด คือ ด้านการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ ดังนั้น มีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติใน 3 ระดับ คือ

1.1 ระดับห้องเรียน ครูนำข้อมูลผลสัมฤทธิ์และพฤติกรรมผู้เรียนมาวิเคราะห์ผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อกำหนดเป้าหมายร่วมกัน จากนั้นออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ตอบสนองความแตกต่างของนักเรียนก่อนนำไปปฏิบัติจริง

1.2 ระดับโรงเรียน ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนร่วมกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทโรงเรียน พร้อมสนับสนุนงบประมาณ ทรัพยากร และเวลา เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการพัฒนาบทเรียนร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม

1.3 ระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่ฯ ควรกำหนดนโยบายนำกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันไปใช้พัฒนาครูในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างต่อเนื่อง พร้อมจัดตั้งระบบนิเทศติดตามและประเมินผล เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้แก่ครู

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัย พบว่า สภาพที่เป็นอยู่ด้านการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด และมีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI Modified) สูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง ดังนั้น ควรศึกษาผลการใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้เชิงประจักษ์แบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการพัฒนา

บทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) ที่มีต่อสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูและสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1

เอกสารอ้างอิง (References)

- จตุภูมิ เขตจัตุรัส และสัมพันธ์ พันธุ์พฤกษ์. (2561). การพัฒนาระบบการวัดมูลค่าเพิ่มของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพื่อติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ณัฐภูมิ ใจแน่น. (2563). การพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ดวงเดือน วินิจัย. (2561). การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ทัศนีย์พร กลิ่นแก้ว สุภัสสรา เย็นอก ทรงกลด จารุนนทรากุล สุธาสินี ขาวสำอาง นพวรรณ เนตรธำมรงค์ และชนสิทธิ์ สิทธิ์สูงเนิน. (2568). รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ร่วมกับการศึกษาขั้นเรียน (LS) เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่ส่งเสริมความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. 20(2): 14–27.
- ธนิชชา เชี่ยวหวาน. (2559). การพัฒนาบทเรียนร่วมกันของครูเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยและความสามารถในการอ่านของนักเรียนประถมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนวัดทางหลวง (เทพราษฎร์รังสรรค์). วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 10 ฉบับปรับปรุงใหม่. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- รัชฎาภรณ์ กอโพธิ์ศรี. (2566). แนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันสำหรับครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดอุตรดิตถ์. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2558). วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.nesdc.go.th/wordpress/wp-content/uploads/2025/05/01> สืบค้นเมื่อ 6 กรกฎาคม 2569.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2562). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- Fernandez, C., & Yoshida, M. (2004). **Lesson study: A Japanese approach to improving mathematics teaching and learning**. Lawrence Erlbaum Associates.
- Lewis, C. C., Perry, R. R., & Hurd, J. (2009). Improving mathematics instruction through lesson study: A theoretical model and North American case. **Journal of Mathematics Teacher Education**. 12(4): 285-304.

แนวทางการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2
Guidelines for Promoting Teacher Empowerment in Active Learning Management
within the Small Schools under the Office of Primary Educational
Service Area 2, Uttaradit Province

สุกัญญา หม่องชา¹ พิมพกา ธรรมสิทธิ² รุ่งทิวา ปราบริปู³
Sukanya Mongcha, Pimpaka Thammasit, Rungthiwa Prapripu

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่ และสภาพที่ควรจะเป็นของการเสริมพลังอำนาจการจัดการที่เรียนรู้เชิงรุกของครู และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 เป็นการศึกษาแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครู 120 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 14 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นและวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพที่เป็นอยู่สภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด 2) แนวทางการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู พบว่า โรงเรียนควรเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูอย่างบูรณาการทั้ง 5 ด้าน โดยมอบอิสระในการตัดสินใจออกแบบการเรียนรู้ ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพผ่านระบบครูพี่เลี้ยงและเครือข่ายวิชาชีพ พร้อมส่งเสริมคุณค่าและสร้างความเชื่อมั่นโดยใช้ความสำเร็จของนักเรียนเป็นแรงจูงใจ ภายใต้การสนับสนุนจากผู้บริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลและการนิเทศเชิงบวก ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบร่วมมือและกระจายทรัพยากรอย่างยืดหยุ่น เพื่อหนุนเสริมให้ครูสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมและยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นรายบุคคลได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

คำสำคัญ (Keywords) : การเสริมพลังอำนาจ; การจัดการเรียนรู้เชิงรุก; โรงเรียนขนาดเล็ก

Abstract

This research article aimed to: 1) investigate the current and desirable conditions of teacher empowerment in active learning management, and 2) study guidelines for enhancing teacher empowerment in active learning management within small-sized schools under the Uttaradit Primary Educational Service Area Office 2. This study employed a mixed-methods

Received: 2026-07-05 Revised: 2026-07-28 Accepted: 2026-07-30

¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Educational Administration Master of Education, Uttaradit Rajabhat University. E-mail: peungzaii@gmail.com

² อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Lecturer, Graduate School Faculty of Education Uttaradit Rajabhat University, Thailand. E-mail: pimphakathamassit@gmail.com

³ อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Lecturer, Graduate School Faculty of Education, Uttaradit Rajabhat University. E-mail: rungtiwasweety@gmail.com

research design. The sample consisted of 120 school administrators and teachers, along with 14 experts. The research instruments were questionnaires and interviews. Statistical tools used for data analysis included percentage, mean, standard deviation, the Priority Needs Index, and content analysis.

The research findings revealed that:

1. The overall current condition of teacher empowerment was at a high level, while the desirable condition was at the highest level.

2. Regarding the guidelines for enhancing teacher empowerment in active learning management, schools should comprehensively empower teachers across all five dimensions. This involves granting autonomy in instructional design, coupled with capacity building through mentoring systems and professional networks. Furthermore, the schools should promote a sense of value and build confidence by using student success as motivation, supported by administrators adhering to good governance and positive supervision. Finally, establishing a collaborative learning environment and distributing resources flexibly will support teachers in innovating and maximizing the quality of individual student learning effectively.

Keywords: Teacher Empowerment; Active Learning Management; Small-sized Schools

บทนำ (Introduction)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มุ่งเน้นการกระจายอำนาจการบริหารจัดการให้สถานศึกษามีความคล่องตัวเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยมีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นกลไกสำคัญในการเปลี่ยนผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีบทบาทในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติจริง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 5) ซึ่งการจะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้นั้น ครูผู้สอนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ที่สามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายและตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562: 8) อย่างไรก็ตาม ในสภาพการณ์จริง การขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้ประสบความสำเร็จในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก ยังคงเผชิญกับข้อจำกัดและสภาพปัญหาที่ท้าทาย ทั้งปัญหาการขาดแคลนอัตรากำลังครูที่ไม่ครบชั้น ภาระงานธุรการที่ซ้ำซ้อน และความจำเป็นที่ต้องจัดการเรียนการสอนแบบคละชั้นเรียน ข้อจำกัดเหล่านี้ส่งผลให้ครูขาดความพร้อมและขาดอิสระในการออกแบบการเรียนรู้ (สุนิสา ดวงขตา, 2564: 3-4) เมื่อพิจารณาบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2 พบว่ามีโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดจำนวนมากถึง 54 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 72.97 ของโรงเรียนทั้งหมดในเขตพื้นที่ฯ ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลและมีทรัพยากรจำกัด แม้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2 จะได้ตระหนักถึงความสำคัญของการกระจายอำนาจและการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา โดยกำหนดจุดเน้นในการส่งเสริมสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เกิดการบูรณาการจัดการเรียนรู้ ควบคู่ไปกับการสร้างขวัญและกำลังใจ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2, 2565: 3) แต่ในสภาพการณ์จริง การนำนโยบายการเสริมพลังอำนาจลงสู่การปฏิบัติในระดับสถานศึกษายัง

ขาดรูปแบบและแนวทางที่ชัดเจน ครูในโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ยังคงทำงานภายใต้แรงกดดันจากภาระงานรอบด้าน ทำให้ขาดโอกาสในการพัฒนาตนเองและขาดพลังในการสร้างสรรค์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างเต็มศักยภาพ ดังนั้นการบริหารจัดการองค์กรที่ยึดติดกับการสั่งการจากส่วนกลางจึงไม่อาจตอบโจทย์บริบทที่ซับซ้อนนี้ได้ การเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) แก่ผู้ปฏิบัติงาน จึงเป็นเครื่องมือสำคัญด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่จะช่วยกระจายอำนาจและเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (ประวิต เอรารวรรณ์, 2562: 64) การที่ครูได้รับการเสริมพลังอำนาจเชิงโครงสร้างและการสนับสนุนจากผู้บริหาร จะช่วยลดความกดดัน สร้างความเชื่อมั่น และกระตุ้นแรงจูงใจภายในให้ครูกล้าคิดริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรมการสอนใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ปฐมภรณ์ สาณกุล, 2565: 15)

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า แม้จะมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการเสริมพลังอำนาจและการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูมาอย่างต่อเนื่อง แต่งานวิจัยส่วนใหญ่มีมุมมองเน้นศึกษาในสถานศึกษาขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ หรือศึกษาเฉพาะองค์ประกอบทางวิชาการโดยไม่ได้คำนึงถึงข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของโรงเรียนขนาดเล็ก จึงยังคงมี ช่องว่างองค์ความรู้ (Research Gap) ในเรื่องการพัฒนาแบบและแนวทางการเสริมพลังอำนาจครูที่สอดคล้องกับบริบท ความต้องการจำเป็น และข้อจำกัดเฉพาะของโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างสภาพที่เป็นอยู่กับสภาพที่ควรจะเป็น เพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาที่ตรงจุดและนำไปใช้ได้จริง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2, 2565: 3)

จากปัญหา ความสำคัญ และช่องว่างองค์ความรู้ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพที่เป็นอยู่ สภาพที่ควรจะเป็น และหาแนวทางการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 เพื่อนำข้อค้นพบที่ได้ไปเป็นสารสนเทศเชิงประจักษ์ในการกำหนดนโยบายและการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา โดยประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ จะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดได้แนวทางปฏิบัติ (Actionable Guidelines) ที่ตรงตามความต้องการจำเป็นของครู อันจะนำไปสู่การลดข้อจำกัด ปลดล็อกศักยภาพครูผู้สอน สร้างแรงจูงใจในการออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงรุก และยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยั่งยืน และต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นของการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2
2. เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัย เรื่องแนวทางการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 เป็นการศึกษาแบบผสมผสาน (Mixed Method) มีวิธีดำเนินการดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นศึกษาสภาพที่เป็นอยู่ สภาพที่ควรจะเป็น และแนวทางการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2 ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมอบอำนาจและการตัดสินใจ ด้านการพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่น มีคุณค่าในตนเองและการสร้างแรงจูงใจ ด้านการได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ (จิราภรณ์ สัตย์สม, 2567: 25-26)

1.2 ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเชิงปริมาณ

สำหรับการเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผู้วิจัยกำหนดประชากรเป็นบุคลากรในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2 จำนวน 54 โรงเรียน แบ่งเป็นผู้บริหาร 54 คน และครู 336 คน รวมเป็น 390 คน

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2 จำนวน 18 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 18 คน ครู จำนวน 102 คน รวมเป็น 120 คน ได้มาโดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 30 (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 121)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มเป้าหมายตามวัตถุประสงค์การวิจัยระยะที่ 2 ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 14 คน ได้มาโดยการกำหนดเกณฑ์ดังนี้ ผู้บริหารการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2 จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติงานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2 จำนวน 5 คน ครูวิทยฐานะชำนาญการขึ้นไป จำนวน 5 คน และศึกษานิเทศก์ที่มีประสบการณ์ในการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 14 คน

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2 จำนวน 18 โรงเรียน

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา เดือนสิงหาคม 2568 ถึง มิถุนายน 2569

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ฉบับที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

เครื่องมือเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสถานที่ควรจะเป็นในการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2 มีค่าความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.6-1.0 มีค่าเฉลี่ยความเชื่อมั่นสภาพที่เป็นอยู่เท่ากับ 0.931 และสภาพที่ควรจะเป็นเท่ากับ 0.965 แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check list) ประกอบด้วย ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 สอบถามสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นในการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคอร์ท (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 121) และมี

ลักษณะเป็นการสอบถามที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบคำถามข้อมูล 2 ทาง คือ สภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็น (Dual-Respond format)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด

เครื่องมือเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นรายบุคคลจำนวน 14 คน มีการเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้าแบบปลายเปิดเพื่อรวบรวมข้อมูลแนวการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ, ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นกรอบประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ซึ่งจัดเรียงไว้ตามลำดับก่อนหลังเป็นคำถามที่ต่อเนื่องและรวมคำถามที่เกี่ยวกับแนวทางการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 โดยผู้วิจัยนำค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นที่จัดลำดับจากมากไปหาน้อยทั้ง 5 อันดับของแต่ละด้านมาสร้างเป็นข้อคำถามสำหรับสัมภาษณ์ตามหลักการจัดลำดับความสำคัญตามสูตรการคำนวณค่า $PNI_{modified}$ หาได้จากสมการ $PNI_{modified} = (I - D) / D$ โดยที่ I แทนค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควรจะเป็น และ D แทนค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นอยู่ ซึ่งรายการที่มีค่าสูงสุดถือเป็นความต้องการจำเป็นเร่งด่วนอันดับแรกที่ต้องนำมาพัฒนาหรือแก้ไขก่อนโดยใช้หลักการพิจารณาว่า หากค่า $PNI_{modified}$ มีค่ามากกว่า 0 แสดงว่ามีความต้องการจำเป็นเกิดขึ้น และในการนำไปใช้ประโยชน์พิจารณาจัดลำดับจากค่าตัวเลขที่สูงที่สุดไปหาค่าตัวเลขที่ต่ำที่สุดซึ่งรายการที่มีค่า $PNI_{modified}$ สูงสุด จะถือเป็นประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่สุดที่ต้องได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรกเพื่อให้ครอบคลุมประเด็นความต้องการจำเป็นทั้ง 5 อันดับตามลำดับความสำคัญ (สุวิมล ว่องวานิช, 2562: 279)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นในการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 ขอนหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ถึงโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายที่มีความต้องการจำเป็นในการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นในการบริหารแบบมีส่วนร่วม และขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

3.2 จัดส่งแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ จำนวน 120 คน ได้แก่ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 18 คน และ ครู จำนวน 102 คน

3.3 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย และตรวจสอบความถูกต้อง ถ้ามีการตอบแบบสอบถามไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมให้ครบถ้วน เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ในระหว่างเดือน ธันวาคม 2568 ถึงเดือน มกราคม 2569

แบบสัมภาษณ์แนวทางการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 โดยดำเนินการ ดังนี้

3.4 ขอนหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเข้าสัมภาษณ์จากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นผู้บริหารการศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และครูผู้สอน

3.5 ผู้วิจัยเตรียมการแบบสัมภาษณ์ โดยเตรียมอุปกรณ์ที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ให้พร้อม นัดหมายวันเวลาและสถานที่ที่จะสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า พร้อมส่งประเด็นที่จะสัมภาษณ์ให้กลุ่มเป้าหมายทราบล่วงหน้า (รัตนะ บัวสนธ์, 2558: 105) และดำเนินการสัมภาษณ์ตามที่นัดหมายในระหว่าง วันที่ 5 มิถุนายน 2569 ถึง วันที่ 15 มิถุนายน 2569 ขออนุญาตบันทึกเทปการสัมภาษณ์ และยุติการสัมภาษณ์เมื่อถึงเวลาที่เหมาะสม และประเด็นที่ต้องการสัมภาษณ์ครบ และรีบถอดเทป บันทึกการสัมภาษณ์แนวทางการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนและรักษาความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นของการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 มาวิเคราะห์เพื่อหาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified}) แบบปรับปรุง (สุวิมล ว่องวานิช, 2562: 279) เลือกค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงสุด 3 ลำดับแรก มาใช้เพื่อสร้างกลุ่มคำถามที่จะสัมภาษณ์ และสังเคราะห์เนื้อหาประเด็นสำคัญ เพื่อจัดทำแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 14 คน มาวิเคราะห์เนื้อหา เรียบเรียง และสังเคราะห์ประยুক্তกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสรุปเป็นแนวทางการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified})

ตารางที่ 1 แสดงผลการศึกษาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified})

รายการ	สภาพที่เป็นอยู่		ระดับ	สภาพที่ควรจะเป็น		ระดับ	PNI Modified	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.		$\bar{X}$	S.D.			
1. ด้านการมอบอำนาจและการตัดสินใจ	3.940	0.723	มาก	4.810	0.430	มากที่สุด	0.221	1
2. ด้านการพัฒนาศักยภาพและความสามารถ	4.036	0.708	มาก	4.779	0.432	มากที่สุด	0.184	4
3. ด้านการสร้างเชื่อมั่น มีคุณค่าในตนเองและการสร้างแรงจูงใจ	3.970	0.721	มาก	4.789	0.436	มากที่สุด	0.206	3
4. ด้านการได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร	4.055	0.739	มาก	4.794	0.433	มากที่สุด	0.182	5
5. ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้	3.964	0.746	มาก	4.814	0.396	มากที่สุด	0.214	2
โดยภาพรวม	3.994	0.728	มาก	4.797	0.427	มากที่สุด	0.201	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพที่เป็นอยู่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.994$, S.D. = 0.728) และสภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.797$, S.D. = 0.427) เมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็นรายด้านเรียงลำดับจากสูงไปหาต่ำ ได้แก่ ด้านการมอบอำนาจและการตัดสินใจ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ด้านการสร้างเชื่อมั่น มีคุณค่าในตนเองและการสร้างแรงจูงใจ ด้านการพัฒนาศักยภาพและความสามารถ และด้านการได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาแนวการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการมอบอำนาจและการตัดสินใจ จากการสัมภาษณ์ พบว่า โรงเรียนควรเน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมจากล่างขึ้นบน โดยมอบอำนาจและอิสระทางวิชาการให้ครูออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตลอดจนเลือกนวัตกรรมด้วยตนเอง ผู้บริหารต้องสนับสนุนความยืดหยุ่นเชิงโครงสร้างเวลาเรียนและกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับศักยภาพของนักเรียนเป็นรายบุคคลผ่านการใช้ฐานข้อมูลสารสนเทศ นอกจากนี้ ควรขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพอย่างอิสระ ควบคู่กับการลดภาระงานที่ไม่จำเป็น เพื่อให้ครูมีเวลาดูแลพัฒนานักเรียนอย่างทั่วถึง

2.2 ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ จากการสัมภาษณ์ พบว่า โรงเรียนควรจัดสภาพแวดล้อมที่เน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางอารมณ์แก่นักเรียน ควบคู่กับการกระจายงบประมาณสู่ห้องเรียนอย่างยืดหยุ่น ตลอดจนยกระดับโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีและส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อสนับสนุนนวัตกรรมการสอน นอกจากนี้ ผู้บริหารต้องเปิดพื้นที่ปลอดภัยทางวิชาชีพที่ยอมรับความผิดพลาด เพื่อให้ครูกล้าทดลองแนวทางใหม่ พร้อมทั้งสร้างวัฒนธรรมการแบ่งปันคลังสื่อผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และบริหารงานแบบกัลยาณมิตรเสมือนครอบครัว ซึ่งจะช่วยเสริมพลังอำนาจให้ครูจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

2.3 ด้านการสร้างเชื่อมั่น มีคุณค่าในตนเองและการสร้างแรงจูงใจ จากการสัมภาษณ์ พบว่า โรงเรียนควรปลูกฝังคุณค่าทางวิชาชีพ มอบอิสระและพิจารณางานตามความเชี่ยวชาญเพื่อสร้างเชื่อมั่น ตลอดจนสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาตนเอง โดยใช้ความสำเร็จของนักเรียนเป็นสิ่งที่สะท้อนคุณค่าของครู ควบคู่กับการประเมินตามสภาพจริงที่เชื่อมโยงกับความก้าวหน้าทางวิชาชีพ พร้อมทั้งจัดระบบรางวัลและเปิดเวทีเชิดชูเกียรติเพื่อสร้างแรงจูงใจภายในแก่ครู

2.4 ด้านการพัฒนาศักยภาพและความสามารถ จากการสัมภาษณ์ พบว่า โรงเรียนควรดำเนินการเสริมพลังอำนาจครูด้านการพัฒนาศักยภาพอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการสร้างระบบครูพี่เลี้ยงเพื่อชี้แนะเทคนิคการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและให้คำปรึกษาแก่ครูบรรจุใหม่ ควบคู่กับการบริหารจัดการภาระงานอย่างเป็นลำดับขั้น เพื่อกระจายงานอย่างเป็นธรรมและลดภาระเหนื่อยล้า ตลอดจนส่งเสริมการขับเคลื่อนเครือข่ายชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพข้ามองค์กร และสนับสนุนการศึกษาดูงานภายนอกเพื่อยกระดับองค์ความรู้ นอกจากนี้ ควรบูรณาการความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายและปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเติมเต็มข้อจำกัดด้านทรัพยากร พร้อมทั้งสนับสนุนให้ครูพัฒนานวัตกรรมการสอนและทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ไขปัญหาและมุ่งพัฒนาศักยภาพของนักเรียนเป็นรายบุคคลและเปิดพื้นที่วิชาการเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เชิดชูเกียรติ และผลักดันผลงานเพื่อสนับสนุนความก้าวหน้าทางวิชาชีพของครู

2.5 ด้านการได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร จากการสัมภาษณ์ พบว่า โรงเรียนควรบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลควบคู่กับการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางจิตวิทยาและวัฒนธรรมองค์กรแบบกัลยาณมิตร ผู้บริหารต้องมุ่งเน้นการนิเทศเชิงบวกและสนับสนุนทรัพยากรอย่างทันทั่วถึง ตลอดจนส่งเสริมการทำงานเป็นทีมเพื่อลดภาระงานแบบแยกส่วน นอกจากนี้ ควรขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ให้เป็นวิถีปฏิบัติ เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้ตามลำดับขั้นอย่างเป็นระบบ ซึ่งการสนับสนุนอย่างรอบด้านนี้จะเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้ครูมีความมั่นใจ และสามารถมุ่งพัฒนาศักยภาพของนักเรียนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผล ดังนี้

1. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นของการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 เมื่อพิจารณาจากค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นทั้ง 5 ด้าน พบว่า ความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ ด้านการมอบอำนาจและการตัดสินใจ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การมอบอำนาจและการตัดสินใจมีความสำคัญและต้องอาศัยความร่วมมืออย่างใกล้ชิดด้วยเหตุผลประการแรกเกิดจาก บริบทเฉพาะและวิกฤตอัตราากำลังของโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งเป็นข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่สำคัญที่สุด เนื่องจากสถานศึกษาขนาดเล็กมักมีจำนวนบุคลากรไม่ครบชั้นเรียน ครูหนึ่งคนจึงต้องแบกรับบทบาทหน้าที่ซ้ำซ้อน ทั้งงานการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน ซึ่งส่วนใหญ่ต้องสอนควบชั้นหรือสอนในวิชาที่ไม่ได้จบออกมาโดยตรง ควบคู่ไปกับการบริหารงานบุคคลงบประมาณ และพัสดุ ในสภาพที่เป็นอยู่ ครูต้องเผชิญกับภาระงานที่ล้นมือ แต่ในทางปฏิบัติ กระบวนการตัดสินใจขั้นสุดท้ายหรือการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การทำงานยังคงถูกผูกขาดอยู่ภายใต้โครงสร้างอำนาจแนวดิ่งที่ต้องรอการอนุมัติจากผู้บริหารตามระเบียบราชการอย่างเคร่งครัด สภาวะดังกล่าวส่งผลให้เกิดความล่าช้าและเกิดข้อขัดแย้งในการบริหารจัดการ เมื่อภาระงานที่หนักหน่วงสวนทางกับอำนาจในการบริหารจัดการตนเอง จึงเกิดช่องว่างระหว่างสิ่งที่ครูเผชิญอยู่กับสิ่งที่คาดหวัง ส่งผลให้ด้านนี้กลายเป็นความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่สุดที่ต้องได้รับการแก้ไขซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ กนิษฐา ทองเลิศ (2563: 542) ที่พบว่า

องค์ประกอบสำคัญอันดับแรกที่จะทำให้การเสริมพลังอำนาจประสบความสำเร็จ คือ การสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาในการกระจายอำนาจและการตัดสินใจ โดยการให้อิสระครูในการร่วมคิดแก้ปัญหาจะทำให้ครูตระหนักถึงคุณค่าของตนเองและยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนได้จริง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดารารัตน์ อันถาวร (2562: 122-125) ที่ชี้ให้เห็นว่าการเสริมสร้างพลังอำนาจด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลเชิงบวกต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อครูได้รับอำนาจในการตัดสินใจบริหารจัดการชั้นเรียนด้วยตนเอง จะช่วยลดความกดดันและกระตุ้นแรงจูงใจภายในที่จะออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงรุกให้ตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงสรุปได้ว่าการมอบอำนาจและการตัดสินใจคือความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่สุดในการเปลี่ยนผ่านคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กอย่างยั่งยืน

2. จากผลการศึกษาแนวการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 ทั้ง 5 ด้านในภาพรวม พบว่า โรงเรียนควรเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูอย่างบูรณาการทั้ง 5 ด้าน โดยมอบอิสระในการตัดสินใจออกแบบการเรียนรู้ ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพผ่านระบบครูพี่เลี้ยงและเครือข่ายวิชาชีพ พร้อมส่งเสริมคุณค่าและสร้างความเชื่อมั่นโดยใช้ความสำเร็จของนักเรียนเป็นแรงจูงใจ ภายใต้การสนับสนุนจากผู้บริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลและการนิเทศเชิงบวก ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบร่วมมือและกระจายทรัพยากรอย่างยืดหยุ่น เพื่อหนุนเสริมให้ครูสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมและยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นรายบุคคลได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ผลการวิจัยดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจาก การขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งมีข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน ภาระงานที่ซ้ำซ้อน และปัญหาครูไม่ครบชั้นนั้น ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยการพัฒนาตัวครูเพียงมิติเดียว แต่จำเป็นต้องอาศัยการเสริมพลังอำนาจแบบองค์รวมที่ผสมผสานทั้งการเสริมพลังอำนาจเชิงโครงสร้างและการเสริมพลังอำนาจเชิงจิตวิทยาเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

เหตุผลประการสำคัญคือ ธรรมชาติของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นกระบวนการที่พลวัตและต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับผู้เรียน ดังนั้น การมอบอิสระในการตัดสินใจจึงเป็นกุญแจสำคัญที่แก้ไขโครงสร้างการสั่งการแนวตั้ง ทำให้ครูมีความคล่องตัวในการปรับลดเวลาเรียนหรือบูรณาการตัวชี้วัด อย่างไรก็ตาม อิสระทางวิชาการจะเกิดประสิทธิผลสูงสุดได้ก็ต่อเมื่อครูได้รับการ พัฒนาศักยภาพผ่านระบบครูพี่เลี้ยง (Mentoring) และเครือข่ายวิชาชีพ (PLC) เพื่อเติมเต็มทักษะและลดช่องว่างองค์ความรู้ โดยเฉพาะในกลุ่มครูที่ต้องสอนควบชั้นหรือสอนไม่ตรงวิชาเอก เมื่อครูมีทั้งสิทธิ์ในการตัดสินใจและมีความรู้ที่พร้อมแล้ว การได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารผ่านการนิเทศเชิงบวกและการกระจายทรัพยากรอย่างยืดหยุ่น จะทำหน้าที่เป็นพื้นที่ปลอดภัยทางจิตวิทยาที่เอื้อให้ครูกล้าทดลองสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ โดยไม่ต้องกังวลกับข้อจำกัดทางทรัพยากรหรือการประเมินผลแบบจับผิด ซึ่งปัจจัยเชิงโครงสร้างที่เกื้อหนุนเหล่านี้ จะส่งผลโดยตรงต่อการรับรู้คุณค่าในตนเองของครู โดยเมื่อครูเห็นความสำเร็จและพัฒนาการของนักเรียนเป็นรายบุคคล จะเกิดเป็นแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) และความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองว่าตนสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงบวกให้แก่ นักเรียนได้ ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้ สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างพลังอำนาจตามแนวคิดของ คานเตอร์ (Kanter, 1993 อ้างถึงใน จิราภรณ์ สัตย์สม, 2567) ที่ระบุว่าพฤติกรรมการทำงานของบุคคลขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและโครงสร้างขององค์กร การที่ผู้บริหารกระจายอำนาจ สนับสนุนทรัพยากร และให้อิสระในการเรียนรู้ จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดพลังในการทำงาน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนิษฐา ทองเลิศ (2563: 534) พบว่าการเสริมสร้างพลังอำนาจให้ประสบความสำเร็จต้องประกอบด้วย 1) การสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาในการ

กระจายอำนาจและการตัดสินใจ 2) การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานแบบมีส่วนร่วม และ 3) การพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ครูมีความตระหนักรู้ในคุณค่าของตนเอง มีความผูกพันต่อองค์กร และส่งผลต่อการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ดังนั้นการเสริมพลังอำนาจครูในโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อจัดการเรียนรู้เชิงรุก จะต้องดำเนินการอย่างบูรณาการทั้ง 5 ด้าน ขาดด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ เพราะโครงสร้างการบริหารที่ยึดหยุ่น (ทรัพยากร/ผู้บริหาร/การมอบอำนาจ) คือรากฐานที่สำคัญ ในขณะที่กระบวนการทางวิชาชีพ (ครูพี่เลี้ยง/PLC) คือเครื่องมือ และความเชื่อมั่นที่เกิดจากความสำเร็จของนักเรียน คือแรงขับเคลื่อนทางจิตวิทยาที่จะทำให้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเกิดขึ้นได้

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

การวิจัยเรื่องแนวทางการเสริมพลังอำนาจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 นำไปสู่การค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่อธิบายกลไกการขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกภายใต้ข้อจำกัดของสถานศึกษาขนาดเล็ก ซึ่งสามารถอธิบายผ่านการเสริมพลังอำนาจแบบองค์รวม โดยชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านกระบวนการเรียนรู้ไม่อาจเกิดขึ้นจากการพัฒนาทักษะของครูเพียงมิติเดียว แต่ต้องอาศัยการบูรณาการปัจจัยทั้ง 5 ด้านอย่างเป็นพลวัต เริ่มจากการสร้างฐานรากที่มั่นคงด้วยการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาผ่านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลและการนิเทศเชิงบวก ควบคู่กับการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการกระจายงบประมาณอย่างยืดหยุ่น ปัจจัยเหล่านี้จะก่อให้เกิดพื้นที่ปลอดภัยทางจิตวิทยา ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ช่วยลดความวิตกกังวลและเตรียมความพร้อมให้ครูกล้าที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อรับมือกับบริบทที่ซับซ้อน

เมื่อฐานรากมีความเข้มแข็ง กลไกสำคัญที่จะขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิบัติจริงคือ การมอบอำนาจและการตัดสินใจ ให้ครูมีอิสระทางวิชาการในการออกแบบการเรียนรู้และยืดหยุ่นเวลาเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม อิสระดังกล่าวจะเกิดประสิทธิผลสูงสุดได้ก็ต่อเมื่อมีการพัฒนาศักยภาพและความสามารถควบคู่กันไป ผ่านระบบครูพี่เลี้ยงและเครือข่ายชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อหนุนเสริมให้ครูสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมได้อย่างมั่นใจ ผลลัพธ์ขั้นสูงสุดนี้จะนำไปสู่ การสร้างความเชื่อมั่น มีคุณค่าในตนเองและการสร้างแรงจูงใจ โดยเมื่อครูได้รับสิทธิในการตัดสินใจพร้อมได้รับการหนุนเสริมทางวิชาการจนเห็นความสำเร็จและพัฒนาการของนักเรียนเป็นรายบุคคล ความสำเร็จดังกล่าวจะย้อนกลับมาเป็นแรงจูงใจภายในที่ช่วยลดภาวะความเหนื่อยล้า และให้คุณค่าในวิชาชีพของครูโรงเรียนขนาดเล็กได้

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยที่พบว่า ดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI Modified) สูงสุดเป็นอันดับแรก คือ ด้านการมอบอำนาจและการตัดสินใจ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการสำหรับการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กที่ขาดแคลนอัตรากำลัง ดังนี้

1.1 ข้อเสนอแนะระดับห้องเรียน

1.1.1 การมอบอำนาจในการยืดหยุ่นเวลาและบูรณาการรายวิชา ครูผู้สอนควรใช้อำนาจในการตัดสินใจปรับโครงสร้างเวลาเรียนจากรายคาบเป็นรายวันหรือครึ่งวัน เพื่อให้ผู้เรียนมีเวลาลงมือปฏิบัติกิจกรรมเชิงรุก (Active Learning) ได้อย่างต่อเนื่อง โดยใช้วิธีนำตัวชี้วัดที่ใกล้เคียงกันจากหลายกลุ่มสาระการ

เรียนรู้ หรือตัวชี้วัดข้ามระดับชั้น (สำหรับกรณีสอนคณะชั้นเรียน) มาออกแบบเป็นหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการเดียวกัน เพื่อลดความซ้ำซ้อนของภาระการสอน

1.1.2 การมอบอำนาจในการตัดสินใจด้านการประเมินผล ครูควรใช้อิสระทางวิชาการในการเลือกวิธีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงที่สอดคล้องกับบริบทผู้เรียน เช่น การใช้แฟ้มสะสมงาน ชิ้นงานทำมือ หรือการประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม แทนการอิงแบบทดสอบมาตรฐานเพียงอย่างเดียว พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมตัดสินใจกำหนดเกณฑ์การประเมิน (Rubric) ร่วมกับครู เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของการเรียนรู้

1.2 ข้อเสนอแนะระดับโรงเรียน

1.2.1 การกระจายอำนาจการบริหารทรัพยากรระดับชั้นเรียน ผู้บริหารควรจัดสรรงบประมาณหรือวัสดุอุปกรณ์การศึกษาพื้นฐาน มอบหมายให้เป็นสิทธิ์ขาดของครูประจำชั้นหรือครูผู้สอนในการตัดสินใจจัดซื้อหรือเบิกจ่ายเพื่อใช้จัดกิจกรรมได้ทันที โดยลดขั้นตอนการทำเอกสารขออนุมัติที่ซ้ำซ้อน เพื่อความคล่องตัวในการสร้างสรรค์นวัตกรรมการสอน

1.2.2 การสร้างพื้นที่ตัดสินใจผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC) ผู้บริหารควรปรับเปลี่ยนการสั่งการแนวดิ่ง เป็นการมอบอำนาจให้วงประชุม PLC ของครูมีสิทธิ์เด็ดขาดในการตัดสินใจแก้ปัญหาทางวิชาการ การปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา หรือการเลือกใช้ประโยชน์ชาวบ้านและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาเป็นสื่อการสอน โดยผู้บริหารทำหน้าที่เพียงผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ตลอดจนบริหารจัดการลดภาระงานธุรการของครูในช่วงเวลาจัดการเรียนการสอน

1.3 ข้อเสนอแนะระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

1.3.1 การมอบอิสระในการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จ เขตพื้นที่การศึกษาควรปรับปรุงแบบการนิเทศติดตามจากการตรวจเอกสารเป็นการนิเทศแบบโค้ชชิ่ง (Coaching) โดยมอบอำนาจให้โรงเรียนขนาดเล็กสามารถ กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนและผู้เรียนของตนเอง มากกว่าการบังคับใช้ตัวชี้วัดมาตรฐานเดียวกันทั้งเขตพื้นที่การศึกษา

1.3.2 การปรับระเบียบและลดข้อจำกัดทางการบริหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ควรมอบอำนาจให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถพิจารณาบูรณาการโครงการพิเศษจากส่วนกลาง เข้ากับกิจกรรมการเรียนการสอนปกติของโรงเรียนได้เองโดยไม่ต้องแยกทำรายงานต่างหาก รวมทั้งงดเว้นการขอข้อมูลหรือการประเมินที่ซ้ำซ้อน เพื่อคืนเวลาและมอบอิสระให้ครูในโรงเรียนขนาดเล็กได้ทุ่มเทให้กับการออกแบบการเรียนรู้เชิงรุกในห้องเรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยที่พบว่า สภาพที่เป็นอยู่ของการเสริมพลังอำนาจด้านการมอบอำนาจและการตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหายั่งยืนเป็นรูปธรรมและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กที่ขาดแคลนทรัพยากร จึงมีข้อเสนอแนะการวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมการบริหารที่มุ่งเน้นการปรับโครงสร้างอำนาจและกระบวนการทำงานของบุคลากรเป็นหลัก คือ การพัฒนารูปแบบการเสริมพลังอำนาจการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อสร้างกลไกการทำงานที่ปรับตัวประชุม PLC ปกติ ให้กลายเป็นพื้นที่ปลอดภัยทางวิชาชีพ ที่ครูมีอำนาจในการร่วมตัดสินใจแก้ปัญหา ตัดสินใจเลือกวิธีสอน และออกแบบเกณฑ์การประเมินผลร่วมกันโดยปราศจากการควบคุมเชิงนโยบายที่เคร่งครัด แล้วศึกษาผลกระทบที่มีต่อพฤติกรรมการสอนของครูในห้องเรียน

เอกสารอ้างอิง (References)

- กนิษฐา ทองเลิศ. (2563). รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษา. *วารสาร มจร.อุบลปริทรรศน์*. 5(2): 533-548.
- จิราภรณ์ สัตย์สม. (2567). การเสริมสร้างพลังอำนาจครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเชียงราย. การศึกษาค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ดรรชนี อันถาวร. (2562). การเสริมสร้างพลังอำนาจที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปฐมภรณ์ สาณกุล. (2565). การเสริมสร้างพลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1. สารนิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- ประวีต เอราวรรณ. (2562). การวิจัยและการพัฒนาองค์การในโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2558). วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนิสา ดวงขตา. (2564). แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3. การค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2562). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2. (2568). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568. อุดรดิตถ์: กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2. (2565). รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565. (เอกสารอัดสำเนา).
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- Kanter, R. M. (1993). *Men and women of the corporation*. 2nd ed. New York, NY: Basic Books.

การนำนโยบายทหารออนไลน์ไปปฏิบัติของหน่วยทหารจังหวัดพิษณุโลก
The Implementation of the Online Military Policy of Military Units in
Phitsanulok Province

รพีพร กิตติโสภณวรานนท์¹ โชติ บดีรัฐ²
Rapeeporn Kitsoponwaranon, Chot Bodeerat

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิชาการนี้นำเสนอการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการนำนโยบายการรับสมัครทหารกองประจำการโดยวิธีร้องขอ (กรณีพิเศษ) ด้วยระบบออนไลน์ไปปฏิบัติ โดยบูรณาการกรอบแนวคิดสามชุดเข้าด้วยกัน ได้แก่ แบบจำลองการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ กรอบการประเมินประสิทธิผลนโยบายใน 4 มิติ และแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) เพื่ออธิบายเงื่อนไขและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของการนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติ บทความชี้ให้เห็นว่าประสิทธิภาพของนโยบายทหารออนไลน์ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญสามประการที่ต้องดำเนินการอย่างสอดคล้องประสานกัน ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านบุคลากร ซึ่งครอบคลุมสมรรถนะทางเทคโนโลยี ทักษะคิดค้นนวัตกรรมดิจิทัล และการรับรู้ถึงประโยชน์ของระบบ (2) ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี ได้แก่ ความเสถียรของระบบเครือข่าย ความพร้อมของอุปกรณ์ และความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ และ (3) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการภายในองค์กรทหาร ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงนโยบาย ความชัดเจนของระเบียบปฏิบัติ และกลไกการประสานงานระหว่างหน่วยงาน บทความสรุปว่าการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร การลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล และการเสริมสร้างธรรมาภิบาลขององค์กรอย่างบูรณาการ เป็นเงื่อนไขสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพของนโยบายทหารออนไลน์ และเป็นรากฐานสำหรับการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบทหารอาสาสมัครในระยะยาว

คำสำคัญ (Keywords): การนำนโยบายไปปฏิบัติ; ทหารออนไลน์; ประสิทธิภาพนโยบาย

Abstract

This academic article presents a synthesis of knowledge concerning the implementation of the online voluntary military conscription system-officially designated as the Special Request Procedure-through the integration of three complementary conceptual frameworks: a policy implementation model, a four-dimensional policy effectiveness evaluation framework, and the Technology Acceptance Model (TAM). The findings indicate

Received: 2026-05-17 Revised: 2026-06-11 Accepted: 2026-06-15

¹ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม Doctor of Philosophy student in Program in Public Administration. Faculty of Social Sciences and Local Development. Pibulsongkram Rajabhat University. E-mail: Rapeepornkit@gmail.com

² อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม Lecturer of the Doctor of Philosophy Program in Public Administration. Faculty of Social Sciences and Local Development. Pibulsongkram Rajabhat University. E-mail: Chotbodeerat@psru.ac.th.

that the effectiveness of online military recruitment policy is contingent upon the synergistic interaction of three interdependent domains: personnel capabilities, technological infrastructure, and organizational management. The personnel capabilities encompass digital literacy, openness to technological innovation, and perceptions of system utility. The technological infrastructure includes network reliability, equipment preparedness, and cybersecurity resilience, while the organizational management involves policy leadership, procedural transparency, and effective inter-agency coordination. The study suggests that the successful implementation of online military recruitment requires the simultaneous strengthening of these domains through human capital development, sustained digital investment, and robust governance mechanisms. Such efforts are essential not only for improving recruitment outcomes but also for supporting the long-term transformation toward a fully volunteer-based military system.

Keywords: Policy Implementation; Online Military Recruitment; Policy Effectiveness

บทนำ (Introduction)

ในบริบทของการบริหารรัฐกิจยุคดิจิทัล การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการให้บริการสาธารณะได้กลายเป็นวาระเร่งด่วนของรัฐบาลทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ซึ่งได้กำหนดนโยบายไทยแลนด์ 4.0 และแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมเป็นกรอบยุทธศาสตร์แห่งชาติ (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, 2565: 12) ภายใต้บริบทดังกล่าว การรับราชการทหารกองประจำการซึ่งเป็นหน้าที่ตามกฎหมายของพลเมืองชายไทยตามพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ก็ได้รับผลกระทบจากกระแสการเปลี่ยนแปลงเชิงดิจิทัลเช่นเดียวกัน (กระทรวงกลาโหม, 2543: 8)

โดยทั่วไป การเข้ารับราชการทหารกองประจำการของไทยมีสองช่องทางหลัก ได้แก่ ระบบการจับสลาก (Conscription) และระบบการสมัครใจ (Volunteer Force) อย่างไรก็ตาม ระบบเกณฑ์ทหารแบบดั้งเดิม (กองทัพบก, 2543: 5) ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในแง่ของปัญหาความไม่เป็นธรรม ต้นทุนทางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนประเด็นสิทธิมนุษยชน (ศิวัช ศรีโสภากุล และเทอดศักดิ์ ไปจันทิก, 2560: 50) กองทัพบกจึงได้นำนโยบายการรับสมัครทหารกองประจำการโดยวิธีร้องขอ (กรณีพิเศษ) ผ่านระบบออนไลน์ หรือที่รู้จักในชื่อ "ทหารออนไลน์" มาใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564 เพื่อมุ่งสู่ระบบทหารอาสาสมัครที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใส

ระบบทหารออนไลน์เปิดโอกาสให้ชายไทยอายุ 18–20 ปี และ 22–29 ปี ที่ผ่านการตรวจเลือกแต่ไม่ถูกเรียกเข้ากองประจำการ สามารถสมัครผ่านเว็บไซต์ rcm.rta.mi.th หรือหน่วยทหารใกล้บ้านได้โดยไม่จำกัดภูมิภาค สิทธิประโยชน์ที่จูงใจประกอบด้วยเงินเดือนรวมค่าครองชีพ 11,000 บาทต่อเดือน คະแนนพิเศษในการสมัครสอบเข้ารับราชการ โควตานักเรียนนายสิบทหารบก (กองทัพบก, 2568: ออนไลน์) ร้อยละ 80 สิทธิการรักษาพยาบาล และประกันชีวิต นโยบายนี้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปกองทัพหลายประเทศที่ปรับเปลี่ยนจากระบบเกณฑ์ทหารสู่ระบบอาสาสมัครเพื่อยกระดับประสิทธิภาพและธรรมาภิบาล (Adam, 2012: 720; ผู้นิพนธ์แปล)

ข้อมูลเชิงสถิติระดับประเทศสะท้อนให้เห็นถึงพลวัตการเติบโตของระบบอย่างชัดเจน กล่าวคือจำนวนผู้สมัครผ่านระบบออนไลน์เพิ่มขึ้นจาก 3,207 คน (ร้อยละ 11.23 ของยอดรวม) ในปี 2564 เป็น 6,652

คน (ร้อยละ 22.18) ในปี 2565 และ 10,156 คน (ร้อยละ 28.51) ในปี 2566 และสูงถึง 14,135 คน (ร้อยละ 37.04) ในปี 2567 (ทีมโฆษกกระทรวงกลาโหม, 2567: 3) สำหรับจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นศูนย์กลางยุทธศาสตร์ทางทหารในภาคเหนือตอนล่างภายใต้การบังคับบัญชาของมณฑลทหารบกที่ 39 พบว่าสัดส่วนพลทหารออนไลน์เพิ่มขึ้นจาก 563 นาย (ร้อยละ 13.33 จากยอดรวม 4,223 นาย) ในปี 2567 เป็น 624 นาย (ร้อยละ 14.82 จากยอดรวม 4,211 นาย) ในปี 2568

เนื้อหา (Content)

การนำนโยบายทหารออนไลน์ไปปฏิบัติของหน่วยทหารจังหวัดพิษณุโลก

แม้ตัวชี้วัดเชิงปริมาณจะแสดงถึงแนวโน้มที่น่าพึงพอใจ แต่ช่องว่างทางวิชาการที่สำคัญยังคงดำรงอยู่ กล่าวคือ ยังขาดองค์ความรู้เชิงระบบเกี่ยวกับประสิทธิผลของการนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติจากมุมมองขององค์กร ทั้งในแง่ของปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรค ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ สุริยา แสงทรัพย์ และคณะ (2568: 20) ที่ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาร่วมใหญ่มุ่งเน้นปัจจัยฝั่งผู้สมัคร (Demand Side) โดยละเลยมิติของการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับองค์กร (Supply Side) บทความวิชาการฉบับนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวด้วยการวิเคราะห์เชิงบูรณาการ และเสนอกรอบแนวคิดสำหรับการพัฒนานโยบายที่มีความเป็นรูปธรรมและนำไปปฏิบัติได้จริง โดยพิจารณาประเด็นต่าง ๆ ตามลำดับ ได้แก่ กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ และการประเมินประสิทธิผลของนโยบายทหารออนไลน์ใน 4 มิติ

1. กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

บทความนี้ประยุกต์ใช้ทฤษฎีและกรอบแนวคิดที่มีความสอดคล้องกันเชิงอธิบายใน 3 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบจำลองการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ (Policy Implementation Framework) ตามแนวคิดของ Mazmanian and Sabatier (1983: 22; ผู้พิมพ์แปล) ซึ่งระบุว่าความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับตัวแปร 3 กลุ่มหลัก คือ (1) ความสามารถในการจัดการ (Tractability of the Problem) (2) ความสามารถของกฎหมายหรือนโยบายในการกำกับกระบวนการนำไปปฏิบัติ (Ability of Statute to Structure Implementation) และ (3) ตัวแปรที่ไม่ขึ้นกับนโยบาย (Non-statutory Variables) เช่น ทรัพยากร ทักษะของผู้ปฏิบัติงาน และบริบทองค์กร แบบจำลองนี้ช่วยอธิบายว่าเหตุใดนโยบายที่ออกแบบมาอย่างดีอาจยังล้มเหลวในการนำไปปฏิบัติ หากขาดเงื่อนไขสนับสนุนที่เพียงพอ

ชุดที่ 2 กรอบการประเมินประสิทธิผลนโยบายสาธารณะ 4 มิติ ซึ่งผู้เขียนสังเคราะห์ขึ้นจากแนวคิดการประเมินนโยบายสาธารณะและหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย (1) ประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง อัตราส่วนระหว่างผลลัพธ์ที่ได้กับทรัพยากรที่ลงทุนไป (2) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) หมายถึงระดับความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายนโยบายที่กำหนดไว้ (3) ความโปร่งใส (Transparency) หมายถึงคุณภาพของกระบวนการตรวจสอบและการเข้าถึงข้อมูลของสาธารณะ และ (4) ความพึงพอใจ (Satisfaction) หมายถึงการรับรู้คุณค่าของบริการจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม

ชุดที่ 3 แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ของ Davis (1989: 320; ผู้พิมพ์แปล) ซึ่งอธิบายพฤติกรรมกรยอมรับและใช้งานระบบสารสนเทศโดยอิงตัวแปรหลักสองประการ คือ การรับรู้ถึงประโยชน์ (Perceived Usefulness) และการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease of Use) ในบริบทของนโยบายทหารออนไลน์ TAM ช่วยอธิบายว่าเหตุใดบุคลากรบางกลุ่มจึงยอมรับและใช้ระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่บางกลุ่มยังเผชิญกับอุปสรรคในการปรับตัว

กรอบแนวคิดเชิงบูรณาการนี้กำหนดตัวแปรอิสระ (Independent Variables) เป็นปัจจัย 3 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี และปัจจัยด้านการบริหารจัดการภายในหน่วยทหาร ส่วนตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือประสิทธิผลของการนำนโยบายการรับสมัครทหารออนไลน์ไปปฏิบัติวัดใน 4 มิติดังกล่าว กรอบแนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนจากงานวิจัยในบริบทที่ใกล้เคียงกัน เช่น การศึกษาของ Lau, Poutvaara, and Wagener (2004: 385; ผู้พิมพ์แปล) เกี่ยวกับต้นทุนพลวัตของการเกณฑ์ทหาร ซึ่งยืนยันว่าปัจจัยเชิงสถาบันและบุคลากรมีบทบาทชี้ขาดต่อความสำเร็จของนโยบายกำลังพลทหาร

2. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

2.1 ปัจจัยด้านบุคลากร (Personnel Factors)

ในกรอบของทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน (Street-Level Bureaucrats) ถือเป็นตัวแทนนโยบายที่สำคัญที่สุด เนื่องจากเป็นผู้แปลงเจตนารมณ์ทางนโยบายสู่การปฏิบัติในชีวิตจริง (Lipsky, 1980: 3; ผู้พิมพ์แปล) ในบริบทของนโยบายทหารออนไลน์ ปัจจัยด้านบุคลากรครอบคลุมมิติสำคัญสามประการ ได้แก่ (1) สมรรถนะทางเทคโนโลยี (Digital Competency) ซึ่งหมายถึงความรู้และทักษะในการใช้งาน ดูแลรักษา และแก้ไขปัญหาาระบบสารสนเทศ (2) ทักษะต่อการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรม ซึ่งสอดคล้องกับตัวแปร Perceived Usefulness และ Perceived Ease of Use ใน TAM และ (3) ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในกระบวนการรับสมัครทหาร ซึ่งส่งผลต่อความสามารถในการบูรณาการระบบดิจิทัลกับขั้นตอนปฏิบัติงานที่มีอยู่เดิม

หลักฐานเชิงประจักษ์จากงานวิจัยของ สุริยา แสงทรัพย์ และคณะ (2568: 23–24) ที่ศึกษาพลทหารออนไลน์ในหน่วยทหารพื้นที่ศูนย์การทหารปืนใหญ่ จังหวัดลพบุรี พบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญสูงสุดในกลุ่มปัจจัยใจเก๋ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (ค่าเฉลี่ย 4.96 จากคะแนนเต็ม 5) และให้ความสำคัญสูงสุดในกลุ่มปัจจัยค่าจูนเก๋ด้านโอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต (ค่าเฉลี่ย 4.97) ซึ่งสะท้อนว่าบุคลากรในระบบทหารออนไลน์มีทัศนคติเชิงบวกและแรงจูงใจภายในที่สูง อันเป็นเงื่อนไขที่เอื้อต่อการยอมรับและใช้งานระบบดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ทัศนคติที่ดีของผู้สมัครอาจไม่เพียงพอ หากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการรับสมัครยังขาดสมรรถนะทางเทคโนโลยีที่จำเป็น ซึ่งถือเป็นช่องว่างสำคัญที่นโยบายต้องเร่งแก้ไข

การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรอย่างเป็นระบบ ซึ่งรวมถึงการฝึกอบรมเทคโนโลยีสารสนเทศเชิงปฏิบัติ การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community of Practice) ภายในหน่วยทหาร และการกำหนดตัวชี้วัดสมรรถนะดิจิทัลในระบบประเมินผลการปฏิบัติงาน จึงเป็นเงื่อนไขจำเป็นในการยกระดับประสิทธิผลของนโยบายในมิตินี้

2.2 ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี (Technological Infrastructure Factors)

โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเงื่อนไขจำเป็น (Necessary Condition) สำหรับการนำนโยบายดิจิทัลภาครัฐไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) เน้นการนำเทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือในการเพิ่มมูลค่า (Value Creation) ลดต้นทุนธุรกรรม และยกระดับคุณภาพการบริการ (Hood, 1991: 5; ผู้พิมพ์แปล) ในบริบทของหน่วยทหาร โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีที่เพียงพอประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 ความพร้อมของฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ ซึ่งครอบคลุมความเพียงพอของจำนวนและสมรรถนะของคอมพิวเตอร์ในหน่วยปฏิบัติงาน ความทันสมัยของซอฟต์แวร์ระบบรับสมัคร และการบูรณาการกับระบบฐานข้อมูลกำลังพลที่มีอยู่

องค์ประกอบที่ 2 ความเสถียรและความปลอดภัยของโครงข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นปัจจัยวิกฤตอย่างยิ่งในพื้นที่ทางไกลหรือพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่มีข้อจำกัดด้านโครงข่ายสัญญาณ ปัญหาการเชื่อมต่อที่ไม่เสถียรอาจส่งผลให้ระบบหยุดชะงักในช่วงเวลาเร่งด่วนของการรับสมัคร ซึ่งสร้างความไม่พึงพอใจแก่ผู้สมัครและลดประสิทธิภาพของนโยบายโดยรวม

องค์ประกอบที่ 3 ระบบความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ (Cybersecurity) ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทข้อมูลกำลังพลทหาร เนื่องจากข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สมัครและข้อมูลสถานะกำลังพลถือเป็นข้อมูลความมั่นคงที่ต้องได้รับการคุ้มครองตามมาตรฐานสูงสุด การขาดระบบรักษาความมั่นคงปลอดภัยที่เพียงพออาจเป็นอุปสรรคต่อความเชื่อมั่นของผู้ใช้งานและนำไปสู่การต่อต้านการเปลี่ยนแปลง (Resistance to Change)

2.3 ปัจจัยด้านการบริหารจัดการภายในหน่วยทหาร (Organizational Management Factors)

ปัจจัยด้านการบริหารจัดการองค์การถือเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลครอบคลุมและหล่อหลอมประสิทธิภาพของปัจจัยอื่น ๆ ทั้งสองด้าน กล่าวคือ แม้บุคลากรจะมีสมรรถนะสูงและโครงสร้างพื้นฐานจะพร้อมสมบูรณ์ แต่หากขาดการบริหารจัดการที่ดี ประสิทธิภาพโดยรวมก็ยังคงต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับตัวแปรที่ไม่ขึ้นกับนโยบาย (Non-statutory Variables) อันครอบคลุมบริบทองค์กรในแบบจำลองของ Mazmanian and Sabatier (1983: 22; ผู้นิพนธ์แปล) ปัจจัยด้านนี้ประกอบด้วย 3 มิติสำคัญ ดังนี้

มิติที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงนโยบาย (Policy Leadership) หมายถึงการที่ผู้บังคับบัญชาในทุกระดับแสดงความมุ่งมั่นและให้การสนับสนุนการนำนโยบายทหารออนไลน์ไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอ การกำหนดเป็นลำดับความสำคัญขององค์กร และการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ที่บ่งบอกว่านโยบายนี้คือพันธกิจขององค์กร ไม่ใช่เพียงโครงการทดลอง

มิติที่ 2 ความชัดเจนของระเบียบปฏิบัติและการสื่อสารนโยบาย (Procedural Clarity and Policy Communication) นโยบายที่มีเป้าหมายคลุมเครือหรือขาดคู่มือปฏิบัติที่ชัดเจนจะนำไปสู่การตีความที่หลากหลายและผลลัพธ์ที่ไม่สม่ำเสมอ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการสร้างมาตรฐานการให้บริการและการรายงานผลที่น่าเชื่อถือ

มิติที่ 3 กลไกการประสานงานระหว่างหน่วยงาน (Inter-agency Coordination) นโยบายทหารออนไลน์ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน ทั้งมณฑลทหารบก หน่วยสัสดี หน่วยสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ และหน่วยกำลังพลระดับกองทัพบก ความล่าช้าหรือความขัดแย้งในการประสานงานระหว่างหน่วยงานจึงอาจเป็นจุดอ่อนสำคัญที่ทำให้ผลลัพธ์นโยบายไม่บรรลุเป้าหมาย

3. การประเมินประสิทธิภาพของนโยบายทหารออนไลน์ใน 4 มิติ

การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของนโยบายทหารออนไลน์ตามกรอบ 4 มิติ ให้ภาพที่ครบถ้วนและสมดุลกว่าการประเมินเชิงปริมาณแต่เพียงอย่างเดียว ดังนี้

มิติที่ 1: ด้านประสิทธิภาพ (Efficiency)

ในมิติประสิทธิภาพ นโยบายทหารออนไลน์แสดงผลลัพธ์เชิงบวกที่ชัดเจนใน 3 ด้าน ได้แก่ (1) การลดต้นทุนธุรกรรม (Transaction Cost Reduction) ทั้งด้านเวลา ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และค่าธุรการ

ของหน่วยงาน (2) การเพิ่มช่องทางการเข้าถึงบริการ (Service Accessibility) ผู้สมัครสามารถยื่นใบสมัครได้ตลอด 24 ชั่วโมง ไม่ว่าจะอยู่ในพื้นที่ใด ซึ่งเป็นการขยายฐานการรับสมัครสู่กลุ่มที่เคยเข้าถึงได้ยาก และ (3) การเร่งกระบวนการคัดเลือก (Process Acceleration) ระบบดิจิทัลช่วยให้การตรวจสอบคุณสมบัติและการประมวลผลข้อมูลผู้สมัครเป็นไปอย่างรวดเร็วและแม่นยำกว่าระบบกระดาษแบบเดิม แนวทางนี้สอดคล้องกับหลักการรัฐบาลดิจิทัล (e-Government) ที่มุ่งเน้นการให้บริการสาธารณะที่ "มีประสิทธิภาพ ทันสมัย และเป็นมิตรกับผู้ใช้" ตามนิยามของ OECD (2020: 15; ผู้นิพนธ์แปล)

มิติที่ 2: ด้านประสิทธิผล (Effectiveness)

การวัดประสิทธิผลเชิงผลลัพธ์ (Outcome Effectiveness) แสดงให้เห็นว่านโยบายทหารออนไลน์ประสบความสำเร็จในการเพิ่มจำนวนผู้สมัครอย่างมีนัยสำคัญในระดับประเทศ อัตราการเติบโตเฉลี่ย (CAGR) ของผู้สมัครออนไลน์ระหว่างปี 2564-2567 อยู่ที่ประมาณร้อยละ 64.4 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าอัตราการเติบโตของผู้สมัครทั้งหมดอย่างมาก อย่างไรก็ตาม สัดส่วนพลทหารออนไลน์ในมณฑลทหารบกที่ 39 พื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งอยู่ที่ร้อยละ 13-15 ยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการวิเคราะห์ที่ปัจจัยเฉพาะพื้นที่และออกแบบมาตรการที่ตอบสนองต่อบริบทเชิงพื้นที่อย่างละเอียดอ่อน การประเมินประสิทธิผลในมิตินี้ยังต้องพิจารณาตัวชี้วัดด้านคุณภาพ เช่น อัตราการรักษาไว้ (Retention Rate) ระดับสมรรถนะของพลทหารออนไลน์เมื่อเทียบกับพลทหารระบบเกณฑ์ และการบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบอาสาสมัครในระยะยาว

มิติที่ 3: ด้านความโปร่งใส (Transparency)

ความโปร่งใสในกระบวนการเกณฑ์ทหารเป็นประเด็นที่สังคมไทยให้ความสนใจมาโดยตลอด ศิวะศรีโกคางกุล และเทอดศักดิ์ ไปจันทิก (2560: 50) ชี้ให้เห็นว่าระบบเกณฑ์ทหารแบบดั้งเดิมมีความเปราะบางต่อการทุจริต การเลือกปฏิบัติ และการละเมิดสิทธิ ระบบทหารออนไลน์มีศักยภาพในการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างเหล่านี้ผ่าน (1) การสร้างเส้นทางการตรวจสอบดิจิทัล (Digital Audit Trail) ที่ไม่สามารถแก้ไขย้อนหลังได้โดยง่าย (2) การเปิดเผยข้อมูลเกณฑ์คัดเลือกและผลการคัดเลือกแก่สาธารณะ (3) การลดการพบปะโดยตรงระหว่างผู้สมัครและเจ้าหน้าที่ ซึ่งลดโอกาสการทุจริตเชิงรายบุคคล และ (4) การให้ผู้สมัครสามารถติดตามสถานะการสมัครได้แบบเรียลไทม์ ซึ่งสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการ ทั้งนี้ ระดับความโปร่งใสที่แท้จริงจะขึ้นอยู่กับกรอบแบบระบบที่รัดกุมและการกำกับดูแลที่เข้มแข็งของฝ่ายบริหาร

มิติที่ 4: ด้านความพึงพอใจ (Satisfaction)

การประเมินความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มถือเป็นตัวชี้วัดคุณภาพที่สำคัญยิ่งในกรอบการประเมินนโยบายสมัยใหม่ จากงานวิจัยของ สุริยา แสงทรัพย์ และคณะ (2568: 23-24) พบว่าพลทหารออนไลน์มีระดับความต้องการประสบความสำเร็จในชีวิตสูงที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.97) ซึ่งสะท้อนการรับรู้เชิงบวกต่อคุณค่าและโอกาสที่ระบบทหารออนไลน์มอบให้ อย่างไรก็ตาม ความพึงพอใจในระดับองค์กร ซึ่งรวมถึงความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและผู้บังคับบัญชาต่อระบบและกระบวนการทำงาน ยังต้องการการศึกษาเชิงลึกเพิ่มเติม เนื่องจากความไม่พึงพอใจของกลุ่มนี้อาจเป็นอุปสรรคซ่อนเร้นที่ฉุดรั้งประสิทธิผลของนโยบายโดยรวม

บทสรุป (Conclusion)

บทความวิชาการฉบับนี้ได้นำเสนอการวิเคราะห์เชิงบูรณาการเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการนำนโยบายทหารออนไลน์ไปปฏิบัติในบริบทหน่วยทหารจังหวัดพิษณุโลก โดยประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดสามชุดคือ Policy Implementation Framework, กรอบการประเมินประสิทธิภาพ 4 มิติ และ TAM Model การวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยทั้งสามด้าน ได้แก่ บุคลากร โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี และการบริหารจัดการภายใน มีความสัมพันธ์เชิงระบบที่ซับซ้อน โดยความสำเร็จที่ยั่งยืนต้องอาศัยการพัฒนาทั้งสามปัจจัยพร้อมกันอย่างบูรณาการ ไม่ใช่การแก้ไขแบบแยกส่วน

แนวโน้มการเติบโตของระบบทหารออนไลน์ในระดับประเทศ ซึ่งเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 11.23 เป็นร้อยละ 37.04 ภายในระยะเวลาเพียง 4 ปี แสดงให้เห็นถึงศักยภาพสูงของนโยบายในการผลักดันการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบทหารอาสาสมัคร อย่างไรก็ตาม การที่สัดส่วนของมณฑลทหารบกที่ 39 พื้นที่จังหวัดพิษณุโลกยังอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ ชี้ให้เห็นว่ายังมีช่องว่างเชิงนโยบายที่ต้องเร่งดำเนินการ ทั้งในแง่การลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาสมรรถนะบุคลากร และการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนโยบายในระดับพื้นที่

การเปลี่ยนผ่านจากระบบเกณฑ์ทหารแบบบังคับสู่ระบบอาสาสมัครผ่านนวัตกรรมดิจิทัลเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับพัฒนาการของกองทัพในประชาชาติไทยสมัยใหม่ทั่วโลก (Adam, 2012: 720; Sheehan, 2011: 115; ผู้นิพนธ์แปล) และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีด้านความมั่นคงของประเทศไทย ความสำเร็จในระยะยาวของนโยบายนี้จะขึ้นอยู่กับความมุ่งมั่นทางนโยบายในระดับสูง การประเมินผลแบบวนซ้ำ (Iterative Evaluation) และความสามารถในการปรับตัวตามข้อมูลป้อนกลับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่

กล่าวโดยสรุป ประสิทธิภาพของการนำนโยบายทหารออนไลน์ไปปฏิบัติมิได้ขึ้นอยู่กับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเพียงลำพัง หากแต่เป็นผลรวมเชิงระบบของปัจจัยด้านบุคลากร โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี และการบริหารจัดการที่ต้องดำเนินไปอย่างสอดคล้องกัน ข้อเสนอเชิงนโยบายที่สำคัญประกอบด้วย (1) การเร่งพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานผ่านการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง (2) การลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานเครือข่ายและระบบความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ในพื้นที่หน่วยทหาร และ (3) การเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนโยบายและกลไกการประสานงานระหว่างหน่วยงานให้มีความชัดเจนและต่อเนื่อง ทั้งนี้ การติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบในระดับพื้นที่จะช่วยให้สามารถปรับปรุงนโยบายได้อย่างทันทั่วทั้งที่ อันจะนำไปสู่การยกระดับสัดส่วนพลทหารออนไลน์ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกให้ทัดเทียมกับค่าเฉลี่ยระดับประเทศ และเป็นรากฐานสำคัญในการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบทหารอาสาสมัครอย่างเต็มรูปแบบในระยะยาว

องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge)

บทความวิชาการฉบับนี้มีคุณูปการทางวิชาการที่สำคัญใน 4 ประการ ได้แก่ (1) การนำเสนอกรอบการวิเคราะห์แบบบูรณาการสำหรับการประเมินประสิทธิภาพนโยบายดิจิทัลในบริบทองค์กรทหาร ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งในการวิจัยเชิงลึกและการวางแผนนโยบาย (2) การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติที่ครอบคลุมทั้งระดับประเทศและระดับพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการด้านการวิจัยนโยบายกำลังพลทหารในบริบทท้องถิ่น (3) การเสนอชุดตัวชี้วัดประสิทธิภาพนโยบาย 4 มิติที่ครอบคลุมทั้งมิติปริมาณและคุณภาพ ซึ่งมีความเหมาะสมสำหรับใช้เป็นกรอบการประเมินนโยบายระดับหน่วยปฏิบัติในอนาคต และ (4) การเชื่อมโยงนโยบายทหารออนไลน์กับวาทกรรมวิชาการระดับนานาชาติเกี่ยวกับการเปลี่ยนผ่านจาก

ระบบเกณฑ์ทหารสู่ระบบอาสาสมัคร ซึ่งเป็นการเสริมสร้างคุณค่าเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Value) ให้แก่วรรณกรรมทางรัฐประศาสนศาสตร์ไทย

ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในบทความนี้มีความสำคัญในทางปฏิบัติสำหรับกระทรวงกลาโหม กองทัพบก มณฑลทหารบกที่ 39 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพิจารณากำหนดแผนพัฒนาและจัดสรรทรัพยากรสำหรับการยกระดับระบบทหารออนไลน์ทั้งในระดับพื้นที่และระดับประเทศ นอกจากนี้ กรอบแนวคิดที่นำเสนอยังสามารถเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยคุณิพนธ์เชิงประจักษ์ที่จะดำเนินการในระยะต่อไป โดยสามารถประยุกต์ใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Yamane (1973: 886; ผู้นิพนธ์แปล) ในการกำหนดขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม ซึ่งจะเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ด้านนโยบายกำลังพลทหารในบริบทไทยให้มีความสมบูรณ์และเป็นระบบยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- กระทรวงกลาโหม. (2543). **รายงานประจำปีกระทรวงกลาโหม**. กรุงเทพฯ: กระทรวงกลาโหม.
- กองทัพบก. (2543). **แนวทางการสรรหากำลังพลทหารกองประจำการ**. กรุงเทพฯ: กองทัพบก.
- กองทัพบก. (2568). **เส้นทางจากพลทหารสู่นายร้อย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://rta.mi.th/rta-knowledge-ep2-private-to-cadet/> สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2569
- ทิมโฆษกระทรวงกลาโหม. (2567). **สถิติผู้สมัครทหารออนไลน์ประจำปี 2564-2567**. กรุงเทพฯ: กระทรวงกลาโหม.
- ศิวัช ศรีโกคางกุล และเทอดศักดิ์ ไปจันทิก. (2560). การเกณฑ์ทหารกับการทรมาน และการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อทหารเกณฑ์ในประเทศไทย: บทวิเคราะห์จากมุมมองหนังสือรัฐศาสตร์ไม่ฆ่า. **วารสารนิติสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**. 10(2): 47-80.
- สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล. (2565). **แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ. 2561-2580)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน).
- สุริยา แสงทรัพย์, ปธาน สุวรรณมงคล และเฉลิมพร เย็นเยือก. (2568). แรงจูงใจในการสมัครเข้ามาเป็นพลทหารออนไลน์: กรณีศึกษาหน่วยทหารในพื้นที่ศูนย์การทหารปืนใหญ่ (ค่ายภูมิพล) จังหวัดลพบุรี. **วารสารปรัชญาคุณิพนธ์บัณฑิตทางสังคมศาสตร์**. 4(2): 15-27.
- Adam, A. (2012). Military conscription as a means of stabilizing democratic regimes. **Public Choice**. 150(3/4): 715-730.
- Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. **MIS Quarterly**. 13(3): 319-340.
- Hood, C. (1991). A public management for all seasons?. **Public Administration**. 69(1): 3-19.
- Lau, M.I., Poutvaara, P., & Wagener, A. (2004). Dynamic costs of the draft. **German Economic Review**. 5(4): 381-406.
- Lipsky, M (1980). **Street-level bureaucracy: Dilemmas of the individual in public service**. Russell Sage Foundation.
- Mazmanian, D. A. , & Sabatier, P.A. (1983). **Implementation and public policy**. Scott Foresman.

- OECD. (2020). **Digital government index: 2019 results**. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/4de9f5bb-en>
- Sheehan, J.J.(2011). The future of conscription: Some comparative reflections. **Daedalus**. 140(3): 112-121.
- Yamane, T. (1973). **Statistics: An introductory analysis**. Harper & Row.

ปัจจัยเชิงบริบทและปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายสุขภาพ
สู่การปฏิบัติของพยาบาลวิชาชีพ

Contextual and Individual Factors Influencing the Success of Health
Policy Implementation Among Professional Nurses

กรรณิกา แพลงดี¹ กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์²

Gunniga Plangdee, Kampanart Wongwatthanaphong

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยเชิงบริบทและปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายสุขภาพสู่การปฏิบัติของพยาบาลวิชาชีพ ซึ่งเป็นบุคลากรด่านหน้ากลุ่มใหญ่ที่สุดในระบบบริการสุขภาพ ผลการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ความสำเร็จดังกล่าวเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสำคัญสองส่วน ได้แก่ (1) ปัจจัยส่วนบุคคล คือ สมรรถนะเชิงนโยบาย (Policy Literacy) ทักษะคิดเชิงบวก และประสบการณ์ของพยาบาล และ (2) ปัจจัยเชิงบริบทองค์กร คือ วัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลง การสนับสนุนจากผู้บริหาร ภาระงานที่เหมาะสม และการจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอ หากปัจจัยเหล่านี้ขาดหายหรือบกพร่อง จะเกิดช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติ (Policy-Practice Gap) บทความนี้จึงเสนอให้ผู้กำหนดนโยบายและผู้บริหารระดับสูงส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพยาบาลตั้งแต่กระบวนการออกแบบนโยบาย พัฒนาสมรรถนะเชิงนโยบายอย่างเป็นระบบ และปรับโครงสร้างองค์กรให้ยืดหยุ่นมากขึ้น เพื่อให้นโยบายสุขภาพสามารถสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ (Keywords) : ปัจจัยเชิงบริบท; ปัจจัยส่วนบุคคล; การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ

Abstract

This academic article analyzed and synthesized contextual and individual factors influencing the successful implementation of health policies among professional nurses, as the largest frontline workforce in the healthcare system. A comprehensive literature review revealed that their success depended on the interplay between two key factors: (1) individual factors, particularly policy literacy, positive attitudes, and work experience; and (2) organizational contextual factors, including a culture receptive to change, managerial support, manageable workloads, and adequate resource allocation. When poorly managed, these factors created a policy-practice gap. This article recommends that the policymakers actively

Received: 2026-05-29 Revised: 2026-06-27 Accepted: 2026-06-30

¹ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม Doctor of Philosophy student in Program in Public Administration. Faculty of Social Sciences and Local Development. Pibulsongkram Rajabhat University. E-mail: puygunniga@gmail.com

² อาจารย์ที่ปรึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม Lecturer of the Doctor of Philosophy Program in Public Administration. Faculty of Social Sciences and Local Development. Pibulsongkram Rajabhat University. E-mail: kampanart_wk@yahoo.com

engage nurses in the policy design process, systematically develop policy competencies, and restructure organizational environments to be more flexible, thereby enabling sustainable health policy outcomes.

Keywords: Contextual Factors; Individual Factors; Policy Implementation

บทนำ (Introduction)

ระบบสุขภาพไทยในปัจจุบันเผชิญกับความท้าทายหลายด้านพร้อมกัน ทั้งจากการขับเคลื่อนตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านสาธารณสุข การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ภัยคุกคามจากโรคอุบัติใหม่ และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีการแพทย์อย่างรวดเร็ว บริบทเหล่านี้ส่งผลกดดันให้กระทรวงสาธารณสุขต้องประกาศและปรับปรุงนโยบายสุขภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพและความปลอดภัยของผู้ป่วย ทั้งนี้ กลไกหลักที่ทำให้นโยบายจากส่วนกลางสามารถแปลงสู่การปฏิบัติได้จริงในระดับหน่วยงาน คือ พยาบาลวิชาชีพ ซึ่งเป็นกลุ่มบุคลากรด่านหน้าที่มีจำนวนมากที่สุดและกระจายอยู่ทุกระดับของระบบบริการสุขภาพ (อัญชลี แสงชาญชัย, 2567: 28)

ในมิติทางรัฐประศาสนศาสตร์ พยาบาลวิชาชีพทำหน้าที่เป็น “ข้าราชการระดับปฏิบัติการหน้างาน” (Street-level Bureaucrats) ตามแนวคิดของ Lipsky (2010; ผู้นิพนธ์ แปล) กล่าวคือ เป็นผู้ที่ต้องตีความปรับใช้ และแปลงนโยบายที่เป็นนามธรรมให้กลายเป็นการปฏิบัติการพยาบาลที่เป็นรูปธรรม ณ จุดบริการ อย่างไรก็ตาม แม้นโยบายสุขภาพจะถูกออกแบบมาอย่างรอบคอบเพียงใด ในความเป็นจริงก็มักเกิดช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติ (Policy-Practice Gap) อยู่เสมอ ซึ่งเกิดจากสองสาเหตุหลัก คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของพยาบาลวิชาชีพ และปัจจัยเชิงบริบทขององค์กร

สอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบของ Hajizadeh et al. (2021; ผู้นิพนธ์ แปล) ที่พบว่า พยาบาลจำนวนมากยอมรับว่าตนเองยังขาดความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการเชิงนโยบาย พยาบาลวิชาชีพด่านหน้าจำนวนมากจึงยังคงเผชิญกับช่องว่างด้านการรู้เท่าทันนโยบาย (Policy Literacy Gap) ส่วนหนึ่งเนื่องจากหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตในอดีตมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะความเชี่ยวชาญทางคลินิกเป็นแกนหลัก โดยมิได้เชื่อมโยงให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในโครงสร้างเชิงระบบของนโยบายสาธารณสุขอย่างเป็นรูปธรรม ขณะเดียวกันในระดับบริบทองค์กร ระบบสุขภาพไทยกำลังเผชิญกับภาวะวิกฤตการขาดแคลนบุคลากรทางการพยาบาลอย่างเรื้อรัง ส่งผลให้พยาบาลวิชาชีพที่ยังคงปฏิบัติงานอยู่ในระบบต้องแบกรับภาระงานที่หนักเกินเกณฑ์มาตรฐาน โดยในบางสถานพยาบาลพบว่าพยาบาลต้องปฏิบัติงานเฉลี่ยสูงถึง 80 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ทั้งที่ข้อกำหนดของสภาการพยาบาลได้ระบุเกณฑ์มาตรฐานไว้ที่ไม่เกิน 60 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (Bangkok Post, 2023; ผู้นิพนธ์ แปล) ด้วยข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและกายภาพดังกล่าว เมื่อมีนโยบายสุขภาพฉบับใหม่ ๆ หลั่งไหลลงสู่แนวปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง พยาบาลวิชาชีพด่านหน้าจึงมักรับรู้และประเมินนโยบายเหล่านั้นในฐานะ “ภาระงานส่วนเกิน” มากกว่าจะเป็นแนวทางเชิงสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาคุณภาพการบริการพยาบาล

นอกจากนี้ นโยบายภาครัฐที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการกำลังคนด้านสุขภาพผ่านการขยายอายุการทำงาน of พยาบาลวิชาชีพ ยื่นข้อเสนอให้มีการทำงานต่อหลังวัยเกษียณ ย่อมส่งผลกระทบเชิงโครงสร้างต่อการจัดสรรตำแหน่งและการบริหารงานบุคคลในโรงพยาบาลรัฐอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sirisub et al. (2019; ผู้นิพนธ์ แปล) ซึ่งระบุว่า ความตั้งใจในการขยายอายุการทำงานและการอยู่ปฏิบัติงาน

ต่อของพยาบาลวิชาชีพไทยนั้น ขึ้นอยู่กับการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการทำงาน การจัดชั่วโมงการทำงานที่ยืดหยุ่น และค่าตอบแทนที่เหมาะสม ซึ่งหากกลไกเชิงนโยบายเหล่านี้ได้รับการนำไปปฏิบัติโดยขาดการวางแผนโครงสร้างตำแหน่งที่สอดคล้องกัน ย่อมอาจส่งผลกระทบต่อแนวทางอ้อมต่อขวัญกำลังใจ โอกาสความก้าวหน้า และอัตราการเลื่อนตำแหน่งของกลุ่มพยาบาลรุ่นกลางที่กำลังเติบโตในระบบด้วยเช่นกัน

บทความวิชาการฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ และวิพากษ์วรรณกรรมอย่างเป็นระบบ ในประเด็นว่าปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยเชิงบริบทองค์กรส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายสุขภาพสู่การปฏิบัติของพยาบาลวิชาชีพอย่างไร เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายที่จับต้องได้สำหรับผู้กำหนดนโยบายระดับกระทรวงและผู้บริหารสถานพยาบาล

เนื้อหา (Content)

1. แนวคิดและทฤษฎีการนำนโยบายสุขภาพสู่การปฏิบัติ

การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) ในระบบบริการสุขภาพมิใช่กระบวนการเชิงเส้นตรงจากบนลงล่าง (Top-down approach) แต่เป็นปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนและเต็มไปด้วยแรงต้านจากหลายทิศทาง บทความวิชาการนี้จึงทำการวิเคราะห์ผ่านกรอบทฤษฎีสองแนวทางที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน

แนวทางแรก คือ แบบจำลองกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของสมิท (Smith's Policy Implementation Model) โดย Smith (1973; ผู้นิพนธ์ แปล) ได้เสนอว่า ความสำเร็จของนโยบายเกิดจากปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบ 4 ส่วนสำคัญ ได้แก่ นโยบายในอุดมคติ (Idealized Policy) องค์กรผู้รับผิดชอบการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Implementing Organization) กลุ่มเป้าหมาย (Target Group) และปัจจัยสภาพแวดล้อม (Environmental Factors) เมื่อนำกรอบแนวคิดดังกล่าวมาวิเคราะห์ร่วมกับบริบทการพยาบาลไทย จะพบเชิงประจักษ์ว่า นโยบายสุขภาพจากกระทรวงสาธารณสุขมักถูกออกแบบโดยขาดการมีส่วนร่วมของพยาบาลวิชาชีพในระดับหน้างาน ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเป้าหมายในอุดมคติของนโยบายกับขีดความสามารถที่แท้จริงของโรงพยาบาล จนก่อให้เกิดแรงต้านและกลายเป็นอุปสรรคสำคัญที่นำไปสู่ความล้มเหลวในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

แนวทางที่สอง คือ ทฤษฎีข้าราชการระดับปฏิบัติการหน้างานของลิปสกี (Lipsky's Street-level Bureaucracy) โดย Lipsky (2010; ผู้นิพนธ์ แปล) ได้เสนอว่า บุคลากรด่านหน้าผู้ซึ่งต้องใช้ดุลยพินิจในการปฏิบัติงานและมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับประชาชน แท้จริงแล้วคือ “ผู้กำหนดนโยบาย ณ จุดบริการ” (Actual Policy Makers at the Point of Care) พยาบาลวิชาชีพในหอผู้ป่วยมิได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดของนโยบายสุขภาพโดยอัตโนมัติ หากแต่ต้องอาศัยดุลยพินิจทางคลินิก (Clinical Discretion) ในการตีความ คัดเลือก หรือปรับเปลี่ยนมติของนโยบายให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์และบริบทเฉพาะหน้าของผู้ป่วยแต่ละราย กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีนี้จึงช่วยให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่า หัวใจสำคัญของความสำเร็จในการนำนโยบายสุขภาพไปปฏิบัติ มิได้จำกัดอยู่เพียงแค่ภายในห้องประชุมระดับกระทรวง หากแต่ผูกติดอยู่กับการตัดสินใจและการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพแต่ละคน ณ เตียงผู้ป่วยเป็นสำคัญ

2. ปัจจัยส่วนบุคคล: จากทักษะคลินิกสู่สมรรถนะเชิงนโยบาย

ปัจจัยระดับบุคคลที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนนโยบายสุขภาพคือ สมรรถนะเชิงนโยบายหรือการรู้เท่าทันนโยบาย (Policy Literacy) ซึ่งหมายถึงความสามารถในการเข้าถึง ตีความ และแปลงนโยบายสุขภาพให้กลายเป็นแนวปฏิบัติทางการพยาบาล ในการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ อาจกล่าวได้ว่าวิชาชีพพยาบาลเผชิญ

ภาวะ “ความไม่สมดุลทางสมรรถนะ” (Competency Imbalance) กล่าวคือ พยาบาลส่วนใหญ่มีทักษะทางคลินิกในระดับสูง แต่ยังขาดการรู้เท่าทันนโยบาย (Policy Literacy) ในเชิงโครงสร้างและระบบของสาธารณสุข ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Hajizadeh et al. (2021; ผู้นิพนธ์ แปล) ที่ระบุว่า ข้อจำกัดด้านความรู้และทักษะเชิงนโยบายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการมีส่วนร่วมเชิงนโยบายของพยาบาล และเมื่อพยาบาลไม่ตระหนักรู้ว่านโยบายดังกล่าวมีประโยชน์อย่างไรต่อผู้ป่วยและต่อระบบสุขภาพ จึงมักเกิดพฤติกรรมที่เรียกว่า “ยอมรับแต่ไม่ผูกพัน” (Compliance without Commitment) คือ ปฏิบัติตามเกณฑ์เอกสารเพียงเพื่อให้ผ่านการประเมินเท่านั้น แต่ไม่ได้นำนโยบายเหล่านั้นมาปรับใช้กับการดูแลผู้ป่วยอย่างแท้จริง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างนโยบายและการปฏิบัติ (Policy-Practice Gap) ในระดับบุคคลอย่างเป็นรูปธรรม

ประเด็นที่น่าสนใจและมีความเชื่อมโยงกับนโยบายภาครัฐโดยตรง คือ ผลกระทบของนโยบายการชะลอการแต่งตั้งและเลื่อนตำแหน่งต่อพฤติกรรมของพยาบาลวิชาชีพ ซึ่งงานวิจัยเรื่อง "การทดสอบรูปแบบความตั้งใจของพยาบาลไทยที่จะอยู่ในการจ้างงาน" ของ Theucksuban et al. (2022; ผู้นิพนธ์ แปล) ที่ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างพยาบาลในโรงพยาบาลรัฐของประเทศไทย พบว่า โอกาสในการมีความก้าวหน้าและเลื่อนตำแหน่งในสายอาชีพเป็นปัจจัยเชิงบวกที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการคงอยู่ในการทำงาน (Intent to Stay) ของพยาบาลไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในทางกลับกัน เมื่อพยาบาลรับรู้ว่าโอกาสความก้าวหน้าถูกปิดกั้นจากข้อจำกัดเชิงนโยบาย ย่อมส่งผลให้เกิดแรงจูงใจเชิงลบ (Demotivation) ซึ่งแสดงออกผ่านพฤติกรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น การลดความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง การลดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กร และการลดระดับความร่วมมือในการปฏิบัติตามนโยบายสุขภาพฉบับใหม่ๆ ซึ่งเป็นภาพสะท้อนที่ชัดเจนของการเกิดช่องว่างระหว่างนโยบายและการปฏิบัติ (Policy-Practice Gap) อันเนื่องมาจากมาตรการบริหารงานบุคคลภาครัฐที่ไม่สอดคล้องกับความคาดหวังในสายอาชีพ

ในทำนองเดียวกัน การพิจารณานโยบายการขยายอายุการทำงานและการชะลอการเกษียณอายุราชการของพยาบาลวิชาชีพ แม้จะมีเจตนาเชิงบวกในการแก้ไขปัญหาค่าขาดบุคลากรและรักษาพยาบาลผู้ป่วยในระบบสุขภาพภาครัฐตามข้อค้นพบเชิงประจักษ์ (Sirisub et al., 2019; ผู้นิพนธ์ แปล) แต่่นโยบายดังกล่าวอาจส่งผลกระทบทางอ้อมและสร้างผลข้างเคียงเชิงโครงสร้างต่อโอกาสการเลื่อนตำแหน่งและการเติบโตในสายอาชีพของกลุ่มพยาบาลรุ่นกลาง (อายุ 35–50 ปี) ซึ่งถือเป็นกำลังหลักที่มีทักษะและประสบการณ์ทางคลินิกสูงแต่ยังไม่สามารถก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งบริหารได้ ปรากฏการณ์นี้อาจส่งผลให้พยาบาลกลุ่มดังกล่าวเกิดแรงจูงใจที่ลดลงและเลือกที่จะแสดงพฤติกรรม “ปฏิบัติตามเพียงพอที่จะไม่ถูกตำหนิ” (Minimum Compliance) แทนที่จะขับเคลื่อนนโยบายสุขภาพด้วยความเต็มใจ ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนผ่านผลงานการทบทวนวรรณกรรมระบบสากลของ Greenhalgh et al. (2004; ผู้นิพนธ์ แปล) ที่ระบุว่า ระดับการยอมรับและการนำสิ่งใหม่หรือนโยบายสุขภาพฉบับใหม่ไปปฏิบัติของบุคลากรด้านหน้า (Diffusion of Innovations) จะประสบความสำเร็จได้นั้น ขึ้นอยู่กับการรับรู้ของบุคลากรต่อคุณค่า ความหมาย และความสอดคล้องเหมาะสมของนวัตกรรมเชิงนโยบายนั้น ๆ กับบริบทการทำงานจริง ซึ่งหากบุคลากรรับรู้ว่าการบริหารงานบุคคลและนโยบายภาครัฐขาดความยืดหยุ่น ย่อมกลายเป็นกำแพงเชิงโครงสร้างที่ลดทอนขีดความสามารถและปฏิเสธการเปิดรับนวัตกรรมเชิงนโยบายใหม่ ๆ ในระบบสุขภาพระยะยาว

นอกจากนี้ มิติด้านวัย (Generational Dynamics) ยังสร้างความซับซ้อนเพิ่มขึ้น พยาบาลวิชาชีพอาวุโส (Baby Boomer และ Gen X) มีทุนทางสังคมและอำนาจทางคลินิกสูง แต่อาจมีแนวโน้มต่อต้าน

นโยบายที่เกี่ยวกับนวัตกรรมดิจิทัล ในขณะที่พยาบาลรุ่นใหม่ (Gen Y และ Gen Z) ยอมรับเทคโนโลยีได้เร็วกว่า แต่ขาดอำนาจในการขับเคลื่อนนโยบายภายในองค์กร ทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติขาดความต่อเนื่อง

3. ปัจจัยเชิงบริบทองค์กร : อุปสรรคเชิงโครงสร้างและทางตันบริหาร

แม้พยาบาลวิชาชีพจะมีสมรรถนะและความพร้อมส่วนบุคคลสูงเพียงใด หากบริบทองค์กรไม่เอื้ออำนวย นโยบายสุขภาพก็ไม่สามารถบรรลุผลลัพธ์ตามเป้าหมายได้ การวิเคราะห์บริบทองค์กรในระบบสุขภาพไทยสามารถจำแนกออกเป็น 3 มิติหลัก ดังนี้

มิติที่ 1 วัฒนธรรมองค์กร (Organizational Culture) โรงพยาบาลส่วนใหญ่ในระบบสาธารณสุขไทยยังคงยึดติดกับวัฒนธรรมแบบราชการ (Bureaucratic Culture) ที่เน้นการสั่งการจากบนลงล่าง (Top-down Command) ซึ่งส่งผลให้ขาดช่องทางการเปิดโอกาสให้พยาบาลระดับหน้างานได้สะท้อนปัญหาเชิงปฏิบัติขึ้นไปยังผู้กำหนดนโยบาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐิติพร สุรินธรรม และวาสนี วิเศษฤทธิ์ (2567 : 129) ที่พบว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม และบรรยากาศที่ส่งเสริมนวัตกรรมในองค์กรมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการทำงานที่เน้นนวัตกรรมของพยาบาลวิชาชีพ เมื่อเปรียบเทียบกับในต่างประเทศ เช่น ระบบโรงพยาบาลแม่เหล็ก (Magnet Hospital) จะพบว่าองค์กรลักษณะดังกล่าวมีการเปิดโอกาสให้พยาบาลด่านหน้าเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม (American Nurses Credentialing Center [ANCC], 2024; ผู้นิพนธ์ แปล)

มิติที่ 2 การสนับสนุนเชิงบริหาร (Managerial Support) หัวหน้าหอผู้ป่วยทำหน้าที่เป็น “ผู้แปลงรหัสนโยบาย” (Policy Translators) ระหว่างผู้บริหารระดับสูงและพยาบาลวิชาชีพระดับหน้างาน แต่ในความเป็นจริง หัวหน้าหอผู้ป่วยจำนวนมากเผชิญกับความขัดแย้งเชิงบทบาท (Role Conflict) ระหว่างการตอบสนองต่อนโยบายของผู้บริหารระดับสูง กับการปกป้องสวัสดิภาพของทีมพยาบาลในสังกัด และเมื่อหัวหน้าหอผู้ป่วยขาดภาวะผู้นำเชิงนโยบาย (Policy Leadership) ย่อมส่งผลให้ไม่สามารถแปลงนโยบายที่มีความซับซ้อนให้กลายเป็นแนวทางปฏิบัติที่เข้าใจง่ายได้ ทำให้นโยบายสุขภาพเหล่านั้นกลายเป็นสิ่งแปลกปลอมและไม่ได้รับการยอมรับภายในหน่วยงาน (Birken et al., 2012; ผู้นิพนธ์ แปล)

มิติที่ 3 ภาระงานและการจัดสรรทรัพยากร (Workload & Resource Allocation) ปัญหาเชิงโครงสร้างที่ทวีความรุนแรงที่สุดในระบบสุขภาพไทย คือ ภาวะ “นโยบายทับซ้อนล้นเกิน” (Policy Overload) อันเนื่องมาจากหน่วยงานส่วนกลางได้หลั่งไหลนโยบายและมาตรฐานเกณฑ์การประเมินต่างๆ เข้าสู่โรงพยาบาลพร้อมกันเป็นจำนวนมาก โดยขาดการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนหรือการเพิ่มอัตรากำลังคนทางการพยาบาลอย่างสอดคล้อง ซึ่งประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบในงานวิจัยของ สุปรียา สัมฤทธิ์วงศ์ และคณะ (2565: 94) ที่พบว่า ลักษณะงานและภาระงานมีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟในการทำงาน (Burnout Syndrome) ของพยาบาลวิชาชีพ โดยพยาบาลที่ต้องเผชิญกับภาระงานที่หนักเกินเกณฑ์มีแนวโน้มในการรับรู้และมองนโยบายสุขภาพฉบับใหม่ ๆ ว่าเป็นเพียง “ภาระงานฝาก” มากกว่าจะเป็นแนวทางเพื่อการพัฒนาคุณภาพบริการพยาบาลอย่างแท้จริง

สถานการณ์ดังกล่าวทวีความชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อพิจารณาข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่าพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลรัฐของประเทศไทยต้องปฏิบัติงานเฉลี่ยสูงถึง 80 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งเกินกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่สภาการพยาบาลกำหนดไว้ถึงหนึ่งในสาม (Bangkok Post, 2023; ผู้นิพนธ์ แปล) ทั้งนี้ การทำงานมากกว่า 60 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ยังเพิ่มความเสี่ยงต่อภาวะหมดไฟในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญ (กษมาส วิชัยดิษฐ และคณะ, 2565: 216) ด้วยเหตุนี้ เมื่อพยาบาลวิชาชีพต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจเลือกระหว่างการ

พยาบาลเพื่อดูแลความปลอดภัยของผู้ป่วยเฉพาะหน้า กับการบันทึกข้อมูลเอกสารเพื่อตอบสนองต่อนโยบายเกณฑ์การประเมิน พยาบาลย่อมเลือกให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาชีวิตผู้ป่วยเป็นอันดับแรก ปรากฏการณ์ช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติ (Policy-Practice Gap) นี้ มิได้สะท้อนถึงพฤติกรรมที่ไม่ปฏิบัติตามนโยบายอย่างละเลย หากแต่เป็นภาพสะท้อนทางต้นบริหารอันเกิดจากความไม่สอดคล้องกันระหว่างทรัพยากรที่มีอยู่จริงกับภาระงานที่นโยบายคาดหวัง

4. ปฏิสัมพันธ์เชิงพลวัตและผลกระทบต่อระบบสุขภาพ

ความสำเร็จในการนำนโยบายสุขภาพไปปฏิบัติได้เกิดขึ้นจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งโดยลำพัง หากแต่เป็นผลลัพธ์อันเกิดจากปฏิสัมพันธ์เชิงพลวัตระหว่างปัจจัยระดับบุคคลและบริบทเชิงองค์กร (Dynamic Interplay) ในลักษณะพหุระดับ (Multilevel) กล่าวคือ เมื่อพยาบาลวิชาชีพมีสมรรถนะเชิงนโยบายในระดับสูงและมีทัศนคติเชิงบวก ประกอบกับการได้รับการสนับสนุนจากองค์กรที่มีระบบทรัพยากรที่เพียงพอ มีภาวะผู้นำเชิงนโยบายของผู้บริหาร และมีวัฒนธรรมองค์กรที่ยืดหยุ่น ย่อมส่งผลให้เกิดการประสานพลังเชิงบวก (Synergistic Effect) ที่ขับเคลื่อนให้การนำนโยบายสุขภาพไปปฏิบัติบรรลุผลสำเร็จได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน (Greenhalgh et al., 2004; ผู้นิพนธ์ แปล)

ในทางตรงกันข้าม เมื่อเกิดความไม่สอดคล้องระหว่างสองปัจจัยดังกล่าว เช่น พยาบาลวิชาชีพมีความตั้งใจเชิงนโยบายสูงแต่ขาดทรัพยากรสนับสนุน หรือองค์กรมีการจัดสรรงบประมาณแต่พยาบาลไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของนโยบาย ย่อมส่งผลให้เกิดวงจรสะท้อนกลับเชิงลบ (Negative Feedback Loop) ที่กระทบต่อระบบสุขภาพทั้งหมด โดยผลกระทบที่ตามมาในระยะสั้นคือคุณภาพการดูแลผู้ป่วยลดลง และในระยะยาวคืออัตราการลาออกของพยาบาลวิชาชีพ (Turnover Rate) ที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งเป็นการตอกย้ำวิกฤตการณ์ขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ที่เป็นอยู่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phakdeechanuan et al. (2025; ผู้นิพนธ์ แปล) ที่ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบจาก 35 การศึกษา และพบว่า การขาดอิสระในการปฏิบัติงาน การสูญเสียความมั่นใจในสมรรถนะของตนเอง และความสัมพันธ์เชิงลบในสถานที่ทำงาน ถือเป็นสามปัจจัยหลักสำคัญที่ผลักดันให้พยาบาลไทยตัดสินใจลาออกจากวิชาชีพ

5. ความท้าทายในศตวรรษที่ 21 : นโยบายสุขภาพดิจิทัลและวิกฤตสิ่งแวดล้อม

ความท้าทายที่พยาบาลวิชาชีพต้องเผชิญในปัจจุบันมีความซับซ้อนและทวีความรุนแรงมากขึ้นจากปัจจัยแวดล้อมอุบัติใหม่สองประการ ประการแรก คือ นโยบายสุขภาพดิจิทัล (Digital Health Policy) การเร่งรัดนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เข้ามาประยุกต์ใช้ในสถานพยาบาล ก่อให้เกิดภาวะความเครียดจากเทคโนโลยี (Technostress) อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Califf et al. (2020; ผู้นิพนธ์ แปล) ที่พบว่า ความเครียดจากเทคโนโลยีในกลุ่มพยาบาลมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในงานและความตั้งใจลาออกจากวิชาชีพ โดยเฉพาะในกลุ่มพยาบาลวิชาชีพอาวุโสที่จำเป็นต้องเรียนรู้ระบบปฏิบัติการควบคู่ไปกับการดูแลสวัสดิภาพของผู้ป่วยเฉพาะหน้า ในเชิงวิเคราะห์ ภาวะดังกล่าวอาจทำให้พยาบาลบางส่วนเลือกใช้วิธีบันทึกข้อมูลย้อนหลังหรือจัดทำเอกสารคู่ขนาน (Paper-based) ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของฐานข้อมูลสารสนเทศสุขภาพในภาพรวม

ประการที่สอง คือ วิกฤตมลพิษทางอากาศ (PM2.5) ที่ส่งผลให้ผู้ป่วยโรคระบบทางเดินหายใจ โดยเฉพาะโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง (COPD) มีอาการกำเริบและเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลเพิ่มขึ้นตามปริมาณฝุ่นที่สูงขึ้น (ประเสริฐ สุขธวานิชย์ (2566: 39) ปรากฏการณ์ดังกล่าวส่งผลให้เกิดภาวะเตียงผู้ป่วย

วิกฤตการณ์และภาระงานพยาบาลทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ เมื่อมีการส่งมอบนโยบายการคัดกรองผลกระทบจาก PM2.5 ลงสู่หน้างานโดยขาดการจัดสรรอัตรากำลังบุคลากรและอุปกรณ์สนับสนุนที่เพียงพอ พยาบาลวิชาชีพจึงจำเป็นต้องใช้ดุลยพินิจทางคลินิก (Clinical Discretion) ในการจัดลำดับความสำคัญ โดยเลือกยึดถือการรักษาชีวิตของผู้ป่วยเฉพาะหน้าเป็นลำดับแรก และส่งผลให้นโยบายเชิงรุกบางประการไม่ถูกนำไปปฏิบัติ ปรากฏการณ์เชิงประจักษ์นี้ย่อมเป็นสิ่งยืนยันว่า นโยบายสาธารณสุขที่ขาดการจัดสรรทรัพยากรรองรับอย่างเหมาะสมและเป็นรูปธรรม จะไม่สามารถบรรลุผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติได้ (Smith, 1973; ผู้นิพนธ์แปล)

บทสรุป (Conclusion)

ความสำเร็จในการนำนโยบายสุขภาพไปปฏิบัติในระบบบริการสาธารณสุข มิได้ผูกขาดอยู่กับความสมบูรณ์เชิงโครงสร้างของตัวนโยบายจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นผลลัพธ์โดยตรงที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์เชิงพลวัตระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยเชิงบริบทขององค์กร ในมิติปัจจัยส่วนบุคคลนั้น สมรรถนะเชิงนโยบายและการรู้เท่าทันนโยบายของพยาบาลวิชาชีพ ถือเป็นทุนมนุษย์และทุนทางปัญญาขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการตีความและแปรเปลี่ยนข้อกำหนดเชิงนโยบายที่เป็นนามธรรมให้กลายเป็นการปฏิบัติพยาบาลที่เป็นรูปธรรม ณ จุดบริการ ในฐานะข้าราชการระดับปฏิบัติการหน้างาน พยาบาลวิชาชีพจึงมีอิสระในการใช้ดุลยพินิจทางคลินิกเพื่อตอบสนองต่อนโยบายสุขภาพให้สอดคล้องกับบริบทเฉพาะหน้าของผู้ป่วย อย่างไรก็ตาม ความพร้อมในระดับบุคคลนี้มีถูกสั่นคลอนและกัดเซาะด้วยข้อจำกัดทางนโยบายภาครัฐบางประการ โดยเฉพาะนโยบายที่ส่งผลกระทบต่อความก้าวหน้าและการเลื่อนตำแหน่งในสายอาชีพ ซึ่งกลายเป็นปัจจัยลบที่บั่นทอนแรงจูงใจ ความตั้งใจในการคงอยู่ในองค์กร ตลอดจนความต้องการขยายระยะเวลาในการทำงานเพื่อเกื้อหนุนระบบสาธารณสุขไทยในระยะยาว

การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในบทความวิชาการฉบับนี้ จึงนำไปสู่การเสนอแนะเพื่อเปลี่ยนผ่านกระบวนทัศน์เชิงทฤษฎีจากการมองพยาบาลวิชาชีพเป็นเพียง “ผู้รับคำสั่งและปฏิบัติตามนโยบายแนวดิ่ง” ไปสู่การยอมรับบทบาทที่แท้จริงในฐานะ “ผู้กำหนดนโยบาย ณ จุดบริการ” ผ่านกลไกการใช้ดุลยพินิจทางคลินิกหน้างาน ขณะเดียวกันในระดับบริบทองค์กร วัฒนธรรมแบบราชการที่เน้นการสั่งการเชิงโครงสร้างจากบนลงล่าง ความขัดแย้งเชิงบทบาทของบริหารทางการแพทย์ระดับกลาง ตลอดจนภาวะนโยบายทับซ้อนกันเกินท่ามกลางวิกฤตการณ์ขาดแคลนกำลังคนและวิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีร่วมสมัย ล้วนเป็นอุปสรรคเชิงโครงสร้างสำคัญที่ลดทอนโอกาสความสำเร็จเชิงนโยบาย และกลายเป็นตัวเร่งให้เกิดภาวะหมดไฟในการทำงานของบุคลากรด้านหน้า ดังนั้น การขับเคลื่อนนโยบายสุขภาพให้ประสบความสำเร็จและเกิดความยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรให้มีความยืดหยุ่น การจัดสรรทรัพยากรและอัตรากำลังที่หนุนเสริมหน้างานอย่างเป็นรูปธรรม ควบคู่ไปกับการเปิดพื้นที่ให้พยาบาลวิชาชีพได้มีส่วนร่วมสะท้อนมติเชิงนโยบายตั้งแต่ต้นน้ำ เพื่อปิดช่องว่างระหว่างนโยบายและการปฏิบัติอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge)

การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และการประมวลวรรณกรรมอย่างเป็นระบบในบทความฉบับนี้ นำไปสู่การสังเคราะห์และค้นพบองค์ความรู้ใหม่พหุระดับ (Multi-level Knowledge Synthesis) ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 3 ระดับสำคัญ ดังนี้

1. ระดับทฤษฎี (Theoretical Level) บทความนี้ได้นำเสนอการเปลี่ยนผ่านกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) จากมุมมองดั้งเดิมที่มักจำกัดพิกัดและรับรู้บทบาทของพยาบาลวิชาชีพเป็นเพียง “ผู้ปฏิบัติตามคำสั่งเชิงนโยบาย” (Policy Implementers) ไปสู่การยอมรับสถานะและคุณค่าในฐานะ “ผู้กำหนดนโยบายที่แท้จริง ณ จุดบริการ” (Actual Policy Makers at the Point of Care) ผ่านกลไกการใช้ดุลยพินิจทางคลินิก (Clinical Discretion) การปรับเปลี่ยนมุมมองเชิงทฤษฎีดังกล่าวมีนัยสำคัญยิ่งต่อการบริหารงานสาธารณสุข เนื่องจากเป็นหลักฐานสะท้อนให้เห็นว่าประสิทธิผลของนโยบายสุขภาพมิได้ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์เชิงโครงสร้างของตัวนโยบายเพียงอย่างเดียว หากแต่ผูกติดอยู่กับการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์และการตีความของบุคลากรทางการพยาบาลระดับด้านหน้าเป็นสำคัญ

2. ระดับบุคคล (Individual Level) ผลการวิเคราะห์สะท้อนให้เห็นว่า ช่องว่างด้านการรู้เท่าทันนโยบาย (Policy Literacy Gap) ของบุคลากร ก่อให้เกิดภาวะพฤติกรรมปฏิบัติตามข้อบังคับอย่างปราศจากความผูกพันต่อเป้าหมายองค์กร (Compliance without Commitment) และเมื่อปฏิสัมพันธ์ร่วมกับนโยบายภาครัฐที่จำกัดโอกาสความก้าวหน้าและการเลื่อนตำแหน่งในสายอาชีพ (Career Advancement) ปัจจัยลบเหล่านี้จะส่งผลกระทบเชิงลบต่อการขับเคลื่อนและกระตุ้นแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) ของพยาบาลวิชาชีพ ซึ่งส่งผลกระทบเชิงลบโดยตรงต่อความยั่งยืนและความต่อเนื่องในการนำนโยบายสุขภาพไปปฏิบัติในระยะยาว

3. ระดับบริบทองค์กร (Organizational Contextual Level) บทความชี้ให้เห็นอย่างคมชัดว่า การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณสุขที่ขาดแคลนทรัพยากรและอัตรากำลังรองรับอย่างเป็นรูปธรรม (Non-Resource-Backed Policy) ท่ามกลางวิกฤตการณ์ขาดแคลนบุคลากรและการเผชิญภาวะนโยบายทับซ้อนล้นเกิน (Policy Overload) ย่อมส่งผลให้เกิดวงจรสะท้อนกลับเชิงลบ (Negative Feedback Loop) ซึ่งไม่เพียงแต่ทำให้การลงทุนในนโยบายสาธารณสุขล้มเหลวและสูญเปล่า (Policy Failure) เท่านั้น แต่ยังเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาต่ออัตราการสูญเสียกำลังคนและการลาออกจากระบบ (Turnover Rate) ของพยาบาลวิชาชีพในระยะยาวอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง (References)

- กขามาส วิชัยดิษฐ์ อารยา ประเสริฐชัย และปกกมล เหล่ารักษาวงษ์. (2565). ภาวะหมดไฟในการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์โรงพยาบาลของรัฐ ในจังหวัดชุมพร. *วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย*. 30(3): 211-221.
- ฐิติพร สุรินธรรม และวาสนี วิเศษฤทธิ์. (2567). ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการทำงานที่เน้นนวัตกรรมของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ. *วารสารวิจัยสุขภาพและการพยาบาล*. 40(3): 121-131.
- ประเสริฐ สุเมธวานิชย์. (2566). การสัมผัสฝุ่นละออง PM2.5 กับอาการกำเริบของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังในโรงพยาบาลเกาะคา จังหวัดลำปาง. *วารสารวิชาการสุขภาพภาคเหนือ*. 10(2): 31-43.
- สุปรียา สัมฤทธิ์วงศ์ นิตยา เพ็ญศิริรักษา และพรทิพย์ กิระพงษ์. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะหมดไฟในการทำงานของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลนครปฐม. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้าจังหวัดเพชรบุรี*. 5(3): 83-97.

- อัญชลี แสงชาญชัย. (2567). การขาดแคลนพยาบาล : ปัญหาสาธารณสุขไทยและข้อเสนอเชิงนโยบาย. **วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ**. 2(2): 26-36.
- American Nurses Credentialing Center. (2024). **Magnet Recognition Program: Overview and benefits**. American Nurses Association. <https://www.nursingworld.org/magnet/>. Retrieved May 9, 2026.
- Bangkok Post. (2023, June 9). **Calls for reforms to retain Thai nurses**. <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2588044/>. Retrieved May 9, 2026.
- Birken, SA, Lee, S.-YD, & Weiner, BJ (2012). Uncovering middle managers' role in healthcare innovation implementation. **Implementation Science**. 7(28): 1-12.
- Califf, C. B., Sarker, S., & Sarker, S. (2020). The bright and dark sides of technostress: A mixed-methods study involving healthcare IT. **MIS Quarterly**. 44(2): 809-856.
- Greenhalgh, T., Robert, G., Macfarlane, F., Bate, P., & Kyriakidou, O. (2004). Diffusion of innovations in service organizations: Systematic review and recommendations. **The Milbank Quarterly**. 82(4): 581-629. <https://doi.org/10.1111/j.0887-378X.2004.00325.x>
- Hajizadeh, A., Zamanzadeh, V., Kakemam, E., Bahreini, R., & Khodayari-Zarnaq, R. (2021). Factors influencing nurses' participation in the health policy-making process: A systematic review. **BMC Nursing**. 20, Article 128. <https://doi.org/10.1186/s12912-021-00648-6>
- Lipsky, M. (2010). **Street-level bureaucracy: Dilemmas of the individual in public services** (30th anniversary expanded ed.). Russell Sage Foundation.
- Phakdeechanuan, K., Kellett, U., Henderson, S., Coronas-Watkins, K., Saito, A., & Thiangchanya, P. (2025). Addressing registered nurse retention and attrition in Thailand hospitals: An integrative review. **Asia-Pacific Journal of Public Health**. 37(1): 17-29. <https://doi.org/10.1177/10105395241282972>
- Sirisub, P., Suwannapong, N., Tipayamongkholgul, M., Howteerakul, N., & Noree, T. (2019). Intention to extend working life among Thai registered nurses in Ministry of Public Health: A national survey. **Nursing Research and Practice**. Article 7919404. <https://doi.org/10.1155/2019/7919404>
- Smith, T. B. (1973). The policy implementation process. **Policy Sciences**. 4(2): 197-209. <https://doi.org/10.1007/BF01405732>
- Theucksuban, B., Kunaviktikul, W., Wichaikhum, O., & Abhicharttibutra, K. (2022). Testing a model of Thai nurses' intent to stay in employment. **International Nursing Review**. 69(4): 450-458. <https://doi.org/10.1111/inr.12753>

แนวทางการจัดสรรงบประมาณสีเขียว (Green Budgeting) เพื่อสนับสนุนการพัฒนา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

Green Budgeting Strategies to Support Sustainable Development of Local Government Organizations

สมมุง สังกศิริ¹ วรณ อยู่ฤกษ์² ศุภฤกษ์ รีโร³ ภาสกร ดอกจันทร์⁴

Sommung Sangsiri, Waran Yuloek, Supalaek Reero, Phasakorn Dokchan

บทคัดย่อ (Abstract)

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ปัญหามลพิษ และการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ได้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องปรับแนวทางการบริหารจัดการงบประมาณให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการนำแนวคิด “งบประมาณสีเขียว” (Green Budgeting) มาใช้เป็นเครื่องมือเชิงนโยบายในการจัดสรรทรัพยากรสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ

งบประมาณสีเขียวเป็นกระบวนการบูรณาการเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมเข้ากับการวางแผนงบประมาณและการตัดสินใจทางการคลัง โดยมุ่งสนับสนุนโครงการที่ช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและเพิ่มความยั่งยืนของชุมชน แนวทางสำคัญสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) การกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) 2) การจัดสรรงบประมาณให้กับโครงการด้านการจัดการขยะ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การเพิ่มพื้นที่สีเขียว และการใช้พลังงานสะอาด 3) การพัฒนาตัวชี้วัดเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่กับผลสัมฤทธิ์ทางการคลัง และ 4) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีเครือข่ายในการกำหนดทิศทางการใช้จ่ายงบประมาณ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดสรรงบประมาณสีเขียว (Green Budgeting) เพื่อช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถบริหารทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่า โปร่งใส และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในระยะยาว อันจะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่สมดุลทั้งด้าน

Received: 2026-06-15 Revised: 2026-07-31 Accepted: 2026-08-02

¹ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม Master of Public Administration Program, Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University. E-mail: ballnet2013@gmail.com

² สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม Master of Public Administration Program, Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University. E-mail: Waranyuloek@gmail.com

³ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม Master of Public Administration Program, Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University. E-mail: supalaek.2542@gmail.com

⁴ อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม Lecturer, Master of Public Administration Program, Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University. E-mail: phat.mbu@gmail.com

เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งเสริมสร้างความสามารถในการรับมือกับความท้าทายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคต

คำสำคัญ (Keywords) : งบประมาณสีเขียว; องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น; การพัฒนาอย่างยั่งยืน

Abstract

Climate change, pollution, and the degradation of natural resources have inevitably affected local development. Therefore, Local Government Organizations (LGOs) need to adapt their budget management approaches to align with sustainable development goals by adopting the concept of Green Budgeting as a policy instrument for the efficient allocation of public resources.

Green Budgeting is a process integrating environmental objectives into budget planning and fiscal decision-making. It aimed to support projects reducing the environmental impacts and enhancing community sustainability. Key approaches for Local Government Organizations included: (1) establishing policies and local development plans aligned with the Sustainable Development Goals (SDGs); (2) allocating budgets to projects related to waste management, natural resource conservation, the expansion of green spaces, and the promotion of clean energy; (3) developing performance indicators assessing environmental outcomes alongside fiscal performance; and (4) encouraging public participation and collaboration among stakeholders in determining budget expenditure priorities.

This article aimed to examine the approaches to Green Budgeting assisting Local Government Organizations in managing resources efficiently, transparently, and responsively to the long-term needs of citizens. Such an approach contributed to balanced local development across economic, social, and environmental dimensions while enhancing the capacity of local communities to address climate change challenges and achieve sustainable development in the future.

Keywords: Green Budgeting; Local Administrative Organizations; Sustainable Development

บทนำ (Introduction)

ปัญหาสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นความท้าทายสำคัญที่ทั่วโลกกำลังเผชิญในปัจจุบัน โดยมีสาเหตุมาจากการขยายตัวของเมือง การเพิ่มขึ้นของประชากร การพัฒนาอุตสาหกรรม และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่สมดุล ส่งผลให้เกิดผลกระทบในวงกว้างทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อาทิ การเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิโลก ภัยพิบัติทางธรรมชาติที่มีความรุนแรงมากขึ้น ปัญหามลพิษทางอากาศและน้ำ รวมถึงการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและการพัฒนาประเทศในระยะยาว (Intergovernmental Panel on Climate Change [IPCC], (2023) อ้างถึงใน จิตราหนู เกียรติอดิสร, 2566: 51-65) ภายใต้บริบทดังกล่าว แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในฐานะแนวทางสำคัญในการสร้าง

สมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และความเป็นธรรมทางสังคม โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสำหรับคนรุ่นปัจจุบันและอนาคต ทั้งนี้ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) จำนวน 17 เป้าหมาย ได้รับการยอมรับให้เป็นกรอบการพัฒนาระดับโลกที่ประเทศต่าง ๆ นำมาประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น (สมพร แสงชัย, 2561: 96-111) ทั้งนี้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นหน่วยงานสำคัญที่มีบทบาทใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด และมีหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ดังนั้น การดำเนินงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญต่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ จากการศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) เป็นแนวทางการพัฒนาที่มุ่งสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การลดการปล่อยของเสียและมลพิษ การเพิ่มประสิทธิภาพด้านพลังงาน ตลอดจนการส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ภายใต้หลักการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ที่ดีของสังคม และการรักษาระบบนิเวศ เพื่อให้การพัฒนาสามารถตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่กระทบต่อศักยภาพของคนรุ่นต่อไป อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (สุจิตรา วาสนาดำรงดี, 2556: 1-8)

ดังนั้น การบริหารงบประมาณขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตอบสนองต่อภารกิจและความต้องการของประชาชนเป็นหลักแล้ว ควรมุ่งเน้นการบูรณาการมิติด้านสิ่งแวดล้อมเข้าสู่กระบวนการวางแผนและจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะส่งผลให้การใช้จ่ายงบประมาณของท้องถิ่นสอดคล้องกับเป้าหมายการลดผลกระทบต่องานสิ่งแวดล้อมหรือการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สำหรับประเทศไทย แม้แนวคิดดังกล่าวจะเริ่มได้รับความสนใจมากขึ้นในระดับนโยบาย แต่การประยุกต์ใช้ในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังอยู่ในระยะเริ่มต้นและมีข้อจำกัดทั้งในด้านองค์ความรู้ บุคลากร ระบบข้อมูล และกลไกการติดตามประเมินผล ด้วยเหตุนี้ บทความวิชาการนี้จึงเกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ และแนวทางการจัดสรรงบประมาณสีเขียว (Green Budgeting) ที่เหมาะสมสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนวิเคราะห์แนวทางการบูรณาการมิติด้านสิ่งแวดล้อมเข้าสู่กระบวนการวางแผนและจัดสรรงบประมาณ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน อันจะนำไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การลดผลกระทบต่องานสิ่งแวดล้อม และการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในระยะยาว

เนื้อหา (Content)

แนวคิดและหลักการของงบประมาณสีเขียว

งบประมาณสีเขียว (Green Budgeting) เป็นแนวทางการบริหารงบประมาณภาครัฐที่บูรณาการมิติด้านสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเข้ากับกระบวนการจัดทำงบประมาณ เพื่อให้การจัดสรรทรัพยากรของภาครัฐสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และสามารถรับมือกับความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อมที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นในปัจจุบัน โดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ให้ความหมายว่า การจัดทำงบประมาณสีเขียว (Green budgeting) หมายถึง การนำเครื่องมือการกำหนดนโยบายงบประมาณมาใช้เพื่อทำความเข้าใจผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการใช้จ่าย และเพื่อให้มั่นใจว่า

งบประมาณแผ่นดินสอดคล้องกับเป้าหมายด้านสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม (Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD], 2020: ฝูนิพนธ์ แพล)

จากการศึกษาแนวคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนพบว่าความสำคัญกับการกำหนดนโยบายและการวางแผนที่คำนึงถึงความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยอาศัยการวิเคราะห์แนวโน้มและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายอย่างรอบคอบ ทั้งนี้ การพัฒนาควรมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และเตรียมความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในระยะยาว (ผอ.ผา ชูติดำรง, 2558: 114-135) สำหรับประเทศไทย แนวคิดงบประมาณสีเขียวมีความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ซึ่งให้ความสำคัญกับการเติบโตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การลดความเหลื่อมล้ำ และการสร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติ โดยการจัดสรรงบประมาณภาครัฐในปัจจุบันมุ่งเน้นการเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศและผลลัพธ์ของการดำเนินงานมากขึ้น (สำนักงบประมาณของรัฐบาล, 2565: 1-74) หลักการสำคัญของงบประมาณสีเขียวมุ่งเน้นการบูรณาการเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมเข้ากับกระบวนการจัดสรรงบประมาณของภาครัฐ โดยให้ความสำคัญกับการกำหนดเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน การจัดสรรทรัพยากรให้สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน การประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของโครงการ และการส่งเสริมความโปร่งใสและความรับผิดชอบในการบริหารงบประมาณ ทั้งนี้เพื่อให้การใช้จ่ายภาครัฐสามารถตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พัชร วีระนนท์, 2553: 82-98)

ในบริบทของประเทศไทย การประยุกต์ใช้แนวคิดงบประมาณสีเขียวมีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนนโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยสนับสนุนการจัดสรรงบประมาณของภาครัฐให้สอดคล้องกับเป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ประเทศไทยได้ประกาศเป้าหมายความเป็นกลางทางคาร์บอน (Carbon Neutrality) ภายในปี ค.ศ. 2050 และการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ (Net Zero Emissions) ภายในปี ค.ศ. 2065 ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการลงทุนของภาครัฐในด้านพลังงานสะอาด การคมนาคมขนส่งคาร์บอนต่ำ การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เพื่อให้การพัฒนาประเทศสามารถบรรลุเป้าหมายด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุล (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) และ (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2565) สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แนวคิดงบประมาณสีเขียวสามารถประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยสนับสนุนการจัดสรรงบประมาณเพื่อการจัดการขยะมูลฝอยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเพิ่มพื้นที่สีเขียว และการดำเนินโครงการที่ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นที่ ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ควบคู่กับการรักษาสมดุลของระบบนิเวศและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน อันนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับท้องถิ่น (อลงกต สารกาล, 2563) และ (วิลาวัณย์ หงษ์นคร, 2569)

ความสำคัญของงบประมาณสีเขียวต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในปัจจุบัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเผชิญกับความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อมที่มีความซับซ้อนและรุนแรงมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มลพิษทางอากาศ การจัดการขยะมูลฝอย การขาดแคลนน้ำ และการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ดังนั้น การบูรณาการมิติด้านสิ่งแวดล้อมเข้าสู่กระบวนการวางแผน การกำหนดนโยบาย และการจัดสรรงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยให้การใช้จ่ายงบประมาณมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และตอบสนองต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม (โสภารัตน์ จารุสมบัติ, 2554) (ธนกร ะยะยิ้ม และคณะ, 2565) และ (วิลาวัณย์ หงษ์นคร, 2569)

ประการที่หนึ่ง งบประมาณสีเขียวเป็นแนวทางที่ช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยการบูรณาการมิติด้านสิ่งแวดล้อมเข้ากับการวางแผนพัฒนาและการจัดสรรทรัพยากรของท้องถิ่น ทำให้สามารถจัดลำดับความสำคัญของโครงการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการสิ่งแวดล้อม การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และการเสริมสร้างศักยภาพในการปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้อย่างมีประสิทธิภาพ (เมธินา อีสริยานนท์, 2559) (จำลอง โพธิ์บุญ, 2559) และ (ปัทมาภรณ์ สุทธิประเสริฐ และคณะ, 2555)

ประการที่สอง งบประมาณสีเขียวเป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้จ่ายงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากเป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้หน่วยงานพิจารณาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการจัดสรรทรัพยากร เพื่อให้การลงทุนภาครัฐและโครงการพัฒนาท้องถิ่นเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนและระบบนิเวศในระยะยาว โดยเฉพาะโครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นภารกิจสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสร้างการพัฒนาอย่างยั่งยืน (จำลอง โพธิ์บุญ, 2559) และ (พิรยา วัชรทัย และคณะ, 2557)

ประการที่สาม งบประมาณสีเขียวช่วยส่งเสริมความโปร่งใสและความรับผิดชอบในการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยสนับสนุนให้มีการจัดสรรทรัพยากรมีความเชื่อมโยงกับเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อม มีระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานที่สามารถตรวจสอบได้ รวมถึงเปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางและติดตามการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลและแนวทางการบริหารจัดการท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (โกวิทย์ พวงงาม, 2560) และ (อลงกต สารกาล, 2563)

ประการที่สี่ งบประมาณสีเขียวมีบทบาทสำคัญต่อการสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) และเป้าหมายความเป็นกลางทางคาร์บอน (Carbon Neutrality) ของประเทศไทย โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรงในการจัดบริการสาธารณะการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในระดับพื้นที่ การบูรณาการงบประมาณสีเขียวจึงช่วยให้การดำเนินงานของท้องถิ่นสามารถเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) รวมทั้งช่วยสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านสู่การพัฒนาเศรษฐกิจคาร์บอนต่ำในอนาคต

แนวทางการจัดสรรงบประมาณสีเขียวสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1. การกำหนดนโยบายและเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อม

การกำหนดนโยบายและเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารจัดการภาครัฐและการจัดสรรทรัพยากรขององค์กร เนื่องจากช่วยกำหนดทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมุ่งสร้างสมดุลระหว่างมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศอย่างยั่งยืน (ผอียา ชูติดำรง, 2558) และ (จำลอง โพธิ์บุญ, 2559) การกำหนดนโยบายและเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจนจะช่วยให้หน่วยงานภาครัฐสามารถกำหนดแนวทางการดำเนินงาน จัดลำดับความสำคัญของโครงการ และติดตามประเมินผลการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การกำหนดนโยบายและเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนา กำหนดเป้าหมายที่สามารถวัดผลได้ เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม และมีระบบติดตามประเมินผลที่ชัดเจน ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการทรัพยากรและดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลด้านสิ่งแวดล้อม (จำลอง โพธิ์บุญ, 2559) และ (โสภารัตน์ จารุสมบัติ, 2554)

2. การจำแนกงบประมาณสีเขียว (Green Budget Tagging)

การจำแนกงบประมาณสีเขียว (Green Budget Tagging: GBT) เป็นเครื่องมือสำคัญของการจัดทำงบประมาณสีเขียว (Green Budgeting) ที่ช่วยให้หน่วยงานภาครัฐสามารถเชื่อมโยงการจัดสรรงบประมาณกับเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยการจำแนกประเภทโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้ การมีระบบติดตามและประเมินผลการใช้งบประมาณจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารทรัพยากรของภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (จำลอง โพธิ์บุญ, 2559) และ (โสภารัตน์ จารุสมบัติ, 2554) แนวคิดของการจำแนกงบประมาณสีเขียว (Green Budget Tagging: GBT) เกิดขึ้นจากความจำเป็นในการเชื่อมโยงการใช้จ่ายภาครัฐกับเป้าหมายด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development: OECD) อธิบายว่า การจำแนกงบประมาณสีเขียวไม่ได้เป็นเพียงกระบวนการระบุการใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยเพิ่มความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และประสิทธิภาพในการบริหารงบประมาณภาครัฐ เนื่องจากช่วยให้ผู้กำหนดนโยบายสามารถมองเห็นทิศทางการลงทุนด้านสิ่งแวดล้อม ประเมินความสอดคล้องของงบประมาณกับเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อม และนำข้อมูลไปประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Organization for Economic Co-operation and Development [OECD], 2021 : ผู้พิมพ์ แปล) ดังนั้น การจำแนกงบประมาณสีเขียวจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาระบบงบประมาณที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ช่วยให้หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเชื่อมโยงการใช้จ่ายภาครัฐกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากร และสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมในระยะยาว ทั้งนี้ การบูรณาการประเด็นสิ่งแวดล้อมเข้าสู่กระบวนการวางแผนและการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (จำลอง โพธิ์บุญ, 2559) และ (โสภารัตน์ จารุสมบัติ, 2554)

3. การบูรณาการการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

การบูรณาการการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment Integration) เป็นกระบวนการนำประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผน การกำหนดนโยบาย และการดำเนินโครงการ เพื่อให้สามารถประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และคุณภาพชีวิตของประชาชนก่อนการตัดสินใจดำเนินงาน ทั้งนี้ การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีส่วนช่วยให้หน่วยงานภาครัฐสามารถกำหนดมาตรการป้องกันและลดผลกระทบ ตลอดจนสนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (จำลอง โพธิ์บุญ, 2559) และ (ผอ.ฉา ชูติดำรง, 2558) นอกจากนี้ การนำแนวคิดด้านสิ่งแวดล้อมมาบูรณาการกับกระบวนการวางแผนและบริหารจัดการภาครัฐ ยังช่วยให้การกำหนดนโยบายและการจัดสรรทรัพยากรมีความสอดคล้องกับเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องดำเนินโครงการซึ่งส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ (โสภารัตน์ จารุสมบัติ, 2554)

4. การพัฒนาตัวชี้วัดสีเขียว

การพัฒนาตัวชี้วัดด้านสิ่งแวดล้อมเป็นกระบวนการสำคัญในการกำหนดเกณฑ์สำหรับติดตามประเมินผล และสะท้อนผลสัมฤทธิ์ของงานด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยตัวชี้วัดที่ดีควรมีความชัดเจน สามารถวัดผลได้ และสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร เพื่อให้สามารถประเมินประสิทธิภาพของโครงการและการใช้ทรัพยากรได้อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ การกำหนดตัวชี้วัดด้านสิ่งแวดล้อมสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการติดตามผลการดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ (จำลอง โพธิ์บุญ, 2559) และ (โสภารัตน์ จารุสมบัติ, 2554) สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวชี้วัดด้านสิ่งแวดล้อมยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงแผนพัฒนาท้องถิ่นกับผลลัพธ์ของการดำเนินงาน ช่วยส่งเสริมการติดตามประเมินผล การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และสนับสนุนหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ (อลงกต สารกาล, 2563)

5. การมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงบประมาณด้านสิ่งแวดล้อมเป็นกระบวนการสำคัญที่เปิดโอกาสให้ประชาชน ชุมชน และภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทในการเสนอความคิดเห็น กำหนดปัญหา และความต้องการของพื้นที่ รวมถึงร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานของภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลและแนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ที่มุ่งเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการตอบสนองต่อประชาชน การมีส่วนร่วมดังกล่าวช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาและจัดสรรทรัพยากรได้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และความต้องการของประชาชน (โกวิทย์ พวงงาม, 2560) และ (จำลอง โพธิ์บุญ, 2559) นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่น เนื่องจากช่วยสร้างความตระหนัก ความร่วมมือ และความรับผิดชอบต่อร่วมกันระหว่างภาครัฐและชุมชน ส่งผลให้โครงการด้านสิ่งแวดล้อมสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและเกิดความยั่งยืน (โสภารัตน์ จารุสมบัติ, 2554)

6. การติดตามและประเมินผล

การติดตามและประเมินผล (Monitoring and Evaluation: M&E) เป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารจัดการภาครัฐและการดำเนินโครงการด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากช่วยให้หน่วยงานสามารถตรวจสอบความก้าวหน้า ประสิทธิภาพ และผลสัมฤทธิ์ของโครงการ รวมถึงใช้ข้อมูลจากการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานและการจัดสรรทรัพยากรให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นที่ การมีระบบติดตามและประเมินผลที่ชัดเจนจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความรับผิดชอบในการบริหารจัดการท้องถิ่น (จำลอง โพธิ์บุญ, 2559) และ (โสภารัตน์ จารุสมบัติ, 2554) นอกจากนี้ การกำหนดตัวชี้วัดและการประเมินผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการขยะ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสะท้อนผลลัพธ์ของนโยบายและโครงการ และสนับสนุนให้การบริหารจัดการทรัพยากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดความยั่งยืน (อลงกต สารกาล, 2563)

ตัวอย่างการประยุกต์ใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1. โครงการจัดการขยะแบบครบวงจรของเทศบาลตำบลเวียงเทิง จังหวัดเชียงราย ซึ่งใช้หลัก “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” (Polluter Pays Principle) และระบบคัดแยกขยะตั้งแต่ครัวเรือน โดยกำหนดรูปแบบการจัดการขยะผ่านระบบธงสัญลักษณ์และค่าธรรมเนียมตามระดับการคัดแยกขยะของแต่ละครัวเรือน ส่งผลให้ประชาชนเกิดแรงจูงใจในการลดและคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง สามารถลดปริมาณขยะที่ต้องนำไปกำจัดได้อย่างมีนัยสำคัญ และได้รับการยกย่องเป็นต้นแบบการจัดการขยะชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย (สิ่งแวดล้อมไทย, 2564)

2. โครงการติดตั้งระบบ Solar Rooftop ณ อาคารสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลผาบ่อง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ภายใต้โครงการพัฒนาระบบโครงข่ายไฟฟ้าอัจฉริยะ (Smart Grid) ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) โดยติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ขนาด 25.20 กิโลวัตต์ เพื่อใช้ในอาคารสำนักงาน อบต.ผาบ่อง ซึ่งช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านพลังงานไฟฟ้าและเป็นต้นแบบของการประยุกต์ใช้พลังงานสะอาดในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, 2565)

3. โครงการติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์บนหลังคาสำนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลกได้ดำเนินการจัดจ้างติดตั้งระบบ Solar Rooftop บนอาคารสำนักงาน เพื่อผลิตไฟฟ้าสำหรับใช้ในหน่วยงาน ลดภาระค่าใช้จ่ายด้านพลังงานไฟฟ้า และสนับสนุนนโยบายด้านพลังงานสะอาดของประเทศ (องค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก, 2567)

4. โครงการจัดการพลังงานไฟฟ้าจากระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์บนหลังคา (Solar Rooftop) ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (PEA) โดยมีการติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อใช้ในอาคารสำนักงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ช่วยลดการใช้พลังงานไฟฟ้าจากระบบหลักและลดค่าใช้จ่ายด้านพลังงานในระยะยาว ทั้งยังเป็นต้นแบบในการส่งเสริมการใช้พลังงานหมุนเวียนในหน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ, 2569)

บทสรุป (Conclusion)

จากการศึกษาเรื่อง “แนวทางการจัดสรรงบประมาณสีเขียว (Green Budgeting) เพื่อสนับสนุนการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน” พบว่า งบประมาณสีเขียวเป็นแนวคิดและเครื่องมือสำคัญที่

สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับกระบวนการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความสอดคล้องกับเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการเพิ่มงบประมาณสำหรับโครงการด้านสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่เป็นการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการจัดสรรทรัพยากรของภาครัฐให้คำนึงถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่กับความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจและประโยชน์ต่อประชาชนในระยะยาว

ผลการศึกษา พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนและรับผิดชอบต่อการจัดบริการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมโดยตรง เช่น การจัดการขยะมูลฝอย การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การเพิ่มพื้นที่สีเขียว การส่งเสริมพลังงานสะอาด และการปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ดังนั้น การนำแนวคิดงบประมาณสีเขียวมาใช้จึงช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาและจัดลำดับความสำคัญของโครงการให้สอดคล้องกับปัญหาและบริบทของพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม องค์ความรู้สำคัญที่ได้รับจากการศึกษา คือ การบริหารงบประมาณสีเขียวควรประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การกำหนดนโยบายและเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน การจำแนกและติดตามงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม การกำหนดตัวชี้วัดผลลัพธ์ด้านสิ่งแวดล้อม การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน รวมถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารงบประมาณ ทั้งนี้ เพื่อให้การใช้จ่ายงบประมาณเกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสามารถสะท้อนผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ การจัดสรรงบประมาณสีเขียวควรเปลี่ยนจากแนวคิดการพิจารณางบประมาณตามภารกิจหรือรายการใช้จ่ายแบบเดิม ไปสู่การพิจารณางบประมาณบนพื้นฐานของผลลัพธ์และความยั่งยืน กล่าวคือ การตัดสินใจลงทุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในระยะยาว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ไม่ใช่พิจารณาเฉพาะต้นทุนของโครงการในระยะสั้นเพียงอย่างเดียว ซึ่งจะช่วยให้ทรัพยากรสาธารณะที่มีอยู่อย่างจำกัดถูกนำไปใช้กับโครงการที่สามารถสร้างคุณค่าและตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การนำงบประมาณสีเขียวมาใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีข้อจำกัดที่ควรให้ความสำคัญ ได้แก่ ความพร้อมของบุคลากรในการวิเคราะห์ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม ความสามารถในการกำหนดตัวชี้วัดที่เหมาะสม ระบบฐานข้อมูลที่สนับสนุนการตัดสินใจ และความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร การสร้างระบบข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้งบประมาณสีเขียวสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป คือ งบประมาณสีเขียวถือเป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่ช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเชื่อมโยงการบริหารงบประมาณเข้ากับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างเป็นรูปธรรม เป็นแนวทางที่ช่วยสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และการรักษาสิ่งแวดล้อม การนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้จึงไม่ใช่เพียงการปรับรูปแบบการจัดสรรงบประมาณ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ของการบริหารท้องถิ่นไปสู่การพัฒนาที่คำนึงถึงความยั่งยืน ความรับผิดชอบต่อประชาชนในระยะยาว

องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge)

จากการศึกษาแนวทางการจัดสรรงบประมาณสีเขียว (Green Budgeting) เพื่อสนับสนุนการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน พบว่า งบประมาณสีเขียวไม่ได้เป็นเพียงแนวทางการจัดสรรงบประมาณที่มุ่งสนับสนุนโครงการด้านสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่เป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่ช่วยปรับเปลี่ยนกระบวนการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยองค์ความรู้สำคัญที่ได้รับสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การบูรณาการเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมเข้าสู่กระบวนการวางแผนและจัดทำงบประมาณ พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมให้เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาท้องถิ่นและยุทธศาสตร์การพัฒนา เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณสามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการจัดการขยะ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการพัฒนาพื้นที่สีเขียว

2. การจัดสรรงบประมาณโดยใช้ข้อมูลและผลลัพธ์เป็นฐาน (Result-Based Budgeting) เป็นองค์ความรู้สำคัญที่ช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถตัดสินใจเลือกลงทุนในโครงการที่สร้างประโยชน์ต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยควรมีการกำหนดตัวชี้วัดด้านสิ่งแวดล้อมที่สามารถวัดผลได้ เช่น ปริมาณขยะที่ลดลง การเพิ่มพื้นที่สีเขียว การลดการใช้พลังงาน และการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

3. การพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลการใช้งบประมาณสีเขียว เป็นกลไกที่ทำให้การบริหารงบประมาณเกิดความโปร่งใสและตรวจสอบได้ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีระบบติดตามผลตั้งแต่การวางแผน การดำเนินโครงการ และการประเมินผลลัพธ์ เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าการใช้งบประมาณสามารถสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชนได้จริง

4. การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของงบประมาณสีเขียว เนื่องจากประชาชนเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการดำเนินโครงการของท้องถิ่น การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา เสนอแนวทาง ติดตาม และประเมินผล จะช่วยให้การจัดสรรงบประมาณสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และเกิดความยั่งยืนมากขึ้น

ดังนั้น องค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ “งบประมาณสีเขียวเป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ที่เชื่อมโยงการบริหารงบประมาณ การจัดการสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้าด้วยกัน เพื่อให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นสู่ความยั่งยืนได้อย่างเป็นรูปธรรม”

เอกสารอ้างอิง (References)

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2565). ยุทธศาสตร์ระยะยาวในการพัฒนาแบบปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่ำของประเทศไทย (Thailand Long-Term Low Greenhouse Gas Emission Development Strategy: LT-LEDS). กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

- การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. (2565). **โครงการติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าด้วยเซลล์แสงอาทิตย์บนหลังคาอาคารสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลผาบ่อง จังหวัดแม่ฮ่องสอน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://energysolutions.egat.co.th/index.php/customers/smart-grid> สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2569.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2560). **การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมิติใหม่ในอนาคต**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- จิตราณูช เกียรติอดิศร. (2566). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ. **วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย**. 5(10): 51-65.
- จำลอง โพธิ์บุญ. (2559). การจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาภาวะโลกร้อน. **วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน**. 12(1): 46-69.
- ธนกร ฮะยัม และคณะ. (2565). การจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยในชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. **วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 16(3): 431-446.
- ปัทมาภรณ์ สุทธิประเสริฐ จำลอง โพธิ์บุญ และวิสาชา ภูจินดา. (2555). การจัดการปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรสาคร. **วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน**. 8(2): 21-37.
- พัชร วีระนนท์. (2553). การประเมินผลการปฏิบัติตามมาตรการจากการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของกระทรวงคมนาคม. **วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน**. 6(2): 82-98.
- พริยา วัชรพิทย และคณะ. (2557). การจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเมืองแกลง จังหวัดระยอง. **วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน**. 10(2): 71-89.
- ฝอยฉา ชุติดำรง. (2558). ภาพอนาคตเพื่อการวางแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน. **วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม**. 11(1): 114-135.
- เมทินา อีสริยานนท์. (2559). องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเมืองแกลง อำเภอแกลง จังหวัดระยอง. **วารสารพัฒนาสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร**. 18(2): 57-75.
- วิลาวัลย์ หงษ์นคร. (2569). การสำรวจสถานการณ์การจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: จุดแข็ง จุดอ่อน และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา. **วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย**. 8(1): 138-161.
- สมพร แสงชัย. (2561). วิวัฒนาการแนวคิดของการพัฒนาอย่างยั่งยืน. **วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน**. 14(2): 96-111.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13**. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานประมาณของรัฐบาล. (2565). **ความเชื่อมโยงยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศกับการจัดสรรงบประมาณรายจ่าย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

- สิ่งแวดล้อมไทย. (2564). **กระจายอำนาจสู่ชุมชน หนทางสู่การจัดการขยะอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเวียงเทิง**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://thaienvi.com/article/view/347> สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2569.
- สุจิตรา วาสนาดำรงดี. (2556). เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy): แนวคิดและประเด็นท้าทายสำหรับประเทศไทย. **วารสารสิ่งแวดล้อม**. 17(4): 1-8.
- โสภารัตน์ จารุสมบัติ. (2554). ศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการสิ่งแวดล้อม. **วารสารสถาบันพระปกเกล้า**. 9(1): 1-33.
- อลงกต สารกาล. (2563). ความสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองที่ยั่งยืน : บทเรียนจากเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์. **วารสารสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. 50(2): 1-35.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ. (2569). **โครงการจัดการพลังงานไฟฟ้าจากระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ที่ติดตั้งบนหลังคา (Solar Rooftop) ภายในองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://chpao.org/procurement/detail/19907> สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2569.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก. (2567). **จ้างติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ (Solar Rooftop) บนหลังคาสำนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.ppao.go.th/post/51745/> สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2569.
- OECD. (2020). **Green budgeting and tax policy tools to support a green recovery**. Paris: OECD Publishing.
- OECD. (2021). **Green budget tagging: Introductory guidance and principles**. Paris: OECD Publishing.

หลักเกณฑ์การเสนอบทความและคำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์ เพื่อตีพิมพ์ในวารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์

นโยบายและขอบเขตการตีพิมพ์เผยแพร่

“วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์” เป็นวารสารสำหรับการเผยแพร่ผลงานวิชาการของคณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา ผู้สนใจทั่วไป และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นผลงานในเชิงบูรณาการทางสังคมศาสตร์ หลักรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ บริหารธุรกิจ บริหารการศึกษา พระพุทธศาสนาและปรัชญา ตลอดจน บทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกให้กับปัญหาที่อยู่ในความสนใจของสังคม

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน หลากหลายสถาบัน โดยบทความผู้นิพนธ์ภายนอกได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสาร และมีความเชี่ยวชาญตรงตามสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ ทั้งนี้ จะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อผู้นิพนธ์บทความ และผู้นิพนธ์บทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความเช่นเดียวกัน (Double-Blind Peer Review)

ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1. บทความวิจัย

รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ เป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจทันต่อเหตุการณ์และยุคสมัย ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน ควรมีองค์ประกอบ ดังนี้

1.1 ชื่อเรื่อง (Title) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยและตามด้วยภาษาอังกฤษ

1.2 ผู้นิพนธ์ (Author) ชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.3 บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.4 คำสำคัญ (Keywords) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุคำเป็นคำสำคัญของเนื้อหาครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา เหมาะสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นหาข้อมูล

1.5 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่อธิบายถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา และเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย ทั้งนี้ ควรอ้างอิงเอกสารและงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องด้วยเพื่อให้มีน้ำหนักและเกิดความน่าเชื่อถือ

1.6 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย

1.7 วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods) อธิบายถึง กระบวนการดำเนินการอย่างละเอียด และชัดเจน กล่าวถึง รายละเอียดของวิธีการศึกษา ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้ง สถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

1.8 ผลการวิจัย (Research Results) เสนอผลการวิจัยที่ตรงประเด็นตามลำดับขั้นของการวิจัย ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่อง และแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิตามความเหมาะสม

1.9 อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion) ผสมผสานเปรียบเทียบ และผลการวิจัยให้เข้ากับหลักทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง เชื่อมโยงผลการวิจัยให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหา การวิจัย เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้ง ข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

1.10 ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions) ระบุข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1.11 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA (American Psychological Association Citation Style) ทั้งนี้ การอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ผู้นิพนธ์ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย

2. บทความวิชาการ

หัวข้อและเนื้อหาควรชี้ประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ชัดเจนและมีลำดับเนื้อหาที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ชัดเจน รวมถึง ใช้ทฤษฎีวิเคราะห์และเสนอแนะประเด็นอย่างสมบูรณ์ ควรมีองค์ประกอบ ดังนี้

2.1 ชื่อเรื่อง (Title) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยและตามด้วยภาษาอังกฤษบรรทัดถัดมา

2.2 ผู้นิพนธ์ (Author) ชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.3 บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีทั้ง ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.4 คำสำคัญ (Keywords) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุคำเป็นคำสำคัญของเนื้อหา ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา เหมาะสมสำหรับนำไปใช้ค้นหาค้นหาข้อมูล

2.5 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนแนะนำและปูพื้นเรื่อง เพื่อให้ผู้อ่านทราบข้อมูลเบื้องต้นของเนื้อหา

2.6 เนื้อหา (Content) เนื้อหาบทความ มีการแบ่งประเด็นเรื่องย่อยๆ และการจัดเรียงลำดับเป็นไปตามรายละเอียดของเนื้อหา

2.7 บทสรุป (Conclusion) การสรุปเนื้อหาในบทความทั้งหมดออกมาอย่างชัดเจน กระชับ โดยมีการสรุปปิดท้ายเนื้อหาที่นำเสนอ

2.8 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA (American Psychological Association Citation Style) ทั้งนี้ การอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ผู้นิพนธ์ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์ต้องส่งบทความผ่านระบบออนไลน์ได้ที่ <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/assr/index>

รูปแบบบทความและการตีพิมพ์เนื้อหาบทความ

1. การเตรียมต้นฉบับบทความ มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ขนาดต้นฉบับ ขนาดหน้ากระดาษ B5 โดยมีการตั้งค่าหน้ากระดาษ ความกว้าง 7.5 นิ้ว และความสูง 10.5 นิ้ว โดยเว้นระยะห่างระหว่างขอบกระดาษด้านบนและด้านซ้าย 1 นิ้ว ด้านขวาและด้านล่าง 0.5 นิ้ว

1.2 รูปแบบการพิมพ์ เนื้อหาในบทความส่วนแรก จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ คือ ชื่อเรื่อง ชื่อผู้วิจัย บทคัดย่อ คำสำคัญ และเชิงอรรถ อยู่ส่วนหน้าแรก ส่วนที่สอง จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ คือ เนื้อหาบทความที่อยู่ส่วนหน้าที่สองเป็นต้นไป

1.3 ใช้รูปแบบตัวอักษร TH Sarabun PSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟต์เวิร์ด

1.4 หัวกระดาษ ประกอบด้วย เลขหน้า ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านขวาบน

1.5 ชื่อเรื่อง/ชื่อบทความภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.6 ชื่อผู้พิมพ์ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ระบุเฉพาะชื่อและนามสกุล ไม่ต้องมีคำนำหน้า เว้น 2 เคาะระหว่างชื่อ และนามสกุล ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษใต้ชื่อเรื่อง

1.7 เครื่องหมายเลข เขียนไว้บนนามสกุลผู้พิมพ์ เพื่อระบุสังกัดคณะ หน่วยงาน และอีเมลของผู้พิมพ์ เพื่อระบุเชิงอรรถ (Footnote) ไว้ด้านล่างกระดาษ

1.8 เชิงอรรถ (Footnote) ให้เขียนไว้ด้านล่างของส่วนหน้าแรกที่มีเครื่องหมายเลขกำกับไว้บนนามสกุลผู้พิมพ์ ให้ระบุสังกัดคณะ หน่วยงาน และอีเมลของผู้พิมพ์ ขนาดตัวอักษร 14 ชนิดตัวธรรมดา กรณีที่ผู้พิมพ์มีสถานภาพเป็นนักศึกษาให้ระบุหลักสูตรที่นักศึกษา กำลังศึกษาอยู่ เช่น หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นต้น ทั้งนี้ การระบุสังกัดคณะ หน่วยงานของผู้พิมพ์นั้น ผู้พิมพ์ต้องระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษด้วย

1.9 หัวข้อบทคัดย่อภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.10 เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวธรรมดา ให้จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น 7 ตัวอักษรจากขอบกระดาษด้านซ้ายและพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน ส่วนเนื้อหาบทความที่อยู่หน้าที่สองเป็นต้นไปให้จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์เช่นกัน ทั้งนี้ ควรมีความยาวไม่เกิน 300 คำ และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) และคุณค่าหรือการนำไปใช้ประโยชน์

1.11 หัวข้อคำสำคัญ/อังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย ระบุคำสำคัญที่นำไปใช้เป็นคำค้น คำสำคัญแต่ละคำค้นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (;) ทั้งนี้ ควรมีคำสำคัญ 3-5 คำ โดยจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร

1.12 หัวข้อเรื่อง ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.13 หัวข้อย่อ ย่อ ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวธรรมดา ระบุหมายเลขหน้าหัวข้อย่อโดยเรียงตามลำดับหมายเลข

1.14 จำนวนต้นฉบับ ควรมีความอยู่ระหว่าง 10-15 หน้า โดยนับรวมตาราง รูปภาพ แผนภูมิ และเอกสารอ้างอิง

1.15 การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา (In-text Citation) และการระบุแหล่งที่มา โดยมีรูปแบบการอ้างอิงแบบนามปี คือ การอ้างอิงเอกสารไว้ส่วนหน้าหรือส่วนหลังของข้อความนั้นๆ ให้ใช้ภาษาอังกฤษเท่านั้น ทั้งผู้นิพนธ์ที่เป็นชาวไทยและต่างประเทศ โดยระบุเฉพาะนามสกุลผู้นิพนธ์คั่นด้วยจุลภาค (,) ปีที่พิมพ์ (ค.ศ.) และเลขหน้า ตามรูปแบบ ดังนี้ Author/(Year of Publication: page) หรือ (Author./Year of Publication: page) เช่น Terachai (2018: 18) หรือ (Brown, 1997: 18-22) เป็นต้น หากผู้นิพนธ์มีมากกว่า 3 คน ให้ใส่ชื่อคนที่ 1 แล้วตามด้วยคำว่า และคณะ หรือ et.al. (and others)

1.16 ตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ กรณีเป็นตารางให้ชื่อตารางอยู่ด้านบน กรณีที่เป็นรูปภาพหรือแผนภูมิ ให้ระบุชื่อรูปภาพหรือแผนภูมิอยู่ด้านล่าง

ตารางที่ 1 รายละเอียดรูปแบบการเตรียมต้นฉบับบทความ

รายละเอียด	ขนาดอักษร	รูปแบบ	ชนิด
ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	18	กึ่งกลาง	ตัวหนา
ชื่อผู้นิพนธ์ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	16	กึ่งกลาง	ตัวหนา
หน่วยงานที่สังกัด (เชิงอรรถ : Footnote) (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	14	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
บทคัดย่อ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
คำสำคัญ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
หัวข้อหลักตามรูปแบบบทความกำหนดไว้	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
หัวข้อย่อย	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
เนื้อหาตามรูปแบบบทความกำหนดไว้	16	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
เอกสารอ้างอิง (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
ตาราง			
ชื่อตาราง (ตารางที่ : จัดไว้บนตาราง)	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
รายละเอียดชื่อตาราง (พิมพ์ต่อจากชื่อตาราง)	16	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
รูปภาพ/แผนภูมิ			
ชื่อรูปภาพ/แผนภูมิ (ภาพ/แผนภูมิที่ : จัดไว้ใต้รูปภาพ/แผนภูมิ)	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
รายละเอียดชื่อรูปภาพ/แผนภูมิ (พิมพ์ต่อจากชื่อรูปภาพ/แผนภูมิ)	16	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา : ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบนามปี โดยใช้เป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น
ทั้งผู้นิพนธ์ที่เป็นชาวไทยและต่างประเทศ

เอกสารอ้างอิง : ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association Citation Style)
โดยการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ผู้นิพนธ์
ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย

จำนวนต้นฉบับ : มีความยาวอยู่ระหว่าง 10 – 15 หน้า

2. การเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

2.1 การเขียนเอกสารอ้างอิงให้ใช้ตามรูปแบบของ APA (American Psychological Association Citation Style) โดยการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทย หรือภาษาต่างประเทศที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ผู้นิพนธ์ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย หากผู้นิพนธ์มีมากกว่า 3 คน ให้ใส่ชื่อคนที่ 1 แล้วตามด้วยคำว่า และคณะ หรือ et.al. (and others) โดยจัดเรียงตามพยัญชนะ สระ ตามรูปแบบการอ้างอิงตามลำดับก่อนหลังให้ถูกต้อง

2.2 การเรียงลำดับเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ (References) ให้เรียงตามลำดับอักษรของชื่อผู้นิพนธ์ โดยไม่ต้องมีตัวเลขกำกับ ให้เริ่มต้นด้วยรายชื่อเอกสารอ้างอิงภาษาไทยก่อน และต่อด้วยรายชื่อเอกสารอ้างอิงภาษาต่างประเทศ และชื่อผู้นิพนธ์ให้อ้างนามสกุลก่อน โดยเขียนตามรูปแบบเดียวกันกับการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาอังกฤษ

ตัวอย่างลำดับการเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

เอกสารอ้างอิง (References)

การกีฬาแห่งประเทศไทย. (2558). คู่มือผู้ฝึกสอนกีฬาแบดมินตัน. กรุงเทพฯ: กองวิชาการ การกีฬาแห่งประเทศไทย.

Cook, Robert D. (1995). Finite Element Modeling for Stress Analysis. New York: John wiley & sons.

3. รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

หนังสือ (Book)

ชื่อ นามสกุลผู้นิพนธ์. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. ครั้งที่พิมพ์ (ถ้ามี). เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

Author.//(Year of Publication).//Title of Book.//Edition of Book.//Place of Publication.//Publisher Name.

รายงานทางวิชาการ

ชื่อ นามสกุลผู้นิพนธ์. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. เมืองที่พิมพ์: หน่วยงานที่เผยแพร่.

Author.//(Year of Publication).//Title.//Place of Publication.//Publisher Name.

วิทยานิพนธ์

ชื่อ นามสกุลผู้นิพนธ์. (ปีที่พิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์. วิทยานิพนธ์ระดับ/(บัณฑิต, มหาบัณฑิต, ดุษฎีบัณฑิต). ชื่อสถานศึกษา.

Author.//(Year of Publication).//Title of Thesis.//Degree of Thesis.//Publisher Name.

รายงานการวิจัย

ชื่อ นามสกุลผู้นิพนธ์. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. รายงานการวิจัย. เมืองที่พิมพ์: หน่วยงานที่เผยแพร่/สถานศึกษา.

Author.//(Year of Publication).//Title.//Research Report.//Place of Publication.//Publisher Name.

รายงานการประชุม

ชื่อ นามสกุลผู้พิมพ์. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. **ชื่อรายงานการประชุม**. วัน เดือน ปี ที่จัด. เลขหน้า. สถานที่: สำนักพิมพ์.

Author.//(Year of Publication).// Title of Article.//**In Title**.//Date of Publication.//page.//Place of Publication.//Publisher Name.

วารสาร

ชื่อ นามสกุลผู้พิมพ์. (ปี/เดือน/วันที่พิมพ์). ชื่อบทความ. **ชื่อวารสาร**. ปีที่พิมพ์ (ฉบับที่พิมพ์): เลขหน้าแรก – หน้าสุดท้าย.

Author.//(Date of Publication).// Title of Article.//**Name of Journal**.//Year(Volume)://page.

หนังสือพิมพ์

ชื่อ นามสกุลผู้พิมพ์. (ปี/เดือน/วันที่พิมพ์). ชื่อบทความ. **ชื่อหนังสือพิมพ์**. เลขหน้าแรก – หน้าสุดท้าย.

Author.//(Date of Publication).// Title of Article.//**Name of Newspaper**.//page.

สื่ออินเทอร์เน็ต

ชื่อ นามสกุลผู้เผยแพร่. (ปี). ชื่อเรื่อง. **ชื่อบทความ**. [ประเภทสื่อที่เข้าถึง]. แหล่งที่มา: แหล่งข้อมูลหรือที่อยู่บนเว็บไซต์ วัน เดือน ปีที่สืบค้น.

Author.//(Year of Publication).// **Title of Article**.// [Online].//Available.//Name of website.//Retrieved/Date of Publication.

การสัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์. (ปี/เดือน/วันที่). ตำแหน่ง (ถ้ามี). สัมภาษณ์.

Name of Interview.//(Date of Publication).//position.//Interview.